

987.169
ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΚΑΘ' ΗΡΟΔΟΤΟΝ

ΜΕΤΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΑΜΦΟΤΕΡΩΝ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ

Κατὰ τὸ ἐπίσημον πρόγραμμα τοῦ Ὑπουργείου

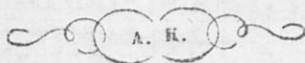
ΥΠΟ

Θ. Ν. ΑΝΘΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΕΚΔΟΤΗΣ

ΑΝΕΣΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ

ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

1887

Ἐπίτυπον μὴ σεσημασμένον ἐν τῇ παρούσῃ σελίδι τῇ σφραγίδι τοῦ συντάκτου καὶ τῇ τοῦ ἐκδότου προέρχεται ἐκ τυποκλοπίας καὶ ὁ τυποκλόπος ὑφίσταται τὰς συνεπείας τοῦ ἀρθροῦ 432 τοῦ Ποινικοῦ Νόμου.

Handwritten signature or stamp

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Οἱ τε παιδαγωγικοὶ καὶ ἡ Κυβέρνησις ὤρισαν ὡς ἀναγνωστικὸν βιβλίον διὰ τὴν Δ'. τάξιν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἀμφοτέρων τῶν φύλων τὸν Ἡρόδοτον, ὡς τὸν συμφωνότερον πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς Ψυχολογίας καὶ τῆς Παιδαγωγικῆς· διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ὤρισαν διὰ μὲν τὴν Γ'. τάξιν τὸν Ὅμηρον, διὰ δὲ τὴν Β'. τὸν Ῥοδινῶνα καὶ διὰ τὴν Α'. τὰ Παραμύθια. Τὰς ἐπιστημονικὰς ἀληθείας, δι' ἃς τοιαύτης ἱστορικῆς καὶ ὄχι ἄλλης τινὸς ὕλης πρέπει νὰ εἶναι τὰ ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ ἀναγνωστικὰ βιβλία, ἀπέχομεν νὰ ὑπομνήσωμεν ἐνταῦθα, διότι πολλαχοῦ ὑπ' ἄλλων ἐγράφησαν τὰ δεόντα. Διὰ τοῦτο σύντομον θέμα ἐν τῷ ἀρξαμένῳ Προλόγῳ ἔσται ἡμῖν τὸ περὶ τοιοῦτο τῆς γλώσσης.

Ζήτημα τὰ μάλα ἐκάστοτε τοὺς τὰ πρῶτα παρ' ἡμῖν ἐν τῷ φιλολογικῷ κύκλῳ φέροντας ἀπασχολῆσαν ὑπῆρξε πότερον ἐν τῇ γραφῇ, τὸ ὕφος τῆς ἀρχαίας ἐλληνίδος γλώσσης δεόν σήμερον ν' ἀσπασθῶμεν καὶ ἐκείνῳ νὰ προσπελάζωμεν ἢ τὸ τῆς λαλουμένης μιξοβαρβάρου ν' ἀποδεχθῶμεν καὶ τούτῳ νὰ ἐπώμεθα. Ἐκατέρας τῶν γνώμῶν τούτων ἱκανὰ ἐπιχειρήματα προὔμαχῆσαν, καὶ ἐμβριθῆ ἐκ τῆς μελέτης συμπεράσματα ἐξήχθησαν. Τὸ ἐφ' ἡμῖν, συντασσόμεθα, ὑπὸ ὅρων τινάς, τῇ τῶν πρώτων καὶ τῇ ἐκείνων γνώμῃ συμφωνοῦμεν.

Διὰ τοῦτο ἐν τῷ ἀνά χειρας βιβλίῳ ἐπιμελῶς ἐφροντίσαμεν, ἵνα μὴ πολὺ ἀποστῶμεν τοῦ ἀρχαικοῦ στελέχους, τοῦ ὕφους καὶ τῆς χάριτος τοῦ ἀθανάτου πατρὸς τῆς Ἱστορίας. Διότι πῶς ἄλλως θὰ δυνηθῶμεν κάλλιον νὰ μάθωμεν τὴν τῶν πατέρων ἡμῶν γλῶσσαν, ἐν ἣ ἅσα σοφία τεταμίευται; Λέξεις πολλάς καὶ φράσεις ὄλας οὐδόλως ἐν τῇ μεταφράσει μετεβάλλομεν, ἐνθα ἐπειθόμεθα ὅτι αἱ τοῦ πρω-

τοτύπου ἐτύγχανον τοῖς παισὶ καταληπταί. Ἡ ἀλληλουχία δὲ καὶ ἡ ἀφέλεια τῶν ἀφηγήσεων τοῦ περικλεοῦς ἱστορικοῦ ἐξεγείρει τὸ διάφορον τοῦ παιδὸς οὕτω, ὥστε διὰ βραχείας ἐνίων τῶν γλωσσικῶν σκοπέλων ἐρμηνείας ἐπιστεγάζεται τὸ ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ ἴσως ἄσπεγον πού καὶ πού μένον οἰκοδόμημα.

Διὰ τίνος ἄλλου ὀργάνου δύνатаί τις νὰ μεταδώσῃ ἐτέρῳ κάλλιον τὰς τῶν ἐννέα Μουσῶν μολπὰς ἢ διὰ τῆς θείας γλώσσης, ἢ Ἡρόδοτος ἐχρήσατο; Ἐπειδὴ ὅμως τοῦτο ἀπολύτως δὲν εἶναι δυνατόν ἐν τῷ δημοτικῷ σχολεῖν, εἶναι ἀνάγκη συγκερασμοῦ τινος, δυναμένου νὰ προσαρμοσθῇ τῇ τοῦ παιδὸς διανοίᾳ. Καὶ ταιοῦτον συγκερασμὸν παρέχει, νομίζομεν, τὸ δε τὸ βιβλίον, ἐν ᾧ, παραδειγματικῶς ἕνεκα, τὸ «ἀνέστη ἐκ τῆς νόσου» ἀποβάλλον τὸν ἰωνικὸν μανδύαν τῆς τελευταίας λέξεως φέρεται «ἀνέστη ἐκ τῆς νόσου» μὴ στρεβλοῦμενον εἰς τὸ «ἐσηκώθη ἐκ τῆς ἀσθενείας». Δὲν ἐκφέρεται λοιπὸν γλωσσικῶς κάλλιον ἢ ἔννοια διὰ τῆς πρώτης καὶ δὲν ἀποβαίνει ἐξ ἴσου καταληπτὴ δι' ἐκείνης, ὅπως καὶ διὰ τῆς ἐστρεβλωμένης δευτέρας ἐκφράσεως; Πρὸς τί λοιπὸν ν' ἀμαρτήσωμεν;

Δὲν ἀγνοοῦμεν ὅτι ἡ γλῶσσα τῶν ἀρχαίων δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ζῆσῃ καὶ νὰ ἀκμάσῃ πάλιν, ὅπως ποτέ, διότι ἡ ἀνθρωπότης ἄλλως ἐσκέπτετο καὶ ἐξεφράζετο τότε καὶ ἄλλως σήμερον, ὅτε νέαι ἐδημιουργήθησαν σχέσεις καὶ ἀνάγκαι· ἐπίσης δὲν εἶναι τοῦτο δυνατόν, διότι αἱ Ἰνδοευρωπαϊκαὶ γλῶσσαι, προοδεύουσαι σήμερον, οὐσιωδῶς ἐπέδρυσαν καὶ ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῆς ἡμετέρας συναφομοιοῦσαι ταύτην πρὸς ἑαυτὰς οὐχὶ μὲν κατὰ τοὺς κανόνας καὶ τοὺς τύπους, ἀλλὰ κατὰ τὸν τρόπον τοῦ διατυποῦν τὰς ἰδέας καὶ τὰς σκέψεις. Ὅπως-δήποτε ὅμως ἑλληνοπρεπὲς καὶ ὠφέλιμον εἶναι τὸ μανθάνειν καὶ μελετᾶν τὴν θειοτάτην τῶν γλωσσῶν, ὅπερ ἐστὶ καθῆκον ἐκ τῶν πρώτων ἐπιβαλλόμενον ἡμῖν τοῖς γνησίαις τῶν Ἑλλήνων ἀπογόνοισ.

Ἡ κατ' ἐκλογὴν αὕτη μετάφρασις δὲν εἶναι κατατετημημένη καὶ ἀσυνάρτητος, ἀλλὰ συνεχῆς καὶ ρέουσα, ὅπως ὁ συγγραφεὺς συνέθετο ταύτην. Μετὰ προσοχῆς καὶ ἐπιμελείας καὶ ἀνευ βλάβης τοῦ ὅλου παρελείφθη πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ προσκρούσῃ εἰς τὰ σημερινὰ ἦθη καὶ πᾶν ὅ,τι ἐθεωρήθη ἢ τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως τῶν παιδῶν ἀνώτερον, ἢ μὴ ἀναγκαῖον, ἢ τερατολογίας μεστὸν. Οὕτως ἔχων ὁ Ἡρόδοτος οὗτος, τέρπων θὰ διδάσκῃ τοὺς δι' οὗς προώρισται

μικροῦς ἀναγνώστας. Ὁ δὲ ἐκπονήσας τοῦτον εὐχεται νὰ μὴ ἐλεγχθῆ ὑπὸ τῆς πείρας πλανηθεὶς εἰς τὰς κρίσεις καὶ πεποιθήσεις του, ὅπερ ἔσται δι' αὐτὸν ἀρκούσα ἀμοιβὴ καὶ ἀληθῆς ἱκανοποίησις.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 1 Ἰουνίου 1885.

ΘΕΟΔ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΔΟΣ

ΚΛΕΙΩ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΛΕΙΩ.

Εἰσαγωγή.

Ἐκεῖνος, ὅστις ἔγραψε τὸ βιβλίον τοῦτο, ὀνομάζεται **Ἡρόδοτος**. Ὁ Ἡρόδοτος ἦτο ἀρχαῖος Ἕλλην. Ἡ πατρίς του ἦτο ἡ Ἀλικαρνασσός, δωρική πόλις τῆς Καρίας, κειμένη εἰς τὰ δυτικά παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ Ἡρόδοτος ἔζη πρὸ δύο χιλιάδων τριακοσίων πενήκοντα περίπου ἐτῶν ἀπὸ σήμερον. Ἐγεννήθη κατὰ τὸ ἔτος 484 πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀπέθανε κατὰ τὸ ἔτος 408, εἰς ἡλικίαν ἑβδομήκοντα ἑπτὰ ἐτῶν.

Ὁ Ἡρόδοτος ἀνῆκεν εἰς οἰκογένειαν περιφανῆ καὶ πλουσίαν. Πολὺ δὲ νέος περιηγήθη ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὰς τότε γνωστὰς πόλεις καὶ χώρας καὶ συνέλεξε ἀκριβεῖς σημειώσεις τῶν ὧν εἶδεν ἢ ἔμαθεν. Τὰς σημειώσεις ταύτας ἐτακτοποίητε καὶ συνεπλήρωσε μετὰ ταῦτα εἰς τοὺς Θουρίους τῆς Κάτω Ἰταλίας, ἀποτελέσας τὴν παροῦσαν ἀξιοθαύμαστον ἱστορίαν.

Ὁ Ἡρόδοτος διὰ τὸ ἐξαιρετόν τοῦτο βιβλίον του ὠνομάσθη Πατὴρ τῆς Ἱστορίας. Λέγει δὲ ὁ ἴδιος, ὅτι ἔγραψε τὴν ἱστορίαν ταύτην, ἵνα μὴ αἰ πράξεις τῶν ἀνθρώπων σὺν τῷ χρόνῳ ἐξαλειφθῶσι καὶ ἵνα μὴ ἔργα μεγάλα καὶ θαυμαστά τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων λησμονηθῶσι, καθὼς καὶ ἡ αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν οὗτοι ἐπολέμησαν πρὸς ἀλλήλους.

1. Οἱ Ἕλληνες ἐκάλουσαν βαρβάρους πάντας τοὺς μὴ Ἕ.τα; Ἕλληνας.

1. Τὰ πρῶτα αἷτια τῆς μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων ἔχθρας.

Τὰ πρῶτα αἷτια τῆς μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων ἔχθρας ὑπῆρξαν τὰ ἑξῆς. Ἐμποροὶ Φοίνικες¹ ἤλθον μὲ πλοῖον ἐκ τῆς Ἀσίας καὶ ἐπώλουν διάφορα ἐμπορεύματα εἰς τὸ Ἄργος, τὸ ὁποῖον τότε ὑπερεῖχεν ὄλων τῶν ἐλληνικῶν πόλεων. Ἡ κόρη τοῦ βασιλέως τῶν Ἀργείων Ἰνάχου, ἡ ὁποία ὠνομάζετο Ἰώ, καὶ πολλαὶ ἄλλαι Ἀργεῖαι γυναῖκες ἤλθον εἰς τὸ πλοῖον τῶν Φοινίκων καὶ ἠγόραζον ἐκ τῶν ἐμπορευμάτων ὅ,τι ἤρεσκεν εἰς αὐτάς.

Τότε οἱ Φοίνικες ἐκ συνεννοήσεως ὤρμησαν αἰφνιδίως ἐπ' αὐτάς καὶ ἤρπασαν τὴν Ἰώ καὶ ἄλλας τινὰς καὶ ἀνεχώρησαν. Μετὰ ταῦτα δὲ διηγοῦνται, ὅτι Ἕλληνές τινες ἤλθον εἰς τὴν Τύρον² καὶ πρὸς ἐκδίκησιν ἤρπασαν τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῶν Φοινίκων, ἡ ὁποία ἐκαλεῖτο Εὐρώπη. Καὶ τοιοῦτοτρόπως ἀνταπέδωκαν τὰ ἴσα πρὸς τοὺς Φοίνικας.

Ἄλλ' αἱ κακαὶ αὐταὶ πράξεις δὲν ἔσχον πέρας ἐδῶ. Ὅλοι γνωρίζομεν τὴν ἐκστρατείαν τῶν Ἀργοναυτῶν κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Κολχίδος³ Αἰήτου καὶ τὴν ἀρπαγὴν τῆς κόρης τοῦ Μηδείας ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ἐπίσης πάντες γινώσκομεν τὴν ἀρπαγὴν τῆς Ἑλένης τοῦ Μενελάου ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου⁴, υἱοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Τροίας Πριάμου. Τῆς δὲ κακῆς ταύτης πράξεως δὲν ἀγνοοῦμεν ὅτι ἀποτελεσμα ὑπῆρξεν ἡ φρικτὴ καταστροφή τῆς Ἰλίου ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ἐκ τῆς περιστάσεως ταύτης οἱ Πέρσαι ἐθεώρησαν τοὺς Ἕλληνας ἐχθροὺς των. Διότι τὴν Ἀσίαν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ βάρβαρα ἔθνη οἰκειοποιοῦνται οἱ Πέρσαι, τὴν δὲ Εὐρώπην καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος θεωροῦσι κεχωρισμένα αὐτῶν. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν διηγοῦνται, ὅτι ἡ Ἀσία περιῆλθε τὸ πρῶτον εἰς ἐχθρικὰς σχέσεις πρὸς τὴν Εὐρώπην.

¹ Ἡ Φοινίκη ἔκειτο πρὸς βορρᾶν τῆς Παλαιστίνης, ἐκτεινομένη παρὰ τὴν παραλίαν τοῦ μυχοῦ τῆς Μεσογείου θάλασσης. Τὸ σχῆμα τῆς Φοινίκης ἦτο στενὸν καὶ ἐπίμηκες, ὁ δὲ λαὸς αὐτῆς ἦτο λαὸς ἐμπορικώτατος.

² Ἡ Τύρος ἦτο πόλις πρωτεύουσα τῆς Φοινίκης. — ³ Ἡ Κολχίς ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἀνατολικωτάτης παραλίας τοῦ Εὐζεῖνου Πόντου. — ⁴ Ἡ Πάρδος.

2. Πόλεμος τῶν Λυδῶν κατὰ τῶν Μιλησίων.

Εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας οἱ Ἕλληνες εἶχον κτίσει πολλὰς ἀποικίας κατὰ διαφόρους ἐποχὰς τῆς ἀρχαιότητος. Οἱ κτίσαντες δὲ τὰς ἀποικίας ταύτας ἦσαν Αἰολεῖς καὶ Ἴωνες καὶ Δωριεῖς. Πάντες δὲ καὶ οἱ Αἰολεῖς καὶ οἱ Ἴωνες καὶ οἱ Δωριεῖς ἦσαν Ἕλληνες ἐλεύθεροι.

Εἰς τὰ μέσα τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐξετείνετο μία χώρα, ἡ ὁποία ἐκαλεῖτο Λυδία. Τὰ ἔμπροσθεν τῆς Λυδίας παράλια, τὰ βρεχόμενα ὑπὸ τῆς μεσογείου θαλάσσης, κατεῖχον οἱ Ἴωνες.

Εἰς τὴν Λυδίαν ἐβασίλευε τότε εἰς βασιλεὺς, Λυδὸς τὸ γένος, ὀνομαζόμενος Κροῖσος. Ὁ Κροῖσος ἦτο βασιλεὺς ὅλων τῶν ἐθνῶν τῶν ἐντεῦθεν τοῦ Ἄλυσος ποταμοῦ, ὅστις ῥέων ἀπὸ νότου μεταξὺ Συρίων καὶ Παφλαγόνων ἐκβάλλει πρὸς βορρᾶν εἰς τὸν Εὐξείνιον καλούμενον πόντον.

Οὗτος ὁ Κροῖσος πρῶτος ἐκ τῶν βαρβάρων, τοὺς ὁποίους ἡμεῖς γνωρίζομεν, ἄλλους μὲν ἐκ τῶν Ἑλλήνων κατέστησε φόρου ὑπολεῖς, ἄλλους δὲ ἀπέκτησε φίλους. Καὶ φόρου μὲν ὑποτελεῖς κατέστησε τοὺς ἐν Ἀσίᾳ κατοικοῦντας Ἴωνας καὶ Αἰολεῖς καὶ Δωριεῖς, οἱ ὁποῖοι πρότερον ἦσαν ἐλεύθεροι, φίλους δ' ἀπέκτησε τοὺς Λακεδαιμονίους.

Πρὶν ἀναβῆναι εἰς τὸν θρόνον ὁ Κροῖσος, ἐβασίλευεν εἰς τὴν Λυδίαν ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ἀλυάττης. Ὁ Ἀλυάττης οὗτος ἐπολέμησε κατὰ τῆς Ἴωνικῆς πόλεως Μιλήτου¹ ἀναδεχθεὶς τὸν πόλεμον παρὰ τοῦ πατρὸς του. Ἐφορμῶν δὲ ἐπολιόρκει τὴν Μίλητον κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον· ὅταν ὁ καρπὸς τῆς γῆς ἦτο ὄριμος, τότε ὄρμα μετὰ στρατοῦ· ὡς δὲ ἔφθανεν εἰς τὴν χώραν τῆς Μιλήτου τὰ μὲν ἀγροτικὰ οἰκήματα οὔτε ἐκρήμνιζεν, οὔτε ἔκαιεν, οὔτε τὰς θύρας των ἀπέσπα, ἀλλ' ἄφινεν ὅλως ἄβλαπτα. Κατέστρεφεν ὅμως τὰ δένδρα καὶ τοὺς δημητριακοὺς καρπούς, καὶ ἐπέστρεφεν ὀπίσω. Τὰς οἰκίας δὲν ἐκρήμνιζεν ὁ Λυδὸς διὰ τὸν ἐξῆς λόγον· ἵνα οἱ Μιλήσιοι ἐντεῦθεν ὀρμώμενοι δύνανται νὰ

¹ Ἡ Μίλητος ἦτο ἀποικία τῶν Ἀθηναίων κειμένη εἰς τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀπέναντι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Μαιάνδρου ποταμοῦ.

σπείρωσι τὴν γῆν καὶ νὰ ἐργάζωνται, αὐτὸς δὲ οὕτω ἔχη τι, τὸ ὁποῖον νὰ καταστρέφῃ κατὰ τὰς ἐπιδρομὰς του.

Ὁ πόλεμος οὗτος διήρκεσεν ἑνδεκά ἔτη· ἐκ τούτων τὰ μὲν ἑξ πρῶτα ἦρχεν ἀκόμη τῶν Λυδῶν ὁ πατὴρ τοῦ Ἀλυάττου¹, ὅστις ἤρχισε τὸν κατὰ τῶν Μιλησίων πόλεμον, τὰ δὲ πέντε ἐπόμενα ἐπολέμει ὁ Ἀλυάττης, ὅστις, ὡς προσέπομεν, παρεδέξατο τὸν πόλεμον παρὰ τοῦ πατρὸς του.

3. Ἀσθένεια τοῦ Ἀλυάττου.

Κατὰ τὸ δωδέκατον πῶς ἔτος, ἐν ᾧ ὁ στρατὸς τοῦ Ἀλυάττου ἔκαιεν ἀγρὸν τινα, τὸ πῦρ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου βιαζόμενον κατέκαυσε ναὸν τινα τῆς Ἀθηνᾶς, ἐκεῖ πλησίον ὑπάρχοντα. Καὶ ἀμέσως μὲν οὐδεὶς λόγος ἐγένετο, ἀρῶν δὲ ἡ στρατιὰ ἔφθασεν εἰς τὰς Σάρδεϊς², ἐνόσησεν ὁ Ἀλυάττης. Ἐπειδὴ δὲ παρετάθη ἡ νόσος, πέμπει εἰς τοὺς Δελφοὺς³ ἀπεσταλμένους, ἵνα ἐρωτήσῃ τὸν θεὸν περὶ τῆς νόσου. Ἡ Πυθία ὅμως ἀπήντησεν, ὅτι δὲν θὰ χρησιμοδοτήσῃ πρὶν ἢ ἀνεγείρωσι τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς, τὸν ὁποῖον ἔκαυσαν εἰς τὴν Μιλησίαν γῶραν.

Γνωρίζω δέ, λέγει ὁ Ἡρόδοτος, ὅτι οὕτως ἐγένοντο τὰ πράγματα μαθὼν ταῦτα παρὰ τῶν Δελφῶν. Οἱ δὲ Μιλήσιοι προσθέτουσιν εἰς ταῦτα καὶ τὰ ἀκόλουθα· ὅτι ὁ τύραννος τῆς Κορίνθου Περίανδρος, ὅστις ἦτο τὰ μάλιστα φίλος πρὸς τὸν τότε τυραννεύοντα τῆς Μιλήτου Θρασύβουλον, μαθὼν τὴν ἀπάντησιν, ἣν ἔδωκεν ἡ Πυθία εἰς τὸν Ἀλυάττην, ἔπεμψεν ἄγγελον νὰ φανερώσῃ τῷ Θρασύβουλῳ ταύτην, ὅπως, γνωρίζων τὴν ἀπόκρισιν, σκέπτηται συμφῶνως πρὸς τὰς παρούσας περιστάσεις. Οἱ Μιλήσιοι μὲν λοιπὸν οὕτω λέγουσιν, ὅτι ἐγένοντο τὰ πράγματα.

1. Ὁ πατὴρ τοῦ Ἀλυάττου ἐκαλεῖτο Σαδυάττης.

2. Αἱ Σάρδεϊς ἦσαν ἡ πρωτεύουσα τῆς Λυδίας.

3. Οἱ Δελφοὶ (νῦν Καστρί) ἦσαν τὸ περίφημον μαντεῖον τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Παρνατοῦ, ὅπου ἡ ἱέρεια Πυθία καθεζομένη ἐπὶ τρίποδος ἐν τῷ οὐχί πλατεῖ στομίῳ τοῦ αὐτόθι ἄντρου καὶ ὑπὸ τῶν κάτωθεν ἀναπεμπομένων ἀτμῶν ἐνθουσιάζουσα ἐχρησιμόθει.

4. Τέχνασμα τοῦ Θρασυβούλου καὶ συμφιλίωσις τῶν Λυδῶν μετὰ τῶν Μιλησίων.

Ὁ δὲ Ἀλυάττης, ὡς ἐξηγγέλη εἰς αὐτὸν ἡ ἀπάντησις τῆς Πυθίας, ἀμέσως ἠτοίμαζε νὰ πέμψῃ κήρυκα εἰς Μίλητον θέλων νὰ κάμῃ σπονδὰς¹ μετὰ τὸν Θρασύβουλον καὶ τοὺς Μιλησίους, μέχρις οὗ ἀνεγείρῃ τὸν κένταχόν τῆς Ἀθηνῶν. Ὁ μὲν λοιπὸν ἀπόστολος ἐπορεύετο εἰς τὴν Μίλητον. Ὁ δὲ Θρασύβουλος σαφῶς προειδοποιημένος περὶ πάντων ὑπὸ τοῦ Περιάνδρου καὶ γνωρίζων τί ἔμελλε νὰ πράξῃ ὁ Ἀλυάττης, μηχανᾶται τοιαῦτα ὅσος σῆτος ὑπῆρχεν ἐν τῇ πόλει καὶ ἰδικός του καὶ τῶν πολιτῶν, τοῦτον ὅλον συναθροίσας εἰς τὴν ἀγοράν, προεῖπεν εἰς τοὺς Μιλησίους, ὅταν αὐτὸς δώσῃ τὴν εἰδήσιν, τότε νὰ πίνωσι πάντες καὶ νὰ συνδιασκεδάζωσιν ἀνά τὴν πόλιν.

Ἐποίει δὲ καὶ προήγγελλε ταῦτα ὁ Θρασύβουλος, ὅπως ὁ κήρυξ ὁ Σαρδιανός, ἰδὼν καὶ σωρὸν μέγαν σίτου κεχυμένον καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐν εὐθυμίαις ὄντας, ἀγγείλῃ ταῦτα εἰς τὸν Ἀλυάττην. Τοῦτο ἴσα ἴσα καὶ ἐγένετο. Διότι ὁ κήρυξ ἰδὼν ἐκεῖνα καὶ εἰπὼν πρὸς τὸν Θρασύβουλον τὰς ἐντολάς τοῦ Λυδοῦ ἀπῆλθεν εἰς τὰς Σάρδεϊς. Μετ' ὀλίγον δὲ ἐγένετο μεταξύ των ἡ συμφιλίωσις δι' οὐδεμίαν ἄλλην αἰτίαν ἢ διὰ ταύτην, ὡς ἐγὼ πληροφοροῦμαι.

Διότι, ἐλπίζων ὁ Ἀλυάττης ὅτι ὑπῆρχε σιτοδεία ἰσχυρὰ ἐν τῇ Μιλήτῳ καὶ ὅτι ὁ λαὸς κατετρώχετο ὑπὸ τῆς ἐσχάτης δυστυχίας, ἤκουε παρὰ τοῦ κήρυκος, ἐπιστρέψαντος ἐκ τῆς Μιλήτου, τοὺς ἐναντίους λόγους ἢ ὡς αὐτὸς ἐφφρόνει. Μετὰ ταῦτα δὲ καὶ ἡ διαλλαγή (συμφιλίωσις) μεταξύ των ἐγένετο ἐπὶ τῇ συμφωνίᾳ νὰ εἶναι φίλοι πρὸς ἀλλήλους καὶ σύμμαχοι, καὶ ὁ Ἀλυάττης δύο ναοὺς ἀντὶ ἐνὸς ὑποδόμησεν εἰς τὴν Ἀθηνῶν, καὶ ἀφιερῶματα προσέφερε, καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς νόσου ἀνέστη. Κατὰ μὲν τὸν πρὸς τοὺς Μιλησίους καὶ τὸν Θρασύβουλον πόλεμον, οὕτω συνέβησαν τὰ πράγματα εἰς τὸν Ἀλυάττην.

¹ Σπονδαὶ (ἐνταῦθα) = ἀνακωχή, προσωρινὴ παῦσις τοῦ πολέμου.

Β. Ὁ περὶ Ἀρίωνος μῦθος.

Ὁ Περιάνδρος δ' ἐκεῖνος, ὅστις ἐμήνυσε ἐν τῷ Θρασύβουλον τὴν ἀπάντησιν τῆς Πυθίας ἦτο υἱὸς τοῦ Κυψέλου καὶ βασιλεὺς τῆς Κορίνθου. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τούτου λέγουσιν οἱ Κορίνθιοι, (συμφωνοῦσι δὲ πρὸς αὐτοὺς καὶ οἱ Λέσθιοι,) ὅτι θαῦμα μέγιστον συνέβη. Ὁ Ἀρίων ὁ Μήθυμναϊος,¹ ὅστις ἦτο κιθαριφθὸς οὐδενὸς δευτέρου ἐκ τῶν τότε ὑπαρχόντων, ἀφοῦ διέτριψε τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου παρὰ Περιάνδρῳ, λέγουσιν ὅτι ἐπεθύμησε νὰ πλεύσῃ εἰς Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν. Ἀφοῦ ἐκεῖ ἀπέκτησε πλοῦτη πολλά, ἠθέλησε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Κόρινθον. Ἀνεχώρησε λοιπὸν ἐκ τοῦ Τάραντος² ἐπὶ πλοίου ἀνδρῶν Κορινθίων, τὸ ὁποῖον ἐμίσθωσαν, ἐπειδὴ εἰς οὐδένα ἄλλον εἶχεν ἐμπιστοσύνην μᾶλλον ἢ εἰς Κορινθίους. Οὗτοι ὅμως ἐν τῷ πελάγει ἐσκέφθησαν τὴν ἐπίβουλον σκέψιν νὰ ῥίψωσιν ἐκ τοῦ πλοίου τὸν Ἀρίωνα εἰς τὴν θάλασσαν, διὰ νὰ λάβωσι τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα εἶχεν. Ὁ δὲ Ἀρίων νοήσας τοῦτο παρεκάλει νὰ χάρισθαι μὲν εἰς αὐτοὺς τὰ χρήματα, νὰ ἀφήσωσι δὲ εἰς αὐτὸν τὴν ζωὴν. Οἱ ναῦται ὅμως δὲν ἐπέιθοντο εἰς ταῦτα, ἀλλὰ διέτασσαν ἢ αὐτὸς νὰ φονεύσῃ ἑαυτὸν, ἵνα τύχῃ ταφῆς ἐν τῇ ξηρᾷ, ἢ νὰ ἐκπηδήσῃ εἰς τὴν θάλασσαν τάχιστα.

Στενοχωρηθεὶς δὲ ὁ Ἀρίων, ἐπειδὴ οὕτως ἔδοξεν αὐτοῖς, παρεκάλει νὰ ἐπιτρέψωσιν εἰς αὐτὸν νὰ σταθῇ ἐν ὅλῃ τῇ στολῇ εἰς τὰ ἐδῶλια τοῦ πλοίου καὶ νὰ τραγωδήσῃ· τραγωδήσας δὲ ἔδιδε τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι θὰ ἐφόνευεν ἑαυτὸν. Οὗτοι εὐχχριστηθέντες, ἐπειδὴ ἔμελλον νὰ ἀκούσωσι τοῦ ἀρίστου τῶν ἀνθρώπων ἀοιδοῦ, ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς πρύμνης εἰς τὸ μέσον τοῦ πλοίου.

Ὁ δὲ Ἀρίων, ἀφοῦ ἐνεδύθη πᾶσαν τὴν στολὴν καὶ ἔλαβε τὴν κιθάραν, ἐστάθη ἐν τοῖς ἐδῶλοις καὶ ἔψαλλε τὸν ὄρθιον ὕμνον,³

¹ Ἡ Μήθυμνα ἦτο πόλις κειμένη εἰς τὰ βόρεια παράλια τῆς νήσου Λέσβου.

² Ὁ (καὶ ἡ) Τάρας ἦτο ἐπίσημος καὶ ἀκμαία τὸ πάλαι πόλις ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ, ἀποικὸς τῶν ἐκ Λακεδαιμόνος Παρθενίων.

³ Ὁ ὄρθιος νόμος ἢ ὄρθιος μελωδία ἦτο ᾄσμα, τὸ ὁποῖον ἔψαλλον εἰς ἦχον ὑψηλὸν καὶ πανηγυρικὸν πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος. Τὸ ᾄσμα τοῦτο ἦτο ἐπιτήδειον νὰ ἐξεγείρῃ τὸ συναίσθημα τῆς ἀνδρείας.

ἀφοῦ δ' ἐτελείωσε τοῦτον ἔρριψε μόνος ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν, ὅπως εὕρισκετο μεθ' ὅλης τῆς στολῆς. Καὶ οἱ μὲν ναῦται ἀπέπλεον εἰς Κόρινθον, τὸν δὲ Ἀρίωνα λέγουσιν ὅτι δελφίντις ἔλαβεν ἐπὶ τῆς ῥάχews του καὶ ἔφερεν ἔξω ἐπὶ τὸ Ταίναρον ἀκρωτήριον.

Ἀποβάς δὲ ὁ Ἀρίων μετέβη ἐπὶ ποδὸς εἰς Κόρινθον σὺν τῇ στολῇ, καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν βασιλέα διηγήθη ὅλα τὰ διατρέξαντα. Ὁ δὲ Περίανδρος, ἔνεκεν ἀπιστίας, τὸν Ἀρίωνα μὲν περιώρισε νὰ μὴ ἔχη καμμίαν συχκοινωνίαν, ἐπιμελῶς δὲ περιέμενε τοὺς ναύτας. Ὡς δὲ ἤλθον οὗτοι προσεκλήθησαν νὰ ἀφηγηθῶσιν, ἐὰν ἐγνώριζόν τι περὶ Ἀρίωνος. Ἐνῶ δὲ ἔλεγον ἐκεῖνοι, ὅτι ἦτο σῶος καὶ ὑγιῆς εἰς Ἰταλίαν καὶ ὅτι ἀφῆκαν αὐτὸν εὐτυχοῦντα ἐν Τάραντι, αἴρνης παρουσιάσθη εἰς αὐτοὺς ὁ Ἀρίων, ὅπως εἶχεν, ὅτε ἐξεπήδησεν ἐκ τοῦ πλοίου εἰς τὴν θάλασσαν. Καὶ οὗτοι ἐκπλαγέντες δὲν ἠδύναντο πλέον ἐλεγχόμενοι νὰ ἀρνηθῶσι τὸ ἔγκλημά των. Ταῦτα μὲν λοιπὸν οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Λέσβιοι λέγουσι, τοῦ δὲ Ἀρίωνος ὑπάρχει ἄγαλμα χαλκοῦν ὄχι μέγα ἐπὶ τοῦ Ταϊνάρου, παριστῶν ἄνθρωπον ἐπὶ δελφίνος.

6. Ὁ Κροῖσος καὶ οἱ ἐν Ἀσίᾳ τῇ Μικρᾷ καὶ ταῖς νήσοις Ἑλληνας.

Ἀλυάττης δὲ ὁ Λυδός, ὅστις ἐπολέμησε κατὰ τῶν Μιλησίων, ἀπέθανε, βασιλεύσας ἔτη ἑπτὰ καὶ πεντήκοντα. Τὸν Ἀλυάττην διεδέχθη ὁ υἱὸς του Κροῖσος, ὢν τὴν ἡλικίαν τριάκοντα πέντε ἐτῶν. Οὗτος πρῶτος ἐκ τῶν Ἑλλήνων προσέβαλε τοὺς Ἐφεσίους. Μετὰ δὲ τοὺς Ἐφεσίους προσέβαλε καὶ ὑπέταξε μίαν πρὸς μίαν τὰς πόλεις τῶν Ἰώνων καὶ Αἰολέων, διαφόρους αἰτίας ἐπινοῶν, ἄλλας μὲν μείζονας, ἄλλας δὲ μηδαμινάς.

Ἀφοῦ δὲ οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ Ἑλληνας ἐνέοντο φόρου ὑποτελεῖς, ὁ Κροῖσος διανοεῖτο νὰ κατασκευάσῃ στόλον καὶ νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν νησιωτῶν. Ἀφοῦ δὲ ἠτοιμάσθησαν ὅλα τὰ εἰς τὴν ναυπη-

γίαν αναγκαιούντα, οἱ μὲν λέγουσιν ὅτι Βίας ὁ Πριηνεύς, οἱ δὲ ὅτι Πιττακὸς ὁ Μυτιληναῖος ἀφίκετο εἰς τὰς Σάρδεϊς. Ἠρώτησε δὲ αὐτὸν ὁ Κροῖσος τί νεώτερα ἐγνώριζε περὶ Ἑλλάδος. «Ὁ βασιλεῦ, ἀπεκρίθη, οἱ νησιῶται ἀγοράζουσι πολυάριθμον ἵππικόν, διανοούμενοι νὰ ἐκστρατεύσωσιν εἰς τὰς Σάρδεϊς καὶ ἐναντίον σου». Νομίσας δὲ ὁ Κροῖσος, ὅτι ἐκεῖνος ἔλεγε τὴν ἀλήθειαν εἶπεν· «Εἶθε οἱ θεοὶ νὰ ἐνέβαλλον εἰς τὸν νοῦν τῶν νησιωτῶν νὰ ἔλθωσι μὲ ἵππους ἐναντίον τῶν Λυδῶν!»

Ὁ δὲ ἀνταπήνητησεν· «Ὁ βασιλεῦ, προθύμως μοὶ φαίνεσαι ὅτι εὐχέσαι νὰ πολεμήσῃς ἐν τῇ ξηρᾷ πρὸς ἵππεῖς νησιώτας, ὁρθὰς ἐλπίδας ἔχων· οἱ δὲ νησιῶται, ἀροῦ ἔμαθον, ὅτι σὺ κατασκευάζεις μετὰ σπουδῆς πλοῖα, ἵνα ἐκστρατεύσῃς κατ' αὐτῶν, τί ἄλλο νομίζεις ὅτι εὐχονται ἢ νὰ πολεμήσωσι κατὰ τῶν Λυδῶν ἐν θαλάσσῃ, διὰ νὰ ἐκδικηθῶσι σὲ ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ ἡπείρῳ κατοικούντων Ἑλλήνων, τοὺς ὁποίους σὺ δουλώσας ἐξουσιάζεις;»

Λίαν ἠὲ χαριστήθη ὁ Κροῖσος ἐκ τοῦ ἐπιλόγου τούτου καὶ ἔπαυσε τὴν ναυπηγίαν πεισθεὶς εἰς τὸν ὀμιλοῦντα, διότι ἐνόμιζεν ὅτι ὀμίλει πολὺ φρονίμως. Καὶ τοιουτοτρόπως ἔκτοτε συνήψε φιλίαν πρὸς τοὺς κατοικοῦντας τὰς νήσους Ἴωνας.

7. Ὁ Κροῖσος καὶ ὁ Σόλων.

Μετά τινα χρόνον ὁ Κροῖσος εἶχεν ὑποτάξει πάντας τοὺς ἐνετῦθεν τοῦ Ἄλυος ποταμοῦ κατοικοῦντας λαούς.

Τότε ἤρχοντο εἰς τὰς Σάρδεϊς, αἱ ὁποῖαι ἤχμαζον ἐπὶ πλούτῳ, πολλοὶ ἐκ τῆς Ἑλλάδος σοφοί, (οἱ ὅποιοι κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ἔζων), διὰ διαφόρους ὑποθέσεις των, καὶ εἴη καὶ ὁ Σόλων ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ὅστις ποιήσας νόμους εἰς τοὺς Ἀθηναίους κατ' αἰτησίαν των, ἀπεδήμησεν ἔπειτα δέκα ἔτη, ἵνα ἴδῃ καὶ μάθῃ περὶ σσότερα καὶ ἵνα μὴ ἀναγκασθῇ νὰ καταργήσῃ τινὰ ἐκ τῶν νόμων, τοὺς ὁποίους ἔβητο. Διότι οἱ Ἀθηναῖοι μόνοι δὲν ἠδύναντο νὰ πράξωσι τοῦτο, ἐπειδὴ ὑπεχρεώθησαν διὰ μεγάλων ὄρκων νὰ

κυβερνηθῶσιν ἐπὶ δέκα ἔτη μὲ τούς νόμους, τούς ὁποίους ἤθελε θέσει εἰς αὐτούς ὁ Σόλων.

Ἔνεκα λοιπόν τούτων καί χάριν περιηγήσεως ἀποδημήσας ὁ Σόλων ἀφίκετο εἰς τὴν Αἴγυπτον παρὰ τὸν Ἄμασιν καὶ δὴ καί εἰς τὰς Σάρδεις παρὰ τὸν Κροῖσον¹. Ἀφικόμενος δὲ ἐφιλοξενεῖτο ἐν τοῖς ἀνακτόροις ὑπὸ τοῦ Κροῖσου. Μετὰ ταῦτα δέ, τὴν τρίτην ἢ τετάρτην ἡμέραν, τῇ διαταγῇ τοῦ Κροῖσου, ὑπηρέται περιῆγον τὸν Σόλωνα εἰς τοὺς θησαυροὺς καὶ ἐπεδείκνυον τὰ πάντα, ὄντα μεγάλα τε καὶ πολυτελῆ. Ἀφοῦ δὲ παρετήρησεν οὗτος ταῦτα ἠρώτησεν αὐτὸν ὁ Κροῖτος τάδε :

« Ξένε Ἀθηναῖε, ἐπειδὴ μεγάλη φήμη ἔφθασεν εἰς ἡμᾶς περὶ τῆς σοφίας σου καὶ τῆς περιηγήσεώς σου, ὅτι φιλοσοφῶν περιῆλθες πολλὴν γῆν χάριν μαθήσεως, μοὶ ἐπήλθεν ἐπιθυμία νὰ ἐρωτήσω, ἐὰν μέχρι τοῦδε εἶδές τινα εὐδαιμονέστατον πάντων. » Ὁ μὲν Κροῖτος ἐλπίζων ὅτι εἶναι ὁ εὐδαιμονέστατος τῶν ἀνθρώπων ἠρώτα ταῦτα, ὁ δὲ Σόλων, χωρὶς οὐδόλως νὰ κολακεύσῃ αὐτόν, ἀλλὰ τὴν ἀλήθειαν μεταχειρισθεὶς λέγει : ἌΩ βασιλεῦ, Τέλλον τὸν Ἀθηναῖον».

Ἐκπλαγείς δὲ ὁ Κροῖτος διὰ τὸ λεχθὲν ἐγύρισε καὶ τῷ εἶπε : « Διὰ τί νομίζεις ὅτι ὁ Τέλλος εἶναι ὁ εὐδαιμονέστατος; » Ὁ δὲ Σόλων εἶπε : « Πρῶτον, διότι ὁ Τέλλος ζῶν εἰς εὐτυχῆ ἐποχὴν ἀπέκτησε παιῶδας καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ εἶδε νὰ γεννηθῶσι τέκνα εἰς ἅπαντας αὐτοὺς καὶ νὰ ζήσωσι πάντα, καὶ δεύτερον, διότι καὶ ἱκανὴν διὰ τὸν τόπον μας περιουσίαν εἶχε καὶ ἡ τελευτῇ τοῦ βίου του ἐγένετο λαμπροτάτη. Διότι, ὅτε ἐπολέμησαν οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς τοὺς ἀστυγείτονας² ἐν Ἐλευσίνι, βοηθήσας τοὺς οἰκείους καὶ τρέψας εἰς φυγὴν τοὺς πολεμίους, ἀπέθανεν ἐνδοξότατα, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔθαψαν αὐτὸν δημοσίᾳ δαπάνῃ ἐκεῖ ὅπου ἔπεσε καὶ τὸν ἐτίμησαν μέγਾਲως».

¹ Ὁ Ἄμασις ἦτο βασιλεὺς τῆς Αἴγυπτου, ὁ δὲ Κροῖτος ἦτο βασιλεὺς τῆς Λυδίας.

² Πρὸς τοὺς Μεγαρεῖς.

Β. Δευτέρα ἐρώτησις τοῦ Κροΐσου πρὸς τὸν Σόλωνα.

Ἐποῦ δὲ ὁ Σόλων ἀφηγγήθη τὰ κατὰ τὸν Τέλλον, ἠρώτησεν αὐτὸν ὁ Κροΐσος τίνα ἐγνώριζε δεῦτερον μετ' ἐκεῖνον, ἐλπίζων ὅτι ἀφεύκτως θὰ τύχη τοῦλάχιστον τῶν δευτερείων. Ὁ δὲ Σόλων εἶπε: «Τὸν Κλέοβιν καὶ Βίτωνα». Οὗτοι ἦσαν κατὰ τὸ γένος Ἀργεῖοι καὶ εἶχον περιουσίαν ἀρκετήν· ἀκόμη δὲ καὶ βώμην σώματος τοιαύτην, ὥστε ἀμφοτέρω ἦσαν ἐξ ἴσου ἀθλοφόροι¹, καὶ μάλιστα διηγούνται περὶ αὐτῶν τὸ ἐξῆς· Μίαν ἡμέραν, ὅτε οἱ Ἀργεῖοι ἐτέλουν ἑορτὴν εἰς τὴν Ἥραν, ἦτο ἀνάγκη ἐξάπαντος νὰ κομισθῇ εἰς τὸν ναὸν ἡ μήτηρ αὐτῶν ἐφ' ἀμάξης, συρομένης ὑπὸ ζεύγους βοῶν· ἀλλ' οἱ βόες δὲν ἤρχοντο ἐγκαίρως ἐκ τοῦ ἀγροῦ· μὴ δυνάμενοι δὲ νὰ περιμένωσι περισσότερον οἱ νεανῖαι, ἔθεσαν ἑαυτοὺς ὑπὸ τὴν ζεύγλην καὶ ἔσυρον τὴν ἀμαξάν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐκομίζετο ἡ μήτηρ αὐτῶν. Βαδίσαντες δὲ σταδίουσ² τεσσαράκοντα πέντε ἔφθασαν εἰς τὸν ναόν.

Ἐποῦ δὲ οἱ νεανῖαι ἐποίησαν ταῦτα, οἱ μὲν Ἀργεῖοι περικλώσαντες αὐτοὺς ἐμακάριζον τὴν βώμην των, αἱ δὲ Ἀργεῖαι τὴν μητέρα αὐτῶν, διότι εἶχε τοιαῦτα τέκνα. Ἡ δὲ μήτηρ, οὖσα περιχαρὴς διὰ τὴν πράξιν καὶ τὴν φήμην, ἐστάθη ἐνώπιον τοῦ ἀγάλματος καὶ ᾄχετο νὰ δώσῃ ἡ θεὰ εἰς τὰ ἑαυτῆς τέκνα Κλέοβιν καὶ Βίτωνα, τὰ ὁποῖα ἐτίμησαν αὐτὴν μεγάλως, ὅτι εἶναι ἄριστον εἰς τὸν ἄνθρωπον. Μετὰ ταύτην δὲ τὴν εὐχὴν, ἀποῦ ἐθυσίασαν καὶ εὐωχήθησαν, κατακοιμηθέντες ἐν αὐτῷ τῷ νυκτὶ οἱ νεανῖαι δὲν ἐξύπνησαν πλέον, ἀλλὰ τοῦτο ὑπῆρξε τὸ τέλος τῆς ζωῆς των. Οἱ δὲ Ἀργεῖοι κατεσκεύασαν ἀγάλματα αὐτῶν καὶ ἀνέθεσαν ταῦτα εἰς Δελφοὺς πρὸς ἔνδειξιν, ὅτι ὑπῆρξαν ἄνδρες ἄριστοι.

¹ Νικηταὶ εἰς τοὺς ἀγῶνας.

² Ἐκαστος στάδιος ἢ στάδιον ἔχει μῆκος 185 μέτρων σχεδόν. Ὅστε ὅτι 45 στάδιοι εἶναι μῆκος 8324 περίπου μέτρων, ἧτοι ἀπόστασις μιᾶς ὥρας καὶ τριῶν τετάρτων τῆς ὥρας διὰ πεζῶν ὁδοιπόρων.

9. Τὸ τέλος τῆς συνδιαλέξεως τοῦ Σόλωνος καὶ Κροΐσου.

Ὁ μὲν Σόλων λοιπὸν τῆς εὐδαιμονίας τὰ δευτερεῖα ἀπέδιδεν εἰς τούτους, ὁ δὲ Κροΐσος ἐρεθισθεὶς εἶπεν: «ὦ ξένη Ἀθηναῖε, ἡ δὲ ἡμετέρα εὐδαιμονία τόσον ἀπερρίφθη ὑπὸ σοῦ εἰς τὸ μηδέν, ὥστε οὐδὲ τῶν κοινῶν ἀνθρώπων ἐποίησας ἡμᾶς ἀξίους;»

Ὁ δὲ Σόλων εἶπεν: «ὦ Κροΐσε, μὲ ἐρωτᾷς περὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων, τὰ ὅποια εἶναι ἄστατα. Εἰς τὸν βίον τοῦ ἀνθρώπου οὐδεμία ἡμέρα φέρει τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, τὸ ὅποιον ἔφερον ἢ προηγουμένη. Σὺ δὲ βλέπω ὅτι καὶ πολὺ πλούσιος εἶσαι καὶ βασιλεὺς πολλῶν ἀνθρώπων· εὐδαιμονέστατον ὅμως, τὸ ὅποιον μὲ ἠρώτησας, ἐγὼ δὲν σε λέγω ἀκόμη, πρὶν ἂν μάθω ὅτι ἐτελεύτησας τὸν βίον καλῶς. Διότι ὁ πολὺ πλούσιος, ἐὰν δὲν βοηθήσῃ αὐτὸν ἡ τύχη νὰ τελευτήσῃ τὸν βίον ἐν εὐτυχίᾳ, δὲν δεῖναι μᾶλλον εὐδαιμονέστερος ἐκείνου, ὅστις ἔχει τὰ ἡμερήσια ἀναγκαῖα. Διότι πολλοὶ μὲν ἐκ τῶν ἀνθρώπων πᾶμπλουτοὶ εἶναι ὀδυστυχεῖς, πολλοὶ δὲ ἔχοντες μετρίαν περιουσίαν εἶναι εὐτυχεῖς. Ἐκεῖνος λοιπὸν, ὅστις εἶναι μὲν βαθύπλουτος, μὴ εὐδαίμων ὅμως, ὑπερέχει τοῦ εὐτυχοῦς κατὰ δύο μόνον, οὗτος δὲ τοῦ πλουσίου καὶ μὴ εὐδαίμονος κατὰ πολλὰ· ὁ μὲν βαθύπλουτος δύναται εὐκολώτερον νὰ ἐκτελέσῃ ἐπιθυμίαν τινὰ καὶ νὰ ἀνθέξῃ εἰς μεγάλην τινὰ ζημίαν, ἂν συμβῇ τοιαύτη· ὁ δὲ εὐτυχὴς ὑπερέχει τοῦ βαθυπλούτου κατὰ τὰ ἐξῆς: ζημίαν μὲν καὶ ἐπιθυμίαν δὲν δύναται ὁμοίως μὲ τὸν πλούσιον νὰ θεραπεύσῃ, δεῖναι ὅμως ἀρτιμελῆς, ἄσσος, ἀπαθὴς κακῶν, εὐτεκνος καὶ ὠραῖος· ἐὰν δὲ πρὸς τούτοις τελευτήσῃ τὸν βίον καλῶς, οὗτος δεῖναι ἐκεῖνος, τὸν ὅποιον σὺ ζητεῖς, οὗτος εἶναι ἀξίος νὰ κληθῇ εὐδαίμων· πρὶν ἢ δὲ τελευτήσῃ τις, δὲν πρέπει νὰ καλῶμεν αὐτὸν εὐδαίμονα, ἀλλ' εὐτυχή. Πλὴν τούτων εἶναι ἀδύνατον πάντα τὰ ἀγροθὰ ταῦτα νὰ εὐρωσὶ τινὰ, ἀνθρώπον ὄντα. Καθὼς δὲ οὐδεμία χώρα ἐξαρκεῖ νὰ παρέχῃ εἰς ἑαυτὴν ὅ,τι τῇ εἶναι ἀναγκαῖον, ἀλλ' ἄλλο μὲν ἔχει, ἄλλου δὲ στερεῖται, ὅποια δ' ἂν ἔχῃ τὰ πλεῖστα, αὕτη εἶναι ἡ ἀρίστη, τοιουτοτρόπως καὶ ἐν σῶμα ἀνθρώπου οὐδαμῶς εἶναι αὐταρκες, διότι ἄλλο μὲν ἔχει, ἄλλου δὲ στερεῖται· ὅστις δ' ἂν ὑπέρχῃ ἔχων τὰ πλεῖστα καὶ

ὡς πείτα τελευτήσῃ εὐχαρίστως τὸν βίον, οὗτος, κατ' ἐμὴν γνώ-
ωμην, ὦ βασιλεῦ, δικαιούται νὰ φέρῃ τὸ ὄνομα τοῦ εὐδαίμονος.
» Πρέπει λοιπὸν νὰ βλέπωμεν ποῖον θὰ εἶναι τὸ τέλος ἐκάστου
» πράγματος· διότι εἰς πολλοὺς ἡ τύχη, ὑποδείξασά πρῶτον εὐ-
» δαιμονίαν, ἀνέτρεψεν εἶτα τούτους καθ' ὀλοκληρίαν.» Ταῦτα
λέγων ὁ Σόλων εἰς τὸν Κροῖσον μετὰ θάρρους καὶ ἄνευ κολα-
κείας, ἀποπέμπεται ὑποτεθεὶς λίαν ἀμαθῆς, ἐπειδὴ παραβλέπων
τὰ παρόντα ἀγαθὰ συνεβούλευε νὰ βλέπωμεν τὸ τέλος παντὸς
πράγματος.

ΙΟ. Ἀρχὴ κακῶν εἰς τὸν Κροῖσον.

Μετὰ δὲ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Σόλωνος, μεγάλη ὀργὴ ἐκ θεοῦ
κατέλαβε τὸν Κροῖσον. Μετ' ὀλίγον καιρὸν, ἐν ᾧ ἐκοιμᾶτο, εἶδεν
ὄνειρον, τὸ ὁποῖον ἐφανέρου εἰς αὐτὸν τὴν ἀλήθειαν τῶν μελ-
λόντων νὰ συμβῶσι κακῶν πρὸς τὸν παῖδά του. Εἶχε δὲ ὁ Κροῖ-
σος δύο παῖδας, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ ἕτερος ἦτο κωφός, ὁ δὲ ἕτερος
κατὰ τὰ πάντα πολὺ πρῶτος τῶν ὀμηλίκων του, ὠνομάζετο
ὁ οὗτος Ἄτυς. Τοῦτον λοιπὸν τὸν Ἄτυν φανερώνει εἰς τὸν
Κροῖσον τὸ ὄνειρον, ὅτι θ' ἀπολέσῃ κτυπηθέντα δι' αἰχμῆς σι-
θηρᾶς. Ὁ δὲ Κροῖσος, ἀφοῦ ἐξηγέρθη καὶ ἐσκέφθη καθ' ἑαυτὸν,
καταφοβηθεὶς τὸ ὄνειρον, ἀποφασίζει νὰ νυμφεύσῃ μὲν τὸν υἱὸν
του, ἐμποδίζει δὲ αὐτὸν νὰ ἐξακολουθῇ τοὺς πολέμους, ἀφαιρέ-
σας ἅμα τὰ πολεμικὰ ὄπλα ἐκ τῶν ἀνδρῶνων, μήπως κανὲν κρε-
μάμενον ἐμπέσῃ εἰς τὸν παῖδα.

Ἐνῶ δὲ κατεγίνετο εἰς τὴν τελετὴν τοῦ γάμου, ἀφικνεῖται εἰς
τὰς Σάρδεεις ἀνὴρ κατεχόμενος ὑπὸ συμφορᾶς, Φρυξ¹ κατὰ τὴν
ἐθνικότητα καὶ ἐκ τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας καταγόμενος. Οὗ-
τος ὠνομάζετο Ἄδραστος, ὅστις, ἐπειδὴ εἶχε φονεύσει ἀκουσίως
τὸν ἀδελφόν του, εἶχεν ἐκδιωχθῆ ὑπὸ τοῦ πατρὸς του. Ὁ Κροῖ-
σος μαθὼν παρ' αὐτοῦ ὅλα ταῦτα τῷ εἶπεν, «ἐπειδὴ τυγχάνεις
υἱὸς ἀνδρῶν εἰδῶν μένε ἐδῶ καὶ μὴ στενωχωροῦ». Καὶ τοιοῦτο-
τρόπως ὁ Ἄδραστος ἔμενεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Κροῖσου.

1. Φρυξ λέγεται ὁ κάτοικος τῆς ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ Φρυγίας.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τοῦτον δὲ χρόνον ἀπεσταλμένοι τῶν Μυσῶν¹ ἐλθόντες πρὸς τὸν Κροῖσον ἔλεγον τὰ ἑξῆς: «ὦ βασιλεῦ, ἀνε-
»φάνη εἰς τὴν χώραν μας μέγιστος ἀγριόχοιρος, ὅστις κατα-
»στρέφει τὰ ἔργα μας. Τοῦτον προθυμούμεθα νὰ φονεύσωμεν καὶ
»δὲν δυνάμεθα. Τώρα λοιπὸν παρακαλοῦμέν σε νὰ συμπέψης
»μεθ' ἡμῶν τὸν παῖδά σου καὶ ἐκλεκτοὺς νεανίας καὶ κύνας,
»ὅπως ἐκδιώξωμεν αὐτὸν ἐκ τῆς χώρας».

Οἱ μὲν λοιπὸν Μυσοὶ ταῦτα παρεκάλουν. Ὁ δὲ Κροῖσος ἐνθυ-
μούμενος τὸ ὄνειρον ἔλεγεν εἰς αὐτοὺς, «εἶναι ἀδύνατον νὰ
πέμψω μεθ' ὑμῶν τὸν υἱόν μου, ἐπειδὴ εἶναι νεόγαμος, θὰ συμ-
πέμψω ὅμως ἐκλεκτοὺς νεανίας καὶ ὄλην τὴν κυνηγετικὴν ἀκο-
λουθίαν καὶ θὰ παραγγείλω εἰς αὐτοὺς νὰ ἐκδιώξωσι μεθ' ὑμῶν
τὸ θηρίον ἐκ τῆς χώρας». Ταῦτα εἶπεν ὁ Κροῖσος.

Τότε εἰσέρχεται ὁ παῖς τοῦ Κροῖσου, ὅστις εἶχεν ἀκούσει τί
ἑξήτουν οἱ Μυσοί, καὶ λέγει· «ὦ πάτερ, τὰ κάλλιστα καὶ γεν-
ναιότατα ἦσαν πρότερόν ποτε εἰς ἡμᾶς νὰ φοιτῶμεν εἰς πολέ-
μους καὶ εἰς κυνήγια καὶ νὰ εὐδοκιμῶμεν. Τώρα ὅμως ἀνευ
αἰτίας με ἀπέκλεισας ἀμφοτέρων τούτων. Εἰς τὸ ἑξῆς με τί
πρόσωπον νὰ παρουσιάζωμαι εἰς τὴν κοινωνίαν; ὁποῖός τις θὰ
φανῶ εἰς τοὺς πολίτας ὅτι εἶμαι; ὁποῖος δὲ τις εἰς τὴν νεόγαμον
γυναῖκά μου; με ποῖον ἄνδρα δὲ ἐκείνη θὰ νομίση ὅτι ὑπαν-
δρεύθη; Λοιπὸν σὺ ἢ ἄφες ἐμέ νὰ ὑπάγω εἰς τὸ κυνήγιον ἢ
ἀνάπεισόν με διὰ λόγου, ὅτι εἶναι καλλίτερα εἰς ἐμέ ταῦτα, οὕτω
ποιούμενα».

Ὁ δὲ Κροῖσος διηγεῖται τὸ ὄνειρον, τὸ ὁποῖον προεἶπεν εἰς
αὐτόν, ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θὰ ἀπολέσῃ τὸν υἱόν του κτυπηθέντα
δι' αἰχμῆς σιδηρᾶς. Ὁ δὲ Ἄτυς ἀπαντᾷ: «Ἐχεις δίκαιον, ὦ
πάτερ, νὰ με φυλάττης· ἀλλ' ὁ ἀγριόχοιρος ποῦ ἔχει χεῖρας, ποῦ
δ' αἰχμὴν σιδηρᾶν; Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ μάχη μας δὲν γίνεται
πρὸς ἄνδρα, ἄφες με». Καὶ τότε ὁ Κροῖσος ἀναπεισθεὶς ἐπιτρέπει
εἰς τὸν υἱόν του νὰ μεταβῇ εἰς τὸ κυνήγιον, παρακαλεῖ δὲ τὸν
Ἄδραστον νὰ συνοδεύσῃ αὐτόν· τοῦτο δὲ καὶ ἐγένετο.

1. Μυσὸς λέγεται ὁ κάτοικος τῆς Μυσίας χώρας, ἡ ὁποία ἐκτείνεται εἰς τὴν
μικρὰν Ἀσίαν, πρὸς βορρᾶν τῆς Λυδίας.

Ἀναχωρήσαντες λοιπὸν καὶ φθάσαντες εἰς τὸ ὄρος τῆς Μυσίας Ὀλυμπον¹ ἐζήτουν τὸ θηρίον. Ἀφοῦ δὲ εὔρον αὐτό, τὸ περιεκύκλωσαν καὶ τὸ ἠκόντιζον. Τότε ὁ Ἄδραστος ἀκοντίζων τὸν ἀγριόχοιρον, ἀποτυγχάνει μὲν τούτου, τυγχάνει δὲ τοῦ παιδὸς τοῦ Κροῖσου καὶ φονεύει αὐτόν. Σπεύσας δὲ τις εἰς τὰς Σάρδεις ἀνήγγειλε τοῦτο εἰς τὸν Κροῖσον, ὅστις ἔμενεν ἀπαρηγόρητος. Παρήσαν δὲ μετὰ τοῦτο καὶ οἱ Λυδοί, οἱ φέροντες τὸν νεκρόν, ὅπισθεν δὲ τοῦ νεκροῦ ἠκολούθει ὁ φονεὺς. Σταθεὶς δὲ οὗτος πρὸ τοῦ νεκροῦ ἔτεινε πρὸς τὰ ἔμπρὸς τὰς χεῖρας καὶ παρέδιδεν ἑαυτὸν εἰς τὸν Κροῖσον, παρακαλῶν νὰ τὸν σφάζῃ ἐπάνω εἰς τὸν νεκρόν, ἔπειδὴ δὲν ἦτο ἅξιος νὰ ζῆ πλεόν.

Ὁ δὲ Κροῖτος, εἰ καὶ εὐρίσκετο εἰς τοσαύτην συμφορὰν, ἀκούσας ταῦτα, εὐσπλαγχνίζεται τὸν Ἄδραστον καὶ λέγει πρὸς αὐτόν: «Ἐγὼ, ὦ ξένε, παρὰ σοῦ πᾶσαν τὴν ἐκδίκησιν, ἀφοῦ ὁ ἴδιος καταδικάζεις σεαυτὸν εἰς θάνατον. Δέν μοι εἶσαι σὺ ὁ αἴτιος τῆς συμφορᾶς, ἀλλὰ βεβαίως θεὸς τις, ὅστις πρὸ πολλοῦ μοὶ ἐφάνερωσε τὰ μέλλοντα νὰ συμβῶσιν». Ὁ Κροῖτος λοιπὸν ἔθαψε, καθὼς ἔπρεπε, τὸν υἱὸν του, ὁ δὲ Ἄδραστος, ὁ φονεὺσας τὸν ἀδελφόν του καὶ τὸν υἱὸν τοῦ περιποιηθέντος αὐτόν, συναίσθανόμενος ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ βαρυσυμφερώτατος ἐκ τῶν ἀνθρώπων, ὅσους αὐτὸς ἐγνώριζε, σφάζεται μόνος του ἐπάνω εἰς τὸν τάφον τοῦ Ἄτουσ.

II. Ὁ Κροῖτος καὶ τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον.

Ἐπὶ δύο ἔτη ὁ Κροῖτος εὐρίσκετο εἰς πένθος μέγα διὰ τὴν στέφρην τοῦ υἱοῦ του. Μετὰ δὲ ταῦτα ἡ αὔξησις τοῦ Περσικοῦ κράτους ὑπὸ τὸν Κύρον, υἱὸν τοῦ Καμβύσου, ἀπέπαυσε μὲν ἀπὸ τοῦ πένθους τὸν Κροῖσον, ἐνέβαλε δὲ αὐτόν εἰς φροντίδα, ὅπως ἐμποδίσῃ τὴν αὐξανομένην δύναμιν τῶν Περσῶν, πρὶν ἢ οὗτοι γένωνται μεγάλοι. Μετὰ τὴν σκέψιν λοιπὸν ταύτην ἀμέσως ἔπεμ-

¹ Ἄλλος εἶναι ὁ Ὀλυμπος τῆς Θεσσαλίας.

φεν ἀπεσταλμένους Λυδούς εἰς διάφορα μαντεῖα, θέλων νὰ δοκιμάσῃ πρῶτον ἂν λέγωσιν ἀλήθειαν καὶ δεύτερον νὰ ἐρωτήσῃ αὐτὰ ἂν πρέπη νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐκστρατεῖαν κατὰ τῶν Περσῶν.

Παρήγγειλε δὲ εἰς τοὺς Λυδοὺς νὰ ἐρωτήσωσι τὰ μαντεῖα, τὴν ἑκατοστὴν ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεώς των ἐκ τῶν Σάρδεων, τί θὰ ἐποίει κατ' ἐκείνην ὁ βασιλεὺς τῶν Λυδῶν Κροῖτος, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλυάττου. Ὅ,τι δ' ἂν ἀποκριθῇ ἕκαστον τῶν χρηστηρίων νὰ συγγράψωσι καὶ ν' ἀναφέρωσι πρὸς αὐτόν. Καὶ ὅ,τι μὲν ἀπεκρίθησαν τὰ λοιπὰ τῶν χρηστηρίων δὲν ἀναφέρεται ὑπ' οὐδενός· εἰς δὲ τοὺς Δελφοὺς, εὐθὺς ὡς εἰσῆλθον οἱ Λυδοὶ εἰς τὸν ναὸν καὶ ἠρώτων ἐκεῖνο περὶ τοῦ ὁποίου εἶχον ἐντολήν, ἡ Πυθία εἶπεν ὅ,τι πραγματικῶς ἔπραττε κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ Κροῖτος.

Ἐπιστρέψαντες οἱ Λυδοὶ εἰς τὰς Σάρδεις ἔφερον τοὺς χρησμούς εἰς τὸν Κροῖτον. Οὗτος δέ, ὡς ἤκουσε τὸν ἐκ Δελφῶν χρησμόν, ἀμέσως προσηυχῆθη καὶ ἐπίστευσεν ὅτι μόνον μαντεῖον εἶναι τὸ ἐν Δελφοῖς, διότι ἐμάντευσεν ἀληθῶς ὅ,τι αὐτὸς ἐποίει.

Μετὰ δὲ ταῦτα προσεπάθει νὰ προσελύσῃ τὴν εὐμένειαν τοῦ ἐν Δελφοῖς θεοῦ διὰ μεγάλων θυσιῶν· προσέφερε δὲ εἰς τὸν θεὸν πλουσιώτατα δῶρα χρυσᾶ καὶ ἄλλα ἀργυρᾶ.

Εἰς δὲ τοὺς Λυδοὺς, οἱ ὁποῖοι ἔμελλον νὰ φέρωσι τὰ δῶρα ταῦτα εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, παρήγγειλεν ὁ Κροῖτος νὰ ἐρωτήσωσιν ἂν δύναται νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Περσῶν καὶ ἂν πρέπη νὰ προσλάβῃ ἄλλους συμμάχους.

Ὡς δὲ ἔφθασαν οἱ Λυδοὶ εἰς τὸ μαντεῖον καὶ ἀνέθεσαν τὰ ἀναθήματα ἠρώτων λέγοντες: «Ὁ Κροῖτος ὁ βασιλεὺς τῶν Λυδῶν καὶ ἄλλων ἐθνῶν, νομίσας ὅτι τοῦτο τὸ μαντεῖον εἶναι τὸ μόνον ἐν ἀνθρώποις, σᾶς προσφέρει δῶρα ἄξια τῆς μαντείας σας καὶ τώρα σᾶς ἐρωτᾷ ἐὰν δύναται νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον τῶν Περσῶν καὶ ἐὰν πρέπη νὰ προσλάβῃ ἄλλους συμμάχους».

Οἱ μὲν ἀπεσταλμένοι ταῦτα ἠρώτων, τὸ δὲ μαντεῖον ἀπεκρίθη ὅτι ἐὰν ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Περσῶν θὰ καταλύσῃ μεγάλην ἀρχὴν· συνεβούλευε δὲ αὐτὸν νὰ εὕρῃ καὶ νὰ προσλάβῃ συμμάχους τοὺς δυνατωτάτους ἐκ τῶν Ἑλλήνων.

Ἀφοῦ δὲ ἔμαθεν ὁ Κροῖτος τὴν ἀπόκρισιν τοῦ μαντείου ὑπερήγαρχον διὰ ταύτην. Ἐλπίσας δὲ ὅτι ἀναμφιβόλως θὰ καταλύσῃ

τὸ βασίλειον τοῦ Κύρου, πέμπει πολύτιμα δῶρα εἰς ἕκαστον Δελφόν, καί, τρίτην ἤδη φοράν, ἐρωτᾷ τὸ χρηστήριον ἂν ἡ βασιλεύς του θά διαρκέσῃ πολὺν χρόνον. Ἡ δὲ Πυθία χρησμοῦσθε τὰ ἐξῆς:

«Ὅταν γένηται εἰς τοὺς Μήδους βασιλεὺς ἡμίονος, τότε, ὡς
»Λυδὲ τρυφή, φεῦγε εἰς τὸν χαλικώδη Ἑρμον¹ καὶ μὴ μένε,
»μηδ' ἐντρέπου νὰ φανῆς δειλός».

Κομισθέντος τοῦ χρησμοῦ τούτου, ὁ Κροῖσος ἐχάρη πολὺ περισσότερο διὰ τοῦτον ἢ διὰ τοὺς ἄλλους, ἐπειδὴ ἠλπίζεν ὅτι οὐδέποτε θά βασιλεύσῃ τῶν Μήδων ἡμίονος ἀντὶ ἀνδρός, ἐπομένως οὐδ' αὐτὸς οὐδὲ οἱ ἀπόγονοί του θά παύσωνται ποτε τῆς ἀρχῆς.

12. Οἱ Ἀθηναῖοι.

Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Κροῖσος ἐφρόντιζεν ἐξετάζων τίνες ἦσαν οἱ δυνατότατοι τῶν Ἑλλήνων, διὰ νὰ προσλάβῃ τούτους συμμάχους. Ἐξετάζων δὲ εὗρισκεν ὅτι ὑπερεῖχον οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ μὲν τοῦ Δωρικοῦ γένους, οἱ δὲ τοῦ Ἰωνικοῦ. Διότι ταῦτα ἦσαν τὰ πρόκριτα, ὄντα τὸ πάλαι, τὸ μὲν τῶν Ἀθηναίων ἔθνος Πελασγικόν, τὸ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων, ἔθνος Ἑλληνικόν.

Ἐκ τούτων λοιπὸν τῶν ἔθνων, τὸ μὲν Ἀττικόν ἐπληροφορεῖτο ὁ Κροῖσος ὅτι εὕρισκετο εἰς ἐσωτερικὰς ταραχάς, ἕνεκα τοῦ Πεισιστράτου, ὅστις κατὰ τὸν χρόνον τούτον ἐτυράννευε τῶν Ἀθηναίων. Καὶ ἰδοὺ πῶς ἔλαβε τὴν τυραννίαν. Ἐν ᾧ ἐστασίαζον πρὸς ἀλλήλους οἱ Ἀθηναῖοι, ἔχοντες οἱ μὲν Παραθαλάσσιοι ἀρχηγὸν τὸν Μεγακλέα, οἱ δὲ Πεδιαῖοι τὸν Λυκοῦργον, ὁ Πεισιστρατος συλλαβὼν κατὰ νοῦν τὸ σχέδιον νὰ γείνη τύραννος ἠγείρει τρίτην στάσιν. Συλλέξας δὲ στασιώτας καὶ κηρύξας ὅτι προστατεύει τοὺς Ὑπερακρίους² μηχανᾶται τὰ ἐξῆς: Τραυματίσας

¹ Ὁ Ἑρμος εἶναι ποταμὸς τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ὅστις ῥέει διὰ τῆς Αἰολίδος, Φρυγίας καὶ Μυσίας, πηγάζει δὲ ἀνατ. ἀπὸ τοῦ Δινδύμου καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν κόλπον τῆς Σμύρνης. Σήμερον ὁ Ἑρμος λέγεται Σαραβίτι.

² Ὑπεράκριοι ἐκαλοῦντο ἐν Ἀττικῇ οἱ πτωχοὶ κάτοικοι τῶν λόφων καὶ ὄρειων τόπων, ἀντίθετοι τῶν πλουσίων κατοίκων τῶν πεδιάδων καὶ παραλίων, οἵτινες ἐκαλοῦντο Πάραλοι καὶ Πεδιαῖοι ἢ Πεδιεῖς ἢ Πεδιάσιοι, ἀποτελοῦντες ἐκότεροι ἴδιον πολιτικὸν κόμμα.

ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἡμίονους, ὠδήγησεν εἰς τὴν ἀγορὰν τὸ ἄρμα τοῦ λέγων ὅτι ἐξέφυγε τοὺς ἐχθρούς, οἵτινες ἠθέλησαν δῆθεν νὰ φονεύσωσιν αὐτὸν πορευόμενον μὲ τὸ ἄρμα τοῦ εἰς τὸν ἀγρόν, καὶ παρεκάλει τὸν δῆμον νὰ χορηγήσῃ φρουρὰν τινα εἰς αὐτόν, διακούμενον εἰς τοῦτο, ἐπειδὴ εὐδοκίμως ἐστρατήγησε πρότερον κατὰ τῶν Μεγαρέων.

Ὁ δὲ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἐξαπατηθεὶς ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἐκ τῶν πολιτῶν τριακοσίους ἄνδρας, οἵτινες κρατοῦντες κορύνας¹ ἠκολούθουν αὐτόν. Συναποστατήσαντες δὲ οὗτοι ὁμοῦ μὲ τὸν Πεισίστρατον κατέλαβον τὴν ἀκρόπολιν. Ἐκτοτε ὁ Πεισίστρατος ἤρχε τῶν Ἀθηναίων, χωρὶς νὰ μετακινήσῃ οὐδὲν ἐκ τῶν καθεστῶτων.

Μετ' ὀλίγον δὲ χρόνον ὁμοφρονήσαντες οἱ τε φίλοι τοῦ Μεγακλέους καὶ οἱ τοῦ Λυκούργου ἐκδιώκουσι τὸν Πεισίστρατον. Τιοιουτοτρόπως μὲν ὁ Πεισίστρατος καταλαβὼν τὸ πρῶτον τὰς Ἀθήνας ἀπέβαλε τὴν βασιλείαν, τὴν ὅποιαν δὲν εἶχεν ἀκόμη καλῶς ἐρριζωμένην.

Οἱ δὲ ἐκδιώξαντες τὸν Πεισίστρατον ἐστασίασαν πάλιν ἐκ νέου ἐναντίον ἀλλήλων. Ἐνοχλούμενος δὲ ἐκ τῆς στάσεως ὁ Μεγακλῆς ἔστειλε κήρυκα εἰς τὸν Πεισίστρατον καὶ παρήγγειλεν εἰς αὐτόν ἐὰν ἐδέχετο νὰ λάβῃ γυναῖκα τὴν θυγατέρα τοῦ ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει νὰ βοηθήσῃ αὐτόν, ἵνα λάβῃ τὴν τυραννίαν. Δεχθέντος δὲ τοῦ Πεισιστράτου τὴν πρότασιν καὶ τοὺς ὄρους, μηχάνωνται διὰ τὴν κάθοδόν του πρᾶγμα, ὅπερ ἀποδεικνύει τοὺς Ἀθηναίους ἀνοήτους. Εἰς τὸν Παιανίεα² δῆμον ἦτο γυνή τις, ὀνομαζομένη Φύη, κατὰ τὸ ἀνάστημα τεσσάρων πήχεων³ πλὴν τριῶν δακτύλων, ἅμα δὲ καὶ εὐειδής. Ταύτην τὴν γυναῖκα ἐν-

¹ Ρόπλα χονδρά.

² Παιανίεα, Παικνιάα, Παιανία=δῆμος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀττικῆς εἰς τὴν ἀνατολικὴν κατωφέρειαν τοῦ Ὑμητιοῦ. Ὁ δημότης ἐλέγειο Παιανιεύς.

³ Ὁ πήχυς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἰσοδυναμεῖ πρὸς 46 ἑκατοστὰ τοῦ γαλλικοῦ μέτρου καὶ κατὰ τι ἀκόμη (462 χιλιοστὰ). Ὡστε οἱ τέσσαρες πήχεις εἶναι 184 δάκτυλοι· ἀφαιρουμένων τῶν 3 δακτύλων ὑπολείπονται 181 δάκτυλοι, ἦτοι: ἐν μέτρῳ καὶ 81 δάκτυλοι· τοῦτο ἦτο τὸ ἀνάστημα τῆς Φύης, ὅπερ διόλου ἀπίθανον, ἀλλὰ πιθανὸν καὶ ἀληθὲς φίνεται.

δύσαντες μὲ πανοπλίαν καὶ εἰσθιβάσαντες εἰς ἄρμα καὶ ὑποδείξαντες προηγουμένως τί πρέπει νὰ πράξῃ, διὰ νὰ φαίνεται μεγαλοπρεπεστέρα, ἤρχοντο εἰς τὴν πόλιν· προέπεμψαν δὲ κήρυκας, οἵτινες ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν ἔλεγον τοιαῦτα· «Ὡ Ἀθηναῖοι, δέχθητε εὐνοϊκῶς τὸν Πεισίστρατον, τὸν ὁποῖον αὐτὴ ἡ Ἀθηναῖα τιμῆσασα ὑπὲρ πάντας τοὺς ἀνθρώπους κατάγει εἰς τὴν «ἑαυτῆς ἀκρόπολιν».

Οἱ μὲν λοιπὸν κήρυκες περιερχόμενοι ἔλεγον ταῦτα, ἀμέσως δὲ καὶ εἰς τοὺς δῆμους ψήμη ἔφθασεν, ὅτι ἡ Ἀθηναῖα κατάγει τὸν Πεισίστρατον. Καὶ οἱ ἐν τῇ πόλει πειθόμενοι, ὅτι ἡ γυνὴ ἦτο αὐτὴ ἡ θεὰ, προσήρχοντο εἰς τὴν ἀνθρωπον καὶ ἐδέχοντο τὸν Πεισίστρατον.

Λαβὼν δὲ πάλιν τὴν τυραννίδα κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον ὁ Πεισίστρατος νομφεύεται τὴν θυγατέρα τοῦ Μεγακλέους κατὰ τὴν μετ' αὐτοῦ γενομένην συμφωνίαν. Ἐπειδὴ ὅμως αὕτη δὲν ἔμενεν εὐχαριστημένη ἀπὸ τὸν Πεισίστρατον παρεπονέθη εἰς τὴν μητέρα της καὶ αὐτὴ εἶπε τὰ παράπονα εἰς τὸν Μεγακλέα. Οὗτος δὲ ὀργισθεὶς συμφιλιοῦται μετὰ τῶν στασιωτῶν, ἵνα τιμωρήσῃ τὸν Πεισίστρατον.

Μαθὼν δὲ ὁ Πεισίστρατος τὰ γινόμενα ἐναντίον του ἔφυγεν ἐκ τῆς Ἀττικῆς ὀλοτελῶς· ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Ἐρέτριαν¹ ἐσκέπτετο μετὰ τῶν υἱῶν του περὶ τοῦ πρακτέου. Ἐπειδὴ δὲ ὑπερίσχυσεν ἡ γνώμη τοῦ Ἰππίου ν' ἀνακτήσῃσι πάλιν τὴν τυραννίδα ἤρχοντες νὰ συναθροίσωσι χρηματικὰς συνδρομὰς ἐκ τῶν πόλεων, αἵτινες πρότερον ἔτυχε νὰ ἔχωσιν εὐεργετηθῆ παρ' αὐτῶν. Μετὰ χρόνον δὲ τινα, ἵνα μὴ πολυλογῶ, ἠτοίμασαν πάντα τὰ διὰ τὴν κάθοδον. Κατὰ τὸ ἐνδέκατον δὲ ἔτος ἐκκινήσαντες ἐκ τῆς Ἐρετρίας ἐπανῆλθον ὀπίσω. Καὶ πρῶτον μὲν καταλαμβάνουσι τὸν Μαραθῶνα τῆς Ἀττικῆς. Ἐν ᾧ δὲ ἦσαν ἐκεῖ ἐστρατοπεδευμένοι, ἦλθον καὶ οἱ ἐκ τοῦ ἄστεος στασιῶται, καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν δῆμων προσέτρεχον, εἰς ὅσους ἡ τυραννὶς ἦτο προτιμότερα τῆς ἐλευθερίας· οἱ δὲ ἐκ τοῦ ἄστεος Ἀθηναῖοι, ἕως μὲν ὁ Πεισίστρατος

¹ Ἡ Ἐρέτρια ἦτο ἐπίσημος πόλις τῆς Εὐβοίας ἐπὶ τῆς δυτικῆς αὐτῆς παραλίας, κάτωθεν τῆς Χαλκίδος, καλυμμένη σήμερον Νέα Φαρά.

συνήθριζε χρήματα και μετέπειτα ὡς κατέλαβε τὸν Μακρῶνα, οὐδόλως ἐφρόντιζον· ἀφοῦ δ' ἔμαθον ὅτι αὐτὸς ἐκ τοῦ Μακρῶνος ἐπορεύετο ἐναντίον τοῦ ἄστεος, τότε ἐκστρατεύουσι κατ' αὐτοῦ και συναντηθέντες μετ' αὐτοῦ καθ' ὁδὸν ἀντεστρατοπέδευσαν.

Τότε ὁ Πεισίστρατος αἴφνης ὀρμήσας κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ἐν ᾧ ἄλλοι διεσκέδαζον και ἄλλοι ἐκοιμῶντο, τρέπει αὐτοὺς εἰς φυγὴν. Ὅτε δὲ οὗτοι ἔφρουγον, ὁ Πεισίστρατος διανοεῖται σκέψιν σοφωτάτην, ἵνα μὴ ἐνωθῶσι πλέον οἱ Ἀθηναῖοι, ἀλλ' εἶναι διεσκορπισμένοι. Ἀναβιβάσας τοὺς υἱοὺς του εἰς ἵππους ἔττελλεν αὐτοὺς ἐμπρός. Οὗτοι δὲ προφθάνοντες τοὺς φεύγοντας ἔλεγον νὰ μὴ φοβῶνται, ἀλλὰ νὰ ἀπέλθωσιν ἡσυχοὶ εἰς τὰ ἴδια. Οἱ Ἀθηναῖοι δὲ ἐπέιθοντο και τοιουτοτρόπως ὁ Πεισίστρατος τρίτην ἤδη φοράν καταλαβὼν τὰς Ἀθήνας ἐρρίζωσε τὴν τυραννίδα δι' ἐπικούρων πολλῶν και διὰ συνεισφορῶν χρημάτων. Καὶ ὁ Πεισίστρατος μὲν ἐτυράννευε τῶν Ἀθηναίων, ἐκ τῶν Ἀθηναίων δὲ πολλοὶ μὲν εἶχον φονευθῆ ἐν τῇ μάχῃ, πολλοὶ δὲ ἔφρουγον ἐκ τῆς πατρίδος των μετὰ τοῦ Μεγακλέους.

13. Οἱ Λακεδαιμόνιοι.

Οἱ μὲν λοιπὸν Ἀθηναῖοι εἰς τοιαύτην κατάστασιν ἐμάνθαιεν ὁ Κροῖσος ὅτι εὕρισκοντο τότε· οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ὅτι εἶχον ἀπαλλαγὴ ἀπὸ μεγάλων κακῶν και ἤδη ἦσαν νικηταὶ ἐν τῇ κατὰ τῶν Τεγεατῶν πολέμῳ. Διότι ἐνῷ οἱ Λακεδαιμόνιοι εὐτύχουν εἰς τοὺς ἄλλους πολέμους, μόνον πρὸς τοὺς Τεγεάτας προσέκρουον. Πρὸ ταύτης δὲ τῆς ἐποχῆς και κακονομώτατοι ἦσαν σχεδὸν πάντων τῶν Ἑλλήνων και ἀκοινῶνητοι πρὸς ξένους· ἐγένοντο δὲ εὖνομοι ὡς ἐξῆς· Ὁ Λυκοῦργος, δόκιμος ἀνὴρ τῆς Σπάρτης, ὅτε ἐγένετο ἐπίτροπος τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ Λεωβῶτου⁴ μετέβαλεν ὅλους τοὺς νόμους και ἔλαβε τὰ προφυλακτικὰ μέτρα νὰ μὴ παραβαίνωσι τούτους. Μετὰ δὲ ταῦτα συνέστησε τὰ ἀνα-

⁴ Τοῦ και Χαριλάου καλουμένου.

φερόμενα εἰς τὸν πόλεμον, ἐνωμοτίας¹ καὶ τριακάδας² καὶ συσσίτια³, πρὸς δὲ τούτοις τοὺς ἐφόρους καὶ γερουσιαστάς⁴.

Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν οἱ Σπαρτιᾶται ἀπὸ κακονόμων ἐγένοντο εὐνομοί. Εἰς δὲ τὸν Λυκούργον ἀποθανόντα ἔκτισαν ἱερὸν καὶ σέβονται αὐτὸ μεγάλως. Ἐπειδὴ δὲ εἶχον εὐφορον χώραν καὶ ἱκανὸν πλῆθος ἀνδρῶν, ταχέως προώδευσαν καὶ εὐτύχησαν.

Ἐν τούτοις δὲν εὐχαριστοῦντο τοῦ λοιποῦ νὰ ἡσυχάζωσιν, ἀλλὰ διανοηθέντες νὰ ὑποτάξωσι τοὺς Ἀρκάδας ἡρώτων τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον διὰ τὴν κατάκτησιν πάσης τῆς χώρας τῶν Ἀρκάδων. Ἡ δὲ Πυθία χρησμοφθεῖ τὰ ἑξῆς:

«Τὴν Ἀρκαδίαν μὲ ζητεῖς; Μέγα πρᾶγμα μὲ ζητεῖς· δὲν θά σοί την δώσω. Ὑπάρχουσι πολλοὶ ἄνδρες εἰς τὴν Ἀρκαδίαν, οἱ ὁποῖοι θά σε ἐμποδίσωσιν. Ἐγὼ ὅμως δὲν σε φθονῶ. Θά σοι δώσω τὴν καλὴν Τεγεάν»⁵.

Ὡς ἤκουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι τὸν χρησμὸν τοῦτον, τῶν μὲν ἄλλων Ἀρκάδων ἀπείχοντο, ἐξεστράτευσον δὲ ἐναντίον τῶν Τεγεατῶν. Ἐνικήθησαν ὅμως εἰς τὴν μάχην. Ἐπειδὴ δὲ καὶ μετὰ ταῦτα πάντοτε ἐνικῶντο ὑπὸ τῶν Τεγεατῶν, ἡρώτησαν πάλιν τὴν Πυθίαν καὶ ἔλαβον χρησμὸν, τὸν ὁποῖον μετὰ χρόνον τινα συνέπεσε κατὰ τύχην νὰ νοήσῃ Σπαρτιᾶτης τις, ὅστις ἐξετέλεσε μόνος ὅ,τι ἐσκέφθη. Ἐκτοτε δὲ ὅσάκις ἤθελον πολεμήσει ἐναντίον ἀλλήλων, οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐγίνοντο εἰς τὸν πόλεμον πολλῶ ὑπέρτεροι τῶν Τεγεατῶν. Εἶχον δὲ ὑποτάξει τότε καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Πελοποννήσου.

1. Ἐνωμοτία εἶναι ὀρισμένον ἄθροισμα πολεμιστῶν.

2. Αἱ τριακάδες ἦσαν τὸ σύνολον 30 ἀνδρῶν.

3. Τὰ συσσίτια ἦσαν κοιναὶ τράπεζαι τῶν Σπαρτιατῶν, ὅπου συνέτρωγον πάντες.

4. Οἱ ἔφθοροι καὶ οἱ γερουσιασταὶ ἦσαν οἱ ἄρχοντες τοῦ λαοῦ.

5. Ἡ Τεγέα ἦτο μία τῶν ἀρχαιοτέρων πόλεων τῆς Ἀρκαδίας, ἀπέχουσα τῆς Μαντινείας 4 ὄρας σχεδὸν (100 στάδια).

14. Ὁ Κροῖσος συμμαχεῖ μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων.

Ταῦτα λοιπὸν πάντα μανθάνων ὁ Κροῖσος ἔπεμπεν εἰς Σπάρτην πρέσβεις, ἵνα φέρωσι δῶρα καὶ ἵνα ζητήσωσι συμμαχίαν, παραγγείλας τί ἔπρεπε νὰ λέγωσιν. Οὗτοι δὲ ἐλθόντες ἔλεγον: «Ἐπεμψεν ἡμᾶς Κροῖσος, ὁ βασιλεὺς τῶν Λυδῶν καὶ ἄλλων κέθνων, λέγων τάδε: «ὦ Λακεδαιμόνιοι, ἐπειδὴ ὁ θεὸς ἐχρησμοδότησε νὰ προσλάβω φίλους Ἕλληνας, μανθάνω δὲ ὅτι ὑμεῖς καταέχετε τὴν πρώτην θέσιν ἐν Ἑλλάδι, σᾶς παρακαλῶ κατὰ τὸ χρηστήριον, θέλων νὰ γείνω φίλος καὶ σύμμαχος ὑμῶν ἄνευ κλύου καὶ ἀπάτης».

Καὶ ὁ μὲν Κροῖσος ταῦτα δι' ἀγγέλων προέτεινε, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἔχοντες ἀκούσει καὶ αὐτοὶ τὸν δοθέντα εἰς τὸν Κροῖσον χρησμὸν εὐχαριστήθησαν διὰ τὴν ἀφίξιν τῶν Λυδῶν καὶ ἔκαμαν ὄρκους περὶ φιλίας καὶ συμμαχίας· εἶχε δὲ ὁ Κροῖσος πρότερον κάμει εἰς αὐτοὺς καὶ τινὰς εὐεργεσίας· διότι πέμψαντες οἱ Λακεδαιμόνιοι εἰς Σάρδεϊς ν' ἀγοράσωσι χρυσόν, ἵνα κάμωσι τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος, ἔλαβον τοῦτον δωρεὰν παρὰ τοῦ Κροῖσου μὴ δεχθέντος τὰ χρήματα.

Ἐνεκα λοιπὸν τούτων οἱ Λακεδαιμόνιοι, καὶ διότι ἐξ ὅλων τῶν Ἑλλήνων ὁ Κροῖσος προετίμα αὐτοὺς ὡς φίλους, ἐδέξαντο τὴν συμμαχίαν καὶ ἦσαν ἔτοιμοι νὰ βοηθήσωσιν αὐτόν, ὅταν ἤθελε τοῖς παραγγείλει.

15. Ἡ ἐν Πτερίᾳ μετὰ τοῦ Κροῖσου καὶ Κύρου μάχη.

Ὁ δὲ Κροῖσος, μὴ νοήσας καλῶς τὸν χρησμὸν τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν, ἠτοιμάζετο νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Περσῶν. Τότε Λυδὸς τις ὀνομαζόμενος Σάνδανις, ἄνθρωπος συνετός, συνεβούλευσεν εἰς τὸν Κροῖσον τὰ ἐξῆς: «ὦ βασιλεῦ, παρασκευάζεσθαι νὰ ἐκστρατεύτῃς ἐναντίον ἀνδρῶν τοιούτων, οἱ ὅποιοι ἐνδύονται μὲ δέρματα, τρώγουν δὲ ὄχι ὅσα θέλουσιν, ἀλλ' ὅσα

»ἔχουσιν, ἐπειδὴ ἔχουσι χώραν τραχεῖαν. Πρὸς τούτοις δὲ δὲν
 »μεταχειρίζονται οἶνον, ἀλλ' ὑδροποτοῦσι, δὲν ἔχουσι δὲ σῦχα
 »ἢ τρώγασιν, οὐδ' ἄλλο ἀγαθὸν οὐδέν. Ἐὰν μὲν λοιπὸν νικη-
 »σης τί θὰ λάβῃς παρ' αὐτῶν, οἱ ὅποιοι δὲν ἔχουσι τίποτε;
 »Ἐὰν ὅμως νικηθῆς, σκέφθητι πόσα ἀγαθὰ θ' ἀποβάλλῃς. Διότι,
 »ἀφοῦ ἅπαξ γευθῶσι τὰ ἡμέτερα ἀγαθὰ, θὰ προσκολληθῶσιν εἰς
 »αὐτὰ καὶ δὲν θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀποδιώξωμεν αὐτούς. Ἐγὼ μὲν
 »εὐχαριστῶ τοὺς θεούς, οἱ ὅποιοι δὲν βάλλουσιν εἰς τὸν νοῦν
 »τῶν Περσῶν νὰ ἐκστρατεύσωσιν αὐτοὶ πρῶτοι κατὰ τῶν
 »Λυδῶν». Ταῦτα λέγων ὁ Σάνδανις δὲν ἔπειθε τὸν Κροῖσον. Οἱ
 Πέρσαι δὲ, πρὶν ἢ ὑποτάξωσι τοὺς Λυδοὺς, δὲν εἶχον οὔτε ἀβρὸν
 οὔτε ἀγαθὴν οὐδέν.

Ὁ Κροῖσος λοιπὸν ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Περσῶν· ἀφοῦ δὲ
 ἀφίκετο εἰς τὸν Ἄλυν¹ ποταμὸν καὶ διέβη τοῦτον μετὰ τοῦ
 στρατοῦ του ἀφίκετο εἰς τὴν καλουμένην Πτερίαν τῆς Καππα-
 δοκίας². (Ἡ δὲ Πτερία εἶναι τὸ ἰσχυρότατον μέρος τῆς χώρας
 ταύτης καὶ κεῖται πρὸς τὸ μέρος τῆς ἐν Εὐξεινῷ Πόντῳ πόλεως
 Σινώπης). Ἐνταῦθα ἐστρατοπεδεύετο καταστρέφων τὰ κτήματα
 τῶν Συρίων³. Καὶ ἐκυρίευσεν μὲν τὴν πόλιν τῶν Πτερίων καὶ
 ἐξηγόραπόδισε τοὺς πολίτας, ἐκυρίευσεν δὲ καὶ πάσας τὰς περὶ
 αὐτῆς πόλεις, τοὺς δὲ Συρίους ἀνεστάτωσε, χωρὶς εἰς οὐδὲν νὰ
 εἶναι αἷσιοι.

Ὁ δὲ Κύρος συναθροίσας τὰ στρατεύματά του προεχώρει εἰς
 συνάντησιν τοῦ Κροῖσου. Πρὶν δὲ ἐκστρατεύσῃ ἔπεμψε κήρυκας

1. Ὁ Ἄλυς ποταμὸς (νῦν Κιζιλ Ἰρμάκ) εἶναι σύνορον τῆς Μηδείας καὶ
 Λυδίας. Οὗτος πηγάζων ἐκ τοῦ Ἀρμενίου ὄρους ῥέει διὰ μέσου τῆς Κιλικίας,
 μετὰ ταῦτα δὲ ῥέων ἔχει ἐκ δεξιῶν μὲν τοὺς Ματιανούς, ἐξ ἀριστερῶν δὲ τοὺς
 Φρύγας· διερχόμενος δὲ ταύτους καὶ ῥέων ἄνω πρὸς βορρᾶν, ἔνθεν μὲν ἀποχω-
 ρίζει τοὺς Συρίους, ἐξ εὐωνύμων δὲ τοὺς Παρλαγόνους. Οὕτω ὁ Ἄλυς πο-
 ταμὸς ἀποκόπτει πᾶσαν τὴν κάτω Ἀσίαν, ἀπὸ τῆς ἀπέναντι τῆς Κύπρου θαλάσ-
 σης μέχρι τοῦ Εὐξεινίου Πόντου.

2. Ἡ Καππαδοκία ἦτο χώρα τῆς Μικρῆς Ἀσίας, κειμένη πρὸς δυσμὰς τῆς
 Ἀρμενίας· ἡ δὲ Πτερία ἦτο πόλις μεσότης τῆς Καππαδοκίας· ἐκεῖ νῦν κεῖται
 τὸ φρουριον Ἐγρὶ-Καλῆ, ὅπερ εἶναι ἡ κλεις τῆς βορείου Καππαδοκίας.

3. Σύριοι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὠνομάζοντο οἱ Καππαδοκίαι, οἱ κἀνω κοί δηλ.
 τῆς Καππαδοκίας.

εἰς τοὺς Ἴωνας καὶ προσεπάθει νὰ ἀποστατήσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ Κροΐσου. Οἱ Ἴωνες ὅμως δὲν ἐπέιθοντο. Ὁ Κῦρος δέ, ὡς ἔφθασεν εἰς τὴν Πτερίαν, ἐστρατοπέδευσεν ἀντικρὺ τοῦ Κροΐσου. Κρατερᾶς δὲ μάχης γενομένης καὶ φονευθέντων πολλῶν καὶ ἐκ τῶν δύο μερῶν, οὐδεὶς τέλος ἐνίκησεν, ἐπειδὴ ἐπήλθε νύξ. Καὶ τὰ μὲν στρατόπεδα ἀμφοτέρωθεν τοιοῦτοτρόπως ἀγωνισθέντα¹ ἐχωρίσθησαν.

Ὁ δὲ Κροΐσος ἀποδώσας τὸ ἀποτέλεσμα εἰς τὸν ἀριθμὸν τοῦ στρατεύματός του, διότι ὁ ἰδικός του στρατὸς ἦτο πολὺ ὀλιγώτερος ἢ ὁ τοῦ Κῦρου, τὴν ἐπομένην ἐπέστρεφεν εἰς τὰς Σάρδεις, σκοπεύων, ἀφοῦ προσκαλέσῃ μὲν τοὺς Αἰγυπτίους κατὰ τὰς συνθήκας (διότι εἶχε κάμει καὶ μετ' αὐτῶν τοιαύτας, ὅπως καὶ μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων), ἀφοῦ καλέσῃ δὲ καὶ τοὺς Βαβυλωνίου, (διότι καὶ πρὸς τούτους εἶχε κάμει συμμαχίαν), ἀφοῦ παραγγείλῃ δὲ καὶ εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους νὰ ἔλθωσιν ἐντὸς ὀρισμένου χρόνου, ἀφοῦ συναθροίσῃ πάντας τούτους καὶ συγκροτήσῃ τὸ στρατεύματός του, ἐσκέπτετο νὰ περάσῃ ὁ χειμὼν, καὶ τὸ ἔαρ νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Περσῶν.

Καὶ ὁ μὲν Κροΐσος ταῦτα φρονῶν, ὡς ἔφθασεν εἰς τὰς Σάρδεις, ἔπεμπε κήρυκας πρὸς τοὺς συμμάχους νὰ εἰδοποιήσωσιν αὐτοὺς νὰ συναθροισθῶσιν εἰς τὰς Σάρδεις μετὰ πέντε μῆνας· τὸν δὲ ὑπάρχοντα καὶ κατὰ τὸν Περσῶν πολεμήσαντα στρατὸν, ὅσος ἦτο ξενικός, ὅλον διέλυσεν, οὐδαμῶς ὑποπτεύσας μὴ ποτε ὁ Κῦρος, ὅστις τόσον ἰσοδυνάμως ἠγωνίσθη πρὸς αὐτόν, ὀδηγήσῃ τὸν στρατὸν του κατὰ τῶν Σάρδεων.

16. Ὁ Κῦρος πολιορκεῖ τὰς Σάρδεις.

Ὁ δὲ Κῦρος μαθὼν ὅτι ὁ Κροΐσος ἐπανερχόμενος εἰς τὰς Σάρδεις μέλλει νὰ διαλύσῃ τὸν στρατὸν του, ἀποφασίζει νὰ ἐπέλθῃ ὅσον τὸ δυνατόν τάχιστα κατὰ τῶν Σάρδεων, πρὶν ἢ ἐκ δευτέρου συναθροισθῇ ἡ δύναμις τῶν Λυδῶν. Ἀποφασίσας δέ,

¹ Τῷ 546 ἔτει πρὸ Χριστοῦ.

ἀμέσως ἔθετο ταῦτα εἰς ἐνέργειαν· ἔσπευσε λοιπὸν μετὰ τοῦ στρατοῦ του εἰς τὴν πρὸ τῶν Σάρδεων ἐκτεταμένην καὶ γυμνὴν πεδιάδα.

Τότε ὁ Κραῖσο, περιῆλθεν εἰς πολλὴν ἀπορίαν, διότι τὰ πράγματα ἀπέβησαν ἄλλως ἢ ὡς αὐτὸς ἠλπίζεν· ἀλλ' ὅμως ὠδήγησε τοὺς Λυδοὺς εἰς μάχην. Ἐμάχοντο δὲ οὗτοι ἀπὸ τῶν ἵππων, καὶ ἔφερον δόρατα¹ μεγάλα καὶ ἦσαν ἐπιτήδαιοι ἵππευταί.

Εἰς τὴν πεδιάδα λοιπὸν τῶν Σάρδεων ὡς εἶδεν ὁ Κῦρος τοὺς Λυδοὺς τασσομένους εἰς μάχην, φοβηθεὶς τὸ ἵππικόν, ἐποίησε κατὰ συμβουλήν τοῦ Ἀρπάγου, ἀνδρὸς Μήδου, τὰ ἀκόλουθα· ὅσται κάμηλοι σιτοφόροι καὶ σκευοφόροι ἠκολούθουν τὸ στρατεύμα του, ταύτας πάσας συναθροίσας καὶ καταβιβάσας τὰ φορτία, ἀνεβίβατεν ἐπ' αὐτὰς ἄνδρας ἐνδεδυμένους ἵππικὴν στολήν. Ἐτοιμάσας δὲ αὐτοὺς προσέταξε νὰ προπορεύωνται τοῦ ἄλλου στρατεύματος κατὰ τοῦ ἵππικοῦ τοῦ Κροίσου, ὁ δὲ πεζὸς στρατὸς διέταττε ν' ἀκολουθῆ τὰς καμήλους, ὅπισθεν δὲ τοῦ πεζοῦ ἔταξεν ὅλον τὸ ἵππικόν.

Ἄρου δὲ πάντες ἐτακτοποιήθησαν παρήγγειλεν ἐκ μὲν τῶν ἄλλων Λυδῶν νὰ μὴ φεῖδωνται νὰ φονεύσωσι πάντα ὅστις ἐγίνετο ἐμπόδιον, τὸν Κραῖσον δ' αὐτὸν νὰ μὴ φονεύσωσι μηδὲ εἰάν ὑπερασπίξῃ ἑαυτὸν, ἀλλὰ νὰ τὸν συλλάβωσι ζῶντα.

Ταῦτα μὲν παρήγγειλε· τὰς δὲ καμήλους ἔταξεν ἀπέναντι τοῦ ἵππικοῦ τῶν Λυδῶν, διότι ὁ ἵππος φοβεῖται τὴν κάμηλον καὶ δὲν ὑποφέρει οὔτε τὴν θεᾶν οὔτε τὴν ὄσμήν αὐτῆς. Ὡς δὲ ἐπλησίασαν ἀλλήλους εἰς τὴν μάχην καὶ ὡς οἱ ἵπποι ὠσφράνθησαν τῶν καμήλων καὶ εἶδον αὐτὰς ἀμέσως ἀνέστρεφον ὀπίσω, ἢ δὲ ἐλπίς τοῦ Κροίσου ἀπωλέσθη. Δὲν ἐδειλίασαν ὅμως διὰ τοῦτο

¹ Δόρυ = λογχόξυλον. Τὸ δόρυ ἦτο τὸ κυριώτατον ἐπιθετικὸν ὄπλον τῶν πεζῶν, ὅπερ συνέκειτο ἐκ τοῦ «ξυστοῦ» (μακροῦ κονταρίου) καὶ ἐκ τῆς σιδηρᾶς αἰχμῆς, ἀποληγούσης κατὰ τὸ μὴ κοπτερὸν αὐτῆς ἄκρον εἰς σωλήνα, ἐν ᾧ ἐνεπίθηνον, χρήσιμον εἰς τὸ πῆξαι κατὰ γῆς τὸ δόρυ. Εἶχε τὸ δόρυ μήκος 12—16 ποδῶν, ἦτο: 4 μέχρι 5 μέτρων καὶ ἐχρησίμευεν εἰς τὸ πλήττειν ἐκ τοῦ πλησίον ἢ διὰ βολῆς (βιψίματος).

οἱ Λυδοί, ἀλλ' ὡς ἐνόησαν τὴν αἰτίαν ἐπήδησαν ἀπὸ τῶν ἵππων καὶ πεζοὶ συνεπλάκησαν μὲ τοὺς Πέρσας. Ὑστερον δέ, ἀφοῦ ἔπεσον πολλοὶ καὶ ἐκ τῶν δύο μερῶν, οἱ Λυδοὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν καὶ περικλεισθέντες εἰς τὸ τεῖχος ἐπολιορχοῦντο ὑπὸ τῶν Περσῶν.

17. Ὁ Κῦρος κυριεύει τὰς Σάρδεις.

Ὁ Κροῖσος δὲ νομίζων ὅτι ἡ πολιορκία θὰ διαρκέσῃ πολὺν χρόνον ἔπεμπεν ἐκ τοῦ τεῖχους ἄλλους ἀγγέλους πρὸς τοὺς συμμάχους, ἵνα τρέξωσιν ἀμέσως οὗτοι πρὸς βοήθειάν του, ἐπειδὴ ἐπολιορχεῖτο.

Ἐπεμπε λοιπὸν ἀγγέλους καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους συμμάχους καὶ δὴ καὶ εἰς τὴν Λακεδαιμόνα. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ ταῦτον χρόνον συνέπεσε νὰ ὑπάρχῃ ἔρις μεταξὺ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τῶν Ἀργείων περὶ τινος χώρας, ἡ ὁποία καλεῖται Θυρέα.¹ Διότι τὴν Θυρέαν ταύτην, ἀνήκουσαν εἰς τὴν Ἀργολίδα, ἀποκόψαντες κατέλαβον οἱ Λακεδαιμόνιοι. Ἀφοῦ δὲ οἱ Ἀργεῖοι ἔτρεξαν εἰς βοήθειαν τῆς χώρας, ἣν ἀπέκοπτον ἀπ' αὐτῶν, ἐλθόντες εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων συνεφώνησαν, ἵνα πολεμήσωσιν ἐξ ἑκατέρων τριακόσιοι, ὅποιοι δ' ἂν ἐκ τῶν δύο ὑπερισχύσωσι, τούτων νὰ εἶναι ἡ χώρα· τὸ δὲ πλῆθος τοῦ στρατοῦ ἀμφοτέρων νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του, χωρὶς νὰ παραμένῃ κατὰ τὸν ἀγῶνα. Καὶ τοῦτο, ἵνα μὴ βλέποντες οἱ ἕτεροι τοὺς ἰδικούς των νικωμένους τρέξωσιν εἰς βοήθειαν αὐτῶν.

Ἀφοῦ συνεφώνησαν ταῦτα ἀπεμακρύνοντο, ἐκλεκτοὶ δὲ ἐξ ἑκατέρων μείναντες συνεπλάκησαν. Μαχομένων δὲ αὐτῶν καὶ γινομένων ἰσοπάλων ὑπελείποντο ἐξ ἀνδρῶν ἑξακοσίων τρεῖς, τῶν Ἀργείων μὲν ὁ Ἀλκίγνωρ καὶ ὁ Χρόμιος, τῶν Λακεδαιμονίων δὲ ὁ Ὄθρυάδης· ὑπελείφθησαν δὲ οὗτοι, ἐπειδὴ ἐπῆλθε νύξ.

Οἱ μὲν δύο λοιπὸν τῶν Ἀργείων, νομίζοντες ἑαυτοὺς νικη-

¹ Ἡ Θυρέα ἢ αἱ Θυρέαι ἦτο πόλις καὶ χώρα ἐν Ἀργολίδι, ἢ μᾶλλον ἐν Κυνουρία, κειμένη πρὸς Δ. τοῦ Παρθενίου ὄρους παρὰ τὸν Ἀργολικὸν κόλπον.

τάς, ἔτρεχον εἰς τὸ Ἄργος, ὃ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων Ὀθρυάδης, σκυλεύσας τοὺς νεκροὺς τῶν Ἀργείων καὶ συναθροίσας τὰ ὄπλα πρὸς τὸ ἑαυτοῦ στρατόπεδον, ἔμενον εἰς τὴν τάξιν του.

Τὴν ἀκόλουθον δὲ ἡμέραν ἦλθον καὶ οἱ δύο στρατοὶ καὶ διημφισθῆθαι τὴν νίκην, λέγοντες οἱ μὲν Ἀργεῖοι ὅτι ἐκ τῶν ἰδικῶν τῶν ἐσώθησαν περισσότεροι, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ὅτι ὁ ἰδικὸς τῶν παρέμεινε καὶ ἐσκύλευσε τοὺς ἐκείνων νεκροὺς. Τέλος δὲ ἐκ τῆς ἔριδος ἦλθον εἰς συμπλοκὴν καὶ ἐμάχοντο· ἀφοῦ δ' ἔπεσον ἀμφοτέρωθεν πολλοί, ἐνίκησαν οἱ Λακεδαιμόνιοι.

Οἱ Ἀργεῖοι μὲν λοιπὸν ἔκτοτε ἔκειραν¹ βαθέως τὰς κεφαλὰς τῶν, ἐνῶ πρότερον ἦτο ἐπάναγκες νὰ τρέφωσι κόμην μακράν, καὶ ἔκαμαν νόμον καὶ κατάραν μηδεὶς τῶν Ἀργείων νὰ θρέψῃ τὴν κόμην του πρότερον, μηδὲ αἱ γυναῖκες νὰ φορέσωσι χρυσᾶ κοσμήματα, πρὶν ἢ ἐπανακτῆσωσι τὰς Θυρέας. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἐνομοθέτησαν τὰ ἐναντία τούτων· διότι, ἐνῶ πρότερον δὲν ἔτρεφον κόμην, ἔκτοτε ἤρχισαν νὰ τρέφωσι τοιαύτην.

Ὁ δὲ εἰς ὃ περισῶθεις ἐκ τῶν τριακοσίων, ὁ Ὀθρυάδης, λέγουσιν ὅτι αἰσχυρόμενος νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Σπάρτην, ἀφοῦ οἱ συλλοχῆται του ἐφρονεῦθησαν, ἐφρόνευσεν ἑαυτὸν μόνος αὐτοῦ εἰς τὰς Θυρέας.

Ἐνῶ λοιπὸν εἰς τοιαύτην κατάστασιν εὐρίσκοντο τότε τὰ πράγματα τῶν Σπαρτιατῶν, ἦλθεν ὁ Σαρδιανὸς κήρυξ παρακαλῶν αὐτοὺς νὰ βοηθήσωσι τὸν Κροῖσον, ὅστις ἐπολιορκεῖτο. Οἱ δὲ Σπαρτιαῖται, ἂν καὶ εὐρίσκοντο εἰς τοιαῦτα πράγματα, ὅμως, ἀφοῦ ἤκουσαν τὸν κήρυκα, ἔσπευσαν νὰ βοηθήσωσιν. Ἐν ᾧ δὲ καὶ αὐτοὶ καὶ τὰ πλοῖα ἦσαν ἔτοιμα, ἦλθεν ἄλλη ἀγγελία, ὅτι ἐκυριεύθη τὸ τεῖχος τῶν Λυδῶν καὶ ὅτι συνελήφθη ὁ Κροῖσος ζῶν, καὶ τοιουτοτρόπως ἔμειναν.

Αἱ δὲ Σάρδεις ἐκυριεύθησαν² κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον· τὴν δεκάτην τετάρτην ἡμέραν τῆς πολιορκίας τοῦ Κροῖσου, ὁ Κῦρος ἔστειλεν ἵππεῖς εἰς ὅλον τὸ στρατεύμα του καὶ προεῖπεν ὅτι θὰ δώσῃ μεγάλα δῶρα εἰς ἐκεῖνον, ὅστις πρῶτος θ' ἀναβῆ τὸ τεῖ-

¹ Ἐκούρευσαν.

² Τῷ 546 ἔτει πρὸ Χριστοῦ.

χος. Μετά τοῦτο δέ, ἀφοῦ ὁ στρατός ἐδοκίμασε καί τίποτε δὲν κατῶρθωσεν, ἐδοκίμαζε προβαίνων ἀνὴρ τις Μάρδος, ὀνομαζόμενος Ὑροιάδης, εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς ἀκροπόλεως, ὅπου οὐδεὶς εἶχε ταχθῆ φύλαξ, διότι δὲν ὑπῆρχε φόβος μήπως ἡ πόλις κυριευθῆ ποτε ἐκεῖθεν, ἐπειδὴ ἡ ἀκρόπολις εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, τὸ κείμενον ἀντικρὺ τοῦ Τρωῶλου¹, εἶναι ἀπότομος καὶ ἀπροσμάχηςτος.

Ὁ Ὑροιάδης λοιπὸν οὗτος εἶδε τὴν προτεραίαν Λυδὸν τινα, ὅστις εἰς τοῦτο τὸ μέρος τῆς ἀκροπόλεως κατέβη καὶ ἔλαβε τὴν περικεφαλαίαν του, ἣ ὅποια κατεκυλίσθη ἄνωθεν παρετήρησε λοιπὸν καλῶς καὶ ἔβαλε τοῦτο εἰς τὸν νοῦν του. Τὴν ἐπομένην ἐκ τοῦ αὐτοῦ μέρους ἀνέβη καὶ αὐτὸς καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν Περσῶν μιμούμενοι αὐτόν· ἀφοῦ δ' ἀγέθησαν πολλοί, ἐκυριεύθησαν αἱ Σάρδεις καὶ ὅλη ἡ πόλις ἐπορθεῖτο.

19. Ὁ ἄλλος υἱὸς τοῦ Κροῖσου λαλεῖ.

Εἰς αὐτὸν δὲ τὸν Κροῖσον ἐγένοντο τὰ ἐξῆς· Εἶχεν υἱόν, τὸν ὑποῖον καὶ πρότερον ἀνεφέραμεν, κατὰ μὲν τὰ ἄλλα καλόν, ἄφωνον ὅμως. Ἐν τῇ παρελθούσῃ εὐτυχίᾳ του ὁ Κροῖσος τὸ πᾶν εἰς αὐτὸν εἶχε κάμει, καὶ δὴ καὶ εἰς Δελφούς εἶχε πέμψει νὰ ἐρωτήσῃ περὶ αὐτοῦ. Ἡ δὲ Πυθία εἶπεν αὐτῷ τὰ ἐξῆς·

«ὦ Λυδὲ κατὰ τὸ γένος, πολλῶν βασιλεῦ, πολὺ ἀνόητε
 »Κροῖσε, μὴ σκέπτου ν' ἀκούσῃς εἰς τὸν οἶκόν σου τὴν πολυ-
 »πόθητον φωνὴν τοῦ υἱοῦ σου λαλοῦντος. Πολὺ συμφερότερον
 »εἶναι εἰς σὲ νὰ λείψῃ τοῦτο· διότι θὰ ὀμιλήσῃ τὸ πρῶτον εἰς
 »ἡμέραν δυστυχῆ».

¹ Ὁ Τρωῶλος εἶναι ὄρος τῆς Λυδίας, συνέχεια τοῦ Ταύρου· ἐκτείνεται δὲ ἀπὸ τῆς ἐν Φρυγίᾳ πόλεως τῶν Κελαινῶν Νδικῶς παρὰ τὸν ποταμὸν Μαλανδρον καὶ φερόμενος ἀρκτικῶς διὰ τῆς Λυδίας ὀνομάζεται ἰδίως ἐνταῦθα Τρωῶλος· εἶναι εὐφορώτατος, ἐξαιρέτως δ' εἰς ἀμπέλους, ἔτι δ' ἔχει μεταλλεῖα ψευδαργύρου (σίγγου) καὶ χρυσοῦ· ἐπὶ μιᾶς τῶν κορυφῶν αὐτοῦ ἔκειτο πρὸς Δ. ἡ ἀκρόπολις τῶ Σάρδεων, ὁ νῦν Μπόζ-δάγ· ἐξ αὐτοῦ πηγάζουσιν ὁ Κάϋστρος, ὁ Ἐρμος καὶ ὁ Πακτωλ¹.

Ὅτε δὲ ἐκυριεύετο τὸ τεῖχος τῶν Σάρδεων, Πέρσης τις παραγνωρίσας τὸν Κροῖσον ἐπήγγαινε νὰ φονεύσῃ αὐτόν. Καὶ οὗτος μὲν βλέπων τὸν Πέρσῃν ἐρχόμενον ἐναντίον του ἠδριαφόρησεν, ἔνεκα τῆς παρούσης δυστυχίας του, οὐδὲ τὸν ἔμελλεν ἂν φονευσθῆ· ὁ δὲ υἱὸς του ὁ ἄφρωνος ἀπὸ τὸν φόβον του καὶ ἀπὸ τὴν δυστυχίαν του ἐξέβαλε φωνὴν καὶ εἶπε· «ὦ ἄνθρωπε, μὴ φονεύσῃς τὸν Κροῖσον». Καὶ οὗτος μὲν τοῦτο πρώτην φοράν ἐλάλησε· μετὰ δὲ τοῦτο ὠμίλει καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς ζωῆς του.

20. Ὁ Κροῖσος ἐνθυμεῖται τὸν Σόλων.

Οἱ δὲ Πέρσαι καὶ τὰς Σάρδεις ἐκυριεύσαν καὶ αὐτὸν τὸν Κροῖσον συνέλαβον ζῶντα, ἀφοῦ ἐβασίλευσεν ἔτη δέκα τέσσαρα καὶ ἐπολιορκήθη ἡμέρας δέκα τέσσαρας, καταλύσας κατὰ τὸν χρησμὸν τὴν ἑαυτοῦ μεγάλην ἀρχήν. Συλλαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ Πέρσαι ὠδήγησαν πρὸς τὸν Κῦρον. Οὗτος δὲ συσσωρεύσας ξύλα καὶ ἀνάφας πυρὰν ἀνεβίβασεν ἐπ' αὐτὴν τὸν Κροῖσον, δεδεμένον με ἀλύσεις, καὶ παρ' αὐτὸν δέκα τέσσαρας παῖδας Λυδῶν.

Ὁ δὲ Κροῖσος, ἰστάμενος ἐπάνω εἰς τὴν πυρὰν, ἐνεθυμήθη, καίπερ ὦν εἰς τοιαύτην δυστυχίαν, τοὺς λόγους τοῦ Σόλωνος, ὅτι οὐδεὶς ἐκ τῶν ζώντων εἶναι εὐδαίμων. Ὡς δὲ ἐνεθυμήθη τούτους ἀνεστέναξε καὶ προέφερε τρεῖς τὸ ὄνομα τοῦ Σόλωνος.

Καὶ ὁ Κῦρος ἀκούσας διέταξε τοὺς διερμηνεῖς νὰ ἐρωτήσωσι τὸν Κροῖσον τίνα οὗτος ἐπεκαλεῖτο. Οὗτοι δὲ προσελθόντες ἠρώτων. Ὁ δὲ Κροῖσος ἐρωτώμενος, μέχρι τινὸς μὲν ἐσιώπα· μετὰ ταῦτα δὲ, ἐπειδὴ ἠναγκάζετο, εἶπεν· «Ἐπικαλοῦμαι ἐκεῖνον, τοῦ ὁποίου τὰς συμβουλὰς ἔα νυχόμην εἰς ὅλους τοὺς βασιλεῖς ἀντὶ πολλῶν χρημάτων». Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἐνόουν τί ἔλεγε, πάλιν ἠρώτων αὐτὸν τί εἶπεν. Ἐκεῖνος δὲ ἔλεγεν ὅτι πρὸ καιροῦ ἦλθεν εἰς τὰς Σάρδεις ὁ Σόλων, Ἀθηναῖος, καὶ ἰδὼν ὅλα τὰ πλούτη του, εὗρισκεν αὐτὰ μηδαμινά, προειπὼν μάλιστα ὅλα ὅσα ἔμελλον νὰ τῷ συμβῶσιν, ἂν καὶ οἱ λόγοι του δὲν ἀναφέροντο μόνον εἰς ἑαυτόν, ἀλλ' εἰς ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς νομίζοντας ἑαυτοὺς εὐτυχεῖς.

Ὁ Κροῖσος ταῦτα διηγεῖτο. Ὁ δὲ Κῦρος μετενόησε καὶ συλλογισθεὶς ὅτι καὶ αὐτός, ἄνθρωπος ὢν, παραδίδει ζῶντα εἰς τὴν πυρὰν ἄλλον ἄνθρωπον, μὴ ὑπάρξαντα κατώτερόν του κατὰ τὴν εὐδαιμονίαν, διέταξε νὰ σβύσῃσι τάχιστα τὸ καιόμενον πῦρ καὶ νὰ καταβιβάσῃσι τὸν Κροῖσον καὶ τοὺς μετὰ τοῦ Κροῖσου. Καὶ οὗτοι προσπαθοῦντες δὲν ἠδύναντο νὰ κατισχύσῃσι τοῦ πυρός.

Τότε, (λέγεται ὑπὸ τῶν Λυδῶν), ὁ Κροῖσος μαθὼν τὴν μεταμείλειαν τοῦ Κῦρου καὶ ἰδὼν ὅτι οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ σβύσῃ τὸ πῦρ, ἐφώνησεν ἐπικαλούμενος τὸν Ἀπόλλωνα, νὰ σώσῃ αὐτὸν ἐκ τοῦ παρόντος κινδύνου. Ἐνῶ δὲ μετὰ δακρύων ἐπεκαλεῖτο τὸν θεόν, ἐξαίφνης, λέγουσιν, ἐνῶ ἦτο αἰθρία καὶ νηγεμία, συνήχθησαν νέφη καὶ ἐγένετο μεγάλη κακοκαιρία καὶ ἔπεσε βαρῶδαιότατη βροχὴ καὶ κατεσβέσθη ἡ πυρὰ καὶ ἐσώθη ὁ Κροῖσος.

21. Ὁ Κῦρος συνδιαλέγεται μὲ τὸν Κροῖσον.

Ὁ Κῦρος καταβιβάσας τὸν Κροῖσον ἀπὸ τῆς πυρᾶς ἠρώτησεν αὐτὸν τὰ ἀκόλουθα. «Κροῖσε, τίς ἐκ τῶν ἀνθρώπων σὲ ἔπεισε νὰ ἐστρατεύσῃς ἐναντίον τῆς ἰδικῆς μου χώρας καὶ νὰ καταστῆς εἰς ἐμὲ πολέμιος ἀντὶ φίλου;»

Ὁ δὲ Κροῖσος ἀπεκρίθη. «ὦ βασιλεῦ, ἐγὼ ταῦτα ἔπραξα διὰ τὴν σὴν μὲν εὐδαιμονίαν, διὰ τὴν ἐμὴν δὲ κακοδαιμονίαν· αἰτία δὲ τούτων ἐγένετο ὁ θεὸς τῶν Ἑλλήνων, προτρέψας με νὰ ἐστρατεύσω. Διότι οὐδεὶς εἶναι τόσο ἀνόητος, ὥστε νὰ προτιμᾷ τὸν πόλεμον ἀντὶ τῆς εἰρήνης. Διότι ἐν μὲν τῇ εἰρήνῃ οἱ παῖδες θάπτουσι τοὺς πατέρας, ἐν δὲ τῷ πολέμῳ οἱ πατέρες θάπτουσι τοὺς παῖδας. Ἀλλὰ ταῦτα βεβαίως οἱ θεοὶ ἠθέλησαν νὰ συμβῶσι τοιοῦτοτρόπως.»

Ὁ μὲν Κροῖσος ταῦτα ἔλεγεν, ὁ δὲ Κῦρος λύσας αὐτὸν τὸν ἐκάθισε πλησίον ἑαυτοῦ καὶ πολὺ τὸν περιποιεῖτο. Ὅλοι δέ, καὶ αὐτὸς καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ὄντες, παρετήρουν μὲ θαυμασμόν τὸν Κροῖσον. Οὗτος δέ, σκεπτικὸς ὢν, ἠσύχαζε. Μετὰ ταῦτα δὲ στραφεὶς καὶ ἰδὼν τοὺς Πέρσας λεηλατοῦντας τὴν πόλιν τῶν Λυδῶν εἶπεν· «ὦ βασιλεῦ, δύναμαι νὰ σοὶ ὁμιλήσω;» «Ὅτι θέλεις, μετὰ θάρρους» εἶπεν ὁ Κῦρος.

Τότε ὁ Κροῖτος ἠρώτησεν αὐτὸν λέγων· «Τοῦτο τὸ πολὺ
 »πληθος τί πράττει ἐκεῖ μετὰ τόσης πολλῆς σπουδῆς;» Ὁ δὲ
 Κῦρος εἶπε «διαρπάζει τὴν πόλιν σου καὶ διασκορπίζει τὰ πράγ-
 »ματα σου». Ὁ δὲ Κροῖτος ἀπήντησεν· «Οὔτε τὴν ἐμὴν πόλιν,
 »οὔτε τὰ ἐμὰ πράγματα διαρπάζει· διότι εἰς ἐμὲ δὲν ἀνήκει
 »πλέον οὐδὲν ἐκ τούτων· ἀλλὰ φέρουσι καὶ ἄγουσι τὰ σά».

Οἱ λόγοι οὗτοι καὶ ἄλλαι τινὲς συμβουλαὶ τοῦ Κροῖτου ἤρσαν
 πολὺ εἰς τὸν Κῦρον. Διὰ τοῦτο εἶπε πρὸς αὐτόν· «ὦ Κροῖσε,
 »ἐπειδὴ εἶσαι καλὸς ἄνθρωπος, ζήτησον παρ' ἐμοῦ ὅτι ἂν θέλῃς
 »καὶ θά σοι γείνη ἀμέσως.» Ὁ δὲ Κροῖτος εἶπεν· «ὦ δέσποτα,
 »μεγίστη χάρις εἰς ἐμὲ εἶναι νὰ μὲ ἀφήσῃς νὰ πέμψω ταύτας
 »τὰς ἀλύσεις εἰς τὸν θεὸν τῶν Ἑλλήνων, τὸν ὁποῖον ἐγὼ ἐτίμησα
 »περισσότερον τῶν ἄλλων, καὶ νὰ ἐρωτήσω αὐτὸν ἔαν συνειθίζῃ
 »νὰ ἐξαπατᾷ τοὺς πράττοντας εἰς αὐτὸν καλόν.» Καὶ διηγήθη ὁ
 Κροῖτος εἰς τὸν Κῦρον ὅλην τὴν αἰτίαν τῆς κατ' αὐτοῦ ἐστρα-
 τείας.

Μετὰ ταῦτα ἔστειλεν ὁ Κροῖτος τὰς ἀλύσεις του εἰς τοὺς
 Δελφοὺς παραγγέλλων εἰς τοὺς Λυδοὺς νὰ ἐρωτήσωσι τὸν θεόν,
 ἔαν δὲν ἐντρέπηται νὰ ἀπατᾷ τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ εἶναι ἀχά-
 ριστος.

Ἡ δὲ Πυθία λέγουσιν ὅτι ἀπεκρίθη τὰ ἐξῆς· «Ὁ Κροῖτος
 »δὲν ἔχει δίκαιον, διότι αἱ Σάρδεις ἦτο πεπρωμένον νὰ κατα-
 »στραφῶσι· τρία δὲ ἔτη ἀνέβαλε τὴν ἄλωσιν τούτων ὁ Ἀπόλ-
 »λων, μὴ δυνηθεὶς νὰ πείσῃ περισσότερο τὰς Μοῖρας. Ὡς πρὸς
 »δὲ τὸν χρησμὸν ἐπίσης δὲν ἔχει δίκαιον· διότι ὁ Ἀπόλλων
 »προέλεγεν εἰς αὐτὸν ὅτι θὰ καταλύσῃ μεγάλην ἀρχὴν, ἔαν ἐκ-
 »στρατεύσῃ κατὰ τῶν Περσῶν. Ὁ δὲ Κροῖτος ἔπρεπε τότε νὰ
 »ἐρωτήσῃ, ποίαν ἐκ τῶν δύο, τὴν ἰδικὴν του ἀρχὴν ἢ τὴν τοῦ
 »Κύρου; Διὰ τοῦτο ἄς αἰτιᾶται τὸν ἑαυτὸν του. Πρὸς τούτοις
 »τὸν τελευταῖον χρησμὸν περὶ τοῦ ἡμίονου ἐπίσης δὲν ἐνόησε·
 »διότι ἡμίονος ἦτο αὐτὸς οὗτος ὁ Κῦρος, τοῦ ὁποῖου ἢ μὲν μή-
 »τηρ ἦτο Μηδὶς καὶ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως Ἀστυάγου, ὁ δὲ
 »πατὴρ ἦτο Πέρσης καὶ ὑπήκοος ἐκείνων, συζευχθεὶς τὴν ἑαυτοῦ
 »δέσποιναν». Ταῦτα μὲν ἡ Πυθία ἀπεκρίθη εἰς τοὺς Λυδοὺς, οὗ-
 »τοι δὲ ἀνέφεραν εἰς τὸν Κροῖτον, ὅστις ἐνόησεν ὅτι τὸ σφάλμα

ἦτο ἰδικόν του καὶ ὄχι τοῦ θεοῦ. Τοιαῦτα λοιπὸν εἶναι τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Κροίσου καὶ τῆς πρώτης καταστροφῆς τῆς Ἰωνίας.

22. Ὁ Διηόκης,

Ἐν τοῖς ἐξῆς θὰ ἐξετάσωμεν ὁποῖος τις ἦτο ὁ Κῦρος, ὅστις κατέστρεψε τὸ βασίλειον τοῦ Κροίσου, καὶ τίνι τρόπῳ οἱ Πέρσαι ἐγένοντο ἡγεμόνες τῆς Ἀσίας. Θὰ γράψω λοιπὸν περὶ τοῦ Κῦρου τὴν ἀλήθειαν ἄνευ ὑπερβολῶν.

Οἱ Ἀσσύριοι¹ ἐπὶ πεντακόσια εἴκοσιν ἔτη ἦσαν ἄρχοντες τῆς ἄνω Ἀσίας· πρῶτοι δὲ ἤρχισαν ν' ἀποστατῶσιν ἀπ' αὐτῶν οἱ Μῆδοι,² οἱ ὁποῖοι ἐδείχθησαν ἄνδρες γενναῖοι, καὶ ἀποβαλόντες τὴν δουλείαν ἠλευθερώθησαν. Μετὰ δὲ τούτους καὶ τὰ ἄλλα ἔθνη ἐποίουν τὸ αὐτό, ὅπερ ἐποίησαν καὶ οἱ Μῆδοι.

Ἀφοῦ δὲ ἐγένοντο αὐτόνομα ὅλα τὰ ἀνά τὴν ἠπειρον ἔθνη, περιήλθον πάλιν εἰς τυραννίδας κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον. Ὑπῆρξε³ μεταξὺ τῶν Μῆδων ἀνὴρ τις σοφός, ὅστις ὠνομάζετο Διηόκης. Οὗτος ὁ Διηόκης ἐπιθυμήσας νὰ γείνη βασιλεὺς ἐπραττε τὰ ἐξῆς· εἰς τὴν κώμην, ὅπου κατῴκει καὶ πρότερον μὲν, τότε δὲ περισσότερον καὶ προθυμότερον ἐφαίνετο καὶ ἐτιμᾶτο ὡς δίκαιος. Καὶ ἐπραττε ταῦτα, ὅτε ἦτο ἀνομία πολλή εἰς ὅλην τὴν Μηδίαν, γνωρίζων ὅτι τὸ ἄδικον εἶναι πολέμιον τῆς δικαιοσύνης.

Οἱ δὲ Μῆδοι, οἱ ὄντες ἐκ τῆς αὐτῆς κώμης, βλέποντες τοὺς τρόπους αὐτοῦ ἐξέλεγον αὐτὸν δικαστὴν των. Οὗτος δὲ, ἔχων κατὰ νοῦν τὴν βασιλείαν, ἦτο εὐθύς καὶ δίκαιος. Ποιῶν δὲ ταῦτα πολὺ ἐπηρεῖτο ὑπὸ τῶν πολιτῶν οὕτως ὥστε μαθόντες οἱ ἐν ταῖς ἄλλαις κώμαις ὅτι ὁ Διηόκης εἶναι ὁ μόνος δικάζων ὀρθῶς, εὐχαρίστως ἐσύχναζον πρὸς αὐτόν, ἵνα καὶ αὐτοὶ κριθῶσι· τέλος δὲ εἰς οὐδένα ἄλλον πλὴν αὐτοῦ ἐνεπιστεύοντο τὰς ὑποθέσεις των.

¹ Ἡ Ἀσσυρία εἶναι χώρα τῆς Ἀσίας ἐκτεινομένη περὶ τὸν Τίγριν ποταμὸν καὶ τὸν Εὐφράτην.

² Ἡ Μηδία ἐκτείνεται πρὸς τὰ ΒΑ τῆς Ἀσσυρίας.

³ Περὶ τὸ 710 ἔτος πρὸ Χριστοῦ.

Ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ ἐσύχναζον καθ' ἑκάστην πρὸς τὸν Διηόκην, νοήσας οὗτος ὅτι τὸ πᾶν ἐξηρτᾶτο ἐξ ἑαυτοῦ, ἤρνεϊτο νὰ δικάζῃ εἰς τὸ μέλλον, προφασιζόμενος ὅτι δὲν συμφέρει εἰς αὐτὸν ν' ἀμελῇ τὰς ἰδίας ὑποθέσεις καὶ νὰ δικάζῃ ὅλην τὴν ἡμέραν τὰς τῶν γειτόνων. Τότε συνήλθον καὶ συσχεφθέντες ἀπεφάσισαν νὰ ἐκλέξωσι βασιλέα τῶν· ὡς τοιοῦτον δὲ συνήνεσαν πάντες νὰ ἐκλέξωσι τὸν Διηόκην.

23. Ἡ βασιλεία τοῦ Διηόκου.

Ὁ Διηόκης, γενόμενος βασιλεὺς τῶν Μήδων, ἐζήτησε νὰ τῷ κτίσωσιν οἴκημα, ὅπως ἀρμόζει εἰς βασιλέα, καὶ νὰ ἐνισχύσωσιν αὐτὸν διὰ δορυφόρων. Ταῦτα καὶ ἐγένοντο.

Ἀφοῦ δὲ ἔλαβε τὴν ἀρχήν, ἠνάγκασε τοὺς Μήδους νὰ κάμωσι μίαν πόλιν, πρωτεύουσαν τοῦ βασιλείου. Πειθομένων δὲ τῶν Μήδων οἰκοδομεῖ ἑπτὰ τείχη μεγάλα καὶ ἰσχυρά, τὰ λεγόμενα νῦν Ἐκβάτανα. Τὰ τείχη ταῦτα εἶναι τὸ ἐν ἐντὸς τοῦ ἑτέρου, εἰς τρόπον ὥστε ἕκαστος ἐντὸς κύκλος νὰ εἶναι ὑψηλότερος τοῦ ἐκτός, μόνον κατὰ τοὺς προμαχῶνας· τοῦτο δὲ καλλίστατο εὐκόλον, καθόσον τὸ μέρος ἦτο λόφος.

Ἐντὸς δὲ τοῦ ἐν τῷ μέσῳ τείχους ὑπάρχουσι τὰ ἀνάκτορα καὶ οἱ θησαυροί. Ἐκάστου δὲ τείχους οἱ προμαχῶνες εἶναι κεχρωματισμένοι μὲ διάφορον χρῶμα· τῶν δὲ δύο τελευταίων ἐσωτερικῶν τειχῶν οἱ προμαχῶνες εἶναι τοῦ μὲν ἐπάργυροι, τοῦ δὲ ἐπίχρυσοι.

Ταῦτα μὲν τὰ τείχη οἰκοδομεῖ ὁ Διηόκης δι' ἑαυτὸν καὶ περὶ τὰ ἑαυτοῦ ἀνάκτορα· τὸν δ' ἄλλον λαὸν διώρισε νὰ κατοικῇ περὶ τὸ τείχος. Οἰκοδομηθέντων δὲ πάντων διέταξεν ὁ Διηόκης νὰ μὴ εἰσέρχεται μηδεὶς καὶ βλέπη τὸν βασιλέα, ἀλλὰ νὰ ἐρωτῶσιν αὐτὸν δι' ἀγγέλων. Καὶ τοῦτο, ἵνα μὴ βλέποντες αὐτὸν οἱ ὀμήλικές του, οἱ ὁποῖοι ἦσαν σύντροφοι ἐκείνου καὶ οἰκογενείας οὐχὶ κατωτέρας, λυπῶνται καὶ ἐπιβουλεύωσιν αὐτὸν, ἀλλὰ νομίζωσιν ἄνθρωπον ἀλλοίας φύσεως.

Ἀφοῦ ἐτακτοποίησε ταῦτα ὁ Διηόκης, ἦτο αὐστηρὸς τηρητῆς

τῷ δικαίου, δικάζων καὶ τιμωρῶν τοὺς ἀδικοῦντας, ἀναλόγως τοῦ ἀδικήματος.

24. Ὁ Φραόρτης.

Ὁ Διηόκης βασιλεύσας πεντήκοντα τρία ἔτη ἀπέθανε· παρέλαβε δὲ τὴν βασιλείαν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Φραόρτης. Ὁ Φραόρτης δὲν ἤρκειτο νὰ ἄρχῃ τῶν Μήδων μόνων, ἀλλ' ἐκστρατεύσας κατὰ τῶν Περσῶν πρώτων, πρώτους ἐποίησε τούτους ὑπηκόους τῶν Μήδων. Μετὰ ταῦτα δέ, ἔχων τὰ δύο ταῦτα ἔθνη, ἀμφοτέρα ἰσχυρά, ὑπέτασσε τὴν Ἀσίαν, ἐκστρατεύων ἀπὸ ἔθνους εἰς ἔθνος, μέχρις οὗ ἐκστρατεύσας κατὰ τῶν Ἀσσυρίων, καὶ μάλιστα κατ' ἐκείνων ἐκ τῶν Ἀσσυρίων, οἵτινες εἶχον τὴν Νῆνον,¹ ἐφανεύθη καὶ αὐτὸς ὁ Φραόρτης, βασιλεύσας εἴκοσι δύο ἔτη, καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ στρατοῦ του κατεστράφη.

25. Ὁ Κουαζάρης.

Τὸν Φραόρτην τελευτήσαντα διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κουαζάρης, ἔγγονος τοῦ Διηόκου. Οὗτος λέγεται ὅτι ὑπῆρξε πολὺ πολεμικώτερος τῶν προγόνων του. Αὐτὸς πρῶτος διήρρεσεν εἰς τάγματα τὰ ἀσιατικὰ στρατεύματα, καὶ πρῶτος διέταξε νὰ εἶναι κεχωρισμένοι καὶ οἱ αἰχμοφόροι² καὶ οἱ τοξοφόροι³ καὶ οἱ ἵππεις, οἱ ὅποιοι πρότερον ἦσαν πάντες ἀναμίξ.

Ὁ Κουαζάρης συναθροίσας ὅλα τὰ στρατεύματά του ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Νίνου, ἵνα ἐκδικήσῃ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του Φραόρτου καὶ ἵνα κυριεύσῃ τὴν πόλιν ταύτην. Καὶ ἐν ᾧ συμπλακεῖς ἐνίκησε τοὺς Ἀσσυρίους καὶ ἐπολιόρκει τὴν Νῆνον,

¹ Ἡ Νῆνος ἦτο πρωτεύουσα τοῦ πρώτου ἀσσυριακοῦ κράτους, κειμένη εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Τίγγριδος ποταμοῦ. Σήμερον εὐρίσκεται ἐκεῖ χωρίον τι καλούμενον Νούνια. Ἐκυριεύθη δὲ τῷ 606 πρὸ Χριστοῦ.

² Αἰχμοφόροι: ἐλέγοντο οἱ φέροντες δόρατα.

³ Τοξοφόροι: ἐλέγοντο οἱ φέροντες τόξα.

ἐπῆλθε κατ' αὐτοῦ μέγας στρατός Σκυθῶν,¹ τοὺς ὁποίους ὠδήγει ὁ βασιλεὺς των Μαδύης. Ἐνταῦθα οἱ μὲν Μῆδοι συμπλακέντες μὲ τοὺς Πέρσας καὶ νικηθέντες εἰς τὴν μάχην ἀπώλεσαν τὴν ἀρχήν, οἱ δὲ Σκύθαι κατέλαβον ὅλην τὴν Ἀσίαν.

Οἱ Σκύθαι ἦσαν ἄρχοντες τῆς Ἀσίας ἐπὶ εἴκοσιν ὀκτώ ἔτη, καὶ τὰ πάντα ἀνεστατώθησαν ἐκ τῆς θρασύτητος καὶ ὀλιγωρίας των. Διότι ἄνευ νόμων εἰσέπραττον ὅσους φόρους ἤθελον καὶ ἤρπαζον ὅ,τι ἕκαστος ἄνθρωπος εἶχεν. Ἐκ τούτων τοὺς περισσοτέρους ὁ Κυαξάρης καὶ οἱ Μῆδοι ξενίσαντες καὶ καταμεθύσαντες ἐφόνευσαν, καὶ τοιοιουτρόπως ἀνέκτησαν πάλιν τὴν ἀρχὴν οἱ Μῆδοι καὶ ἐγένοντο κύριοι ὅσων ἦσαν καὶ πρότερον, καὶ τὴν Νῆνον αὐτὴν ἐκυρίευσαν καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ὑπέταξαν, πλὴν τῆς Βαβυλωνίας² μοίρας. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Κυαξάρης τελευτᾷ, βασιλεύσας ἔτη τεσσαράκοντα, ὁμοῦ μὲ ἐκεῖνα, κατὰ τὰ ὁποῖα ἤρξαν οἱ Σκύθαι.

26. Ὁ Ἀστυάγης.

Μετὰ τὸν Κυαξάρην παραλαμβάνει τὴν βασιλείαν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀστυάγης. Οὗτος ἐγέννησε θυγατέρα, τὴν ὁποίαν ὠνόμασε Μανδάνην. Περί ταύτης εἶδεν ἐν ὄνειρον, τὸ ὁποῖον ἐξήγησαν οἱ μάγοι, εἰπόντες εἰς αὐτὸν ὅτι ἡ Μανδάνη θὰ γεννήσῃ υἱόν, ὅστις θὰ λάβῃ τὴν βασιλείαν.

Μετὰ ταῦτα, ἀφοῦ ἡ Μανδάνη ἔφθασεν εἰς γάμου ἡλικίαν, ὁ πατὴρ τῆς δὲν ἔδωκε ταύτην εἰς Μῆδὸν τινα, ἄξιον ἑαυτοῦ, ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο τὸ ὄνειρον, ἀλλ' εἰς τινα Πέρσην, ὀνομαζόμενον Καμβύσην, τὸν ὁποῖον εὗρισκεν ὄντα οἰκογενείας μὲν καλῆς, ἄνθρωπον δὲ φιλήσυχον, ἐθεώρει δὲ αὐτὸν πολὺ κατώτερον ἀνδρὸς Μῆδου, μεσαίας τάξεως.

Ἐνῶ δὲ συνέζη ἡ Μανδάνη μὲ τὸν Καμβύσην, ὁ Ἀστυάγης

¹ Ἡ Σκυθία, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, ἦτο ἡ χώρα ἡ πρὸς Β. τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ ἡ πρὸς Δ. τῆς Μαιωτιδίδος λίμνης (Ἀζοφικῆς θαλάσσης).

² Ἡ Βαβυλωνία ἐκεῖτο κάτωθεν τῆς Μεσοποταμίας, εἰς τὰ ἔσχατα τοῦ ποταμοῦ Εὐφράτου.

τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ γάμου εἶδεν ἄλλο ὄνειρον, τὸ ὁποῖον ἐξήγησαν οἱ μάγοι ὅπως καὶ τὸ πρῶτον. Διὰ τοῦτο ἔστειλε καὶ ἐκάλεσεν ἐκ τῆς Περσίας τὴν θυγατέρα του, ἣ ὁποία ἦτο εἰς τὴν ὥραν τοῦ τοκετοῦ· ἐλθοῦσαν δὲ ἐφύλαττε, θέλων νὰ φονεύσῃ τὸ γεννηθησόμενον ἐξ αὐτῆς.

**27. Ἡ Μανδάνη τίκτει, ὁ δὲ Ἀστυάγης
διατίσσει τὸν Ἀρπαγον νὰ φονεύσῃ
τὸ τέκνον.**

Ὅτε ἦλθεν ἡ ὥρα καὶ ἔτεκεν ἡ Μανδάνη ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Ἀστυάγους, καλέσας οὗτος τὸν Ἀρπαγον, ἄνθρωπον συγγενῆ καὶ πιστότατον ἐκ τῶν Μήδων καὶ ἐπίτροπον ὄλων τῶν κτημάτων του, ἔλεγεν εἰς αὐτὸν τὰ ἐξῆς· «Ἀρπαγε, μηδὲλως ἀμελήσης τὴν ὑπόθεσιν, τὴν ὁποίαν θά σοι ἀναθέτω, διότι θὰ βλάβῃς τὸν ἑαυτὸν σου. Λάβε τὸν παῖδα, τὸν ὁποῖον ἔτεκεν ἡ Μανδάνη, καὶ, ἀφοῦ φέρῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκόν σου, φόνευσον· ἔπειτα δὲ «θάψον ὅπως σὺ θέλεις».

Ὁ δὲ Ἀρπαγος ἀπαντᾷ· «ὦ βασιλεῦ, ἀφοῦ οὕτω θέλῃς, ἐγὼ πρέπει νὰ πράξω τὸ καθήκόν μου». Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀρπαγος παρέλαβε τὸ παιδίον ἐστολισμένον τὴν στολὴν τοῦ θανάτου καὶ ἐπορεύετο εἰς τὸν οἶκόν του κλαίων· φθάσας δὲ ἔλεγεν εἰς τὴν γυναῖκά του ὅλους τοὺς λόγους τοῦ Ἀστυάγους. Αὕτη δὲ λέγει πρὸς αὐτόν· «Τώρα λιπὸν τί σκοπεύεις νὰ πράξεις;»

Ἐκεῖνος δὲ ἀπαντᾷ· «Δὲν θὰ πράξω ὅπως μὲ διέταξεν ὁ Ἀστυάγης διὰ πολλοὺς λόγους, καὶ διότι ὁ παῖς εἶναι συγγενῆς μου, καὶ διότι ὁ Ἀστυάγης εἶναι γέρον καὶ στερεῖται ἀρρενος τέκνου. Ἐὰν ὅμως, τελευτήσαντος τοῦ Ἀστυάγους, συμβῇ νὰ περιέλθῃ ἡ βασιλεία εἰς τὴν θυγατέρα ταύτην, τῆς ὁποίας πῶρα τὸν υἱὸν φονεύει δι' ἐμοῦ, τί ἄλλο ὑπολείπεται τότε εἰς ἐμὲ ἢ ὁ μέγιστος τῶν κινδύνων; Ἄλλ' ὅμως διὰ τὴν ἀσφάλειάν μου πρέπει ν' ἀποθάνῃ οὗτος ὁ παῖς· πρέπει ὅμως νὰ γείνη φονεὺς αὐτοῦ ἄνθρωπος τοῦ Ἀστυάγους καὶ ὄχι ἐμός».

28. Ὁ βουκόλος Μιτραδάτης παραλαμβάνει τὸ παιδίον, ἵνα φονεύσῃ αὐτό.

Ἄφου εἶπε ταῦτα ὁ Ἄρπαγος, ἔπεμψε καὶ ἐκάλεσεν ἕνα βουκόλον τοῦ Ἀστυάγους, ὅστις ὠνομάζετο Μιτραδάτης. Ἄφου δὲ οὗτος μετὰ πολλῆς σπουδῆς καλούμενος ἦλθεν, εἶπεν ὁ Ἄρπαγος τὰ ἐξῆς· «Σὲ διατάττει ὁ Ἀστυάγης νὰ λάβῃς τὸ παιδίον »τοῦτο καὶ νὰ τὸ θέσῃς εἰς τὸ ἐρημότατον τῶν ὄρέων, ἵνα τὰ »χιστα ἀπολεσθῇ. Μὲ διέταξε δὲ νὰ σοι εἶπω καὶ τὰ ἐξῆς· ἐὰν »δὲν φονεύσῃς αὐτό, ἀλλὰ δι' οἰουδήποτε τρόπου διασώσῃς, θά »σὲ θανατώσῃ μὲ κάκιστον θάνατον. Ἐγὼ δὲ διετάχθην νὰ ἴδω »αὐτὸ ἐρριμμένον νεκρόν».

Ταῦτα ἀκούσας ὁ βουκόλος καὶ ἀναλαβὼν τὸ παιδίον ἐπιστρέφει εἰς τὴν ἑπαυλίαν. Τοῦτου δὲ ἡ γυνή, ἡ ὁποία ὠνομάζετο Κυνώ, οὔσα ἔγκυος καὶ περιμένουσα ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν νὰ γεννήσῃ, γεννᾷ κατὰ τύχην τότε, ὅτε ὁ βουκόλος μετέβη εἰς τὴν πόλιν. Ἦσαν δὲ καὶ αἱ δύο εἰς μεγάλην φροντίδα περὶ ἀλλήλων, ὁ μὲν ἀνὴρ φοβούμενος διὰ τὸν τοκετὸν τῆς γυναικὸς του, ἡ δὲ γυνή, διότι ὁ Ἄρπαγος ἔστειλε καὶ ἐκάλεσε τὸν ἄνδρα της, ὅπερ ἦτο πρᾶγμα ἀσύνηδες.

29. Ὁ Μιτραδάτης σώζει τὸ παιδίον.

Ἄφου δὲ ἐπανῆλθεν ὁ Μιτραδάτης, ἡ γυνή του ἰδοῦσα αὐτὸν ἀνεπίστως ἠρώτησε πῶς ὁ Ἄρπαγος ἔστειλε καὶ τὸν ἐκάλεσε μὲ τόσην βίαν. Οὗτος δὲ εἶπεν. «Ὡ γύναι, ἐλθὼν εἰς τὴν πόλιν εἶδον ὄλον τὸν οἶκον τοῦ Ἀρπάγου θρηνοῦντα καὶ ἐξεπλάγγην. Εἰσελθὼν δέ, βλέπω παιδίον κείμενον ἐμπρὸς μου ἀσπαῖρον καὶ κραυγάζον, ἐστολισμένον μὲ χρυσᾶ καὶ πολυτελεῆ φορέματα. Ὁ Ἄρπαγος δέ, ὡς με εἶδε, διέταξε ν' ἀναλάβω ἀμέσως τὸ παιδίον καὶ νὰ ἐκθέσω αὐτὸ εἰς τὸ θηριωδέστατον τῶν ὄρέων, εἰπὼν μοι ὅτι ὁ Ἀστυάγης διατάσσει ταῦτα καὶ ἀπειλήσας με πολὺ, ἐὰν δὲν ἤθελον ἐκτελέσει τὰς διαταγὰς του. »Καὶ ἐγὼ ἀναλαβὼν τὸ παιδίον αὐτὸ ἔφερον νομίζων ὅτι εἶναι

»τινος ἐκ τῶν δούλων. Καθ' ὁδὸν ὅμως μανθάνω παρὰ τοῦ ὑπη-
 »ρέτου, ὅστις προπέμπων με ἔξω τῆς πόλεως μοι ἐνεχειρίσει τὸ
 »βρέφος, ὅτι εἶναι υἱὸς τῆς Μανθάνης τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀστυά-
 »γους καὶ τοῦ Καμβύσου τοῦ Πέρσου καὶ ὅτι ὁ Ἀστυάγης δια-
 »τάσσει νὰ τὸ φονεύσω· καὶ τώρα ἰδοὺ αὐτό».

Ἐν ᾧ δ' ἔλεγε ταῦτα ὁ βουκόλος ἐξεσκέπασε καὶ ἐδείκνυε τὸ
 παιδίον. Ἡ δὲ Κυνώ, καθὼς εἶδε τὸ παιδίον, τὸ ὁποῖον ἦτο
 εὐτραφὲς καὶ ὠραῖον, ἐδάκρυσε καὶ παρεκάλει τὸν ἄνδρα τῆς νὰ
 μὴ ἐκθέσῃ αὐτό. Ὁ δὲ Μιτραδάτης ἔλεγεν ὅτι ἦτο ἀδύνατον
 νὰ πράξῃ ἄλλως, διότι θὰ ἔλθωσι κατάσκοποι ἐκ μέρους τοῦ
 Ἀρπάγου νὰ ἰδῶσι καὶ θὰ ἀπολεσθῇ κάκιστα, ἐὰν δὲν πράξῃ
 τὰ διαταχθέντα.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ γυνὴ δὲν ἔπειθε τὸν ἄνδρα, λέγει πάλιν· «Ἀφοῦ
 »λοιπὸν δὲν δύναμαι νὰ σε πείσω νὰ μὴ ἐκθέσῃς τὸ παιδίον,
 »πρᾶξον ὡς ἐξῆς, ἀφοῦ εἶναι πᾶσα ἀνάγκη νὰ ἰδῶσι τὸ παι-
 »δίον ἐρριμμένον νεκρόν· ἐγέννησα καὶ ἐγώ, καὶ ἐγέννησα τέ-
 »κνον νεκρόν· τοῦτο μὲν λαβὼν ἔκθισον εἰς τὸ ὄρος, τὸ δὲ τέ-
 »κνον τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀστυάγους ἄς τρέφωμεν ὡς ἰδικόν μας.
 »Τοιουτοτρόπως δὲ καὶ σὺ δὲν θὰ φανῆς ὅτι ἀδικεῖς τοὺς δεσπό-
 »ντας καὶ ὁ νεκρὸς υἱὸς μας θὰ τύχῃ βασιλικῆς ταφῆς καὶ ὁ περι-
 »σωθεὶς δὲν θὰ χάσῃ τὴν ζωὴν του.»

Οἱ λόγοι οὗτοι ἐφάνησαν πολὺ καλοὶ εἰς τὸν βουκόλον, ὅστις
 ἀμέσως παραδίδει εἰς τὴν γυναῖκά του τὸ παιδίον, τὸ ὁποῖον
 ἔφρεν ἵνα θανατώσῃ, τὸ δὲ ἰδικόν του, τὸ ὁποῖον ἦτο νεκρόν,
 στολίσας μὲ ὄλην τὴν στολὴν τοῦ ἑτέρου παιδίου φέρει καὶ ἐκ-
 θέτει εἰς τὸ ἐρημότατον τῶν ὄρεων. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐλθόν-
 τες οἱ πιστότατοι δορυφόροι τοῦ Ἀρπάγου εἶδον καὶ ἔθαψαν τοῦ
 βουκόλου τὸ παιδίον. Καὶ τοῦτο μὲν ἐτάφη, τὸ δὲ ἕτερον, τὸ
 ὁποῖον μετὰ ταῦτα ὠνομάσθη Κῦρος, παραλαβοῦσα ἔτρεφεν ἡ
 γυνὴ τοῦ βουκόλου, ὠνομάσασα αὐτὸ ἄλλως πως καὶ ὄχι Κῦρον.

30. Ὁ Ἀστυάγης ἀναγνωρίζει τὸν Κῦρον.

Ὅτε δὲ ὁ παῖς ἦτο δέκα ἐτῶν, συνέβη εἰς αὐτὸν τὸ ἀκόλου-
 θον γεγονός, τὸ ὁποῖον ἐφανέρωσεν αὐτὸν τίς ἦτο. Ἐπαιζεν ἐν

τῆ κώμῃ, ὅπου ἦσαν οἱ βουκόλοι, μετ' ἄλλων ὀμηλικῶν του ἐν τῇ ὁδῷ. Καὶ οἱ παῖδες παίζοντες ἐξέλεξαν βασιλέα ἐαυτῶν τοῦτον τὸν ἐπικαλούμενον υἱὸν τοῦ βουκόλου. Οὗτος ἄλλους μὲν ἐξ αὐτῶν διέταξε νὰ οἰκοδομῶσιν οἰκίας, ἄλλους δὲ νὰ εἶναι δορυφόροι, ἄλλον δὲ τινα ἐξ αὐτῶν νὰ εἶναι ὀφθαλμὸς τοῦ βασιλέως,¹ εἰς ἄλλον δὲ τινα ἔδιδε τὸ ἀξίωμα νὰ εἶναι ἀγγελιαφόρος, καὶ ἐν γένει ἐχορήγει εἰς ἕκαστον ἅνα ἐν ὑπουργημα.

Εἷς δὲ ἐκ τούτων τῶν παίδων, υἱὸς τοῦ Ἀρτεμβάρους, ἀνδρὸς ἐπιστήμου μεταξὺ τῶν Μήδων, συμπαίζων μετὰ τῶν ἄλλων δὲν ἐξετέλεσε τὴν προσταγὴν τοῦ Κυροῦ· τότε οὗτος διέταξε τοὺς ἄλλους παῖδας καὶ συνέλαβον αὐτόν, καὶ τὴν ἐμαστίγωσεν ὁ Κῦρος πολὺ σκληρῶς. Ὁ δὲ παῖς ἀφειθείς, κατῆλθεν ἀμέσως εἰς τὴν πόλιν κλαίων καὶ παρεπονέθη πρὸς τὸν πατέρα του λέγων, ὅτι ἐκακοποίησεν αὐτόν ὁ υἱὸς τοῦ βουκόλου.

Ὁ δὲ Ἀρτεμβάρης, ὠργισμένος, ἐλθὼν πρὸς τὸν Ἀστυάγην μετὰ τοῦ παιδὸς του, εἶπεν· «ὦ βασιλεῦ, ὑπὸ τοῦ σου δούλου, υἱοῦ δὲ τοῦ βουκόλου, ἰδὲ πῶς περιυβρίσθημεν,» καὶ ἐδείκνυε τοὺς ὤμους τοῦ παιδός.

Ἀκούσας καὶ ἰδὼν ὁ Ἀστυάγης ἔστειλε καὶ ἐκάλεσε τὸν βουκόλον καὶ τὸν παῖδα. Ἀφουὶ δὲ ἦλθον ἀμφότεροι εἶπεν ὁ Ἀστυάγης πρὸς τὸν Κῦρον· «Σὺ λοιπὸν ὦν παῖς τούτου, ὁ ὁποῖος εἶναι βουκόλος, ἐτόλμησας νὰ κακοποιήσῃς τοιοῦτετρόπως τὸν παῖδα τούτου, ὁ ὁποῖος εἶναι πρῶτος παρ' ἐμοί;»

Ὁ δὲ Κῦρος ἀπήντησεν ὡς ἐξῆς· «ὦ δέσποτα, ἐγὼ ἐποίησα ἅπαντα εἰς τοῦτον δικαίως· διότι οἱ ἐκ τῆς κώμης παῖδες, μετὰ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ οὗτος, παίζοντες μὲ διώρισαν βασιλέα ἐαυτῶν, ἐπειδὴ ἐφαινόμην εἰς αὐτοὺς ὅτι ἤμην ἐπιτηδεύων εἰς τούτο. Οἱ μὲν λοιπὸν ἄλλοι παῖδες ἐξετέλουν τὰ διατασσόμενα, οὗτος δὲ δὲν ὑπήκουε, μέχρις οὗ ἐτιμωρήθη. Ἐὰν ἄλλοιπὸν ἕνεκα τούτου εἶμαι ἄξιος τιμωρίας τινός, ἰδοὺ, εἶμαι ἅπασι.»

Ἐν ᾧ ἔλεγε ταῦτα ὁ παῖς, ὁ Ἀστυάγης ἤρχισε ν' ἀναγνώ-

¹ Ὁφθαλμὸς τοῦ βασιλέως ἐλέγετο ὁ κατάσκοπος. Τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἔθεωρεῖτο μέγα εἰς τὴν Περσικὴν αὐλήν.

ρίζη αὐτὸν ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ προσώπου καὶ ἐκ τοῦ θάρρους του καὶ ἐκ τῆς ἡλικίας του, ἡ ὁποία συνεβιάζετο μὲ τὸν χρόνον τῆς γεννήσεως τοῦ παιδός. Ἐξεπλάγη δὲ διὰ ταῦτα καὶ ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἦτο ἄφωνος. Συνελθὼν δὲ εἰς ἑαυτὸν εἶπεν· «Ἀρτέμβαρες, ἐγὼ θὰ ἱκανοποιήσω καὶ σὲ καὶ τὸν παῖδά σου», καὶ ἀποπέμπει αὐτόν.

Ἀπομακρύνας δὲ καὶ τὸν Κῦρον, ἠρώτησεν ὁ Ἀστυάγης τὸν βουκόλον, μείναντα μόνον, πότεν ἔλαβε τὸν παῖδα καὶ τίς παρέδωκε τοῦτον εἰς αὐτόν. Οὗτος δὲ κατ' ἀρχὰς ἠρνήθη τὴν ἀλήθειαν· ἀπειληθεὶς ὅμως καὶ ἀγόμενος ὑπὸ τῶν δορυφόρων τοῦ Ἀστυάγους εἰς τὰς βασάνους ἠναγκάσθη νὰ διηγηθῆ ἀπ' ἀρχῆς ὅλην τὴν ἀλήθειαν, παρακαλῶν αὐτόν νὰ τὸν συγχωρήσῃ. Ὁ δὲ Ἀστυάγης, ἀφοῦ ὁ βουκόλος ἐφκνέρωσε τὴν ἀλήθειαν, δὲν ἐφρόντιζε πλέον τόσον περὶ αὐτοῦ.

31. Ὁ Ἄρπαγος εὐχαεῖται μὲ τὰς σάρκας τοῦ υἱοῦ του.

Ὁ Ἀστυάγης μετὰ τοὺς λόγους τοῦ βουκόλου καλεῖ τὸν Ἄρπαγον καὶ τὸν ἐρωτᾷ· «Ἄρπαγε, τίνι τρόπῳ ἐθανάτωσας τὸν παῖδα τῆς θυγατρὸς μου, τὸν ὁποῖον σοὶ παρέδωκα;» Ὁ δὲ Ἄρπαγος, ὡς εἶδε τὸν βουκόλον ὅτι ἦτο ἐντός, δὲν ψεύδεται, ἀλλὰ λέγει καὶ αὐτὸς ὅλην τὴν ἀλήθειαν τῶν ὄσων ἔπραξε διὰ τὸ παιδίον.

Τότε ὁ Ἀστυάγης, κρύπτων τὴν ὀργὴν του διὰ τὸ γεγονὸς, εἶπεν εἰς τὸν Ἄρπαγον ὅτι ὁ βουκόλος διέσωσε τὸν παῖδα καὶ ὅτι τὸ πρᾶγμα ἔχει καλῶς, διότι καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐστενοχωρεῖτο μεγάλως καὶ εἶχε μετανοήσει διὰ τὴν πράξιν του. Πρὸς τούτοις δὲ λέγει εἰς τὸν Ἄρπαγον νὰ πέμψῃ τὸν υἱὸν του πρὸς τὸν νεωστὶ ἐλθόντα παῖδα, ἵνα συμπαίξωσιν.

Ὁ Ἄρπαγος προσκυνήσας ἐπορεύετο εὐχαριστημένος εἰς τὸν οἶκόν του. Ὡς δὲ εἰσῆλθε καλεῖ τὸν ἕνα καὶ μόνον υἱὸν του, ὅστις ἦτο δέκα τριῶν ἐτῶν, καὶ ἐκπέμπει τοῦτον εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἀστυάγους, παραγγέλλων νὰ πράττῃ ὅ,τι ἂν ἐκεῖνος διατάττῃ.

Ὁ δὲ Ἀστυάγης, ὡς ἤλθεν ὁ υἱὸς τοῦ Ἄρπαγου, σφάζει καὶ

διαμελίζει αὐτόν· καὶ ἄλλα μὲν ἐκ τῶν κρεάτων ἔφησεν, ἄλλα δὲ ἔβρασε· καρυκεύσας δὲ καλῶς εἶχεν ἑτοιμα. Ἄφου δὲ ἦλθεν ἡ ὥρα τοῦ δείπνου, ἦλθον καὶ οἱ ἄλλοι δοκιτυμόνες καὶ ὁ Ἄρπαγος. Καὶ εἰς μὲν τοὺς ἄλλους καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Ἀστυάγη παρετέθησαν κρέατα προβάτων, εἰς δὲ τὸν Ἄρπαγον τὰ κρέατα τοῦ υἱοῦ του πάντα, πλην τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν ἄκρων τῶν χειρῶν καὶ ποδῶν· ταῦτα δ' ἔκειντο χωριστὰ ἐντὸς κανίστρου κατακεκαλυμμένα.

Ἄφου δὲ εἶδεν ὁ Ἀστυάγης ὅτι ὁ Ἄρπαγος ἐχορτάσθη, ἠρώτησεν ἂν ἤρσεν εἰς αὐτὸν τὸ φαγητόν. Εἰπόντος δὲ τοῦ Ἀρπάγου, ὅτι πολὺ ἠγάριστήθη, παρουσίασαν εἰς αὐτὸν οἱ προστεταγμένοι κατακεκαλυμμένην τὴν κεφαλὴν καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας τοῦ παιδός· καὶ προέτρεπον τὸν Ἄρπαγον ν' ἀποκαλύψῃ καὶ νὰ λάβῃ ὅ,τι θέλει ἐξ αὐτῶν. Πειθόμενος δὲ ὁ Ἄρπαγος καὶ ἀποκαλύπτων βλέπει τοῦ παιδός τὰ λείψανα· ἰδὼν δὲ δὲν ἐξεπλάγη, ἀλλ' ἐκράτησεν ἑαυτόν. Ἠρώτησε δὲ αὐτὸν ὁ Ἀστυάγης, ἂν ἐγίνωσκε τίνος θηρίου κρέατα εἶχε φάγει. Ὁ δὲ Ἄρπαγος εἶπεν ὅτι καὶ τὸ γνωρίζει καὶ ἀρεστόν εἶναι εἰς αὐτὸν πᾶν ὅ,τι ἂν πράττῃ ὁ βασιλεὺς. Οὕτω ἀπαντήσας καὶ ἀναλαβὼν τὰ λοιπὰ τῶν κρεάτων ἐπορεύθη εἰς τὸν οἶκόν του, ἵνα θάψῃ αὐτά. Τιοιουτοτρόπως λοιπὸν ὁ Ἀστυάγης ἐτιμώρησε τὸν Ἄρπαγον.

32. Ὁ Κύρος ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀληθῶν γονέων του.

Ἄφου ὁ Ἀστυάγης ἐτιμώρησε τὸν Ἄρπαγον, ἐκάλεσε τοὺς μάγους, οἱ ὅποιοι ἐξήγησαν εἰς αὐτὸν τὸ ὄνειρον, καὶ ἠρώτησε πάλιν ποίαν ἐξήγησιν ἔδωκαν εἰς αὐτό. Ἐκεῖνοι δὲ ἐπανελάβον τὰ αὐτά. Ὁ δὲ Ἀστυάγης ἀπικνᾷ τὰ ἐξῆς· «Ὁ παῖς ζῆ καὶ οἱ ἡτῆς κόμης παιῖδες παίζοντες ἐξέλεξαν αὐτὸν βασιλέα των, ἐκεῖνος δ' ἐξετέλεσε πάντα ὅσα ποιῶσιν οἱ ἀληθεῖς βασιλεῖς· διότι καὶ δορυφόρους καὶ θυρωροὺς καὶ ἀγγελιαφόρους καὶ πάντα τὰ λοιπὰ τακτοποιήσας ἐβασίλευε. Τώρα λοιπὸν τί φρονεῖτε ;»

Οἱ δὲ μάγοι εἶπον· «Ἐὰν ζῆ καὶ ἐβασίλευσεν ὁ παῖς ἄνευ
 »προμελέτης τινὸς ἔχε θάρρος καὶ μένε ἥσυχος διότι δὲν θὰ ἄρξῃ
 »καὶ δευτέραν φοράν.» Καὶ συνεβούλευσε τὸν Ἀστυάγη ν' ἀπο-
 μακρύνῃ τὸν παῖδα πέμπων αὐτὸν εἰς τοὺς Πέρσας καὶ εἰς τοὺς
 γονεῖς του. Ἀούσας ταῦτα ὁ Ἀστυάγης ἐχάρη καὶ καλέσας τὸν
 Κῦρον ἔλεγε πρὸς αὐτὸν τὰ ἑξῆς· «ὦ παῖ, ἐγὼ σὲ ἠδίκουν, ἕνεκα
 »γονείου τινὸς ἀτελοῦς, ἡ τύχη σου ὅμως σὲ ἔσωσε· τώρα λοι-
 »πὸν πῆγαινε χαίρων εἰς τοὺς Πέρσας· ἐγὼ δὲ θὰ σοὶ δώσω καὶ
 »συνοδοιπόρους. Φθάσας δὲ ἐκεῖ θὰ εὔρης πατέρα καὶ μητέρα ὅχι
 »ὡς τὸν Μιτραδάτην καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ.»

Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἀστυάγης ἀποπέμπει τὸν Κῦρον. Καὶ οἱ
 γονεῖς του μετὰ μεγάλης χαρᾶς ἐδέχθησαν καὶ ἐφίλουν αὐτόν,
 τὸν ὁποῖον ἐνόμιζον νεκρόν. Ὁ δὲ Κῦρος διηγῆθη εἰς αὐτοὺς
 ὅλα τὰ παθήματά του μαθὼν ταῦτα καθ' ὁδόν· ἐπήγει δὲ πολὺ
 καὶ τὴν Κυνῶ. Καὶ τοιουτοτρόπως ἔμενε τοῦ λοιποῦ εἰς τὸν
 αἶκον τῶν ἀληθῶν γονέων του.

33. Ὁ Ἄρπαγος στέλλει ἐπιστολὴν εἰς τὸν Κῦρον.

Ὁ Κῦρος ἐγένετο ἀνὴρ καὶ ἦτο ὁ ἀνδρειότατος ἐκ τῶν ἡμη-
 λίκων του καὶ προσφιλέστατος εἰς αὐτούς· ὁ δὲ Ἄρπαγος πε-
 ριεποιεῖτο πολὺ αὐτόν καὶ ἔπεμπε δῶρα, ἐπιθυμῶν νὰ ἐκδικηθῆ
 ποτε δι' αὐτοῦ τὸν Ἀστυάγη, ἐπειδὴ μόνος δὲν ἠδύνατο νὰ
 πράξῃ τοῦτο. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν συναντῶν τοὺς πρώτους ἐκ
 τῶν Μήδων, πρὸς τοὺς ὁποίους ὁ Ἀστυάγης ἐφέρετο πικρῶς,
 ἀνέπειθεν αὐτούς ὅτι πρέπει νὰ κάμωσι βασιλεῖα τὸν Κῦρον, τὸν
 ὁ Ἀστυάγη νὰ παύσωσι τῆς βασιλείας.

Ἀφοῦ δὲ τὸ πρᾶγμα ὠρίμασεν, ὁ Ἄρπαγος ἤθελε νὰ φανε-
 ρώσῃ τὴν γνώμην του εἰς τὸν Κῦρον, ὅστις διέτριβεν ἐν Περ-
 σίᾳ· ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ τοῦτο, ἐπειδὴ αἱ ὁδοὶ ἐφυλάσ-
 στοντο. Μηχανᾶται λοιπὸν τὸ ἑξῆς· ἀνασχίσας ἐπιτηδείως τὴν
 γαστέρα ἐνὸς λαγωῦ, χωρὶς οὐδὲλως νὰ μαθήσῃ αὐτόν, ἔθηκεν

ἐντὸς αὐτῆς ἐπιστολῆν,¹ γράφας ὅτι ἤθελε. Ῥάφας δὲ πάλιν καλῶς τὴν γαστέρα τοῦ λαγωῦ καὶ δώσας δίκτυα, ὡς εἰς κυνηγόν, εἰς τὸν πιστότατον τῶν ὑπηρετῶν του, ἀπέστειλεν εἰς τοὺς Πέρσας καὶ παρήγγειλεν ἀπὸ στόματος νὰ δώσῃ τὸν λαγὼν εἰς τὸν Κῦρον καὶ νὰ εἴπῃ εἰς αὐτὸν νὰ τὸν σχίσῃ διὰ τῆς ἰδίας του χειρὸς, χωρὶς νὰ εἶναι τις παρῶν.

Ταῦτα λοιπὸν ἀκριβῶς ἐγένοντο· ὁ δὲ Κῦρος παραλαβὼν τὸν λαγὼν καὶ σχίσας αὐτὸν καὶ εὐρῶν ἐν αὐτῷ τὴν ἐπιστολὴν ἀνέγνωσε ταῦτα· «ὦ παῖ τοῦ Καμβύσου, βεβαίως οἱ θεοὶ σὲ »προστατεύουσι, διότι ἄλλως οὐδέποτε ἤθελες φθάσει εἰς τόσῃν »εὐτυχίαν. Ἐκδικήθητι λοιπὸν τὸν φονέα σου Ἀστυάγη· διότι »κατὰ μὲν τὴν διάθεσιν τούτου ἀπέθανες, κατὰ δὲ τὴν τῶν θεῶν »καὶ τὴν ἰδικήν μου ζῆς. Νομίζω δὲ ὅτι πρὸ πολλοῦ ἔχεις μά- »θει πάντα καὶ τὰ διὰ σὲ γεγόμενα καὶ ὅσα ἐγὼ ἔπαθον ὑπὸ »τοῦ Ἀστυάγου, διότι δὲν σ' ἐφόνευσα, ἀλλὰ σ' ἔδωκα εἰς »τὸν βουκόλον. Σὺ λοιπὸν, ἂν θέλῃς νὰ μ' ἀκούσῃς, θὰ βασι- »λεύσῃς ὅλης τῆς χώρας, τῆς ὁποίας βασιλεύει ὁ Ἀστυάγης. »Ὅθεν πείσον τοὺς Πέρσας νὰ ἀποστατήσωσι καὶ ὀδήγῃ τὸν »στρατὸν κατὰ τῶν Μήδων. Καὶ εἴτε ἐγὼ, εἴτε ἄλλος τις ἐκ »τῶν ἐπισήμων Μήδων διορισθῇ στρατηγὸς ἐναντίον σου, ἐπι- »τυγχάνεις ὅτι ἐπιθυμεῖς. Διότι πρῶτοι οὗτοι, ἀποστατήσαντες »ἀπὸ τοῦ Ἀστυάγου καὶ ἐλθόντες πρὸς τὸ μέρος σου, θὰ προσ- »παθήσωσι νὰ καθαιρέσωσιν αὐτόν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ πάντα ἐν- »ταῦθα εἶναι ἕτοιμα, πρᾶξον ταῦτα, τὰ ὁποῖα σοὶ γράφω, καὶ »πρᾶξον ταχέως.»

34. Ὁ Ἄρπαγος ἐκδικεῖται τὸν Ἀστυάγη, ὁ δὲ Κῦρος γίνεται βασιλεὺς.

Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος ἐσκέπτετο μὲ τίνα τρόπον ἐπιτη-

¹ Ἡ ἐπιστολὴ ἦτο γεγραμμένη ἐπὶ παπύρου, ἐπειδὴ χάρτις, ὡς σήμερον δὲν ὑπῆρχε τότε. Ὁ δὲ *πάπυρος* εἶναι φυτὸν ἐν Αἰγύπτῳ, παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ Νείλου φυόμενον, οὗ τὸν λεπτὸν φλοιὸν κατεσκευάζον ποτε χάρτιν καὶ σχοινία καὶ λεπτὸν ὕφασμα. *Πάπυρος* εἶναι λέξις τῶν Αἰγυπτίων· ἑλληνιστὶ λέγεται *βίβλος*, ἐξ οὗ καὶ *βιβλίον*, ὅπως γράφει τοῦτο καὶ ὁ Ἡρόδοτος (Α. 123 καὶ 125).

δειότατον θά πείση τοὺς Πέρσας ν' ἀποστατήσωσιν. Ἴδου δὲ τί ἐσκέφθη καὶ ἔπραξεν. Ἐγραψεν εἰς πάπυρον ὅ,τι ἤθελε καὶ συνεκάλεσεν ἐκκλησίαν τῶν Περσῶν. Μετὰ ταῦτα ἀνοίξας τὸν πάπυρον καὶ ἀναγνώσας αὐτὸν εἶπεν ὅτι ὁ Ἀστυάγης διορίζει αὐτὸν στρατηγὸν τῶν Περσῶν. Καὶ τώρα, ἐξηκολούθησεν, ὦ Πέρσαι, σᾶς παραγγέλλω νὰ παρουσιασθῆ τὴν αὔριον ἕκαστος ἐξ ὑμῶν φέρων δρέπανον.

Ὅτε δὲ παρουσιάσθησαν πάντες ἔχοντες δρέπανον, τότε ὁ Κῦρος ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἐντολὴν νὰ ἐξημέρωσωσιν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ μεγάλην ἔκτασιν τῆς περσικῆς γῆς πλήρη ἀκανθῶν. Ἀφοῦ δ' ἐξετέλεσαν οἱ Πέρσαι τὴν ἐργασίαν ταύτην παρήγγειλε πάλιν εἰς αὐτοὺς νὰ ἐπιστρέψωσι τὴν ἐπομένην λελουσμένοι.

Ἐν τῷ μεταξύ δὲ τούτῳ ὁ Κῦρος συναθροίσας ὅλας τὰς αἰγας καὶ τὰ πρόβατα καὶ τοὺς βοῦς τοῦ πατρὸς του ἔσφαξε καὶ ἠτοίμαζεν, ἵνα δεχθῆ τὸν στρατὸν τῶν Περσῶν πρὸς τούτοις δ' ἔφερε καὶ ἐκλεκτότατον οἶνον καὶ ἄρτον.

Ἀφοῦ δὲ ἦλλον τὴν ἐπομένην οἱ Πέρσαι, τοὺς ἐκάθισεν εἰς ἓνα λειμῶνα καὶ τοὺς ἐφίλευεν. Ἄμα δὲ ἔφαγον, τοὺς ἠρώτα ὁ Κῦρος, ποῖα ἐκ τῶν δύο, τὰ χθесινὰ ἢ τὰ σημερινά, προετίμων. Ἐκεῖνοι δὲ εἶπον ὅτι ἡ διαφορὰ εἶναι μεγάλη· διότι τὴν προτέραν ἡμέραν πάντα ἦσαν δυσάρεστα, ἐνῶ τὴν παρούσαν πάντα εἶναι εὐχάριστα.

Ἐπὶ τοῦ λόγου τούτου στηριχθεὶς ὁ Κῦρος ἐφάνέρωσε πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, λέγων· «Ἄνδρες Πέρσαι, ἐὰν μὲν θέλητε νὰ ἀκούσητε ἐμέ, θά ἔχητε ταῦτα καὶ ἄλλα μυρία ἀγαθὰ· ἐὰν δὲ δὲν θέλητε, σᾶς περιμένουσιν ἀναρίθμητοι κόποι, παρόμοιοι μὲ τὸν χθесινόν. Ἀκούσατε λοιπὸν τώρα ἐμέ καὶ ἀποστατήσαντες ὑπάραυτα ἀπὸ τοῦ Ἀστυάγους γίνεσθε ἐλεύθεροι.»

Οἱ Πέρσαι μὲν λοιπὸν ἐπιτυχόντες προστάτην εὐχαρίστως ἐδέχοντο νὰ ἐλευθερωθῶσιν, ἐπειδὴ πρὸ πολλοῦ ἔφερον βαρέως ν' ἄρχωνται ὑπὸ τῶν Μήδων. Ὁ δὲ Ἀστυάγης, ὡς ἔμαθεν ὅτι ὁ Κῦρος ἔπραττε ταῦτα, ἔπεμψεν ἄγγελον καὶ ἐκάλει αὐτόν. Ὁ δὲ Κῦρος εἶπε πρὸς τὸν ἄγγελον νὰ εἴπῃ εἰς τὸν Ἀστυάγην ὅτι θά ἔλθῃ πρὸς ἐκεῖνον γρηγορώτερα ἢ ὅσον ἐλπίζει.

Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἀστυάγης ὥπλισε πάντας τοὺς Μήδους

καί, ὡς τυφλωθεὶς ὑπὸ τοῦ θεοῦ, διώρισε στρατηγὸν αὐτῶν τὸν Ἄρπαγον, λησμονήσας ὅσα ἔπραξε πρὸς αὐτόν. Ὅτε δὲ οἱ Μῆδοι ἐστρατεύσαντες συνεπλάκησαν πρὸς τοὺς Πέρσας, ἄλλοι μὲν τινες ἐξ αὐτῶν ἐμάχοντο, ὅσοι δὲν ἐγνώριζον τὴν ὑπόθεσιν, ἄλλοι δὲ ἠτόμολουν πρὸς τοὺς Πέρσας, οἱ δὲ πλείστοι προσεποιούντο δειλίαν καὶ ἔφευγον.

Ὁ Ἄστυάγης, ὡς ἔμαθε τὴν αἰσχρὰν διάλυσιν τοῦ Μηδικοῦ στρατεύματος, εἶπεν ἀπειλῶν τὸν Κῦρον· «Καὶ ἐν τούτοις δὲν θὰ χαρῆ ὁ Κῦρος.» Ἰσαυτα εἰπὼν, πρῶτον μὲν τοὺς ἐξηγήσαντας τὸ ὄνειρον, οἱ ὅποιοι συνεβούλευσαν αὐτόν ν' ἀποπέμψῃ τὸν Κῦρον, ἀνεσκολόπισεν, ἔπειτα δὲ ὤπλισε τοὺς ἐναπομείναντας ἐν τῇ πόλει νέους καὶ γέροντας καὶ ἐξαγαγὼν τούτους συνεπλάκη μὲ τοὺς Πέρσας καὶ ἐνίκηθη, αὐτὸς δὲ ὁ Ἄστυάγης συνελήφθη ζῶν καὶ ὁ στρατός του ἀπωλέσθη. Ἐνῶ δὲ ἦτο αἰχμάλωτος ὁ Ἄστυάγης, ἐλθὼν πρὸ αὐτοῦ ὁ Ἄρπαγος κατέχαιρε καὶ περιέπαιζεν αὐτόν μὲ λόγους δηκτικούς.

Τοιοιουτρόπως λοιπὸν ὁ Ἄστυάγης, βασιλεύσας τριάκοντα πέντε ἔτη, ἐστερήθη τῆς βασιλείας· οἱ δὲ Μῆδοι ὑπέκυψαν εἰς τοὺς Πέρσας ἕνεκα τῆς πικρότητος τούτου. Εἰς δὲ τὸν Ἄστυάγη δὲν ἔπραξεν ἄλλο κακὸν ὁ Κῦρος, ἀλλ' εἶχε τοῦτον πλησίον του, μέχρις ὅτου ἐτελεύτησε.

Τοιοιουτρόπως λοιπὸν ὁ Κῦρος γεννηθεὶς καὶ ἀνατραφεὶς ἐγένετο βασιλεὺς, ὕστερον δὲ τούτων κατέστρεψε τὸν Κροῖσον, ὡς προεῖπον, καὶ ἐγένετο ἄρχων πάσης τῆς Ἀσίας.

ΒΒ. Θρησκεία καὶ ἔθιμα τῶν Περσῶν.

Οἱ Πέρσαι ἀγάλματα μὲν καὶ ναοὺς καὶ βωμοὺς δὲν συνειθίζουσι νὰ ἰδρῶσι, θεωροῦσι δὲ μωροὺς τοὺς ποιούντας τοιαῦτα, διότι δὲν πιστεύουσιν ὅτι οἱ θεοὶ εἶναι ἀνθρωπόμορφοι, καθὼς πιστεύουσιν οἱ Ἕλληνες. Οἱ Πέρσαι συνειθίζουσι ν' ἀναβαίνωσιν εἰς τὰ ὑψηλότερα τῶν ὀρέων καὶ νὰ θυσιάζωσιν εἰς τὸν Δία, καλοῦντες Δία ὄλον τὸν κύκλον τοῦ οὐρανοῦ. Θυσιάζουσι δὲ καὶ εἰς τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τὴν γῆν καὶ τὸ πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τοὺς ἀνέμους.

Προσφέρουσι δὲ τὴν θυσίαν ὡς ἐξῆς· μέλλοντες νὰ θύσωσιν, οὔτε βωμοὺς κατασκευάζουσιν, οὔτε πῦρ ἀνάπτουσι. Δὲν μεταχειρίζονται δὲ σπονδῆν,¹ οὔτε ἀλλόν, οὔτε στεφάνους, οὔτε οὐλάς.² Ὁ θείλων νὰ θυσιάσῃ εἰς θεόν τινα, φέρει τὸ ζῶον εἰς καθαρὸν μέρος καὶ ἐπικαλεῖται τὸν θεὸν ἐστεφανωμένος τὴν τιάραν³ μετὰ πολλῶν μυρσινῶν. Δὲν ἐπιτρέπεται δὲ εἰς τὸν θύοντα νὰ εὐχῆται ἀγαθὰ μόνον εἰς τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς εὐημερίας πάντων τῶν Περσῶν καὶ τοῦ βασιλέως· διότι μεταξύ ὄλων τῶν Περσῶν ἐμπεριλαμβάνεται καὶ αὐτός. Ἐπειτα διαμελίζει τὸ ἱερεῖον καὶ ἀφ' οὗ βράσῃ τὰ κρέατα θέτει αὐτὰ ἐπὶ τρυφερωτάτου χόρτου· τότε ἔρχεται ἀνὴρ μάγος, ὅστις ψάλλει τὴν θεαγονίαν. Μετ' ὀλίγην δὲ ὥραν ὁ θυσιάσας λαμβάνει ὀπίσω τὰ κρέατα καὶ μεταχειρίζεται αὐτά, ὅπως ἂν θέλῃ.

Ἐξ ὄλων τῶν ἡμερῶν συνειθίζουσι νὰ τιμῶσιν ἐκείνην μάλιστα, καθ' ἣν ἕκαστος ἐγεννήθη. Κατ' αὐτὴν κάμνουσιν ἕκτακτον συμπόσιον, πίνουσι δὲ καὶ ἄφθονον οἶνον, τὸν ὁποῖον πολὺ ἀγαπῶσιν.

Ὅταν δὲ οἱ Πέρσαι συναντῶσιν ἀλλήλους εἰς τὰς ὁδοὺς δύναται τις νὰ γνωρίσῃ αὐτούς, ἂν εἶναι τῆς αὐτῆς τάξεως· διότι ἀντὶ νὰ προσαγορευῶσιν ἀλλήλους φιλοῦνται εἰς τὸ στόμα, ἂν δὲ ὁ ἕτερος εἶναι ὀλίγον ὑποδεέστερος τοῦ ἑτέρου φιλοῦνται εἰς τὰς παρειάς, ἂν δὲ εἶναι πολὺ κατωτέρας τάξεως προσκίπτων προσκυνεῖ τὸν ἕτερον. Μετὰ τὸν ἑαυτὸν τους δὲ τιμῶσιν ἐκ πάντων τῶν ἀνθρώπων τοὺς ἐγγύτατα ἑαυτῶν κατοικοῦντας, ἔπειτα τοὺς ἀπώτερον καὶ οὕτω καθ' ἐξῆς.

Δευτέρα τῆς ἐν πολέμῳ ἀνδραγαθίας θεωρεῖται τὸ νὰ γεννήσῃ

¹ Σπονδὴ ἐκκαλεῖτο τὸ χύνειν ἐπὶ τοῦ διὰ τὴν θυσίαν πυρὸς οἶνον πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν ὑπὸ τοῦ θυσιάζοντος, πρὶν αὐτὸς πῖν· τὸ ἔθος περιγράφεται ἐν Ἰλ. η, 480. Παρομοία τις πράξις εἶναι καὶ ὁ παρ' ἡμῶν συνήθης ὄρκος τῶν χωρικῶν, οἵτινες πολλάκις, καθ' ἣν ὥραν πίνουσι οἶνον, χύνουσι μέρος ἐξ αὐτοῦ, ἐπιφωνοῦντες «Ἔτσι νὰ χυθῆ τὸ αἷμά μου».

² Οὐλαὶ (εἰς πληθ.) ἐκαλεῖτο τὸ χονδροσσεμένον κριθάρ, τὸ ὁποῖον μεταχειρίζοντο εἰς τὰς θυσίας, πασπαλίζοντες αὐτὸ μεταξύ τῶν κεράτων τοῦ θυσιαζομένου ζῴου καὶ δι' αὐτοῦ καθιερώοντες τὸ θυμῶν.

³ Τιάρα, κάλυμμα τῆς κεφαλῆς τῶν Περσῶν, φορούμενον, ὡς φαίνεται, ἰδίως ἐν ἐορτασμοῖς περιστάσεσιν.

τις πολλά τέκνα· εἰς τοὺς τοιοῦτους ὁ βασιλεὺς πέμπει δῶρα ἀνά πᾶν ἔτος.

Διδάσκουσι δὲ τοὺς παῖδας ἀπὸ τῆς πενταετοῦς μέχρι τῆς εἰκοσαετοῦς ἡλικίας τρία μόνον πράγματα, τὸ ἵππευειν, τὸ τοξεύειν καὶ τὸ λέγειν τὴν ἀλήθειαν. Ἐπαινῶ δὲ τὸν νόμον, λέγει ὁ Ἡρόδοτος, νὰ μὴ φονεῦῃ μηδένα μήτε αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἕνεκα μιᾶς μόνης αἰτίας, μήτε τις ἐκ τῶν ἄλλων Περσῶν νὰ κάμνη ἀθεράπευτον κακὸν εἰς τινα ἐκ τῶν ὑπηρετῶν του διὰ μίαν καὶ μόνην αἰτίαν.

Θεωροῦσιν αἰσχιστον τὸ ψεύδεσθαι, ἔπειτα δὲ τὸ ὀφείλειν χρέος, διότι κατ' ἀνάγκην ὁ ὀφείλων λέγουσιν ὅτι θὰ εἴπῃ καὶ τι ψεῦδος. Εἰς τὸν ποταμὸν δὲ οὔτε ἐμπτύουσιν, οὔτε τὰς χεῖρας νίπτουσιν, οὔδὲ εἰς ἄλλον τινα ἐπιτρέπουσι τοῦτο, ἀλλὰ σέβονται μεγάλως τοὺς ποταμούς. Καὶ ταῦτα μὲν ἄς ἔχωσιν ὅπως ἐξ ἀρχῆς ἐπεκράτησε συνήθεια, ἐγὼ δ' ἐπανέρχομαι εἰς τὴν προτέραν σειρὰν τοῦ λόγου μου.

36. Ὁ Κύρος καὶ οἱ ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἕλληνες.

Οἱ Ἴωνες δὲ καὶ οἱ Αἰολεῖς, ἀμέσως ὡς οἱ Λυδοὶ ὑπεδουλώθησαν ὑπὸ τῶν Περσῶν, ἐπεμπον ἀγγέλους εἰς τὰς Σάρδεις πρὸς τὸν Κύρον, θέλοντες νὰ εἶναι εἰς αὐτὸν ὑπήκοοι ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὄρους, ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἦσαν καὶ εἰς τὸν Κροῖσον. Ἀλλ' ὁ Κύρος δὲν ἐδέχθη, διότι οἱ Ἴωνες πρότερον, ὅτε αὐτὸς δι' ἀγγέλων παρεκάλει αὐτοὺς ν' ἀποστατήσωσιν ἀπὸ τοῦ Κροῖσου, δὲν ἐπειθοντο, τότε δὲ, ἀφοῦ τὰ πράγματα ἐτελείωσαν, ἦσαν ἔτοιμοι νὰ ὑπακούσωσιν εἰς τὸν Κύρον.

Οἱ Ἴωνες, ὡς ἤκουσαν τὴν εἶδησιν ταύτην, ἤρχισαν νὰ περιτειχίζωνται, καὶ συνηθροίζοντο εἰς τὸ Πανιώνιον¹ ὅλοι οἱ

¹ Τὸ Πανιώνιον ἦτο τόπος ἱερὸς εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Μυκάλης ἐν Ἴωνίᾳ καὶ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος, ὅπου συνήρχοντο οἱ ἀπεσταλμένοι τῶν ἐν Ἀσίᾳ Ἴωνικῶν πόλεων.

ἄλλοι, πλὴν τῶν Μιλησίων· (διότι πρὸς μόνους τούτους ὁ Κύριος ἐσυνθηκολόγησεν ὅπως καὶ ὁ Κροῖτος) καὶ ἀπεφάσισαν ἀπὸ κοινοῦ νὰ πέμψωσιν ἀγγέλους εἰς Σπάρτην, διὰ νὰ ζητήσωσι βοήθειαν.

Οἱ δὲ Ἴωνες, μόνοι ἐξ ὄλων τῶν ἀνθρώπων, εἶχον κτίσει πόλεις ὑπὸ τὸν κάλλιστον οὐρανὸν καὶ εἰς τὸ ὠραιότατον κλίμα, ὅπου δὲν πάσχουσιν οὔτε ὑπὸ τοῦ ψύχους καὶ τῆς ὑγρασίας, οὔτε ὑπὸ τῆς θερμότητος καὶ τῆς ξηρασίας. Αἱ πόλεις δὲ τῶν Ἰώνων ἦσαν δώδεκα· ἐξ αὐτῶν ἡ Μίλητος κεῖται πρώτη πρὸς μεσημβρίαν· μετὰ ταύτην δὲ ἡ Μυοῦς καὶ ἡ Πριήνη· αὗται μὲν αἱ τρεῖς εἶναι ἐν τῇ Καρίᾳ, αἱ δὲ ἀκόλουθοι ἐν τῇ Λυδίᾳ· Ἡ Ἐφεσος, ἡ Κολοφών, ἡ Λέβεδος, ἡ Τέως, αἱ Κλαζομεναὶ καὶ ἡ Φώκαια. Ἐκ δὲ τῶν τριῶν ὑπολειπομένων, δύο μὲν κατέχουσι νήσους, τὴν Σάμον καὶ τὴν Χίον, ἡ δὲ μία κεῖται ἐν τῇ ἠπείρῳ καὶ καλεῖται Ἐρυθραί.

Ἐξ ὄλων λοιπὸν τούτων τῶν Ἰώνων οἱ Μιλήσιοι ἦσαν ἐκτὸς φόβου, διότι ἔκαμαν συνθήκην μὲ τὸν Κύρον, ἐπίσης δὲ καὶ οἱ ἠσιῶται ἦσαν ἐκτὸς φόβου, διότι οἱ Πέρσαι δὲν ἦσαν ναυτικοί.

Τὸ δὲ Πανιώνιον εἶναι τόπος ἱερός τῆς Μυκάλης, ἐστραμμένος πρὸς βορρᾶν καὶ ἀφιερωμένος ἀπὸ κοινοῦ ὑπὸ τῶν Ἰώνων εἰς τὸν θεὸν Ποσειδῶνα τὸν Ἐλικώνιον. Ἡ δὲ Μυκάλη εἶναι ἀκρωτήριον τῆς Ἠπείρου ἀπέναντι τῆς Σάμου· ἐδῶ συναθροίζομενοι ἀπὸ τῶν πόλεων οἱ Ἴωνες ἐτέλουν ἑορτὴν ὀνομαζομένην Πανιώνια.

Αὗται μὲν εἶναι αἱ Ἴωνικαὶ πόλεις· αἱ δὲ Αἰολικαὶ, κείμεναι ἄνωθεν τῶν Ἴωνικῶν, εἶναι ἡ Κύμη, αἱ Λάρισσαι, τὸ Νέον τεῖχος, ἡ Τῆμος, ἡ Κίλλα, τὸ Νότιον, ἡ Αἰγιρόεσσα, ἡ Πιτάνη, αἱ Αἰγαῖαι, ἡ Μύρινα καὶ ἡ Γρύνεια. Αὗται εἶναι αἱ ἀρχαῖαι πόλεις τῶν Αἰολέων, ἑνδεκα τὸν ἀριθμὸν· διότι ἕνεκα περιττατικοῦ τινος διεμοιράσθησαν μεταξὺ τῶν αἱ ἑνδεκα πόλεις τοὺς κατοίκους τῆς Σμύρνης. Ἐκ δὲ τῶν ἔχουσῶν τὰς νήσους, πέντε μὲν πόλεις νέμονται τὴν Λέσβον, μία δὲ κεῖται ἐν Τενέδῳ καὶ ἄλλη μία εἰς τὰς καλουμένας Ἐκατοννήσους. Οἱ

⁴ Καὶ ὄρος.

νησιῶται οὗτοι δὲν εἶχον φόβον ἀπὸ τὸν Κῦρον· αἱ λοιπαὶ ὁμοίως πόλεις ἐνέκριναν ἀπὸ κοινοῦ ν' ἀκολουθήσωσι τοὺς Ἴωνας.

Φθάσαντες εἰς τὴν Σπάρτην οἱ πρέσβεις τῶν Ἴωνων καὶ Αἰολέων ἐζήτησαν βοήθειαν· οἱ Λακεδαιμόνιοι ὁμοίως οὐδεμίαν ἐδωκαν ἀκρόασιν, ἀλλ' ἀπέμπεψαν τοὺς πρέσβεις ἀπράκτους. Ἀπέστειλαν ὁμοίως ἄνδρας μὲ πεντηκόντορον¹, οἱ ὁποῖοι, ἀφ' ἑφθασαν εἰς Φώκαιαν, ἔπεμψαν εἰς τὰς Σάρδεεις τὸν ἐκλεκτότατον ἐξ αὐτῶν, ὅστις ὠνομάζετο Λακρίνης· οὗτος δ' ἐλθὼν εἰς τὸν Κῦρον εἶπεν εἰς αὐτὸν ἐκ μέρους τῶν Λακεδαιμονίων νὰ μὴ βλάβῃ καμμίαν πόλιν τῆς Ἑλληνικῆς γῆς, διότι αὐτοὶ δὲν θὰ ἀδιαφορήσωσι.

Τότε ὁ Κῦρος ἠρώτησε τοὺς παρόντας ἐκ τῶν Ἑλλήνων, τίνες ἄνθρωποι καὶ πόσοι κατὰ τὸ πλῆθος εἶναι οἱ Λακεδαιμόνιοι, οἱ ὁποῖοι προαγγέλλουσι ταῦτα. Πληροφορηθεὶς δέ, εἶπε πρὸς τὸν Λακρίνην· «Δὲν ἐφοβήθην ἀκόμη ἄνδρας τοιούτους, οἱ ὁποῖοι »συνεργόμενοι εἰς τὸν ἐν τῷ μέσῳ τῆς πόλεως τόπον² ἐξαπατῶσιν ἀλλήλους δι' ὄρκων. Οὗτοι, ἐὰν ἔχω ὑρίειαν, δὲν θὰ φρονιπίζωσι διὰ τὰς συμφορὰς τῶν Ἴωνων, ἀλλὰ διὰ τὰς ἰδικὰς των.»

Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος μέλλων νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον ἄλλων ἔθνων ἐπέστρεφεν εἰς τὴν Περσίαν. Ὁ δὲ Ἄρπαγος διορισθεὶς βραδύτερον στρατηγὸς ὑπέταξε τοὺς Ἴωνας, ἐκ τῶν ὁποίων τινὲς μάτην ἐπεχείρησαν κατ' ἀρχὰς ν' ἀντισταθῶσιν. Ἐπίσης ὑπέταξε τοὺς Αἰολεῖς, τοὺς Δωριεῖς, τοὺς Κᾶρας καὶ ἐν γένει ὅλην τὴν κάτω Ἀσίαν.

37. Τὰ κατὰ τὴν Βαβυλῶνα.

Ὁ Κῦρος, ἀφ' οὗ ὑπέταξεν ὅλην τὴν μικρὰν Ἀσίαν, ἐπετέθη κατὰ τῶν Ἀσσυρίων. Τῆς Ἀσσυρίας ὀνομαστοτάτη καὶ ἰσχυροτάτη πόλις ἦτο ἡ **Βαβυλῶν**, ἡ ὁποία ἔκειτο ἐπὶ ἐκτεταμένης πεδιάδος καὶ ἦτο τετράγωνος τὸ σχῆμα· ἐκάστη δὲ πλευρὰ

¹ Πεντηκόντορος ἐκαλεῖτο πλοῖον ἔχον 50 κωπία.

² Ὁ ἐν τῷ μέσῳ τῆς πόλεως τόπος ἦτο ἡ Ἀγορά, ὅπου ἠγόραζον καὶ ἐπώλου. Οἱ Πέρσαι δὲν εἶχον τοιαύτας ἀγοράς.

τοῦ τετραγώνου τούτου εἶχε μῆκος ἑκατὸν εἴκοσι σταδίων¹. Πέριξ δὲ τῆς μεγάλης ταύτης πόλεως πρῶτον ἦτο τάφος βαθεῖα καὶ πλατεῖα πλήρης ὕδατος, ἔπειτα δὲ πελώριον τείχος² ἐκ πλίνθων ὀπτῶν. Διὰ μέσου δὲ τῆς πόλεως διέρχεται ὁ ποταμὸς Εὐφράτης. Αἱ δὲ οἰκίαι εἶναι μὲ τρεῖς καὶ μὲ τέσσαρας ὀροφάς καὶ αἱ ὁδοὶ εὐθεῖαι. Πλὴν δὲ τοῦ τείχους τούτου ὑπάρχει ἔσωθεν καὶ ἕτερον, ὃν ὄχι πολὺ ἀσθενέστερον τοῦ ἑτέρου, στενότερον δέ.

Τῆς Βαβυλῶνος ἐβασίλευσε γυνή τις καλουμένη Νίτωκρις. Αὕτη ἄνωθεν τῆς Βαβυλῶνος κατέστησε τὸν Εὐφράτην ποταμὸν τάσον σκολίον, ὥστε ῥεῖν οὗτος ἔρχεται τρεῖς φορές εἰς τινὰ τῶν κωμῶν τῆς Ἀσσυρίας. Πολὺ δὲ ἀνωτέρω τῆς Βαβυλῶνος, καὶ παραπλευρώς τοῦ ποταμοῦ, ἔσκαψε δεξαμενὴν παμμεγέθη διὰ λίμνην. Ἐποίηι δὲ ταῦτα ἡ Νίτωκρις, διὰ νὰ καταστήσῃ τὸν Νεῖλον βραδύτερον, ἕνεκα τῶν περικαμπῶν, καὶ τὸν πλοῦν εἰς τὴν Βαβυλῶνα δύσκολον. Καὶ τοῦτο, ἵνα μὴ ἔχωσιν εὐχολον συγκαινωνίαν οἱ Μῆδοι μὲ τοὺς Βαβυλωνίους καὶ μανθάνωσι τὰς ὑποθέσεις αὐτῶν.

Ἡ Νίτωκρις ἀποθανοῦσα ἀφῆκεν ἐντολὴν νὰ γράψωσιν ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς ταῦτα· «Ἐάν τις ἐκ τῶν ὕστερον ἐμοῦ βασιλέων τῆς Βαβυλῶνος ἔχῃ ἔλλειψιν χρημάτων, ἄς ἀνοίξῃ τὸν τάφον καὶ ἄς λάβῃ ὅσα θέλει. Μὴ ὅμως ἀνοίξῃ χωρὶς νὰ ἔχῃ ἔλλειψιν, ἡδιότι δὲν θὰ ὠφελῆθῃ.» Ὁ τάφος οὗτος ἔμενεν ἀθικτος, ἕως οὔτου ἡ βασιλεία περιῆλθεν εἰς τὸν Δαρεῖον. Οὗτος ἀνοίξας τὸν τάφον χρήματα μὲν δὲν εὔρεν, ἀλλὰ τὸν νεκρὸν καὶ γράμματα λέγοντα τὰ ἑξῆς· «Ἐάν δὲν ἦτο ἄπληστος χρημάτων καὶ αἰσχροκερδής, δὲν θὰ ἤνοιγες τάφους νεκρῶν.»

Ὁ Κῦρος λοιπὸν κατὰ τοῦ υἱοῦ ταύτης τῆς γυναικὸς ἐξεστράτευσε· ὠνομάζετο δὲ οὗτος Λαβύνητος καὶ εἶχε τὴν βασιλείαν τῶν Ἀσσυρίων. Ὅτε ὁ Κῦρος ἔφθασε πλησίον τῆς πόλεως, οἱ Βαβυλώνιοι, οἱ ὅποιοι ἐκστρατεύσαντες περιέμενον αὐτόν, συνε-

¹ Ἦτοι 22,200 μέτρων· διὰ πῆξον δ' ὀδοπόρον τὸ μῆκος τοῦτο ἦτο διάστημα 4 ὥρῶν καὶ ἡμισείας· ὥστε ἡ περίοδος ὅλης τῆς πόλεως ἦτο 18 ὥρῶν. Ἐκαστον δὲ στάδιον ἔχει 185 μέτρα γαλλικά· πέντε δὲ χιλιάδες μέτρων εἶναι διάστημα μιᾶς ὥρας.

² Πεντήκοντα βασιλικῶν πήχεων τὸ πλάτος καὶ διακρίσιον τὸ ὕψος.

πλάκῃσαν μετ' αὐτοῦ καὶ νικηθέντες εἰς τὴν μάχην ἐκλείσθησαν εἰς τὴν πόλιν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον προετοιμασθῆναι τροφὰς διὰ πολλὰ ἔτη. Ὁ δὲ Κῦρος εὐρίσκειτο εἰς ἀμηχανίαν, ἐπειδὴ ὁ χρόνος παρήρχετο καὶ τὰ πράγματα οὐδόλως προώδεον.

Εἶτε λοιπὸν ὑπὸ ἄλλου συμβουλευθεὶς εἶτε μόνος σκεφθεὶς, ἰδοὺ τί ἔπραξε· τάξας τὸν στρατὸν κατὰ τὴν ἐν τῇ πόλει εἴσοδον τοῦ ποταμοῦ καὶ κατὰ τὴν ἐξοδὸν του, παρήγγειλε νὰ εἰσέλθωσιν οἱ ἄνδρες εἰς τὴν πόλιν, ὅταν ἴδωσι τὸ βεῖθρον τοῦ ποταμοῦ νὰ γείνη διαβατὸν. Ἐκεῖνος δὲ ἐλθὼν εἰς τὴν τεχνητὴν λίμνην τῆς Νιτώκριος εἰσῆγαγεν εἰς ταύτην τὸν ποταμὸν διὰ διώρυχος καὶ οὕτω κατέστησε διαβατὸν τὸ ἀρχαῖον βεῖθρον. Τότε οἱ Πέρσαι εἰσῆλθον εἰς τὴν Βαβυλῶνα ἀπροσδοκῆτως καὶ ἐκυρίευσαν ταύτην.¹

Ἡ Βαβυλωνία εἶναι τόσον πλουσία, ὥστε ἐκ τῶν δώδεκα μηνῶν τοῦ ἔτους τοὺς τέσσαρας τρέφει αὐτὴ μόνη τὸν βασιλέα, τοὺς δὲ ἄλλοις πᾶσα ἢ λοιπὴ Ἀσία. Τοιοῦτοτρόπως ἡ Ἀσσυρία χώρα ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ τρίτημόριον τῆς ἄλλης Ἀσίας. Ἐκεῖ βροχὴ πίπτει ὀλίγη, ὁ δὲ σίτος παχύνεται καὶ ὠριμάζει ποτιζόμενος ἐκ τοῦ ὕδατος τοῦ ποταμοῦ, μεταφερομένου διὰ τῶν χειρῶν καὶ διὰ ποτιστικῶν μηχανῶν. Ἡ συκὴ, ἡ ἄμπελος καὶ ἡ ἐλαία δὲν εὐδοκιμοῦσιν ἐκεῖ. Οἱ δημητριακοὶ ὅμως καρποὶ τοσοῦτον εὐδοκιμοῦσιν, ὥστε τὸ ἐν ἀποδίδει διακόσια, ἐνίοτε δὲ καὶ τριακόσια.

Περίεργα δὲ εἶναι τὰ πλοῖα τῶν Βαβυλωνίων τὰ πλέοντα ἐν τῷ ποταμῷ· ταῦτα εἶναι στρογγύλα καὶ πάντα δερμάτινα. Κόπτουσιν ἰτέας καὶ κατασκευάζουσι τὸν σκελετὸν τοῦ πλοίου· ἔπειτα δὲ περιτείνουσιν εἰς τοῦτον ἔξωθεν δέρματα, μὴ διακρινόμενης οὔτε πρύμνης οὔτε πῦρας. Ἀκολούθως πληροῦσι τὸ πλοῖον χόρτου ξηροῦ, θέτουσιν ἐπ' αὐτοῦ τὰ φορτία καὶ ἀφίνουσι νὰ φέρηται τοῦτο ὑπὸ τοῦ βεῖματος τοῦ ποταμοῦ· διευθύνεται δὲ ὑπὸ δύο ἀνθρώπων ἰσταμένων ὀρθῶν καὶ κρατούντων δύο μεγάλας κώπας. Ἐν ἐκάστῳ δὲ πλοίῳ ἐνυπάρχει καὶ ὄνος ζωντανός.

¹ Τῷ 538 πρὸ Χριστοῦ.

Ἄφοῦ λοιπὸν πλείοντες φθάσωσιν εἰς τὴν Βαβυλῶνα καὶ διαθέσωσι τὸ φορτίον, πωλοῦσι τὸν σκελετὸν τοῦ πλοίου καὶ ὅλον τὸν ξηρὸν χόρτον, τὰ δὲ δέρματα θέτουσιν ἐπὶ τοὺς ὄνους καὶ ἐπιστρέφουσιν εἰς τὴν Ἀρμενίαν διὰ ξηρᾶς. Ἐκεῖ κατασκευάζουσιν ἄλλα πλοῖα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ἐνδυμασίαν δὲ μεταχειρίζονται τὴν ἐξῆς· πρῶτον φοροῦσι χιτῶνα λινοῦν ποδήρη, ἐπάνω δὲ εἰς τοῦτον ἄλλον μάλλινον καὶ μετὰ ταῦτα περιτυλίσσονται μὲ μανδύαν λευκόν. Τὸ σῶμα τῶν δὲ ὀλόκληρον ἀλείφουσι μὲ μῦρα.

Οἱ Βαβυλώνιοι ἰατροὺς δὲν ἔχουσιν, ἀλλὰ τοὺς ἀσθενοῦντας ἐκφέρουσιν εἰς τὴν ἀγοράν, ὅστις δ' ἔπαθεν ὁ ἴδιος ἢ εἶδεν ἄλλον παθόντα τὴν αὐτὴν ἀσθένειαν προσέρχεται καὶ συμβουλεύει τὸν ἀσθεῆ. Δὲν εἶναι δὲ συγκεχωρημένον νὰ παρεξέλθῃ τις τὸν πάσχοντα πρὶν ἐρωτήτῃ αὐτὸν τίνα νόσον ἔχει.

38. Ἡ ἐπὶ τοῦ Μασσαγέτας ἐκστρατεία καὶ ὁ θάνατος τοῦ Κύρου.

Ἄφοῦ δὲ ὁ Κύρος κατέκτησε τοὺς Ἀσσυρίους ἐπεθύμησε νὰ ὑποτάξῃ καὶ τοὺς Μασσαγέτας.¹ Τὸ ἔθνος τοῦτο εἶναι μέγα καὶ πολεμικόν, κατοικεῖ δὲ πρὸς ἀνατολὰς, πέραν τοῦ Ἀράξου ποταμοῦ, ὅστις ἐκβάλλει εἰς τὴν Κασπίαν θάλασσαν. Ἡ δὲ Κασπία εἶναι θάλασσα ἰδιαιτέρα, μὴ συγκοινωνοῦσα μὲ καμμίαν ἄλλην θάλασσαν. Καὶ πρὸς δυσμὰς μὲν τῆς θαλάσσης ταύτης ἐκτείνεται ὁ Καύκασος, ὅστις εἶναι μέγιστος καὶ ὑψηλότατος ἐκ τῶν ὄρεων, πρὸς ἀνατολὰς δὲ ἐκτείνεται ἀπέραγτος πεδιάς, τῆς ὁποίας μέγα μέρος κατέχουσιν οἱ Μασσαγέται, ἐναντίον τῶν ὁποίων ὁ Κύρος ἐπεθύμησε νὰ ἐκστρατεύσῃ.

Ἐβασίλευε δὲ τότε τῶν Μασσαγετῶν γυνή, ἣτις ἐκαλεῖτο Τόμυρις. Ταύτην ὁ Κύρος ἐζήτησε τὸ πρῶτον ὡς σύζυγον· αὕτη ὅμως νοήσασα ὅτι ζητεῖ κυρίως τὴν βασιλείαν τῶν Μασσαγετῶν

¹ Οἱ Μασσαγέται ἦσαν φυλὴ σκυθικὴ, ἣ ὁποία κατῴκει πρὸς Α. τῆς Κασπίας καὶ πέριξ τῆς Ἀράλης λίμνης.

καὶ ὄχι αὐτήν, ἠρήθη τὴν πρότασιν. Τότε ὁ Κῦρος ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Μασσαγετῶν καὶ ἔφθασεν εἰς τὸν Ἀράξην ποταμόν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου κατεσκευάζε γερύρας, ἵνα διαβῆ ὁ στρατός.

Ἡ Τόμυρις τότε πέμφασα κήρυκα ἔλεγε τὰ ἑξῆς. «ὦ βασιλεῦ τῶν Μήδων, παῦσαι τὰς ἐτοιμασίας σου καὶ ἄφες μας ἡσυχούς, διότι δὲν δύνασαι νὰ γνωρίζῃς ἂν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐπιχειρεῖς, θ' ἀποβῶσιν ὑπὲρ σου· εἰ δ' ἄλλως, ἂν ἐπιθυμῆς νὰ δοκιμάσῃς τοὺς Μασσαγέτας, διάβα εἰς τὴν χώραν μας, ἢ δέξαι ἡμᾶς εἰς τὴν ἰδικὴν σου.»

Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος συνεχάλεσε τοὺς πρώτους ἐκ τῶν Περσῶν καὶ συνεσκέπτετο μετ' αὐτῶν. Συνεφώνουν δὲ πάντες νὰ δεχθῶσι τὴν Τόμυριν καὶ τὸν στρατόν της εἰς τὴν χώραν των. Τότε ὁ Κροῖσος ὁ Λυδὸς προέτεινε τὴν ἐναντίαν γνώμην λέγων. «ὦ βασιλεῦ, ἀφοῦ ὁ Ζεὺς μὲ ἔδωκεν εἰς σέ, θ' ἀποτρέπω, ὅσον δύναμαι, πᾶν κακὸν γινόμενον εἰς τὸν οἶκόν σου. Διότι τὰ παθήματα μοὶ ἐγένοντο μαθήματα. Δέξαι λοιπὸν τὴν γνώμην μου· διότι μάθε, ὅτι ὑπάρχει κύκλος τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, ὅστις περιφερόμενος δὲν ἀφίνει τοὺς αὐτοὺς πάντοτε νὰ νεύτυχῶσιν. Ἐχω λοιπὸν ἐναντίαν γνώμην τῶν ἄλλων· διότι ἐὰν δεχθῆς τοὺς πολεμίους εἰς τὴν χώραν σου, χάνεις ὅλον τὸ βασίλειόν σου ἂν νικηθῆς, ἐπειδὴ οἱ Μασσαγέται νικῶντες θὰ προχωρήσωσιν εἰς τὰς ἐπαρχίας σου· ἂν δὲ νικήσῃς, ἡ νίκη θὰ σοὶ εἶναι πολὺ συμφερωτέρα ἐπὶ τῆς χώρας τῶν Μασσαγετῶν, διότι θὰ προχωρήσῃς κατ' εὐθείαν εἰς τὸ βασίλειον τῆς Τομύρις. Ἐκτὸς δὲ τούτου εἶναι ἐντροπὴ ὁ Κῦρος νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς γυναῖκα.»

Αὗται μὲν αἱ ἐναντίαι γνώμαι ἐδόθησαν· ὁ Κῦρος δὲ, προτιμήσας τὴν τοῦ Κροῖσου, παρήγγειλεν εἰς τὴν Τόμυριν ὅτι αὐτὴ θὰ διαβῆ τὸν ποταμόν καὶ θὰ ἔλθῃ ἐναντίον ἐκείνης. Παραδώσας δὲ τὸν Κροῖσον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Καμβύσην καὶ παραγγείλας νὰ τιμᾷ καὶ νὰ περιποιῆται αὐτόν, ἂν ἡ διάβασις κατὰ τῶν Μασσαγετῶν δὲν εὐδοκίμησῃ, διέβαινε τὸν ποταμόν μετὰ τοῦ στρατοῦ του.

Νυκτωθεὶς δὲ καθ' ὁδὸν ἐκοιμήθη εἰς τὴν χώραν τῶν Μασσαγετῶν καὶ εἶδεν ὄνειρον, ὅτι ὁ Δαρεῖος, ὁ πρεσβύτατος ἐκ τῶν

παίδων τοῦ Ὑστάσπου, εἶπεν ἐπὶ τῶν ὤμων πτέρυγας, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μὲν μία ἐπεσκίαζε τὴν Ἀσίαν, ἡ δὲ ἑτέρα τὴν Εὐρώπην. Ἐξυπνήσας ὁ Κῦρος καὶ φοβηθεὶς τὸ ὄνειρον ἐκάλεσε τὸν Ὑστάσπην ἰδιαιτέρως καὶ τῷ εἶπε τὸ ὄνειρον· ἔστειλε δ' αὐτὸν πάλιν εἰς τὴν Περσίαν, ἵνα, ὅταν ὁ Κῦρος ὑποτάξῃ τοὺς Μασσαγέτας καὶ ἐπιστρέψῃ ἐκεῖ, παρουσιάσῃ εἰς αὐτὸν ὁ Ὑστάσπης τὸν υἱὸν του να ἐξετασθῇ. Ὁ Ὑστάσπης προθύμως διέβη τὴν Ἀράξην καὶ ἐπορεύετο εἰς Περσίαν, ἵνα φυλάξῃ εἰς τὸν Κῦρον τὸν υἱὸν του Δαρεῖον.

Γενομένης δὲ φοβερωτάτης μάχης¹ μεταξύ τῆς Τομύριος καὶ τοῦ Κύρου ἐνίκησαν οἱ Μασσαγέται, τὸ δὲ πλεῖστον τοῦ περσικοῦ στρατεύματος ἐκεῖ κατεστράφη, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κῦρος ἐφονεύθη, βασιλεύσας ἐν ὄλῳ ἔτη 29.

Ἡ δὲ Τομυρίς πληρώσασα ἓνα ἀσκὸν ἀνθρωπίνου αἵματος ἀνεζήτησε καὶ εὔρε μεταξύ τῶν πτωμάτων τῶν Περσῶν τὸν νεκρὸν τοῦ Κύρου· ἐβύθισε δὲ τὴν κεφαλὴν του εἰς τὸν ἀσκὸν καὶ ἔλεγε· «Κορέσθητι αἵματος, ἀκόρεστε Κῦρε.» Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ τέλος τοῦ Κύρου.

¹ Τῷ 529 πρὸ Χριστοῦ.

ΕΥΤΕΡΠΗ

BIBLION ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΕΥΤΕΡΠΗ

39. Ἡ Αἴγυπτος καὶ τὰ ἔθιμα τῶν Αἰγυπτίων.

Ἀποθανόντος τοῦ Κύρου, παρέλαβε τὴν βασιλείαν ὁ Καμβύσης, ὁ υἱὸς τοῦ Κύρου καὶ τῆς Κασσανδάνης. Οὗτος τοὺς Ἴωνας μὲν καὶ Αἰολεῖς ἐνόμιζε δούλους πατρικοῦς, ἐστρατηλάτει δὲ κατὰ τῆς Αἰγύπτου.

Οἱ Αἰγύπτιοι εἶναι λαὸς ἀρχαιότατος, τὸ δὲ ἔδαφος τῆς Αἰγύπτου εἶναι εὐφορώτατον, ἕνεκα τοῦ Νεῖλου ποταμοῦ· κατέχει δὲ μεγάλην ἕκτασιν πολὺ πεδινήν, ἣ ὅποια πρὸς τὰ παράλια εἶναι πλατεῖα, πρὸς δὲ τὰ μεσόγεια, ἀπὸ τῆς πόλεως Ἐλιουπόλεως,¹ καθίσταται στενοτέρα.

Ἄλλη πόλις τῆς Αἰγύπτου εἶναι αἱ Θῆβαι. Αἱ Θῆβαι εἶναι πόλις μεσόγειος κειμένη ἐπὶ τοῦ Νεῖλου ποταμοῦ καὶ ἀπέχουσα τῆς Ἐλιουπόλεως ἐννέα ἡμερῶν πλοῦν.

Ὁ Νεῖλος τὸ ἔαρ πλημμυρεῖ τοσοῦτον, ὥστε ὑπερεκχειλίζων χύνεται ἐκ τῆς κοίτης του καὶ καλύπτει ὅλας τὰς γαίας τῆς Αἰγύπτου, τὰς ὁποίας διὰ τοῦτο καθιστᾷ εὐφορωτάτας· τὸν δὲ χειμῶνα φέρει ὀλιγώτερον ὕδωρ ἢ τὸ θέρος. Ῥεεῖ δὲ ὁ Νεῖλος ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν διὰ μέσου τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἐπὶ πολλοὺς μῆνας δύναται τις νὰ πλῆῃ ἐντὸς αὐτοῦ. Τόσον μέγας εἶναι.

Οἱ Αἰγύπτιοι πρῶτοι πάντων τῶν ἀνθρώπων ἐκανόνισαν τὸ ἔτος διαιρέσαντες τὰς τέσσαρας ὥρας αὐτοῦ εἰς δώδεκα μῆνας. Ἔλεγον δὲ ὅτι ἐπενόησαν ταῦτα ἐκ τῶν ἀστέρων.

¹ Ἡ Ἐλιούπολις ἔκειτο ἐκεῖ ἔνθα ὁ Νεῖλος ἀρχίζει· νὰ διακλαδίζηται εἰς πολλοὺς βραχίονας, ἵνα ἐκβάλῃ εἰς τὴν θάλασσαν.

Τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν Αἰγυπτίων εἶναι ἀντίθετα πρὸς τὰ ἔθιμα τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Αἱ γυναῖκες αὐτῶν συχνάζουσιν εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ἐμπορεύονται· οἱ δὲ ἄνδρες μένουσιν εἰς τὸν οἶκον καὶ ὑφαίνουσιν. Οἱ μὲν ἄνδρες φέρουσι τὰ βάρη ἐπὶ τῶν κεφαλῶν αἱ δὲ γυναῖκες ἐπὶ τῶν ὤμων. Οἱ υἱοί, ἐὰν δὲν θέλωσι, δὲν εἶναι ἠναγκασμένοι νὰ τρέφωσι τοὺς γονεῖς των, ἐν ᾧ αἱ θυγατέρες εἶναι ἠναγκασμέναι νὰ πράττωσι τοῦτο καὶ ἂν δὲν θέλωσιν.

Εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους εἶναι ἔθιμον νὰ κείρωσι τὰς κεφαλὰς των, ἕνεκα πένθους· οἱ Αἰγύπτιοι ὅμως ἀφίνουσι τὰς τρίχας καὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ γενείου, ἐνῶ ἕως τότε εἶναι ἐξυρισμένοι. Οἱ μὲν ἄλλοι ἄνθρωποι διαιτῶνται χωριστὰ τῶν ζῴων, οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ὁμοῦ μὲ αὐτά. Ἐνδύματα ἕκαστος μὲν τῶν ἀνδρῶν φορεῖ δύο, ἕκαστη δὲ τῶν γυναικῶν ἓν. Οἱ Αἰγύπτιοι ἀγαπῶσι καὶ φροντίζουσι πολὺ περὶ τῆς καθαρότητος τοῦ σώματος. Οἱ νεώτεροι τῶν Αἰγυπτίων συναντῶντες τοὺς πρεσβυτέρους ὑποχωροῦσι τῆς ὁδοῦ, παραχωροῦσι δ' εἰς αὐτοὺς τὰς θέσεις των. Τὸ ἔθιμον τοῦτο εἶχον ἐκ τῶν Ἑλλήνων μόνοι οἱ Λακεδαιμόνιοι.

Τοὺς δὲ νεκροὺς οἱ Αἰγύπτιοι ταριχεύουσιν. Οἱ ταριχευταὶ ἀφαιροῦσι τὰ ἐντόσθια τοῦ νεκροῦ καὶ κρύπτουσι τὸ πτώμα ἐντὸς γίτρου ἐπὶ ἑβδομήκοντα ἡμέρας· κατόπιν δὲ παραδίδουσι τοῦτο εἰς τοὺς συγγενεῖς καὶ οὗτοι φέροντες φυλάττουσιν αὐτὸ εἰς ἰδιαίτερον οἶκημα. Εἶδη δὲ ταριχεύσεως ὑπάρχουσι τρία.

Πρῶτοι δὲ ἐξ ὧν οἱ Αἰγύπτιοι εἶπον ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀθάνατος, τοῦ σώματος δὲ αἰερομένου ἐμβαίνει αὐτῇ εἰς ἄλλο ζῶον πάντοτε νεογέννητον· ἀφοῦ δὲ περιέλθῃ ὅλα τὰ χερσαῖα καὶ τὰ θαλάσσια καὶ τὰ πτηνά, πάλιν ἐμβαίνει εἰς ἀρτιγέννητον σῶμα ἀνθρώπου. Τὴν περιπλάνησιν δὲ ταύτην κάμνει ἐντὸς τριῶν χιλιάδων ἐτῶν. Ταῦτα πιστεύουσιν οἱ Αἰγύπτιοι περὶ μετεμψυχώσεως.

40. Οἱ πρῶτοι βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου.

Πρῶτος βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου λέγουσιν ὅτι ὑπῆρξεν ὁ Μῆν,

ὅστις ἔκτισε τὴν πόλιν Μέμφιν.¹ Μετὰ τὸν Μῆγα ἀπηρίθμουν οἱ ἱερεῖς τὰ ὀνόματα ἄλλων τριακοσίων τριάκοντα βασιλέων.

Μετὰ τούτους ἐβασίλευσεν ὁ Σέσωστρις, ὅστις κατέκτησε πολλὰ γειτονικὰ ἔθνη, ἔπειτα δὲ διέβη ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ὑπέταξε τοὺς Σκύθας καὶ τοὺς Θρᾶκας. Ἐντεῦθεν δὲ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Αἴγυπτον.

Ἀφοῦ ἀπέθανεν ὁ Σέσωστρις, ἔλαβε τὴν βασιλείαν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Φερών, ὅστις οὐδεμίαν ἐκστρατείαν ἔκαμε. Μετὰ τοῦτον ἔλαβε τὴν βασιλείαν εἰς Μεμφίτης, ὀνομαζόμενος κατὰ τὴν γλῶσσαν τῶν Ἑλλήνων Πρωτεύς. Οὗτος ἔζη, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Πάρις ἤρπασε τὴν Ἑλένην καὶ τοὺς θησαυροὺς τοῦ Μενελάου ἐκ τῆς Σπάρτης. Τὸν Πάριν οἱ ἄνεμοι ἔρριψαν εἰς τὴν Αἴγυπτον, λέγεται δὲ μάλιστα ὑπὸ τῶν ἱερέων ὅτι ὁ Πρωτεύς ἀπέπεμψε τοῦτον, κρατήσας τὴν Ἑλένην καὶ τοὺς θησαυροὺς, τοὺς ὁποίους βραδύτερον ἀπέδωκεν εἰς τὸν Μενέλαον, ἐλθόντα εἰς τὴν Μέμφιν ἐκ τῆς Τροίας μετὰ τὴν κυρίευσιν ταύτης ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων.

41. ● περὶ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Ῥαμφινίτου μύθος.

Μετὰ τὸν Πρωτέα ἔλεγον οἱ ἱερεῖς ὅτι παρέλαβε τὴν βασιλείαν ὁ Ῥαμφινίτις. Οὗτος εἶχε τέσον πλοῦτον, ὅσον οὐδεὶς ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα βασιλέων ἀπέκτησε. Θέλων δὲ ν' ἀσφαλίση τὰ χρήματά του ὠκοδόμησε θησαυροφυλάκιον λίθινον, τοῦ ὁποίου ὁ εἰς τοῖχος ἦτο ἐκτισμένος πρὸς τὸ μέρος τῆς ὁδοῦ. Ὁ δὲ οἰκοδόμος ἐμηχανεύθη τὴν ἀκόλουθον ἐπιβουλήν· ἐτοποθέτησεν ἕνα ἐκ τῶν λίθων οὕτως, ὥστε νὰ δύναται εὐκόλως ν' ἀφαιρῆται ἐκ τοῦ τοίχου καὶ ὑπὸ δύο ἀνδρῶν καὶ ὑπὸ ἑνός. Ὡς δὲ ἐπετελέσθη τὸ οἰκημα ὁ βασιλεὺς ἐθησαύρισεν ἐν αὐτῷ τὰ χρήματά του.

Ὁ δὲ οἰκοδόμος, φθάσας εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, προσεκάλεσε τοὺς δύο παῖδάς του καὶ διηγήθη πᾶν ὅ,τι ἐμηχανεύθη, φροντίζων

¹ Ἡ Μέμφις ἦτο μεγάλη πόλις παρὰ τὴν ἀριστερὰν δεξὴν τοῦ Νείλου καὶ ὄλιγον νοτιώτερον τῆς Ἡλιουπόλεως.

δι' αὐτοὺς νὰ ἔχωσιν ἄφθονα τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Καὶ ἐκεῖνος μὲν ἐτελεύτησε τὸν βίον, οἱ δὲ υἱοὶ τοῦ μετ' ὀλίγον ἐλθόντες εἰς τὰ ἀνάκτορα ἐν καιρῷ νυκτός, μετεκίνησαν εὐκόλως τὸν λίθον καὶ ἀφήρσαν πολλὰ χρήματα.

Ὅτε δὲ ἔτυχε ν' ἀνοίξῃ ὁ βασιλεὺς τὸ θησαυροφυλάκιον, ἠπόρησεν ἰδὼν κενὰ χρημάτων τὰ ἀγγεῖα, τὰς δὲ σφραγίδας σφάσας καὶ τὸ θησαυροφυλάκιον κεκλεισμένον. Ἀφοῦ δὲ ἠνοιξε καὶ δευτέραν καὶ τρίτην φοράν καὶ ἔβλεπεν ὅτι τὰ χρήματα ἠλαττοῦντο, διέταξε νὰ κατασκευάσωσι παγίδας καὶ νὰ στήσωσι ταύτας περὶ τὰ ἀγγεῖα, ἐν οἷς ἦσαν τὰ χρήματα.

Ὅτε δὲ οἱ κλέπται, ἦλθον, ὡς καὶ πρότερον εἰσηλθὲν ὁ εἰς ἐκ τούτων καὶ πλησιάσας πρὸς τὸ ἀγγεῖον ἀμέσως συνελήφθη εἰς τὴν παγίδα. Τότε ἐκάλεσε τὸν ἀδελφόν του, ἐφάνέρωσεν εἰς αὐτὸν τὴν συμφορὰν του, καὶ εἶπε νὰ εἰσέλθῃ ἀμέσως καὶ νὰ κόψῃ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ἵνα μὴ φανεῖς καὶ γνωρισθεῖς ποῖος εἶναι καταστρέφῃ καὶ ἐκεῖνον. Τοῦτο καὶ ἐγένετο· καὶ ὁ ἕτερος ἀδελφὸς ἀνεχώρησεν εἰς τὴν οἰκίαν μόνος, φέρων τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀδελφοῦ του.

Ὡς δὲ ἐξημέρωσεν, εἰσηλθὲν ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον καὶ ἐξεπλάγῃ βλέπων τὸ σῶμα τοῦ κλέπτου ἐν τῇ παγίδι ἄνευ κεφαλῆς, τὸ δὲ θησαυροφυλάκιον ὅλως ἀβλαβές. Τότε διέταξε νὰ κρεμάσωσιν εἰς τὸν τοῖχον τοῦ θησαυροφυλακίου τὸ πτώμα τοῦ κλέπτου, καὶ ὅν τινα διαβάτην ἂν ἴδωσιν οἱ φύλακες δακρῦσαντα ἢ στενάξαντα νὰ συλλάβωσι καὶ νὰ φέρωσι πρὸς αὐτόν.

Ἐνόσῃ δὲ ἐκρέματο ὁ νεκρός, ἡ μήτηρ του πολὺ ἐστενοχωρεῖτο καὶ διέτασσε τὸν ζῶντα υἱὸν νὰ κομίσῃ τὸ σῶμα τοῦ ἀδελφοῦ του, ὅπως ἂν δυνηθῇ· διότι ἄλλως ἠπείλει αὐτόν ὅτι θὰ ἔλθῃ πρὸς τὸν βασιλέα καὶ θὰ καταγγείλῃ αὐτόν ὡς ἔχοντα τὰ χρήματα.

Τότε αὐτὸς ἀναγκαζόμενος ἠτοίμασεν ὄνους καὶ λαβῶν ἀσκούς ἐπλήρωσεν αὐτοὺς οἴνου καὶ ἐπέθετο ἐπὶ τῶν ὄνων. Βαδίζων δὲ ἔφθασε πρὸς τοὺς φυλάσσοντας τὸν κρεμάμενον νεκρὸν καὶ ἐκεῖ ἔλυσεν ἐπίτηδες μόνος δύο ἢ τρεῖς ποδεῶνας¹ τῶν ἀσκῶν καὶ ἔρρεεν ὁ οἶνος.

¹ Ποδεῶνες λέγονται κυρίως τὲ ἐξέχοντα ἄκρα δορᾶς ζῆου, σχηματιζόμενα

Τότε αὐτὸς ἐκτύπα τὴν κεφαλὴν του καὶ ἐφώναζε μεγάλως, μὴ ἔχων πρὸς ποῖον ἐκ τῶν ὄνων πρῶτον νὰ τρέξῃ. Οἱ δὲ φύλακες, ὡς εἶδον τὸν οἶνον ῥέοντα ἄφθονον, ἔτρεχον κρατοῦντες ἄγγεῖα καὶ συνεχόμεζον αὐτόν. Ἐκεῖνος δὲ προσποιούμενος ὀργὴν ὕβριζεν ὄλους. Ἐπειδὴ δὲ οἱ φύλακες παρηγόρουσαν αὐτόν, προσποιεῖτο μετὰ ταῦτα ὅτι κατεπραῦντο καὶ ἐμετρίαζε τὴν ὀργὴν του· ἠτοίμαζε δὲ τοὺς ὄνους του.

Ἄφου δὲ ἦλθον εἰς ὀμιλίαν, εἰς ἐκ τῶν φυλάκων ἔσκωψεν αὐτόν καὶ τὸν ἐκίνησεν εἰς γέλωτα· ἐκεῖνος δὲ ἐχάρισεν εἰς αὐτοὺς ἓνα ἐκ τῶν ἀσκῶν ἔπιον τοῦτον, ἔπειτα δὲ καὶ ἕτερον, καὶ οὕτως ἐμέθυσαν καὶ κατεκαιμήθησαν. Τότε αὐτὸς, ὡς προσχώρησεν ἡ νύξ, κατεβίβασε τὸ σῶμα τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ πρὸς αἴσχος ἐξύρισε τὰς δεξιὰς παρειὰς πάντων τῶν φυλάκων, ἐφόρτωσε δὲ τὸν νεκρὸν εἰς τοὺς ὄνους καὶ ἐπέστρεφεν εἰς τὸν οἶκόν του, ἐκτελέσας τὴν προσταγὴν τῆς μητρὸς του.

Τότε ὁ βασιλεὺς, μαθὼν τὴν κλοπὴν τοῦ νεκροῦ, ἠθέλησεν ἐξάπαντος νὰ εὕρῃ ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις ἔχει τὴν εὐφυΐαν καὶ τὴν τόλμην νὰ μηχανᾶται τοιαῦτα. Διεκῆρυττε λοιπὸν εἰς ὅλας τὰς πόλεις ὅτι συγχωρεῖ καὶ πολλὰ δῶρα ὑπισχνεῖται εἰς τὸν πράξαντα ταῦτα, ἂν παρουσιασθῇ ἐνώπιόν του. Ὁ δὲ κλέπτης πεισθεὶς ἦλθε πρὸς τὸν Ῥαμφίνιτον, ὅστις μεγάλως τὸν ἐθαύμασε, καὶ συνέζευξε τὴν θυγατέρα του μὲ αὐτόν, διότι ἦτο εὐφυστάτος πάντων τῶν ἀνθρώπων.

Καὶ ἐφ' ὅσον ἐβασίλευεν ὁ Ῥαμφίνιτος ἔλεγον ὅτι πᾶσα εὐνομία καὶ εὐτυχία ὑπῆρχεν ἐν Αἰγύπτῳ.

42. Οἱ μετὰ τὸν Ῥαμφίνιτον βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου. Ὁ ποδανιπτῆρ τοῦ Ἀμάσιος.

Μετὰ τὸν Ῥαμφίνιτον ἐβασίλευσε τῶν Αἰγυπτίων ὁ Χέσις, ὅστις ἤγαγε τὸν τόπον εἰς πᾶσαν δυστυχίαν. Οὗτος ἔκλεισε

μετὰ τὴν ἐκδορὰν τῶν ποδῶν καὶ τῆς οὐρᾶς καὶ τοιαῦτα διαμέμοντα καὶ ἐν τοῖς κατειργασμένοις δέρμασιν.

τούς ναούς, ἠμπόδισε τὰς θυσίας καὶ διέταξε πάντας τοὺς Αἰγυπτίους νὰ ὑπηρετῶσιν αὐτόν. Ἠγγάρευσε πολλὰς χιλιάδας ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι εἰργάσθησαν τριάκοντα ὄλα ἔτη πρὸς οἰκοδόμησιν μιᾶς πελωρίας πυραμίδος, ἵνα χρησιμεύσῃ αὕτη ὡς τάφος αὐτοῦ. Ὁ Χέοψ δὲ οὗτος ἐβασίλευσεν ἔτη πενήκοντα.

Ἀποθανόντος τοῦ Χέοπος παρέλαβε τὴν βασιλείαν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ *Χεφρήν*, ὅστις ἠκολούθησε τὴν αὐτὴν πορείαν τοῦ ἀδελφοῦ του, κτίσας καὶ πυραμίδα. Ἐβασίλευσε δὲ πενήκοντα ἔξ ἔτη.

Μετὰ τὸν Χεφρήνα ἐβασίλευσε τῆς Αἰγύπτου ὁ υἱὸς τοῦ Χέοπος *Μυκερῖνος*, ὅστις ἤνοιξε τοὺς ναοὺς καὶ ἀφῆκε τὸν λαὸν εἰς τὰ ἰδιά του ἔργα καὶ θυσίας· οὗτος ἦτο δίκαιος καὶ πολὺ ἐπαινετός. Μετὰ ἄλλους τινὰς βασιλεῖς ἐβασίλευσε τῆς Αἰγύπτου ὁ *Ψαμμίτιχος*. Ὑποστηρικθεὶς οὗτος ὑπὸ τῶν *Καρῶν* καὶ τῶν *Ἰώνων*, ἵνα λάβῃ τὴν βασιλείαν, ἐχάρισεν εἰς αὐτοὺς τόπους ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐδίδαξε δι' αὐτῶν παῖδας Αἰγυπτίους τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν. Ἐβασίλευσε δὲ ὁ *Ψαμμίτιχος* ἔτη πενήκοντα τέσσαρα.

Μετὰ τὸν *Ψαμμίτιχον* ἐβασίλευσαν τρεῖς ἄλλοι βασιλεῖς, καὶ μετὰ τούτους ὁ *Ἄμασις*, ὅστις παρανόμως κατέλαβε τὴν βασιλείαν. Τὸν *Ἄμασιν* τοῦτον κατ' ἀρχὰς περιεφρόνουσι οἱ Αἰγύπτιοι, διότι τὸ πρὶν ἦτο ἀπλοῦς πολίτης καὶ ἐξ οἰκογενείας οὐχὶ ἐπιφανοῦς. Μετὰ ταῦτα ὁμῶς προσεῖλκυσεν αὐτοὺς διὰ τῆς συνέσεως.

Ὁ *Ἄμασις* εἶχεν ἕνα ποδανιπτῆρα χρυσοῦν, ἐν τῷ ὀποίῳ καὶ ὁ *Ἄμασις* καὶ ὅλοι οἱ δαιτυμόνες ἐνιπτον τοὺς πόδας των. Τοῦτον λοιπὸν κατακόψας ἐποίησεν ἄγαλμα θεοῦ καὶ ἔστησεν αὐτὸ εἰς τὸ καταλληλότερον μέρος τῆς πόλεως. Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ἐσέβοντο αὐτὸ μεγάλως.

Τότε ὁ *Ἄμασις* συγκολέσας τοὺς Αἰγυπτίους ἐφανερώσεν εἰς αὐτοὺς ὅτι τὸ ἄγαλμα κατεσκευάσθη ἐκ τοῦ ποδανιπτῆρος, εἰς τὸν ὅποιον πρότερον μὲν οἱ Αἰγύπτιοι ἔπλυνον τοὺς πόδας καὶ ἄλλας ἀκαθαρσίας ἔρριπτον, τότε δὲ μεγάλως ἐσέβοντο. Τὸ ἴδιον λοιπὸν εἶπεν ὅτι συνέβη καὶ εἰς αὐτόν· διότι ἂν πρότερον ἦτο δημότης, τῶρα εἶναι βασιλεὺς αὐτῶν. Καὶ συνεβούλευεν αὐτοὺς νὰ τιμῶσι καὶ νὰ φροντίζωσι δι' αὐτόν. Τοιοῦτοτρόπως προσεῖλκυσε τὴν ἀγάπην καὶ ὑπακοὴν τῶν Αἰγυπτίων.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ *Ἀμάσιος* λέγεται ὅτι πολὺ ἠτύχησεν

ἢ Αἴγυπτος. Ὁ Ἀμασις δὲ κατέστησε τὸν νόμον ν' ἀποδεικνύη εἰς τὸν νομάρχην κατ' ἔτος ἕκαστος Αἰγύπτιος πόθεν πορίζεται τὰ πρὸς τὸ ζῆν, εἰ δ' ἄλλως νὰ τιμωρῆται μὲ θάνατον. Τὸν ἀμεμπτον τοῦτον νόμον λαβὼν ὁ Σόλων ἐξ Αἰγύπτου ἔθετο εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

Ὁ Ἀμασις ἠγάπα καὶ ἐπροστάτευε πολὺ τοὺς ἐν Ἀσίᾳ Ἑλληνας· διὰ τοῦτο δ' ἔλαβε καὶ γυναῖκα Ἑλληνίδα.

43. Ὁ περὶ τοῦ δακτυλίου τοῦ Πολυκράτους μῦθος.

Καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Ἀμασις ἐβασίλευε τῆς Αἰγύπτου, ὁ Σάμιος Πολυκράτης δι' ἐπαναστάσεως κατέλαβε τὴν Σάμον.¹ Καταλαβὼν δὲ ταύτην συνέδεσε φιλίαν καὶ συμμαχίαν μὲ τὸν βασιλεῦα τῆς Αἰγύπτου Ἀμασιν, πέμψας δῶρα καὶ δεχθεὶς ἄλλα παρ' ἐκείνου. Καθ' ἣν δ' ἐποχὴν ὁ Καμβύσης ἐξεστράτευε κατὰ τῆς Αἰγύπτου, ἐξεστράτευσαν καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι κατὰ τοῦ Πολυκράτους, εὐτυχοῦντος κατὰ πάντα.

Ὁ Πολυκράτης εὐθὺς ἅμα κατέλαβε τὴν Σάμον ἀπέκτησεν ἐντὸς ὀλίγου τόσῃ ἐπιρροήν, ὥστε τὸ ὄνομά του διεφημίσθη εἰς ὅλην τὴν Ἰωνίαν καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα, διότι ὅπουδῆποτε καὶ ἂν ἐξεστράτευε πανταχοῦ ἐπετύγχανεν· ἐλεηλάτει δὲ πάντας ἄνευ ἐξαιρέσεως, διότι ἔλεγε, περισσότερον θὰ εὐχαριστήσῃ ἕνα φίλον ἢ τῷ ἀποδώσῃ ὅσα ἤρπασε παρ' αὐτοῦ ἢ ἕνα ἐξ ἀρχῆς δὲν λάβῃ τίποτε.

Ὁ Ἀμασις ἐγνώριζε πολὺ καλῶς τὴν μεγάλην εὐτυχίαν τοῦ Πολυκράτους· ἐπειδὴ δ' αὕτη ἔβαινεν ἀύξανομένη, ἔγραψεν αὐτῷ τὰ ἐξῆς· «Ὁ Ἀμασις πρὸς τὸν Πολυκράτη λέγει τὰ ἐξῆς· Εἶναι εὐχάριστον μὲν νὰ μανθάνῃ τις ὅτι ὁ φίλος του καὶ σύμμαχος αὐτοῦ εὐτυχεῖ, ἐγὼ ὅμως εὐχομαι εἰς ἐκείνους, τοὺς ὁποίους

¹ Ἡ Σάμος ἦτο μία τῶν μεγαλειτέρων καὶ ἐπισημοτέρων ἐλληνικῶν νήσων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀνήκουσα εἰς τοὺς Ἰωνας· ἔκειτο δὲ ἐν τῷ Ἰκαρίῳ πελάγει, ἀπέναντι τῆς ἐν Ἰωνίᾳ πόλεως Μυκάλης, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπέιχεν ἑπτὰ στάδια, ἦτοι· 1300 περίπου γαλλικά μέτρα.

πάγαπῶ, εἰς ἄλλα μὲν πράγματα εὐτυχίαν, εἰς τινα δὲ ἀποτυ-
 »χίαν, διότι δὲν γνωρίζω κανένα ἄνθρωπον, ὅστις, εὐτυχῶν κατὰ
 »πάντα, νὰ μὴ ἐτελείωσεν τὸν βίον κακῶς. Σὺ λοιπὸν πειθόμενος
 »εἰς ἐμὲ πράξον τὰ ἐξῆς. Ζήτησον ὅτι ἔχεις πολυτιμώτατον, καὶ
 »τοῦ ὁποίου ἡ ἀπώλεια πολὺ θὰ σὲ λυπήσῃ, καὶ ἀπόβαλε τοῦτο
 »οὕτως, ὥστε νὰ μὴ ἀναφρῆ πλέον μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Καὶ
 »εἰάν τοῦ λοιποῦ αἱ εὐτυχίαι σου δὲν συμπίπτωσιν ἐναλλάξ
 »μὲ τὰς δυστυχίας, θεραπεύου μὲ τὸν τρόπον, ὃν ἐγὼ σοὶ ὑπέ-
 »δειξα».

Ἀναγνώσας ταῦτα ὁ Πολυκράτης καὶ ἐννοήσας ὅτι καλῶς συν-
 εβούλευεν αὐτὸν ὁ Ἄμασις ἐσκέφθη νὰ εὖρη ποιὸν ἦτο τὸ πολυ-
 τιμώτατον τῶν πραγμάτων του, τοῦ ὁποίου ἡ στέρησις θὰ ἐλύ-
 πει τὰ μάλιστα τὴν ψυχὴν του· εὗρε δὲ ὅτι τοῦτο ἦτο χρυσό-
 δετος σφραγίς ἐκ λίθου σμαράγδου, τὴν ὁποίαν ἐφόρει. Ἀπο-
 φασίσας λοιπὸν νὰ χάσῃ ταύτην ἠτοίμασε πεντηχόντορον, εἰς
 τὴν ὁποίαν ἐπεβιάσθη καὶ αὐτὸς καὶ πολλοὶ ἄλλοι καὶ ἀνή-
 χθησαν εἰς τὸ πέλαγος. Τότε ἀφαιρέσας ἀπὸ τοῦ δακτύλου του
 τὴν σφραγίδα τὴν ῥίπτει ἐνώπιον ὄλων εἰς τὸ πέλαγος καὶ ἐπι-
 στρέφει εἰς τὰ ἀνάκτορά του σφόδρα λυπούμενος διὰ τὴν συμ-
 φορὰν.

Μετὰ πέντε ἢ ἕξ ὅμως ἡμέρας ἄλιεὺς τις συλλαβὼν ἰχθῶν
 μέγαν καὶ καλὸν παρουσιάσθη εἰς τὸν Πολυκράτη καὶ τῷ προσ-
 ἔφερον αὐτόν· ὁ δὲ Πολυκράτης εὐχαριστηθεὶς ἐκάλεσεν εἰς τὸ
 δεῖπνον καὶ τὸν ἄλιέα. Ἐν ᾧ δὲ οἱ θεράποντες ἔσχιζον τὸν
 ἰχθῶν εὐρίσκουσιν ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτοῦ τὸν δακτύλιον τοῦ Πολυ-
 κράτους· ὡς δὲ εἶδον, ἀμέσως ἔλαβον αὐτόν καὶ χαίροντες ἔφερον
 εἰς τὸν Πολυκράτη λέγοντες πῶς εὐρέθη. Ταῦτα πάντα ἔγραψεν
 ὁ Πολυκράτης πρὸς τὸν Ἄμασιν εἰς Αἴγυπτον.

Ὁ Ἄμασις λαβὼν καὶ ἀναγνώσας τὴν ἐπιστολὴν, τὴν ἐλθοῦ-
 σαν παρὰ τοῦ Πολυκράτους, ἐνόησεν ὅτι ὁ φίλος του δὲν ἐμελλε
 νὰ ἔχῃ καλὸν τέλος ἀφοῦ ἐπανευρίσκει καὶ ὅτι ἀποβάλλει.
 Πέμψας δὲ κήρυκα εἰς Σάμον εἶπεν ὅτι διαλύει τὴν μεταξὺ των
 συμμαχίαν. Ἐπραξεν δὲ τοῦτο, ἵνα μὴ καταλάβῃ τὸν Πολυκράτη
 δεινὴ τις καὶ μεγάλη δυστυχία καὶ λυπηθῇ διὰ ταύτην καὶ αὐτός,

ὡς λυπεῖται τις προκειμένου περὶ ἀνδρὸς φίλου καὶ συμμάχου¹.

Κατὰ τοῦ Πολυκράτους λοιπὸν τούτου, εὐτυχοῦντος καθ' ὅλα, ἐξεστράτευσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, συμπραττόντων προθύμως καὶ τῶν Κορινθίων. Φθάσαντες οἱ Λακεδαιμόνιοι μὲ μέγαν στόλον ἐπολιόρκουν τὴν Σάμον. Ἐφορμήσαντες δὲ ν' ἀναβῶσι τὸ τεῖχος ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῶν Σαμίων· μετὰ τεσσαρακονθήμερον δὲ πολιορκίαν, ἐπειδὴ δὲν ἔκαμαν καμμίαν πρόδον, ἐπέστρεφον ὀπίσω εἰς τὴν Πελοπόννησον. Αὕτη εἶναι ἡ πρώτη ἐκστρατεία, τὴν ὁποίαν οἱ Δωριεῖς Λακεδαιμόνιοι ἔκαμαν εἰς τὴν Ἀσίαν.

Μετὰ τινα ἔτη συνέβη τὸ ἐξῆς· Πέρσης τις, ὀνόματι Ὀροίτης, ὅστις εἶχε διορισθῆ πρότερον ὑπὸ τοῦ Κύρου διοικητῆς τῶν Σάρδεων, ἐπεθύμησε πρᾶγμα ἀνόσιον. Διότι χωρὶς νὰ πάθῃ τι ὑπὸ τοῦ Σαμίου Πολυκράτους, χωρὶς ν' ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ κακὸν τινα λόγον, χωρὶς νὰ τὸν ἴδῃ πρότερόν ποτε, ἐπεθύμησε νὰ τὸν συλλάβῃ καὶ νὰ τὸν θανατώσῃ. Διαμένων λοιπὸν ὁ Ὀροίτης ἐν Μαγησίᾳ, πόλει κειμένη ὑπεράνω τοῦ Μαιάνδρου ποταμοῦ, καὶ μαθὼν ὅτι ὁ Πολυκράτης διενσεῖτο νὰ κυριεύσῃ τὴν Ἰωνίαν καὶ τὰς νήσους, ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν ἀγγελίαν λέγουσαν οὕτω· «Μαν-»
 «θάνω ὅτι σκέπτεσαι μεγάλα πράγματα, ἀλλὰ γνωρίζω ὅτι τὰ
 »χρήματά σου δὲν σ' ἐξαρκούσιν εἰς τὰ σχέδιά σου. Ἐὰν λοιπὸν
 »πράξῃς ὡς θὰ σοι εἴπω, καὶ τὸν ἑαυτὸν σου θ' ἀνυψώσῃς καὶ
 »ἐμὲ θὰ σώσῃς· διότι ἔμαθον σαφῶς, ὅτι ὁ Καμβύσης ἀπεφάσισε
 »θάνατον ἐναντίον μου. Ἐὰν λοιπὸν ἔλθῃς καὶ φυγαδεύσῃς ἀπ' ἐδῶ
 »ἐμὲ καὶ τὰ χρήματά μου, τότε ἄλλα μὲν ἐξ αὐτῶν λάβε σύ,
 »ἄλλα δ' ἄφες εἰς ἐμέ· ἔχων δὲ χρήματα θ' ἄρξῃς ὅλης τῆς
 »Ἑλλάδος. Ἐὰν δὲ δέν μοι πιστεύῃς περὶ τῶν χρημάτων πέμψον
 »τινὰ ἐκ τῶν πιστοτάτων σου νὰ τῷ δείξω ταῦτα.»

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Πολυκράτης ἐχάρη καὶ ἐδέχθη τὴν προσφο-
 ράν. Ἐπεμψε δὲ τὸν γραμματέα του Μαιάνδριον, ἵνα ἴδῃ τὰ
 χρήματα. Ὁ δὲ Ὀροίτης, μαθὼν ὅτι πρόκειται νὰ ἔλθῃ ὁ κατά-
 σκοπος, ἔπραξε τὰ ἐξῆς· πληρώσας λίθων ὀκτὼ κιβώτια, πλὴν
 ὀλίγου μέρους περὶ τὰ χεῖλη, ἔρριψεν ἐπάνω λεπτὸν στρώμα

¹ Ἀλλόκοτον εἶναι τὸ εἶδος τοῦτο τῆς φιλίας τοῦ Ἀμάσιος καὶ ὁ τρόπος τῆς ἀποφυγῆς τῆς λύπης.

χρυσού και δέσας καλῶς εἶχεν αὐτὰ ἔτοιμα. Ἐλθὼν δὲ ὁ Μαιάνδριος καὶ ἰδὼν ἀνήγγειλεν εἰς τὸν Πολυκράτη.

Οὗτος δέ, ἂν καὶ πολλοὶ μάντις καὶ φίλοι τὸν ἠμπόδιζον, ἠτοιμάζετο ν' ἀναχωρήσῃ. Περιφρονήσας λοιπὸν πᾶσαν συμβουλήν ἔπλευσε πρὸς τὸν Ὀροίτην, συνοδευόμενος ὑπὸ πολλῶν φίλων του. Ὅτε δ' ἔφθασεν εἰς τὴν Μαγνησίαν ἀπέθανε θάνατον σκληρόν· διότι ὁ Ὀροίτης ἐκδείρας αὐτὸν τὸν ἀνεσταύρωσεν.⁴ Τοιοῦτοτρόπως δ' ἐτελείωσαν αἱ πολλαὶ εὐτυχίαι τοῦ Πολυκράτους, ὡς εἶχε δι' αὐτὸν προμαντεύσει ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου Ἀμασις. Ἐκ δὲ τῶν φίλων του ὅσοι μὲν ἦσαν Σάμιοι ἀπελύθησαν ὑπὸ τοῦ Ὀροίτου, ὅσοι δὲ ἦσαν ξένοι καὶ δοῦλοι ἐκρατήθησαν ὡς ἀνδράποδα· τὴν δὲ Σάμον τοῦ λοιποῦ κατέλαβεν ὁ Μαιάνδριος.

Μετ' ὀλίγον ὅμως καὶ ὁ Ὀροίτης κακῶς ἐτελεύτησε, φονευθεὶς ὑπὸ τῶν ἰδίων δορυφόρων του, τῇ ὑποκινήσει τοῦ Δαρείου, ὅστις ὀλίγον βραδύτερον ἐγένετο βασιλεὺς τῆς Περσίας. Ὁ Δαρεῖος οὗτος ἀφῆρεσε τὴν Σάμον ἀπὸ τοῦ Μαιανδρίου καὶ παρέδωκε ταύτην εἰς τὸν ἀδελφὸν τοῦ Πολυκράτους Συλοσῶντα.

⁴ Τὸν ἐπαλούκωσεν.

ΘΑΛΕΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΘΑΛΕΙΑ

44. Ὁ Καμβύσης ἐκστρατεύει κατὰ τῆς Αἰγύπτου.

Ἐναντίον λοιπὸν τοῦ Ἀμάσιος τῆς Αἰγύπτου ἤθελε νὰ ἐκστρατεύσῃ ὁ Καμβύσης, ὁ υἱὸς τοῦ Κύρου. Ἐπειδὴ δὲ ἔπρεπε νὰ διέλθῃ διὰ τῆς χώρας τῶν Ἀραβίων ἔστειλε καὶ παρεκάλεσε τὸν βασιλέα αὐτῶν ν' ἀφήσῃ εἰς αὐτὸν τὸν ὁρὸμον ἐλεύθερον. Τοῦτο καὶ ἐγένετο. Ἐπρομήθευσε δ' οὗτος μάλιστα καὶ ὕδωρ εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Καμβύσου πληρώσας ἀσκούς καμήλων, τοὺς ὁποίους ἔστειλεν εἰς τὰς ἀνύδρους ἐρήμους τῆς Ἀραβίας, διὰ τῶν ὁποίων ἔμελλε νὰ διέλθῃ τὸ στράτευμα.

Τοιοιτοτρόπως ὁ Καμβύσης διελθὼν τὴν ἔρημον ἔφθασεν εἰς τὴν Αἰγύπτου. Εἰς δὲ τὸ Πηλούσιον¹ καλούμενον στόμα τοῦ Νείλου εἶχε στρατοπεδεύσει καὶ περιέμενεν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς τῶν Αἰγυπτίων Ψαμμήνιτος, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμάσιος, ὅστις εἶχεν ἀποθάνει, βασιλεύσας ἐν ἡσυχίᾳ τεσσαράκοντα τέσσαρα ἔτη. Κρατερᾶς δὲ μάχης γενομένης περὶ τὸ Πηλούσιον καὶ φονευθέντων πολλῶν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν στρατοπέδων, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν οἱ Αἰγύπτιοι καὶ ἐκλείσθησαν εἰς τὴν Μέμφιν.

Ἐκεῖ εἶδον, λέγει ὁ Ἡρόδοτος, θαῦμα μέγα. Τὰ ὅστ' αὐτῶν φονευθέντων εἰς τὴν μάχην ἔκειντο χωριστά, καὶ τὰ μὲν κρανία τῶν Περσῶν ἦσαν τόσον ἀσθενῆ, ὥστε μὲ μικρὸν λίθον διετρύπας

¹ Πηλούσιον ἐκαλεῖτο τὸ Ἀνατολικὸν στόμιον τοῦ Νείλου ἐν τῇ κάτω Αἰγύπτῳ. Ἐκεῖ ἔκειτο καὶ πόλις ὁμώνυμος. Τὸ μέρος δ' ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ κλεῖς τῆς εἰσόδου καὶ ἐξόδου ἐξ Αἰγύπτου. Σήμερον καλεῖται τὸ μέρος ἐρείπια τοῦ Τινέχ.

αὐτά, τὰ δὲ τῶν Αἰγυπτίων τόσον ἰσχυρά, ὥστε μόλις μὲ μέγαν λίθον κτυπῶν ἠδύνασο νὰ τὰ διαρρήξῃς. Αἴτιον δὲ τούτου εἶναι, ὅτι οἱ μὲν Αἰγύπτιοι ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας ξυρίζουσι τὰς κεφαλὰς των καὶ σκληρύνεται τὸ ὄστουν ὑπὸ τοῦ ἡλίου, οἱ δὲ Πέρσαι σκιατραφοῦσιν αὐτὰς ἐξ ἀρχῆς φοροῦντες βαρέα καὶ θερμὰ καλύμματα.

45. Δοκιμασίαι τοῦ Ψαμμήνιτου καὶ θάνατος αὐτοῦ.

Ὁ Καμβύσης ἐλθὼν καὶ πολιορκήσας τὴν Μέμφιν ἐκυρίευσε ταύτην· τὸν δὲ Ψαμμήνιτον συνέλαβεν αἰχμάλωτον· τὴν δὲ θυγατέρα τούτου ἐνδύσας ὡς δούλην ἔπεμψε μὲ στάμνον νὰ φέρῃ ὕδωρ. Ἐν ᾧ δ' αὕτη διήρχετο μετ' ἄλλων παρθένων κλαίουσα, ὁ Ψαμμήνιτος ἰδὼν αὐτὴν ἐταπείνωσε μόνον τὰ βλέμματά του πρὸς τὴν γῆν.

Μετὰ ταῦτα ὁ Καμβύσης ἔπεμπε πρὸς θάνατον τὸν παῖδα τοῦ Ψαμμήνιτου καὶ δισχιλίους ἄλλους ὀμήλικας Αἰγυπτίους δεδεμένους. Ἰδὼν δὲ τούτους καὶ μαθὼν ὅτι ὁ υἱὸς του ἤγετο πρὸς θάνατον, ἐν ᾧ πάντες οἱ ἄλλοι Αἰγύπτιοι ἐθρήνου, αὐτὸς ἐταπείνωσε πάλιν τὰ βλέμματά του, χωρὶς νὰ κλαύσῃ.

Μετὰ ταῦτα εἰς ἓκ τῶν ὀμοτραπέζων του, ἀνὴρ πρεσβύτερός του, ἐξέπεσε καὶ δὲν εἶχε τίποτε· οὗτος ἐπαίτων τότε ἐν τῷ στρατῷ συνέπεσε νὰ διέλθῃ ἔμπροσθεν τοῦ Ψαμμήνιτου. Ὁ Ψαμμήνιτος ὡς εἶδεν αὐτόν, ἔκλαυσε μεγάλως. Ταῦτα πάντα οἱ φύλακες ἐν πρὸς ἐν ἀνέφερον εἰς τὸν Καμβύσην. Θαυμάσας δ' ὁ Καμβύσης διὰ τὰ ποιούμενα ἔπεμψεν ἄγγελον καὶ ἠρώτα αὐτόν, διὰ τί βλέπων τὴν θυγατέρα του καὶ τὸν υἱόν του δὲν ἔκλαυσε, τὸν δὲ ξένον πτωχὸν τόσον ἐτίμησεν; Ὁ δὲ Ψαμμήνιτος ἀπήντησεν· «ὦ παῖ τοῦ Κύρου, αἱ μὲν ἰδικαί μου συμφοραὶ ἦσαν ἠνώτεραι θρήνων, ἡ δὲ δυστυχία τοῦ φίλου μου ἦτο ἀξία δακρύων, ἠδιότι ἐξέπεσεν ἐκ μεγάλης εὐδαιμονίας καὶ κατήντησεν ἐπαίτης· νεῖς τὰ ἔσχατα τοῦ βίου του.» Οἱ λόγοι οὗτοι ἐφάνησαν ὀρθοὶ εἰς τὸν Καμβύσην.

Τότε ὁ Κροῖσος, ὅστις ἠκολούθει τὸν Καμβύσην εἰς Αἴγυπτον, ἐδάκρυσεν, ἐδάκρυσαν δὲ καὶ οἱ παρόντες ἐκ τῶν Περσῶν καὶ αὐτὸς ὁ Καμβύσης ἐκινήθη εἰς συμπάθειαν. Ὁ δὲ Ψαμμῆνιτος ἔζη τοῦ λοιποῦ ἀνέτως πλησίον τοῦ Καμβύσου, ἕως ὅτου ἀνακαλυφθεὶς ὅτι ὑπεκίνει στάσεις, ἔπιε μόνος του δηλητήριον καὶ ἀπέθανεν. Ἡ βασιλεία τούτου διήρκεσεν ἕξ μόνον μῆνας.

46. Ἀποτυχία τοῦ Καμβύσου.

Μετὰ ταῦτα ὁ Καμβύσης ἐσκέφθη νὰ κάμῃ τρεῖς ἐκστρατείας, κατὰ τῶν Καρχηδονίων¹ καὶ κατὰ τῶν Ἀμμωνίων² καὶ κατὰ τῶν Αἰθιοπῶν.³ Καὶ κατὰ μὲν τῶν Καρχηδονίων ἐσκέπτετο νὰ στείλῃ τὸν ναυτικὸν στρατὸν, κατὰ δὲ τῶν Ἀμμωνίων μέρος τοῦ πεζικοῦ καὶ κατὰ τῶν Αἰθιοπῶν, ἀφοῦ πρῶτον ἔστειλε κατασκόπους, ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ ὁ ἴδιος.

Ἄλλ' ὁ μὲν ναυτικὸς στρατὸς, ὅστις κατὰ τὸ πλεῖστον συνέκειτο ἐκ Φοινίκων, ἠρνήθη νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Καρχηδονίων, διότι οὗτοι ἦσαν ἀπόγονοι ἐκείνων. Καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐματαιώθη τὸ σχέδιον. Κατὰ δὲ τῶν Ἀμμωνίων ἐπεμψε πεντήκοντα χιλιάδας στρατοῦ, ἵνα ἐξανδραποδίσῃ τούτους καὶ ἵνα καύσῃ τὸ χρηστήριον τοῦ Διὸς. Ἄλλ' ἐν ᾧ ὁ στρατὸς οὗτος ἐπορεύετο διὰ μέσου τῶν ἀμμωνίων ἐρήμων τῆς Λιβύας, ἵνα φθάσῃ εἰς τοὺς Ἀμμωνίους, ἐπνευσε μέγας καὶ σφοδρὸς ἄνεμος, ὅστις μεταφέρων σωροὺς ἄμμου κατέχωσε καὶ ἠφάνισεν αὐτόν. Αὐτὸς δὲ ὁ Καμβύσης μετὰ τοῦ ὑπολοίπου στρατοῦ ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν Αἰθιοπῶν, χωρὶς νὰ σκεφθῆ ὅτι ἔμελλε νὰ ἐκστρατεύσῃ τόσον μα-

ZEYK AMMON

¹ Ἡ Καρχηδὼν ἔκειτο εἰς τὰ βόρεια παράλια τῆς Ἀφρικῆς, ἀντικρὺ τῆς Σικελίας.

² Ἡ χώρα τῶν Ἀμμωνίων ἔκειτο εἰς τὰ μεσόγεια τῆς Λιβύας, πρὸς Δ. τῆς Αἴγυπτου.

³ Ἡ Αἰθιοπία ἦταν μέρος ἐκτεταμένου τοῦ ἐπὶ ἀνατολῆς Ἰσραήλ τῆς.

κράν. Πρὶν δὲ ὁ στρατὸς διέλθῃ τὸ πέμπτον τῆς ὁδοῦ ἐξηντλήθησαν τὰ τρῶφιμα ὅλα ὅσα εἶχον· ἔφαγον δὲ καὶ τὰ ὑποζύγια, καὶ τέλος ἤρχισαν νὰ τρώωσιν ἀλλήλους. Ἔνεκα δὲ τούτου ἀφίσας τὴν κατὰ τῶν Αἰθιοπῶν ἐκστρατεῖαν ἐπέστρεψεν ὀπίσω εἰς τὰς Θήβας¹ ἀπολέσας πολλοὺς ἐκ τοῦ στρατοῦ του. Ἀπὸ δὲ τῶν Θηβῶν κατέβη εἰς τὴν Μέμφιν. Τοιοῦτον τέλος ἔλαβεν ἢ κατὰ τῶν Αἰθιοπῶν ἐκστρατεία.

Φθάσας δὲ ὁ Καμβύσης εἰς τὴν Μέμφιν εἶδε τοὺς Αἰγυπτίους πανηγυρίζοντας τὴν ἑορτὴν τοῦ θεοῦ των Ἄπιος, ὅστις πολὺ σπανίως συνειθίζει νὰ ἐπιφαίνεται· ὅταν δὲ φανῇ, τότε ὅλοι οἱ Αἰγύπτιοι χαίροντες ἑορτάζουσιν. Ὁ Καμβύσης δὲ νομίσας ὅτι ἔπραττον ταῦτα χαίροντες διὰ τὰς ἀποτυχίας του ἐτιμώρησε τοὺς Αἰγυπτίους μὲ θάνατον.

Ὁ δὲ Ἄπις εἶναι μοσχάριον, τὸ ὁποῖον γεννᾶται ἐξ ἀγελάδος, ἥτις δὲν δύναται νὰ ἐγγαστρωθῇ πάλιν. Οἱ Αἰγύπτιοι δὲ λέγουσιν ὅτι καταβαίνει φῶς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τὴν ἀγελάδα, καὶ ἐκ τούτου αὕτη συλλαμβάνει καὶ γεννᾷ τὸν Ἄπιν. Εἶναι δὲ τὸ μοσχάριον τοῦτο μέλαν, εἰς δὲ τὸ μέτωπον ἔχει λευκὸν τετράγωνον, ἐπὶ δὲ τῆς βράχους ἀετὸν ἐξεικονισμένον, εἰς δὲ τὴν οὐρὰν τὰς τρίχας διπλὰς καὶ ὑπὸ τὴν γλῶσσαν κύνθαρον.²

47. Κακουργία τοῦ Καμβύσου.

Ὁ δὲ Καμβύσης ἔκτοτε κατέστη μανιακός, ἂν καὶ πρότερον δὲν εἶχε σφᾶς τὰς φρένας του, ὡς πάσχων τὴν ἱεράν νόσον.³ Καὶ πρῶτον μὲν ἐφόνευσε τὸν ἀδελφόν του Σμέρδιν, ὄντα ἐκ πατρὸς καὶ μητρὸς τῆς αὐτῆς.

Τὸν Σμέρδιν τοῦτον ὁ Καμβύσης ἐκ φθόνου, ἐπειδὴ ἦτο ἀνδρεῖος, ἀπέπεμψεν ἐκ τῆς Αἰγύπτου εἰς τὴν Περσίαν. Ἐπειτα δὲ εἶδε τὸ ἐξῆς ὄνειρον· ἐφάνη εἰς αὐτὸν ὅτι ἐλλῶν ἄγγελος ἐκ

¹ Δι' Θῆβαι ἦσαν μεσόγειοι πόλις τῆς Αἰγύπτου, ἐπὶ τοῦ Νείλου ποταμοῦ, κείμεναι πολὺ νοτιώτερον τῆς Μέμφιδος.

² Ὁ κύνθαρος ἐθεωρεῖτο ἱερός καὶ ἐτιμᾶτο ἐν Αἰγύπτῳ.

³ Ἱεράν νόσον ἐκάλουν τὴν ἐπιληψίαν ἢ σεληνιασμόν.

Περσῶν ἠγγελλεν, ὅτι ὁ Σμέρδις καθήμενος ἐν τῷ βασιλικῷ θρόνῳ ἔφαυε μὲ τὴν κεφαλὴν τοῦ τοῦ οὐρανοῦ. Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τούτου φοβηθεὶς μὴ ὁ ἀδελφός του λάβῃ τὴν βασιλείαν, πέμπει τὸν Πρηξάσπη εἰς τὴν Περσίαν, ὅστις ἦτο πιστότατος εἰς αὐτόν, ἵνα φωνεύσῃ τὸν Σμέρδιν. Ἀναθὰς δὲ ὁ Πρηξάσπης εἰς τὰ Σοῦσα¹ ἐφόνευσεν αὐτόν, ὡς ἄλλοι μὲν λέγουσιν ἐξαγαγὼν εἰς κυνήγιον, ὡς ἄλλοι δὲ καταποντίσας εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν.

Πρῶτον μὲν τοῦτο τὸ κακὸν ἔπραξεν ὁ Καμβύσης. Δεύτερον δὲ ἐνυμφεύθη τὴν ὀμοπάτριον καὶ ὀμομήτριον ἀδελφὴν του, τὴν ὁποίαν κατόπιν ἐφόνευσεν, ἐπειδὴ ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ εἰς αὐτόν ὅτι δὲν πράττει καλὰς πράξεις.

Αὐτὰ ἔπραξεν ὁ Καμβύσης εἰς τοὺς συγγενεῖς του. Ἄλλοτε δὲ ἄνευ οὐδεμιᾶς αἰτίας ἐτόξευσε καὶ ἐφόνευσε τὸν υἱὸν τοῦ Πρηξάσπης. Καὶ ἄλλοτε συνέλαβεν, ἐπίσης ἄνευ αἰτίας, δώδεκα ἐκ τῶν πρώτων Περσῶν καὶ ἔθαψεν αὐτοὺς ζῶντας μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω. Καὶ πολλὰ δὲ ἄλλα τοιαῦτα ἔπραττεν ὁ Καμβύσης, τὰ ὁποῖα ἀποδεικνύουσιν αὐτόν πολὺ μανιακόν.

48. Ὁ Σμέρδις βασιλεύει. Ὁ Καμβύσης ἀποθνήσκει.

Κατὰ τοῦ Καμβύσου, διατρίβοντος εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ πρᾶτοντος παραφροσύνας, ἐπαναστατοῦσι δύο ἀδελφοὶ μάγοι, ἐκ τῶν ὁποίων τὸν ἕνα, ὀνομαζόμενον Πατιζεΐθην, εἶχεν ἀφήσει ἐπιμελητὴν τοῦ οἴκου τοῦ ὁ Καμβύσης. Οὗτος λοιπὸν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του ἐπανεστᾶτησε, μαθὼν ὅτι ὁ θάνατος τοῦ Σμέρδιος ἐκρύπτετο καὶ ὅτι ὀλίγοι ἐκ τῶν Περσῶν ἐγνώριζον αὐτόν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐνόμιζον τὸν Σμέρδιν ζῶντα. Ἐκάθισε λοιπὸν εἰς τὸν θρόνον ὁ Πατιζεΐθης τὸν ἀδελφόν του, ὅστις κατὰ τὴν μορφήν ὁμοιάζε πολὺ πρὸς τὸν Σμέρδιν τοῦ Κύρου καὶ ὅστις ἐκαλεῖτο ὡσαύτως Σμέρδις. Τοῦτον τὸν ἄνδρα πείσας ὁ Πατιζεΐθης, ὅτι αὐτὸς θὰ καταστήσῃ πιστευτὰ εἰς ὅλους τὰ γενόμενα, ἐνεθρόνισε

¹ Τὰ Σοῦσα ἦσαν ἡ πρωτεύουσα τῆς Περσίας.

καὶ διέπεμπε κήρυκας καὶ εἰς ἄλλα μέρη, καὶ δὴ καὶ εἰς Αἴγυπτον, ἵνα προκηρύξῃ εἰς τὸν στρατόν, ὅτι τοῦ λοιποῦ πρέπει νὰ ὑπακούωσιν εἰς τὸν Σμέρδιον τοῦ Κύρου καὶ ὄχι εἰς τὸν Καμβύσην.

Ὁ Καμβύσης δὲ ἀκούσας ταῦτα ἐκ τοῦ κήρυκος καὶ ἐνεργήσας ἀνακρίσεις καὶ ἐξακριβώσας ὅλην τὴν ἀλήθειαν ἐλυπήθη καὶ ἔκλαυσε πολὺ διὰ τὸν ἀδίκον θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του Σμέρδιος· ἐνόησε δὲ καὶ τὸ ἐνύπνιον, ὅτι ὁ Σμέρδις καθήμενος εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον θὰ ἔψαυε τοῦ οὐρανοῦ μὲ τὴν κεφαλὴν του.

Ἐν ᾧ δὲ ἀνέβαινεν ἐπὶ τοῦ ἵππου, σκεπτόμενος νὰ ἐκστρατεύσῃ τάχιστα εἰς Σοῦσα κατὰ τοῦ μάγου, ἀποπίπτει τὸ κομβίον, τὸ ὅποιον ἐκράτει τὴν θήκην τοῦ ξίφους του καὶ γυμνωθὲν τὸ ξίφος τραυματίζει αὐτὸν εἰς τὸν μηρόν. Ἐκ τῆς πληγῆς δὲ ταύτης ἀποθνήσκει μετ' ὀλίγον ὁ Καμβύσης, ἀρήσας τὴν ἐντολὴν νὰ ἐκδιώξωσι τοῦ θρόνου τὸν βασιλέα, ὅστις δὲν ἦτο ὁ Σμέρδις τοῦ Κύρου, ἀλλ' ὁ μάγος Σμέρδις.

Ὁ Καμβύσης ἐβασίλευσεν ἐν ὄλῳ ἑπτὰ ἔτη καὶ πέντε μῆνας, καὶ δὲν ἀφῆκεν οὔτε ἄρρεν οὔτε θήλυ τέκνον.

49. Μαγοφόνεια.

Ἀφοῦ δ' ἐτελεύτησεν ὁ Καμβύσης, ὁ μάγος Σμέρδις, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Πατιζεΐθου, ἐβασίλευσεν ἀρόβως ἐπὶ ἑπτὰ μῆνας, κατὰ τοὺς ὁποίους μεγάλως εὐηργέτησε τοὺς ὑπηκόους του πάντας, ὥστε, ὅτε ἀπέθανεν, ὅλοι ἐπόθουν αὐτόν, πλὴν τῶν Περσῶν.

Τὸν ὄγδοον ὅμως μῆνα ἀνεκαλύφθη ὁ Σμέρδις καὶ ἐγένετο γνωστὸς ποῖος ἀληθῶς ἦτο, διότι ἦτο γνωστὸν ὅτι ὁ μάγος Σμέρδις ἐστερεῖτο τῶν ὠτων του, ἢ δὲ γυνή του Φαιδύμη, κόρη τοῦ Ὀτάνου, ψηλαφήσασα αὐτόν, κατὰ συμβουλὴν τοῦ πατρὸς τῆς, ἐν ᾧ ἐκοιμᾶτο, ἐφανερώσε τὸ πρᾶγμα, καὶ οὕτως ἐβεβαιώθη ὅτι ἦτο ἄνευ ὠτων, ἐν ᾧ ὁ ἀληθὴς Σμέρδις, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Καμβύσου, εἶχε τοιαῦτα. Συνώμοσαν δὲ κατὰ τοῦ μάγου Σμέρδιος ἑπτὰ ἐκ τῶν πρώτων Περσῶν, οἱ ὅποιοι εἰσῆλθον εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ ἐφόνευσαν τὸν Σμέρδιον καὶ τὸν ἀδελφόν του Πατιζεΐθην. Κόψαντες δὲ τὰς κεφαλὰς τούτων ἔτρεγον ἔξω κρατοῦντες αὐτάς, καὶ

ἐκάλουν τοὺς ἄλλους Πέρσας εἰς βοήθειαν· συνάμα δὲ ἐφόνεον πάντα μάγον, τὸν ὁποῖον συνήντων.

Οἱ δὲ Πέρσαι, μαθόντες τὸ γεγονός καὶ τὴν ἀπάτην τῶν μάγων, ἔσυραν τὰ ἐγχειρίδια καὶ ἐφόνεον ἀδιακρίτως πάντα μάγον· καὶ ἂν δὲν ἐπῆρχετο νύξ δὲν θά ἄφινον οὐδένα. Ταύτην τὴν ἡμέραν ὅλοι οἱ Πέρσαι τιμῶσι περισσότερον ὄλων τῶν ἄλλων ἡμερῶν, καὶ κατὰ ταύτην ἐορτάζουσιν ἐορτὴν μεγάλην, ἣτις καλεῖται **μαγοφόνια**. Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ταύτην οὐδεὶς μάγος ἐπιτρέπεται νὰ φανῇ εἰς τὸ φῶς, ἀλλὰ πάντες μένουσι κατ' οἶκον.

ΒΟ. Συμβούλιον τῶν συνομοιωτῶν.

Ὁ Δαρεῖος γίνεται βασιλεύς.

Μετὰ πέντε ἡμέρας, ἀφοῦ κατέπαυσεν ὁ θόρυβος, οἱ ἐπαναστατήσαντες κατὰ τῶν μάγων συνηλθον καὶ ἐσκέπτοντο περὶ τῆς κυβερνήσεως τοῦ ἔθνους. Εἷς ἐκ τούτων, καλούμενος Ὀτάνης, ἔλεγε τὰ ἐξῆς: «Ἐγὼ νομίζω ὅτι δὲν πρέπει νὰ γείνη μονάρχης »εἷς ἐξ ἡμῶν, διότι ὁ μονάρχης πράττει ὅ,τι θέλει ἄνευ εὐθύνης. »Καὶ ὁ ἄριστος δὲ ἄνθρωπος παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν ταύτην θὰ »παρεκτραπῆ τοῦ ὀρθοῦ, διότι ὁ φυσικὸς ἐγωϊσμὸς τοῦ ἀνθρώπου »ὠθεῖ αὐτὸν εἰς τοῦτο. Ἐὰν ὅμως ἀρχῇ ὁ λαός, πρῶτον μὲν ἔχει »ὄνομα κάλλιστον πάντων, *ισσομοίαν*, δεύτερον δὲ οὐδὲν πράττει »ἐκ τῶν κακῶν ὅσα πράττει ὁ μονάρχης· διότι οἱ ἄρχοντες λαμ- »βάνουσι τὰς ἀρχὰς διὰ ψηφοφορίας, φέρουσιν εὐθύνην τῶν πρά- »ξεῶν των καὶ ὅλα τὰ βουλευμάτα καθιστῶσι γνωστὰ εἰς τὸ »κοινόν. Προτείνω λοιπὸν γνώμην ν' ἀφήσωμεν τὴν μοναρχίαν »καὶ νὰ ἐνισχύσωμεν τὸν λαόν· διότι ὁ λαὸς εἶναι τὸ πᾶν.» Ὁ Ὀτάνης μὲν λοιπὸν ταύτην τὴν γνώμην προέτεινεν.

Ὁ δὲ Μεγάβυζος συνεβούλευε νὰ κάμωσιν ὀλιγαρχικὸν πολίτευμα, λέγων τὰ ἐξῆς: «Ὅσα εἶπεν ὁ Ὀτάνης κατὰ τῆς μοναρχίας παραδέχομαι καὶ ἐγώ· δὲν παραδέχομαι ὅμως τὴν γνώμην »να δώσωμεν τὴν ἐξουσίαν εἰς τὸν λαόν, διότι ἀσημάντου πλῆθους »οὐδὲν εἶναι ἀσυνετώτερον οὐδὲ ὑβριστικώτερον. Εἶναι ἐντελῶς »ἀνυπόφορον ἀποφεύγοντες τὴν ὕβριν τυράννου νὰ περιπέσωμεν

»εις τὴν ὕβριν ἀκολάστου πλήθους· διότι ὁ μὲν τύραννος πράττει
 »ἐν γνῶσει, εἰς δὲ τὸν λαὸν δὲν ὑπάρχει συναίσθησις, ἐπειδὴ εἶναι
 »ἀμόρφωτος. Δημοκρατίαν μὲν λοιπὸν ἄς μεταχειρίζωνται ὅσοι
 »θέλουσι τὸ κακὸν τῶν Περσῶν, ἡμεῖς δὲ ἐκλέξαντες συνέδριον
 »ἐκ τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν θ' ἀναθέσωμεν εἰς τούτους τὸ κράτος.
 »Εἰς αὐτοὺς δὲ θὰ ἐμπεριεχώμεθα καὶ ἡμεῖς. Ἐπόμενον δὲ εἶναι
 »ἀρίστων ἀνδρῶν καὶ αἱ σκέψεις νὰ γίνωνται ἄρισται.» Ὁ Μεγά-
 »βυζος λοιπὸν ταύτην τὴν γνώμην προέτεινεν.

Τρίτος δὲ ἀπεφάνθη γνώμην ὁ Δαρεῖος λέγων· «Εἰς ἐμὲ φαί-
 »νονται ὀρθὰ μὲν ὅσα εἶπεν ὁ Μεγάβυζος περὶ Δημοκρατίας, μὴ
 »ὀρθὰ δὲ ὅσα εἶπε περὶ ὀλιγαρχίας.¹ Ἐγὼ λέγω ὅτι ἡ μοναρχία
 »ὑπερτερεῖ καὶ τῆς δημοκρατίας καὶ τῆς ὀλιγαρχίας, διότι ὁ
 »μονάρχης δύναται νὰ ἐπιτροπεύῃ τὸ ἔθνος ἀμέμπτως καὶ νὰ
 »τηρῇ μυστικὰς τὰς κατὰ τῶν ἐχθρῶν σκέψεις. Ἐν δὲ τῇ ὀλι-
 »γαρχίᾳ ζητεῖ ἕκαστος νὰ εἶναι κορυφαῖος καὶ ἐκ τούτου γεν-
 »νῶνται μίση καὶ στάσεις καὶ φόνοι. Ὅταν δ' ἄρχῃ ὁ λαός,
 »εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ εἰσχωρήσῃ κατάχρησις· τότε γεννῶνται
 »φιλίας μεγάλαι μεταξὺ τῶν κακῶν· διότι οἱ βλάπτοντες τὰ
 »ἄλλων πράττουσι τοῦτο ἐκ συμφώνου, μέχρις οὔ εὐρεθῇ τις προσ-
 »τάτης τοῦ λαοῦ καὶ παύσῃ τοὺς τοιοῦτους. Ὁ λαὸς τότε θαυ-
 »μάζει τοῦτον καὶ ἐκλέγει μονάρχην· ὥστε καὶ ἐκ τούτου
 »φαίνεται ὅτι ἡ μοναρχία εἶναι κάλλιστον πολίτευμα. Συντόμως
 »δ' εἰπεῖν, πόθεν ἡμεῖς ἐλάβομεν τὴν ἐλευθερίαν, καὶ τίς μᾶς
 »ἔδωκε ταύτην; ἡ δημοκρατία; ἡ ὀλιγαρχία; ἢ ἡ μοναρχία;
 »Ἡ γνώμη μου λοιπὸν εἶναι ὅτι δὲν πρέπει ν' ἀκυρῶμεν τοὺς πα-
 »τέρους νόμους καλῶς ἔχοντας, διότι τοῦτο δὲν εἶναι συμ-
 »φέρον».

Αὗται μὲν λοιπὸν αἱ τρεῖς γνώμαι προτάθησαν, ὑπερίσχυσε
 δὲ ἡ τελευταία· ὁ Ὀτάνης ὅμως ἐπιμένων ἀκόμη εἰς τὴν ἰδικήν
 του προήλθεν εἰς τὸ μέσον τῶν ἄλλων καὶ εἶπεν· «Ἄνδρες
 »συστασιῶται, εἶναι φανερόν ὅτι εἰς ἐξ ὑμῶν τῶν ἐπτά, ὅστις
 »ὑπερίσχυσει, θὰ ἐκλεχθῇ βασιλεὺς. Ἐγὼ ὅμως δὲν θὰ συναγω-
 »νισθῶ μεθ' ὑμῶν, διότι οὔτε νὰ ἄρχω οὔτε νὰ ἄρχωμαι θέλω.

¹ Ἡ ἀριστοκρατία.

» Απομακρύνομαι λοιπόν τῆς ἀρχῆς, ἐπὶ τῷ ὄρφ οὔτε ἐγὼ οὔτε νοὶ ἀπόγονοί μου νὰ ὑποτάσσωνται εἰς οὐδένα ἐξ ὑμῶν.»

Ταῦτα εἶπεν ὁ Ὀτάνης, οἱ δὲ ἐξ ἄλλοι ἐδέχθησαν τὴν πρότασιν του· ἔκτοτε δὲ ἡ οἰκία τοῦ Ὀτάνου μένει ἐλευθέρα, ὑποτασσομένη εἰς ὅσα αὐτὴ θέλει, χωρὶς ὅμως νὰ παραβαίῃ καὶ τοὺς νόμους τῶν Περσῶν.

Οἱ δὲ λοιποὶ ἐξ ἀπεφάσισαν νὰ ἐξέλθωσι τὴν πρωΐαν ἔφιπποι εἰς τὸ προάστειον,¹ καὶ οὔτινος ὁ ἵππος χρεμετήσῃ² πρῶτος, οὗτος νὰ γείνῃ βασιλεὺς. Ὁ Δαρεῖος εἶχεν ἓνα ἵπποκόμον, ἀνθρωπον νοσημονέστατον, εἰς ὃν ἀνεκοίνωσε τὴν ἀπόφασιν ταύτην καὶ ἠρώτησεν ἂν ἤξεύρῃ τρόπον τινά, ἵνα ἐπιτύχωσιν αὐτοὶ τὴν βασιλείαν καὶ ὄχι ἄλλος τις. Ὁ Οἰθάρης, ὁ ἵπποκόμος, ἐβεβαίωσε τότε τὸν Δαρεῖον ὅτι ἡ βασιλεία εἶναι ἀσφαλῆς καὶ ἀμέσως ἔφερεν, ἐν ὥρᾳ νυκτός, εἰς τὸ προάστειον μίαν θήλειαν ἵππον καὶ ἔδωσε ταύτην ἐκεῖ· εἰς τὸ αὐτὸ μέρος ἔφερε καὶ τὸν ἵππον, ἐφ' οὗ ἔμελλε νὰ ἵππεύσῃ τὴν πρωΐαν ὁ Δαρεῖος. Ἀφοῦ δ' ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἀφῆκεν ἐκεῖ τὰ ζῶα, τὰ ὠδήγησεν ἔπειτα πάλιν εἰς τὴν πόλιν.

Ἄμα δὲ ἤρχισε νὰ ὑποφώσκη ἡ ἡμέρα, οἱ ἐξ συνωμῶται ἵππεύσαντες διηρθύνοντο κατὰ τὸ προάστειον· ὡς δ' ἔφθασαν εἰς αὐτό, ὁ ἵππος τοῦ Δαρείου ἐνθυμηθεὶς ὅτι τὴν παρελθοῦσαν νύκτα ἔβοσκεν ἐκεῖ μὲ τὴν θήλειαν ἵππον ἔτρεξεν ἐμπρὸς τῶν ἄλλων καὶ ἐχρεμέτισεν. Εὐθύς τότε οἱ πέντε συνωμῶται καταβάντες ἀπὸ τῶν ἵππων προσεκύουν τὸν Δαρεῖον ὡς βασιλέα. Τοῦ Δαρείου δὲ ὁ πατήρ ἐκαλεῖτο Ὑστάσπης καὶ ἦτο ὑπαρχος τῆς Περσίας.

Ὁ Δαρεῖος γενόμενος βασιλεὺς³ κατέστησεν εἴκοσιν ἡγεμονίας, τὰς ὁποίας οἱ Πέρσαι καλοῦσι σατραπείας. Καταστήσας δὲ τὰς ἡγεμονίας καὶ διορίσας ἄρχοντας ἐπέβαλε φόρους εἰς ἕκαστον ἔθνος. Ἐπειδὴ δὲ πρότερον ἐπὶ Κύρου καὶ ἐπὶ Καμβύσου οὐδὲν ἦτο ὠρισμένον περὶ φόρων, ἀλλ' ἔδιδόν μόνον δῶρα, ἔλεγον οἱ Πέρσαι ὅτι ὁ Δαρεῖος ἦτο ἔμπορος, ὁ Καμβύσης δεσπότης καὶ ὁ Κῦρος πατήρ.

¹ Προάστειον=τὸ πρὸ τῆς πόλεως πεδινὸν συνήθως μέρος.

² Ὁ ἵππος παρὰ Πέρσαις ἀφιεροῦτο εἰς τὸν ἥλιον, ὃν ἐλάτρευον ὡς θεόν. Διὰ τοῦτο ὁ χρεμετισμὸς τοῦ ἵππου θὰ ἦτο ἡ ἐκδήλωσις τοῦ θελήματος τοῦ θεοῦ.

³ Τῷ 523 πρὸ Χριστοῦ.

ΜΕΛΠΟΜΕΝΗ

BIBLION TETARTON

ΜΕΛΠΟΜΕΝΗ

§ 1. Ὁ Δαρεῖος ἐκστρατεύει κατὰ τῶν Σκυθῶν.

Μετὰ τὰ Σαμιακὰ ὁ Δαρεῖος ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν ἐπαναστατησάντων Βαβυλωνίων καὶ μετὰ εἰκοσάμηνον πολιορκίαν ἐκυρίευσεν τὴν Βαβυλῶνα. Μετὰ ταῦτα ἐπεθύμησε νὰ ὑποτάξῃ τοὺς Σκύθας. Οἱ Σκύθαι εἶναι νομαδικὸς λαὸς κατοικῶν πρὸς βορρᾶν τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἀπὸ τοῦ Ἰστροῦ μέχρι τοῦ Τανάϊδος ποταμοῦ.

Ὁ λαὸς οὗτος οὔτε σπεῖρει, οὔτε ἀροτριᾷ τὴν γῆν, οὔτε πόλεις ἔχει, οὔτε τείχη κτίζει, ἀλλ' εἶναι φερέοικος ἔχων ἐπὶ ἀμαξῶν τὰς οἰκίας, καὶ ζῆ οὐχὶ ἀπὸ τῆς γεωργίας, ἀλλ' ἀπὸ τῆς κτηνοτροφίας. Ἡ δὲ Σκυθικὴ γῆ εἶναι ἄδενδρος φύεται δ' ἐν αὐτῇ κάνναβις, καὶ ἐξ αὐτῆς οἱ Θράκες κατασκευάζουσιν ἐνδύματα ὁμοιότατα μὲν τὰ λινᾶ. Ἡ Σκυθία θαυμάσια πράγματα δὲν ἔχει, πλὴν τῶν παμμεγίστων καὶ παμπόλλων ποταμῶν καὶ τῆς παμμεγέθους πεδιάδος τῆς.

Κατὰ τούτων λοιπὸν τῶν Σκυθῶν ἐτοιμασθεὶς ἐξεστράτευσεν ἐκ τῶν Σούσων ὁ Δαρεῖος, ἂν καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἀρτάβανος παρεκάλει αὐτὸν νὰ μὴ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ ἔθνους τῶν Σκυθῶν. Φθάσας ὁ Δαρεῖος εἰς τὸν Βόσπορον διέβη τοῦτον ἐπὶ γεφύρας, τὴν ὁποίαν κατεσκεύασεν ὁ ἀρχιτέκτων Μανδροκλῆς ὁ Σάμιος, Ἴων, βραβευθεὶς διὰ τὸ ἔργον τοῦτο ὑπὸ τοῦ βασιλέως.

Διαβάς εἰς τὴν Εὐρώπην ὁ Δαρεῖος παρήγγειλεν εἰς τοὺς Ἴωνας γεφυροποιοὺς νὰ πλεύσωσιν ἐν τῷ πόντῳ μέχρι τοῦ Ἰστροῦ ποταμοῦ καὶ νὰ γεφυρώσωσι καὶ τοῦτον. Τοῦτο καὶ ἐγένετο. Ὁ δὲ Δαρεῖος μετὰ τοῦ περσικοῦ στρατοῦ πορευόμενος διὰ τῆς Θράκης ἔφθασεν εἰς τὸν Ἰστρον καὶ διέβη αὐτόν. Διαβάς δὲ τὸν ποταμὸν διέταξε τοὺς Ἴωνας νὰ λύσωσι τὴν γέφυραν καὶ νὰ ἀκολουθήσωσιν αὐτὸν παραπλέοντες. Ἀλλὰ στρατηγὸς τις, Κῶης καλούμενος, εἶπεν αὐτῷ ὅτι ἡ γέφυρα καλὸν εἶναι νὰ μένη, διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον.

Τότε ὁ Δαρεῖος ἔδρασε ἐξήκοντα κόμβους εἰς λωρίον καὶ καλέσας τοὺς τυράννους τῶν Ἰόνων ἔλεγε τὰ ἐξῆς· «Ἄνδρες Ἴωνες, μετέβαλον γνώμην διὰ τὴν λύσιν τῆς γεφύρας. Λάβετε ὑπὸ λωρίον τοῦτο καὶ εὐθύς ἅμα ἀναχωρήσω κατὰ τῶν Σκυθῶν ἀρχίσατε νὰ λύητε καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἓνα κόμβον. Ἄν δὲ ἂν ἐπανεέλθω, μέχρις οὗ τελειώσωσιν ὅλοι οἱ κόμβοι, τότε ἀφήσατε τὴν γέφυραν καὶ ἀποπλεύσατε εἰς τὴν πατρίδα σας. Ταῦτα δὲ πράττοντες, θὰ μ' εὐχαριστήσητε μεγάλως».

§2. Πόλεμος πρὸς τοὺς Σκύθας.

Οἱ Σκύθαι μαθόντες τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Δαρείου συνεσκέφθησαν καὶ εἶδον ὅτι δὲν εἶναι ἱκανοὶ ν' ἀντιπαρατάξωσι τὰς δυνάμεις τῶν κατ' αὐτοῦ· ἀπεφάσισαν ὅμως ὑποχωροῦντες νὰ συγχώνωσι τὰ φρέατα καὶ τὰς κρήνας, ὅσας ἀπήντων, καὶ νὰ καταστρέψωσι τὸν χόρτον τῆς γῆς· ὅταν δ' ὁ Πέρσης ἐξ ἀνάγκης ὑποχωρῇ, τότε ἐπερχόμενοι νὰ καταδιώκωσιν αὐτόν.

Ἀποφασίσαντες ταῦτα οἱ Σκύθαι ἐξήρχοντο εἰς ἀπάντησιν τοῦ Δαρείου. Τὰς δὲ ἀμάξας μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τέκνων προέπεμψαν παραγγείλαντες νὰ πορεύωνται πρὸς τὸ μέρος τοῦ βορρᾶ. Συναντηθέντες δὲ οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Σκύθαι, μάχην μὲν δὲν συηψαν, ἀλλ' οἱ μὲν πρῶτοι ἐφώρμων, οἱ δὲ δεῦτεροι ὑπεχώρουν ἄνευ βλάβης τινός.

Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἐγένετο ἐπὶ πολὺν καιρὸν, ὁ Δαρεῖος στενοχωρηθεὶς ἔπεμψεν ἱππέα πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Σκυθῶν Ἰδάνθουρον καὶ ἔλεγε τὰ ἑξῆς·
 «Δαιμονισμένε ἄνθρωπε, τί φεύγεις πάντοτε, ἐνῶ δύνασαι ἢ νὰ σταθῆς καὶ νὰ πολεμήσῃς ἢ νὰ παύσῃς τρέχων, νὰ φέρῃς δὲ εἰς τὸν δεσπότην σου ὄψωρα ἡγῆν καὶ ὕδωρ;»

Ὁ δὲ Ἰδάνθουρος ἀπεκρίθη· «Τοιοῦτοτρόπως συνειθίζω ἐγὼ, ὦ Πέρσα· οὐδένα δ' ἐφοβήθην μέχρι τοῦδε, οὐδὲ νῦν πρᾶττω τι νεώτερον ἢ ὅ,τι συνειθίζω νὰ πρᾶττω καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης. Δὲν συνάπτω δὲ μάχην μετὰ σοῦ ἀμέσως, διότι δὲν φοβοῦμαι μὴ μου βλάβῃς τι, ἐπειδὴ οὐδὲν ἔχω. Δεσπότης δὲ ἐμοὺς ἐγὼ νομίζω μόνον τοὺς θεοὺς».

Οἱ δὲ Σκύθαι ἀκούσαντες τὸ ὄνομα τῆς δουλείας ὠργίσθησαν καὶ ἔπεμψαν ἄνδρας νὰ συνεννοηθῶσι μὲ τοὺς Ἴωνας διὰ τὴν καταστροφὴν τῆς γεφύρας τοῦ Ἰστρου· οἱ δ' ἄλλοι ἐφόρμων κατὰ τῶν Περσῶν, ὅταν ἐκάθητο οὗτοι νὰ φάγωσι· παρομοίως δὲ προσβολὰς κατ' αὐτῶν ἐποίουν καὶ τὰς νύκτας.

ΣΚΥΘΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

53. Ἐπιστροφὴ τοῦ Δαρείου ἐκ τῆς Σκυθίας.

Πολλάκις δὲ τοῦ τοιοῦτου γινομένου, ὁ Δαρεῖος ἐστενοχωρήθη τοσοῦτον, ὥστε περιῆλθεν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπιστρέψῃ ὀπίσω. Πρὶν ὅμως φθάσῃ εἰς τὴν γεφυραν τοῦ Ἰστρου, οἱ ἀπεσταλμένοι Σκύθαι ἐλθόντες παρεκίνοῦν τοὺς Ἴωνας νὰ διαλύσωσι τὴν γεφυραν καὶ νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα των, λέγοντες ὅτι αἱ ἐξήκοντα ἡμέραι παρήλθον. Καὶ θὰ ἔπραττον οὗτοι τοῦτο, ἂν μὴ ὁ Ἰστιάος, ὁ τύραννος τῆς Μιλήτου, ἀνθίστατο λέγων ὅτι

τώρα μὲν, βασιλεύοντος τοῦ Δαρείου, ἕκαστος ἐξ αὐτῶν τυραννεύει μιᾶς πόλεως, ὅταν ὅμως τύχη ἐκ τῆς καταστροφῆς τῆς γεφύρας νὰ καταπέσῃ ἡ δύναμις τοῦ Δαρείου, τότε οὔτε αὐτὸς θὰ δυνηθῇ ν' ἄρχῃ τῶν Μιλησίων, οὔτε ἄλλος τις ἄλλων, διότι ἐκάστη πόλις θὰ θελήσῃ μᾶλλον δημοκρατίαν ἢ μοναρχίαν· συμφέρει λοιπὸν εἰς αὐτοὺς νὰ πράττωσιν οἱ Ἴωνες ὅ,τι τὸ συμφέρον τοῦ Δαρείου ἀπαιτεῖ.

Ἀφοῦ ὁ Ἰσταῖος προέτεινε ταύτην τὴν γνώμην, ἀμέσως πάντες παρεδέχθησαν αὐτὴν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ διαλύσωσι μικρὸν μόνον μέρος τῆς γεφύρας, ὅσον φθάνει βολὴ τόξου, πρὸς τὸ μέρος τῆς Σκυθίας, ἵνα φαίνωνται ὅτι ἐκτελοῦσιν μὲν τὴν γνώμην τῶν Σκυθῶν, πράγματι ὅμως ἵνα μὴ δοκιμάσωσιν οὔτοι νὰ διαβῶσι διὰ τῆς βίας τὸν Ἴστρον. Τοιοῦτοτρόπως οἱ Σκύθαι πιστεύσαντες ὅτι οἱ Ἴωνες ἔλεγον ἀληθῆ, ὑπέστρεφον πρὸς ζήτησιν τῶν Περσῶν.

Οἱ Πέρσαι ὅμως δι' ἄλλης ὁδοῦ ἔφθασαν ἐν καιρῷ νυκτὸς εἰς τὴν γέφυραν, διέβησαν ταύτην καὶ ἐπανῆλθον εἰς τὸ βασιλεῖόν των. Ἀφῆκε' δὲ ὁ Δαρεῖος εἰς τὴν Εὐρώπην τὸν στρατηγὸν Μεγάβαζον, ἄνδρα Πέρσην, ὅστις ὑπέτασεν ὅλας τὰς ἐκεῖ πόλεις καὶ χώρας. Ἐπειτα δὲ ἐπανήρχετο καὶ οὗτος εἰς τὰς Σάρδεις.

¹ Τῷ 515 πρὸ Χριστοῦ.

ΤΕΡΨΙΧΟΡΗ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΤΕΡΨΙΧΟΡΗ

§4. Ὁ Ἰστιαῖος καὶ ὁ Κώης.

Ὁ Δαρεῖος ἐπανελθὼν ἐκ τῆς Σκυθίας εἰς τὰς Σάρδεις ἐνεθυμήθη τὴν εὐεργεσίαν τοῦ Ἰστιαίου καὶ τὴν συμβουλὴν τοῦ Κώου περὶ τῆς γεφύρας τοῦ Ἰστρου καὶ καλέσας αὐτοὺς εἰς τὰς Σάρδεις εἶπε νὰ ζητήσωσιν ὅ,τι ἤθελεν ἕκαστος.

Καὶ ὁ μὲν Ἰστιαῖος ἐζήτησε καὶ ἔκτισε πόλιν παρὰ τὸν Στρυμόνα¹ ποταμόν, ὁ δὲ Κώης ἐζήτησε καὶ ἐγένετο τύραννος τῆς πατρίδος του Μυτιλήνης.²

Ὅτε δὲ ὁ Μεγάβαζος ἐπανήρχετο ἐκ τῆς Θράκης εἰς τὰς Σάρδεις ἔμαθεν ὅτι ὁ Ἰστιαῖος ἐτείχιζε τὴν παρὰ τὸν Στρυμόνα πόλιν.³ Φθάσας δὲ εἰς τὰς Σάρδεις ἔλεγεν εἰς τὸν Δαρεῖον, ὅτι δὲν ἔπραξε καλῶς νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς ἄνδρα Ἕλληνα, ἐπιτιθήσειον καὶ ἔξυπνον, νὰ κτίσῃ πόλιν εἰς τὴν Θράκην, διότι τοῦτο ἐνδέχεται ν' ἀποβῇ εἰς αὐτὸν ἐπιβλαβές.

Τότε ὁ Δαρεῖος πεισθεὶς, ἐκάλεσε τὸν Ἰστιαῖον εἰς τὰς Σάρδεις μὲ τρόπον γλυκύν, ἵνα ἔχῃ δῆθεν αὐτὸν ὁμοστράπεζον καὶ σύμβουλόν του· ἔπειτα δὲ ἀνεχώρησε μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Περσίας Σούσα. Ἀντὶ δὲ τοῦ Ἰστιαίου ἐγένετο ἐπίτροπος τῆς Μιλήτου ὁ Ἀρισταγόρας, ὅστις ἦτο στενὸς συγγενὴς

¹ Ὁ Στρυμὼν εἶναι ποταμὸς τῆς Μακεδονίας.

² Ἡ Μυτιλήνη ἦτο μεγάλη πόλις τῆς νήσου Λέσβου ἔχουσα δύο λιμένας.

³ Ὁ τόπος οὗτος ἔνθα καὶ ἡ πόλις ὠνομάζετο Μύρκινος.

τοῦ Ἰστιαίου. Εἰς τὰς Σάρδεις δὲ διωρίσθη ὕπαρχος ὁ ἀδελφὸς τοῦ Δαρείου Ἀρταφέρνης.

ΒΒ. Ὁ Ἀρισταγόρας ἀποστατεῖ.

Ὁ Ἀρισταγόρας ζητήσας ἔλαβε παρὰ τοῦ Ἀρταφέρνου, κατὰ συγκατάθεσιν τοῦ βασιλέως, τὴν ἄδειαν καὶ ἐπολιόρησε τὴν νῆσον Νάξον,¹ ἀλλὰ δὲν ἐκυρίευσεν αὐτήν. Διὰ τὴν ἀποτυχίαν δὲ τῆς πολιορκίας ταύτης ὑπώπτευσεν ὅτι θὰ στερηθῇ τῆς βασιλείας τῆς Μιλήτου. Συνέλαβε λοιπὸν τὴν ἰδέαν νὰ ἀποστατήσῃ ἀπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας.

Τότε συνέπεσε νὰ συμβῇ τὸ ἐξῆς· ὁ Ἰστιαῖος, θέλων νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν Ἀρισταγόραν ν' ἀποστατήσῃ ἀπὸ τοῦ βασιλέως, κατ' οὐδένα τρόπον ἠδύνατο νὰ πράξῃ τοῦτο, διότι ἐφυλασσοντο ὅλαι αἱ ὁδοί. Διὰ τοῦτο ἐπενόησε τὸ ἐξῆς· ἐξύρισε καλῶς τὴν κεφαλὴν τοῦ πιστοτάτου τῶν δούλων του, ἔγραψε στίγματα ἐπ' αὐτῆς καὶ ἀνέμεινε ν' ἀναφυῶσιν αἱ τρίχες. Ἄμα δ' αὐταὶ ἀνεφύησαν, ἀπέπεμψεν αὐτὸν εἰς Μίλητον παραγγείλας νὰ εἴπῃ εἰς τὸν Ἀρισταγόραν νὰ ξυρίσῃ τὴν κεφαλὴν καὶ νὰ παρατηρήσῃ αὐτήν. Ἐλεγον δὲ τὰ στίγματα ἀπόστασιν.² Ἐπραττε δὲ ταῦτα ὁ Ἰστιαῖος, διότι ἐθεώρει μεγάλην συμφορὰν τὸ νὰ κρατῆται εἰς τὰ Σοῦσα. Γινομένης δ' ἐπαναστάσεως, πολλὰς ἐλπίδας εἶχε νὰ καταβῇ εἰς τὰ παράλια.

Ὁ Ἀρισταγόρας, ξυρίσας πάλιν τὴν κεφαλὴν τοῦ δούλου καὶ ἰδὼν τὰ ἐπ' αὐτῆς γράμματα, ἀναφανδὸν ἀπεστάτησε, πράττων ὅ,τι ἠδύνατο κατὰ τοῦ Δαρείου. Καὶ πρῶτον μὲν λέγων ὅτι ἀφίνει τὴν βασιλείαν, ἔκαμνεν ἰσονομίαν εἰς τὴν Μίλητον, ἵνα οἱ Μιλήσιοι συναποστατήσωσι μετ' αὐτοῦ προθύμως. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀπεστάτησε καὶ τὴν ἄλλην Ἴωνίαν καὶ διώρισεν εἰς ἐκάστην πόλιν στρατηγούς ἀντὶ τῶν τυράννων, τοὺς ὁποίους ἐξεδίωξεν.

¹ Τῷ 501 πρὸ Χριστοῦ.

² Ἐπανάστασιν.

56. Ὁ Ἀρισταγόρας ζητεῖ βοήθειαν.

Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τῶν Ἴωνικῶν πόλεων, ὁ Ἀρισταγόρας ἐπλευσεν εἰς τὴν Λακεδαίμονα,¹ ἵνα ζητήσῃ βοήθειαν. Εἰς τὴν Σπάρτην ἐβασίλευε τότε ὁ Κλεομένης, ὅστις, ὡς λέγουσιν, ἦτο οὐχὶ ὑγιῆς τὰς φρένας, ἀλλ' ἐπιρρηπὴς εἰς τὴν μανίαν. Πρὸς τοῦτον ἐλθὼν ἔλεγεν ὁ Ἀρισταγόρας· «Κλεόμενες, μὴ θαυμάσῃς ἡτὴν σπουδὴν τῆς ἐνταῦθα ἀφίξεώς μου, διότι αἱ περιστάσεις εἶναι ἄτοιαυται. Οἱ παῖδες τῶν Ἴωνων νὰ εἶναι δοῦλοι ἀντὶ ἐλευθέρων, εἶναι ἐντροπὴ καὶ ἄλλος μέγιστος καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ εἰς ὑμᾶς, οἷνινες εἰσθε οἱ πρῶτοι τῆς Ἑλλάδος. Δι' ὄνομα ἡλιοπὸν τῶν Ἑλληνικῶν Θεῶν, σώσατε ἐκ τῆς δουλείας τοὺς Ἴωνας, οἵτινες εἶναι τοῦ αὐτοῦ αἵματος μὲ ὑμᾶς. Δύνασθε δ' εὐκόλως νὰ πράξῃτε τοῦτο, διότι οἱ μὲν βάρβαροι δὲν εἶναι δυνατοί, ὑμεῖς δὲ ὡς πρὸς τὰ πολεμικὰ ἐφθάσατε εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τῆς ἀνδρείας. Θὰ ἀποκτήσῃτε δὲ καὶ χώρας πολλὰς καὶ πλοῦτον πολύν». Ὁ μὲν Ἀρισταγόρας ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ Κλεομένης ἀπήντησεν· «᾿Ω ξένε Μιλήσιε, θὰ σοι ἀποκριθῶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας».

Ἀφοῦ ἦλθεν ἡ τρίτη ἡμέρα ἐκάλεσε καὶ ἠρώτησεν ὁ Κλεομένης τὸν Ἀρισταγόραν πόσων ἡμερῶν δρόμος ἦτο ἀπὸ τῆς θαλάσσης τῶν Ἴωνων μέχρι τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας· αὐτὸς δὲ λέγει τριῶν μηνῶν. Ἀμέσως τότε ὁ Κλεομένης εἶπεν· «᾿Ω ξένε Μιλήσιε, ἀπομακρύνθητι ἐκ τῆς Σπάρτης πρὶν δύσῃ ὁ ἥλιος, διότι οὐδένα λόγον φρόνιμον λέγεις εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἢ ἐλθὼν νὰ φέρῃς αὐτοὺς μακρὰν τῆς θαλάσσης τριῶν μηνῶν δόδον».

Ὁ μὲν Κλεομένης ταῦτα εἰπὼν ἐπορεύθη εἰς τὴν οἰκίαν του. Ὁ δὲ Ἀρισταγόρας λαθὼν ἰκετηρίαν² ἐπορεύθη εἰς τοῦ Κλεομένου· εἰσελθὼν δὲ ἐντὸς ὡς ἰκέτης παρεκάλει τὸν Κλεομένην νὰ ἐπακούσῃ αὐτοῦ, ἀφοῦ ἀποπέμψῃ τὸ παιδίον, διότι πλησίον τοῦ

¹ Τῷ 500 πρὸ Χριστοῦ.

² Ἰκετηρία ἐλέγετο ἐλαία, (ράβδος ἢ κλάδος ἐλαίας), ἣν κρατῶν εἰς χεῖρας ὁ ἰκέτης κατέφηνγεν ἐπικαλούμενος τὴν βοήθειαν ἢ συνδρομὴν τινος κατὰ γινόμενης αὐτῷ ἀδικίας.

Κλεομένους ἔτυχε νὰ ἴσταται ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ, ἣτις ὠνομάζετο Γοργῶ. Ἡ Γοργῶ ἦτο τὸ μόνον τέκνον τοῦ Κλεομένους, ὁκτῶ ἢ ἐννέα ἐτῶν τὴν ἡλικίαν.

Ὁ Κλεομένης εἶπεν εἰς τὸν Ἀρισταγόραν νὰ λέγῃ ὅ,τι θέλει, χωρὶς παντελῶς νὰ ἐμποδίζηται ἕνεκα τοῦ παιδίου. Τότε ὁ Ἀρισταγόρας ὑπισχνεῖτο κατ' ἀρχὰς δέκα τάλαντα εἰς τὸν Κλεομένην, ἂν ἐκτελέσῃ ὅσα ἐζήτει παρ' αὐτοῦ. Ἀρνούμενου δὲ τοῦ Κλεομένους, προέβαινεν ὁ Ἀρισταγόρας αὐξάνων τὰ χρήματα, ἕως ὅτου ἔφθασεν εἰς τὰ πεντήκοντα τάλαντα. Τότε τὸ παιδίον ἐφώνασε· «Πάτερ, θά σε διαφθείρῃ ὁ ξένος, ἐὰν δὲν σηκωθῆς νὰ φύγῃς ἀπ' ἐδῶ».

Τότε ὁ Κλεομένης εὐχαριστηθεὶς διὰ τὴν παραίνεσιν τοῦ παιδίου μετέβη εἰς ἕτερον οἶκημα, ὁ δὲ Ἀρισταγόρας ἀνεχώρησεν ὀριστικῶς ἐκ τῆς Σπάρτης, χωρὶς νὰ δυνηθῆ ἐπὶ πλέον νὰ εἶπῃ τι περὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγοῦσης εἰς τὴν Περσίαν.

Ἐκδιωχθεὶς ὁ Ἀρισταγόρας ἐκ τῆς Σπάρτης ἀφίκετο εἰς Ἀθήνας. Οἱ Ἀθηναῖοι τότε εἶχον κηρυχθῆ φανεροὶ πολέμιοι τῶν Περσῶν, διότι ὁ Ἀρταφέρνης ἐκέλευεν αὐτούς, ἐὰν ἤθελον τὴν σωτηρίαν των νὰ δεχθῶσιν ὀπίσω τὸν Ἰππίαν· τοῦτο ὁμῶς κατ' οὐδένα τρόπον ἐδέχοντο οἱ Ἀθηναῖοι. Ὁ δὲ Ἀρισταγόρας παρουσιασθεὶς εἰς τὸν δῆμον ἔλεγε τὰ αὐτά, τὰ ὅποια καὶ ἐν Σπάρτῃ προσέτι δὲ ὅτι οἱ Μιλήσιοι εἶναι ἄποικοι τῶν Ἀθηναίων καὶ πρέπει οὗτοι διὰ τοῦτο νὰ σώσωσιν αὐτούς. Οἱ Ἀθηναῖοι δ' ἀπεφάσισαν τότε ν' ἀποστείλωσιν εἴκοσι πλοῖα, ἵνα βοηθήσωσι τοὺς Ἴωνας· στρατηγὸν δὲ διώρισαν τὸν Μελάνθιον, πολίτην κατὰ πάντα ἐκλεκτόν. Ταῦτα δὲ τὰ πλοῖα ἐγένοντο αἰτία κακῶν καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ εἰς τοὺς βαρβάρους.

57. Αἱ Σάρδεις πυρπολοῦνται.

Ὁ Ἀρισταγόρας ἐκ τῶν Ἀθηνῶν ἀφίκετο εἰς τὴν Μίλητον· Κατόπιν δ' αὐτοῦ ἔφθασαν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι μὲ εἴκοσι πλοῖα, ἔχοντες ἅμα καὶ πέντε τριήρεις τῶν Ἐρετριέων. Τότε ὁ Ἀρι-

σταγόρας ἔστειλε κατὰ τῶν Σάρδεων στρατόν, ὅστις ἔκυρίευσεν αὐτάς,¹ χωρὶς οὐδεὶς ν' ἀντισταθῆ.

Αἱ περισσότεραι οἰκίαι εἰς τὰς Σάρδεις ἦσαν καλάμιναι, ὅσαι δὲ ἦσαν πλίνθιναι, εἶχον ἐκ καλάμου τὰς ὀροφάς. Ἐκ τούτων στρατιώτης τις ἐπυρπόλησε μίαν· ἀμέσως δὲ τὸ πῦρ μεταδιδόμενον ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν ἔκαυσεν ὅλην τὴν πόλιν. Ἀφοῦ δ' ἐνύκτωσεν, οἱ Ἴωνες ἐπέστρεψαν εἰς τὰ πλοῖα.

Τότε οἱ Πέρσαι, οἱ ἐντὸς τοῦ Ἄλυος ποταμοῦ² κατοικοῦντες, μαθόντες ταῦτα πρῶτοι τῶν ἄλλων συνηθροίζοντο καὶ ἤρχοντο πρὸς βοήθειαν τῶν Λυδῶν, ἀλλὰ δὲν εὔρον τοὺς Ἴωνας εἰς τὰς Σάρδεις. Ἀκολουθοῦντες δὲ καταφθάνουσιν αὐτοὺς ἐν Ἐφέσῳ³ ἐκεῖ δέ, μάχης γενομένης, ἐνικήθησαν οἱ Ἴωνες.

Μετὰ ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι ἐγκατέλιπον ὀλοτελῶς τοὺς Ἴωνας, οὐδὲ ἐβοήθουν πλέον αὐτούς. Ἐξηκολούθουν ὅμως οἱ Ἴωνες ν' ἀγωνίζωνται μόνοι.

Ὡς δὲ ἠγγέλθη εἰς τὸν Δαρεῖον, ὅτι αἱ Σάρδεις κυριευθεῖσαι ἐκάησαν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Ἴωνων καὶ ὅτι ἀρχηγὸς τούτων ἐγένετο Ἀρισταγόρας ὁ Μιλήσιος, πρῶτον μὲν ἠρώτησεν ὁποῖοί τινες ἦσαν οἱ Ἀθηναῖοι, ἔπειτα δὲ ἐζήτησε τὸ τόξον καὶ θέσας ἐπ' αὐτοῦ βέλος ἐτίναξεν αὐτὸ ἄνω εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἶπεν· «ὦ Ζεῦ, ἀξίωσόν με νὰ ἐκδικηθῶ τοὺς Ἀθηναίους». Ἀφοῦ δὲ εἶπε ταῦτα, προσέταξεν ἕνα ἐκ τῶν ὑπηρετῶν, ὅσάκις κἀθηται εἰς τὸ δεῖπνον, νὰ λέγῃ εἰς αὐτὸν τρεῖς φορές. «Δέσποτα, μέμνησο τῶν Ἀθηναίων».

§§. Ὁ Ἰστιαῖος ἐνώπιον τοῦ Δαρείου. Θάνατος τοῦ Ἀρισταγόρου.

Μετὰ ταῦτα ὁ Δαρεῖος ἐκάλεσεν ἐνώπιόν του τὸν Ἰστιαῖον τὸν Μιλήσιον καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν. «Μανθάνω, Ἰστιαῖε, ὅτι ὁ ἐπί-

¹ Τῷ 499 πρὸ Χριστοῦ.

² Πρὸς δυσμὰς τοῦ Ἄλυος ποταμοῦ.

³ Ἡ Ἐφεσὸς ἦτο μία τῶν ἐπισήμων ἀρχαίων πόλεων τῆς μικρᾶς Ἀσίας, μητρόπολις τῆς Ἴωνίας, κειμένη ἐπὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Καύστρου ποταμοῦ, ἀπέναντι, καὶ ὀλίγον βορειότερον, τῆς νήσου Σάμου.

»τροπος, εἰς τὸν ὁποῖον σὺ ἐπέτρεψας τὴν Μίλητον, ἐπαναστα-
 »τήσας μὲ ἀπεστέρησε τῶν Σάρδεων. Τώρα λοιπὸν πῶς σοι φαί-
 »νονται ταῦτα; Πῶς δ' ἄνευ τῆς ἰδικῆς σου συμβουλῆς ἐπρά-
 »χθη τοιοῦτόν τι;»

Ὁ δὲ Ἴστιαῖος ἀπεκρίθη· «Βασιλεῦ, ποῖον λόγον εἶπες; τίνας
 »ἀγαθοῦ στεροῦμαι ἐγώ, ὥστε νὰ συμβουλευέσω πρᾶγμα, τὸ ὁ-
 »ποῖον μεγάλως δύναται νὰ δυσαρεστήσῃ σέ; Ἐάν, ὦ βασι-
 »λεῦ, ἐγένετο ὅ,τι μοι λέγῃς, ὅπερ δὲν πιστεύω, σκέφθητι
 »ποῖον κακὸν ἔπραξας, ἀπομακρύνας με ἀπὸ τῶν παραθαλασ-
 »σίων μερῶν. Ἐάν ἐγὼ ἤμην ἐν Ἴωνίᾳ, οὐδεμία πόλις ἤθελε
 »κἀμει τὸ ἐλάχιστον κίνημα. Ἄφες με λοιπὸν ἀμέσως τώρα
 »νὰ πορευθῶ εἰς Ἴωνίαν, ἵνα ἐπαναφέρω εἰς τάξιν ὅλα τὰ ἐκεῖ
 »καὶ παραδώσω εἰς χεῖράς σου τὸν ἐπίτροπον τῆς Μιλήτου,
 »ὅστις ἐμηχανεύθη ταῦτα».

Ὁ Ἴστιαῖος ταῦτα λέγων ἠπάτησε τὸν Δαρεῖον, ὅστις πει-
 σθεις ἀπέστειλεν αὐτὸν παραγγείλας, ἀφοῦ ἐκτελέσῃ ὅσα ὑπέ-
 σχετο, νὰ ἐπιστρέψῃ πάλιν εἰς τὰ Σοῦσα.

Ὁ δὲ ὑπαρχος τῶν Σάρδεων Ἀρταφέρνης καὶ ὁ στρατηγὸς
 Ὀτάνης διωρίσθησαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως νὰ ἐκστρατεύσωσι κατὰ
 τῆς Ἴωνίας καὶ τῆς γείτονος Αἰολίδος. Καὶ τῆς μὲν Ἴωνίας ἐκυ-
 ρίευσαν τὰς Κλαζομένας, τῶν δὲ Αἰολέων τὴν Κύμην.

Ὅτε δὲ ἐκυριεύοντο αἱ πόλεις, ὁ Ἀρισταγόρας ὁ Μιλήσιος,
 ὅστις, ὡς ἀπεδείχθη, δὲν ἦτο μεγαλόψυχος, βλέπων ὅτι ἦτο ἀ-
 δύνατον νὰ ὑπερτερήσῃ τὸν βασιλέα Δαρεῖον, συνεκάλεσε τοὺς
 συστασιώτας καὶ συνεσκέπτετο μετ' αὐτῶν, λέγων ὅτι εἶναι συμ-
 φερότερον εἰς αὐτοὺς νὰ ἔχωσιν ἔτοιμον καταφύγιόν τι, ἐάν
 συμβῇ νὰ ἐκδιωχθῶσιν ἐκ τῆς Μιλήτου. Ἐπιτρέπει λοιπὸν τὴν
 Μίλητον εἰς τὸν Πυθαγόραν, ἐκλεκτὸν ἄνδρα ἐκ τῶν πολιτῶν,
 αὐτὸς δὲ παραλαβὼν πάντα τὸν βουλόμενον ἔπλευσεν εἰς τὴν
 Θράκην, ὅπου ἐκυρίευσεν χώραν τινά. Ἐκεῖ ὅμως κατόπι, πο-
 λιορκῶν πόλιν τινά, φονεύεται ὑπὸ τῶν Θρακῶν καὶ αὐτὸς ὁ
 Ἀρισταγόρας, καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ καταστρέφεται. Ὁ Ἀριστα-
 γόρας λοιπὸν, ἀποστατήσας τὴν Ἴωνίαν, τοιοῦτοτρόπως ἐτε-
 λεύτησεν.

ΕΡΑΤΩ

BIBLION EKTON

ΕΡΑΤΩ

Β9. Οἱ Ἴωνες καταστρέφονται. Θάνατος τοῦ Ἰστιαίου.

Ὁ Ἰστιαῖος, ὁ τύραννος τῆς Μιλήτου, ἀφειθείς ὑπὸ τοῦ Δαρείου, μετέβη εἰς τὰς Σάρδεαις. Ἐκεῖ ἠρώτησεν αὐτὸν ὁ ὑπαρχος τῶν Σάρδεων Ἀρταφέρνης διὰ τί νομίζει ὅτι ἀπεστάτησαν οἱ Ἴωνες. Ὁ δὲ Ἰστιαῖος ὑπεκρίνετο ὅτι οὐδὲν ἐγνώριζε. Τότε ὁ Ἀρταφέρνης εἶπεν· «Ἰδοῦ, ὦ Ἰστιαιε, πῶς ἔχουσι ταῦτα τὰ πράγματα· τὸ ὑπόδημα τοῦτο ἔραψας μὲν σύ, ὑπεδύθη δὲ ὁ Ἀρισταγόρας».

Φοβηθεὶς τότε ὁ Ἰστιαῖος τὸν Ἀρταφέρνην, ἐδραπέτευσε τὴν αὐτὴν νύκτα καὶ κατέβη εἰς τὴν παραλίαν καὶ ἐκεῖθεν διαβὰς εἰς τὴν Χίον συνελήφθη καὶ ἐδέθη ὑπὸ τῶν Χίων, κατηγορηθεὶς ὅτι ἐνήργει ὑπὲρ τοῦ Δαρείου. Μαθόντες ὅμως μετ' ὀλίγον οἱ Χῖοι ὅλην τὴν ἀλήθειαν ἔλυσαν αὐτόν. Κατόπιν τῇ βοηθείᾳ τῶν Χίων ἠθέλησεν ὁ Ἰστιαῖος νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Μίλητον, ἀλλ' οἱ Μιλήσιοι ἐξεδίωξαν αὐτόν.

Οἱ δὲ στρατηγοὶ τῶν Περσῶν συνενώσαντες τὰ στρατεύματά των ὠδήγουν αὐτὰ κατὰ τῆς Μιλήτου, δώσαντες ὀλιγωτέραν προσοχὴν εἰς τὰς ἄλλας μικρὰς πόλεις. Οἱ δὲ Ἴωνες ἀπεφάσισαν νὰ συναχθῶσιν ἀμέσως εἰς Λάδην, ἵνα ναυμαχήσωσιν ὑπὲρ τῆς Μιλήτου. Εἶναι δὲ ἡ Λάδη μικρὰ νῆσος κειμένη ἀπέναντι τῆς πόλεως τῶν Μιλησίων.¹ Ἐκεῖ συνήχθησαν τριακόσια πεν-

¹ Ἡ Λάδη σήμερον ἠνώθη μετὰ τῆς ἠπείρου, προσχωθείσης τῆς θαλάσσης ὑπὸ τοῦ Μαιάνδρου ποταμοῦ.

τήκοντα τρία πλοῖα τῶν Ἴωνων· τῶν δὲ βαρβάρων ὁ στόλος συνέκειτο ἐξ ἑξακοσίων πλοίων.

Πρὶν δὲ ἀρχίσῃ ἡ ναυμαχία, ὁ στρατηγὸς Διονύσιος ὁ Φωκαεὺς ἐγγύμναζεν ἀδιακόπως ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας τοὺς Ἴωνας, οἵτινες ταλαιπωρούμενοι ἐκ τῶν κόπων εἶπον μεταξύ των τὴν ὀγδόην ἡμέραν· «Εἰς τίνα θεὸν πταίσαντες ὑποφέρομεν τόσας κακουχίας; Βεβαίως παράφρονες εἴμεθα, ἀνεχόμενοι νὰ βασανιζώμεθα σκληρῶς ὑπὸ ἐνὸς ἀλαζόνος Φωκαέως. Πολλοὶ δὲ ἐξ ἡμῶν ἠσθένησαν καὶ πολλοὶ εἶναι ὑποπτοὶ ὅτι θὰ πάθωσι τὸ «αὐτό. Ἀντὶ λοιπὸν ὄλων τούτων τῶν κακῶν προτιμότερα εἶναι «εἰς ἡμᾶς ἡ δουλεία. Ἐλάτε τοῦ λοιποῦ ἄς μὴ ὑπακούωμεν εἰς «αὐτόν». Ταῦτα εἶπον, καὶ μετὰ ταῦτα οὐδεὶς ὑπήκουεν εἰς «αὐτόν, ἀλλ' ἐξελθόντες πάντες εἰς τὴν ξηρὰν ἠσύχαζον».

Μετὰ ταῦτα δὲ ἀρξαμένης τῆς ναυμαχίας,¹ ὑπεχώρησαν οἱ πλείονες τῶν Ἴωνων, γενομένης τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τῶν Σαμίων. Τοιουτοτρόπως δὲ ἐνίκων οἱ Πέρσαι καὶ νικῶντες ἐπολιόρκουν τὴν Μίλητον καὶ ἐκ τῆς ξηρᾶς καὶ ἐκ τῆς θαλάσσης· κατόπιν δὲ ἐκυρίευσαν αὐτήν, τὸ ἕκτον ἔτος ἀπὸ τῆς ἀποστάσεως τοῦ Ἀρισταγόρου. Ἐκ τῶν κατοίκων τῆς ἐφόρευσαν τοὺς πλείστους, ὅσους δὲ ἠχμαλώτισαν ἔφερον εἰς τὰ Σοῦσα. Ὁ δὲ βασιλεὺς χωρὶς νὰ κακοποιήσῃ τούτους, διέταξε νὰ κατοικήσωσιν εἰς τὴν πόλιν Ἄμπην ἐπὶ τῶν παραλίων τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης,² ἔνθα ὁ Τίγρις ποταμὸς ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν.

Τοιουτοτρόπως λοιπὸν ἡ Μίλητος ἠρημώθη Μιλησίων. Κυριευθεῖσης δὲ τῆς Μιλήτου, ἀμέσως οἱ Πέρσαι κατέλαβον τὴν Καρίαν,³ τῆς ὁποίας ἄλλαι μὲν πόλεις ὑπετάχθησαν ἐκουσίως, ἄλλαι δὲ διὰ τῆς βίας. Τοιουτοτρόπως μετ' ὀλίγον οἱ Πέρσαι ἐγένοντο κύριοι ὄλων τῶν ἐν Ἀσίᾳ Ἑλληνικῶν πόλεων καὶ τῶν ἐν Εὐρώπῃ, ὅσαι εἶναι πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς εἰς τὸν Ἑλλήσποντον εἰσόδου.

Ὁ δὲ Ἰστιαῖος συνελήφθη αἰχμάλωτος ὑπὸ τοῦ Ἀρπάγου, ἀνδρὸς Πέρσου, ἐν τινὶ μάχῃ γενομένῃ μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ

¹ Τῷ 494 πρὸ Χριστοῦ.

² Ἐρυθρὰν Θάλασσαν λέγει ἐδῶ ὁ Ἡρόδοτος τὸν Περσικὸν κόλπον.

³ Τὰ παρῶν τῆς Καρίας κατόχουν πόλεις ἔλλην. Ἴωνων καὶ Δωριέων.

Περσῶν ἐν τῇ Ἀταρνεϊτίδι χώρᾳ.¹ συλληφθεὶς δὲ ἐθανατώθη, ἣ δὲ κεφαλὴ τοῦ ταριχευθεῖσα ἐστάλη πρὸς τὸν βασιλέα Δαρεῖον εἰς Σοῦσα.

60. Ὁ Μαρδόνιος πέμπεται κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ Ἴωνες μετὰ τὴν ἐπανάστασιν ὑποταχθέντες εἰς τοὺς Πέρσας ἔζων ἐν εἰρήνῃ. Ἄμα δὲ ἤλθεν ἡ ἀνοιξίς, παυθέντων τῶν ἄλλων στρατηγῶν ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ὁ Μαρδόνιος τοῦ Γωβρύου κατέβαινε εἰς τὰ παράλια ἄγων στρατὸν ὑπέρπολον μὲν πεζόν, πολὺν δὲ ναυτικόν. ἦτο δὲ νέος τὴν ἡλικίαν καὶ νεωστὶ εἶχε νυμφευθῆ τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως Ἀρταζώστραν.

Ἄγων δὲ τὸν στρατὸν τοῦτον ὁ Μαρδόνιος, ἀφοῦ ἔφθασεν εἰς τὴν Κιλικίαν αὐτὸς μὲν ἐπιβὰς ἐπὶ πλοίου ἤρχετο ὁμοῦ μὲ τὰ ἄλλα πλοῖα, τὸν δὲ πεζὸν στρατὸν ἄλλοι ἡγεμόνες ὠδήγουν ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον. Ὡς δὲ παραπλέων ὁ Μαρδόνιος τὴν Ἀσίαν ἀφίκετο εἰς τὴν Ἴωνίαν ἔπαυσε πάντας τοὺς στρατηγούς τῶν Ἴωνων καὶ καθίστα εἰς τὰς πόλεις δημοκρατίαν. Ταῦτα δὲ ποιήσας ἔσπευδε πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον, ὅπου συνηθροίσθη καὶ ὁ πεζὸς καὶ ὁ ναυτικὸς στρατός, καὶ διαβὰς τοῦτον ἐπορεύετο διὰ τῆς Εὐρώπης· ἐπορεύετο δὲ κατὰ τῆς Βρετρίας καὶ τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ ναυτικὸς στρατός του πλέων κατέστρεψε τὴν νῆσον Θάσον ἀπὸ τῆς Θάσου ἔφθασε μέχρι τῆς Ἀκάνθου.² Ἐνῶ δὲ ἀπὸ τῆς Ἀκάνθου ἐξεκίνησεν ἵνα κάμψῃ τὸν Ἄθων, ἔπνευσε σφοδρὸς ἄνεμος καὶ ἔρριψεν ἔξω εἰς τὸν Ἄθων πολλὰ πλοῖα.³ Λέγεται δὲ ὅτι κατεστράφησαν περὶ τὰ τριακόσια πλοῖα καὶ ὑπὲρ τὰς εἰκοσι χιλιάδας ἀνθρώπων. Ταῦτα λοιπὸν ἔπασχεν ὁ ναυτικὸς στρατός.

Κατὰ δὲ τοῦ Μαρδόνιου καὶ τοῦ πεζοῦ, ἐστρατοπεδευμένου ἐν Μακεδονίᾳ, ἐπέπεσον ἐν καιρῷ νυκτὸς οἱ Βρύγοι Θραῖκες καὶ ἐφό-

¹ Ἀταρνεὺς καὶ Ἀταρνεῖτις χώρα—τόπος τις ἐν τῇ Μυσίᾳ.

² Ἡ Ἀκάνθος ἦτο πόλις κειμένη ὀλίγον ἀνωτέρω τοῦ λαιμοῦ τῆς ἐν τῇ Χαλκιδικῇ χερσονήσῳ ἄκρας τοῦ Ἄθω.

³ Τῷ 492 πρὸ Χρ. σιού.

νευσαν πολλούς ἐξ αὐτῶν, ἐτραυματίσαν δὲ τὸν Μαρδόνιον. Ὁ Μαρδόνιος ὅμως ἔμεινεν ἕως οὗ ὑπέταξεν αὐτούς. Κατόπιν δέ, μετὰ τὰς ζημίας ταύτας, ἐπέστρεψεν ὀπίσω εἰς τὴν Ἀσίαν ἐπονειδίστως ἀγωνισθεῖς.

61. Αἰγινῆται καὶ Ἀθηναῖοι καὶ Σπαρτιᾶται. Θάνατος τοῦ Κλεομένου.

Μετα ταῦτα¹ ὁ Δαρεῖος ἠθέλησε νὰ δοκιμάσῃ τοὺς Ἕλληνας τί διενουῶντο, νὰ πολεμήσωσιν ἢ νὰ παραδοθῶσιν. Ἐπεμπε λοιπὸν κήρυκας εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος νὰ ζητήσωσι γῆν καὶ ὕδωρ ὡς σημεῖον ὑποταγῆς εἰς τὸν βασιλέα· συγχρόνως δὲ παρεσκευάζετο πολεμικῶς.

Εἰς τοὺς ἐλθόντας εἰς τὴν Ἑλλάδα κήρυκας πολλοί, καὶ μάλιστα οἱ νησιῶται, ἔδιδον γῆν καὶ ὕδωρ. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως ἔρριψαν τοὺς κήρυκας εἰς τὸ βάραθρον, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι εἰς φρέαρ καὶ ἐκέλευον αὐτούς νὰ λάβωσιν ἐκεῖθεν καὶ νὰ φέρωσιν εἰς τὸν βασιλέα ὅσῃν ἠθελον γῆν καὶ ὕδωρ. Μεταξὺ δὲ τῶν δόντων γῆν καὶ ὕδωρ ἦσαν καὶ οἱ Αἰγινῆται. Ἡ πράξις αὕτη τῶν Αἰγινητῶν ἐξώργισε τοὺς Ἀθηναίους, οἱ ὅποιοι διὰ τοῦτο μεταθάντες εἰς τὴν Σπάρτην κατηγοροῦν τοὺς Αἰγινῆτας ὡς προδότας τῆς Ἑλλάδος.

Ἀκούσας τὴν κατηγορίαν ταύτην ὁ Κλεομένης, ὁ εἰς ἐκ τῶν δύο βασιλέων τῆς Σπάρτης, διέβη εἰς Αἶγιναν θέλων νὰ συλλάβῃ τοὺς πρωταίτιους τῶν Αἰγινητῶν.

Τότε πολλοὶ ἐκ τῶν Αἰγινητῶν ἀνθίσταντο, μάλιστα δὲ ὁ Κρῖος τοῦ Πολυκρίτου εἶπεν εἰς τὸν Κλεομένην, ὅτι δὲν θὰ τῷ γείνη ἡ χάρις νὰ λάβῃ οὐδένα ἐκ τῶν Αἰγινητῶν, ἐπειδὴ αὐτὸς πράττει ταῦτα ἄνευ τῆς θελήσεως τῶν Σπαρτιατῶν, ἀλλὰ ὠροδοκῆθεις ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Ἐλεγε δὲ ταῦτα ὁ Κρῖος κατὰ παραγγελίαν τοῦ ἐτέρου βασιλέως τῆς Σπάρτης Δημαράτου, ὅστις διέκειτο ἐχθρικῶς πρὸς τὸν Κλεομένην. Ἀποδιωκόμενος δὲ ὁ Κλεο-

¹ Τῷ 491 πρὸ Χριστοῦ.

μένης ἐκ τῆς Αἰγίνης ἠρώτησε τὸν Κρῖον πῶς ὠνομάζετο· ἐκεῖνος δὲ εἶπε τὸ ὄνομά του. Τότε ὁ Κλεομένης ἀπήντησε· «Καιρὸς εἶναι νὰ καταχαλκώσης, ὦ κριέ, τὰ κέρατά σου, διότι θ' ἀντιπαλαίσης πρὸς μέγα κακόν».

Κατὰ τὸν χρόνον δὲ τοῦτον ὁ Δημάρτος μένων ἐν Σπάρτῃ διέβαλλεν ἐκ φθόνου τὸν Κλεομένη. Ὁ δὲ Κλεομένης ἐπιστρέψας εἰς Σπάρτην κατηγορήσε τὸν Δημάρτον ὡς νόθον υἱὸν τοῦ πατρὸς του καὶ κατώρθωσε ν' ἀποδείξῃ τοῦτο καὶ νὰ στερήσῃ αὐτὸν τῆς βασιλείας. Ἀντὶ δὲ τοῦ Δημαράτου ἐγένετο βασιλεὺς ὁ Λεωτυχίδης. Ὁ δὲ Δημάρτος ἔφυγεν εἰς τὴν Ἀσίαν πρὸς τὸν βασιλεῖα Δαρεῖον, ὅστις ὑπεδέχθη αὐτὸν μεγαλοπρεπῶς καὶ ἔδωκε γῆν καὶ πόλεις νὰ διοικῇ.¹

Τότε ὁ Κλεομένης παραλαβὼν τὸν Λεωτυχίδην ἐπορεύετο κατὰ τῶν Αἰγινητῶν. Οἱ δὲ Αἰγινῆται δὲν ἀντέστησαν πλέον, ἐπειδὴ ἦλθον καὶ οἱ δύο βασιλεῖς τῶν Σπαρτιατῶν· οὗτοι δ' ἐκλέξαντες δέκα τοὺς σημαντικωτάτους ἐκ τῶν Αἰγινητῶν, ἐν οἷς καὶ Κρῖον τὸν Πολυκρίτου, ἔφερον εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ κατέθεσαν ὡς παρακαταθήκην εἰς τοὺς μεγίστους ἐχθροὺς τῶν Αἰγινητῶν Ἀθηναίους.

Μετὰ ταῦτα ὁ Κλεομένης παρεφρόνησε καὶ λαβὼν μάχαιραν παρὰ τοῦ φυλάττοντος αὐτὸν δούλου διέσχισε διὰ ταύτης τὰς σάρκας του καὶ οὕτως ἐτελεύτησεν.

62. Ἡ περὶ παρακαταθήκης διήγησις τοῦ Λεωτυχίδου.

Μαθόντες οἱ Αἰγινῆται, ὅτι ἀπέθανεν ὁ Κλεομένης, ἐπεμφαν ἀγγέλους εἰς Σπάρτην καὶ κατηγοροῦν τὸν Λεωτυχίδην περὶ τῶν ἐν Ἀθήναις κρατουμένων δέκα Αἰγινητῶν ὡς ὀμήρων. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι συγκροτήσαντες δικαστήριον ἔκριναν ὅτι οἱ Αἰγινῆται περιυβρίσθησαν ὑπὸ τοῦ Λεωτυχίδου· ἐγένετο δὲ κατόπιν συμφωνία τῶν Αἰγινητῶν μετὰ τοῦ Λεωτυχίδου νὰ μεταβῶσιν ὁμοῦ εἰς Ἀθήνας καὶ νὰ τοῖς ἀποδώσῃ οὗτος τοὺς ἀνθρώπους των.

¹ Περὶ Δημαράτου εἶδε πάλιν ἐν § 72.

Ὡς δὲ ἔφθασαν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐζήτουν τοὺς ὀμήρους, οἱ Ἀθηναῖοι ἠρνοῦντο εὐρίσκοντες πρόφασιν, ὅτι παρακατέθεσαν αὐτοὺς καὶ οἱ δύο βασιλεῖς καὶ ὄχι μόνος ὁ Λεωτυχίδης. Τότε οὗτος διηγήθη εἰς αὐτοὺς τὰ ἐξῆς· «Ὡ Ἀθηναῖοι, πράξατε ὅ,τι ἠθέλητε. Ἀκούσατε ὅμως τί ἐγένετο ἐν τῇ Σπάρτῃ περὶ παρακαταθήκης. Λέγομεν ἡμεῖς οἱ Σπαρτιᾶται ὅτι ἐξησεν ἐν τῇ Λακεδαιμόνι, τρεῖς γενεὰς πρὸ ἐμοῦ, Γλαῦκος τις υἱὸς τοῦ Ἐπικύδους. Οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἐφημίζετο ὡς δικαιοτάτος. Πρὸς τοῦτον ἐλλῶν Μιλήσιός τις λέγει· Εἶμαι Μιλήσιος καὶ ἔρχομαι, ὦ Γλαῦκε, θέλων ν' ἀπολαύσω τῆς δικαιοσύνης σου, ἢ ὅποια καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα διαφημίζεται. Ἐπειδὴ ἡ Ἰωνία εἶναι πάντοτε ἐπικίνδυνος, ἢ δὲ Πελοπόννησος ἀσφαλῆς, ἔκρινα καλὸν νὰ ἐξαργυρώσω τὸ ἥμισυ τῆς περιουσίας μου καὶ νὰ τὸ παρακαταθέσω εἰς σέ, κάλλιστα γνωρίζων ὅτι θὰ μοὶ φυλάξης τοῦτο ἀνέπαφον. Σὺ λοιπὸν λάβε τὰ χρήματα καὶ τὰ σύμβολα¹ ταῦτα· ὅστις δ' ἂν ἔχων ὅμοια σύμβολα ἔλθῃ καὶ ζητῇ τὰ χρήματα, ἀπόδος εἰς αὐτὸν ταῦτα».

Ὁ μὲν λοιπὸν ἀπὸ Μιλήτου ἐλλῶν ξένος τοσαῦτα εἶπεν, ὁ δὲ Γλαῦκος ἐδέξατο τὴν παρακαταθήκην κατὰ τὴν ῥηθεῖσαν συμφωνίαν. Ἀφοῦ δὲ παρήλθε πολὺς χρόνος, ἦλθον εἰς τὴν Σπάρτην οἱ παῖδες τούτου τοῦ παρακαταθέσαντος τὰ χρήματα καὶ δεικνύοντες τὰ σύμβολα ἐζήτουν ταῦτα. Αὐτὸς δὲ ἀπέβαλλεν αὐτοὺς ἀποκρινόμενος ταῦτα. Οὔτε ἐνθυμοῦμαι τὸ πρᾶγμα, οὔτε δύναμαι ν' ἀνακαλέσω εἰς τὴν μνήμην μου οὐδὲν ἐξ ἔσων ὑμεῖς λέγετε· ἐὰν δὲ ἐνθυμηθῶ θὰ πράξω πᾶν τὸ δίκαιον· θὰ ἀπαντήσω δὲ εἰς ὑμᾶς ὀριστικῶς μετὰ τέσσαρας μῆνας».

Οἱ μὲν λοιπὸν Μιλήσιοι ἀνεχώρησαν λυπούμενοι, ὁ δὲ Γλαῦκος μεταβὰς εἰς Δελφοὺς, ἠρώτα ἐὰν δύναται νὰ καταχρασθῇ τὰ χρήματα μὲ ὄρκον· ἢ δὲ Πυθία ἀπαντᾷ· Γλαῦκε, υἱὲ τοῦ Ἐπικύδους, κατὰ τὸ παρὸν εἶνε ἐπικερδέστερον νὰ νικήσης δι' ὄρκου καὶ νὰ καταχρασθῆς τὰ χρήματα. Ὁρκίζου, ὁδίοτι καὶ τὸν εὐορκὸν ἄνθρωπον ὁ θάνατος περιμένει, ὅπως

¹ Σύμβολα=κοινὰ εἰς ἀφοτέρους σημεῖα ὁμοιάζοντα καὶ προσαρμύζοντα τὰ μὲν τῷ δέ. (Σύμβολον καὶ ἔγκοπς).

»καὶ τὸν ἐπιόρχον. Ἄλλ' ὁ ὄρκος ἔχει παῖδα ἀνώνημον,¹ ὅστις
 »δὲν ἔχει οὔτε χεῖρας, οὔτε πόδας· ὀρμητικὸς ὅμως ἐπέρχε-
 »ται, μέχρις οὐ καταστρέψῃ ὅλην τὴν οἰκίαν καὶ τὴν γενεὰν
 »τοῦ ἐπιόρχου. Τοῦ εὐόρχου ὅμως ἀνδρὸς ἡ γενεὰ καθίσταται
 »εὐδαιμών».

«Ταῦτα ἀκούσας ὁ Γλαῦκος ἐζήτηε συγγνώμην παρὰ τοῦ θεοῦ.
 »Ἡ δὲ Πυθία εἶπε τὸ νὰ δοκιμάσῃς τὸν θεὸν καὶ τὸ νὰ πράξῃς
 »εἶναι ἰσοδύναμα. Ὁ δὲ Γλαῦκος καλέσας τοὺς Μιλησίους ἀπέ-
 »δωκεν εἰς αὐτοὺς τὰ χρήματα. Εἶπον δέ, ὦ Ἀθηναῖοι, ὅλην
 »τὴν ἱστορίαν ταύτην, λέγει ὁ Λεωτυχιδῆς, διότι τοῦ Γλαύκου
 »τούτου οὔτε ἀπόγονος οὔτε ἐστία ὑπάρχει που, ἀλλ' ἐξωλοθρεύθη
 »καθ' ὀλοκληρίαν ἡ γενεὰ του ἐκ τῆς Σπάρτης. Καλὸν λοιπὸν
 »εἶναι, προκειμένου περὶ παρακαταθήκης νὰ μὴ διανοηθῆται τις
 »ἄλλο τι ἢ ν' ἀποδιῶῃ ταύτην ὅταν τὴν ζητῶσιν». Ὁ μὲν Λεω-
 »τυχιδῆς εἶπε ταῦτα· ἐπειδὴ δὲ οὐδὲ οὕτω εἰσήκουον οἱ Ἀθη-
 »ναῖοι, ἀνεχώρησεν.

Οἱ δὲ Αἰγινήται παραφυλάττοντες κατόπιν παρὰ τὸ Σούνιον
 συνέλαβον πλοῖον Ἀθηναϊκὸν πλήρες ἀνδρῶν, ἐκ τῶν πρώτων
 Ἀθηναίων, τοὺς ὁποίους ἔδεσαν. Καὶ τοιοῦτοτρόπως οἱ Ἀθη-
 ναῖοι εὐρίσκοντο εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Αἰγινήτας.

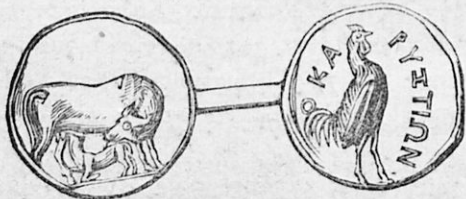
63. Ὁ Δᾶτις καὶ ὁ Ἀρταφέρνης.

Οἱ μὲν Ἀθηναῖοι εὐρίσκοντο εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Αἰγινή-
 τας, ὁ δὲ Δαρεῖος ἔπραττε τὸ ἔργον του, ὑπενθυμίζοντος εἰς αὐ-
 τὸν πάντοτε τοῦ ὑπηρετοῦ νὰ ἐνθυμῆται τοὺς Ἀθηναίους. Τὸν δὲ
 Μαρδόνιον, ἀποτυχόντα εἰς τὴν ἐκστρατείαν, ἀπολύει τῆς στρα-
 τηγίας, καὶ διορίσας ἄλλους στρατηγοὺς, τὸν Δᾶτιν, ὄντα Μῆδον
 κατὰ τὸ γένος, καὶ τὸν Ἀρταφέρνη, υἱὸν τοῦ Ἀρταφέρνου, ἀνε-
 ψιὸν δὲ ἰδικόν του, ἀπέστειλλε κατὰ τῆς Ἐρετρίας καὶ τῶν Ἀθη-
 νῶν, μὲ τὴν παραγγελίαν νὰ ἐξανδραποδίσωσιν αὐτάς καὶ νὰ τῷ
 φέρωσιν ἐνώπιόν του τὰ ἀνδράποδα.

¹ Τὸν ψευδῆ ὄρκον, τὴν ἐπιορκίαν.

Ὁ Δᾶτις καὶ ὁ Ἀρταφέρνης ἀναχωρήσαντες ἀπὸ τῶν Σούσων ἔφθασαν εἰς τὸ Ἀλήϊον¹ πεδίον τῆς Κιλικίας ἔχοντες πολὺν καὶ καλὸν στρατόν. Ἐκεῖ συνηθροίσθη καὶ ὄλος ὁ ναυτικὸς στρατός, καὶ τὰ ἵππαγωγὰ πλοῖα². ἐπὶ τούτων ἐπιβιάσαντες τοὺς ἵππους καὶ εἰσβιάσαντες εἰς τὰ πλοῖα τὸν πεζὸν στρατόν ἔπλεον μὲ ἑξακοσίας τριῆρεις εἰς τὴν Ἰωνίαν.

Ἐκ δὲ τῆς Ἰωνίας κατ' εὐθείαν πρὸς δυσμὰς πλέοντες ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει προσωρμίσθησαν εἰς τὴν νῆσον Νάξον. Οἱ Πέρσαι καταστρέφαντες ταύτην ἐξ ὀλοκλήρου, ἔπλεον κατὰ τῶν ἄλλων νήσων καὶ ὑπέτασσον αὐτάς. Ἄμα δὲ περιέπλευσαν τὰς νήσους προσωρμίσθησαν καὶ εἰς τὴν Κάρυστον, διότι οἱ Καρύστιοι οὔτε ὀμήρους ἔδιδον, οὔτε ἐδέχοντο νὰ ἐκστρατεύσωσι κατὰ τῶν ἀστυγαιτόνων Ἐρετριέων καὶ Ἀθηναίων. Ἐλθόντες οἱ ἐχθροὶ ἐπολιόρκουν τὴν Κάρυστον καὶ κατέστρε-

NOMISMA KAPYCTIΩN

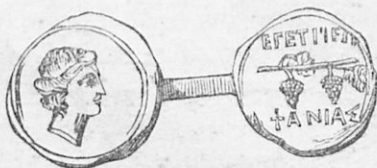
φον τὴν χώραν, μέχρις οὗ ὑπέκυψαν καὶ οἱ Καρύστιοι εἰς τὴν θέλησιν τῶν Περσῶν.

Οἱ δὲ Ἐρετριεῖς πληροφορηθέντες ὅτι ἡ Περσικὴ στρατιὰ ἐπέπλεε κατ' αὐτῶν παρεκάλεσαν τοὺς Ἀθηναίους νὰ βοηθήσωσιν αὐτούς. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι δὲν ἠρνήθησαν τὴν βοήθειαν, ἀλλὰ διέταξαν τετρακισχιλίους ἄνδρας, διαμένοντας ἐν Χαλκίδι, νὰ μεταβῶσι πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν Ἐρετριέων· οὗτοι δὲ ἐλθόντες καὶ μαθόντες ὅτι οἱ Ἐρετριεῖς ἄλλοι μὲν ἤθελον νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν πόλιν καὶ νὰ φύγωσιν εἰς τὰ ὄρη, ἄλλοι δὲ ὅτι ἐμελέτῶν προδοσίαν εἰς τοὺς Πέρσας, διέβησαν εἰς τὸν Ὠρωπὸν κατὰ συμβουλήν τοῦ Ἐρετριέως Αἰσχίνου καὶ ἐξησφάλισαν ἐκεῖ τὴν σωτηρίαν των.

¹ Τὸ Ἀλήϊον πεδίον ἐκτείνεται εἰς τὰ παράλια τῆς Κιλικίας, πρὸς βορρᾶν τῆς βορειοανατολικῆς ἄκρας τῆς νήσου Κύπρου. Δι' αὐτοῦ διέρχεται καὶ ὁ Κύδνος ποταμός, ἐν ᾧ λουσθεὶς ἠσθένησεν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος.

² Τῷ 490 πρὸ Χριστοῦ.

Οἱ δὲ Ἐρετριεῖς, ἐπειδὴ ἦσαν περισσότεροι οἱ γνωμοδοτήσαν-
τες νὰ μὴ ἀφήσωσι τὴν πόλιν,
κλεισθέντες εἰς τὸ τεῖχος ἐμά-
χοντο γενναίως ἐπὶ ἕξ ἡμέρας,
τὴν δὲ ἑβδόμην διὰ προδοσίας
οἱ Πέρσαι ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν,
ἐσύλησαν καὶ ἔκαυσαν τοὺς
ναοὺς τῆς καὶ ἐξηνδραπόδισαν τοὺς ἀνθρώπους, ποιήσαντες κατὰ
τὰς ἐντολὰς τοῦ Δαρείου.

NOMISMA EPETRIEΩN

64. Ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη.

Οἱ Πέρσαι, ἀφοῦ ὑπέταξαν τὴν Ἐρέτριαν, ἔπλεον μετὰ τινὰς
ἡμέρας κατὰ τῆς Ἀττικῆς, ἐλπίζοντες νὰ πράξωσιν εἰς τοὺς
Ἀθηναίους τὰ αὐτά, τὰ ὅποια ἔπραξαν καὶ εἰς τοὺς Ἐρετριεῖς.
Ἐπειδὴ δὲ ὁ Μαραθῶν¹ ἦτο ἐπιτηδειότατος τόπος τῆς Ἀττικῆς
δι' ἰππικόν, κείμενος πλησιέστατα τῆς Ἐρετρίας, ὠδήγει εἰς τοῦ-
τον τοὺς Πέρσας ὁ ἐξόριστος Ἴππίας τοῦ Πεισιστράτου.

Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ὡς ἔμαθον ταῦτα, ἀποστέλλουσιν εἰς Σπάρ-
την τὸν ταχύπουν κήρυκα Φειδιππίδην, ὅστις φθάσας μετὰ πο-
ρείαν δύο ἡμερῶν, ἔλεγε τὰ ἑξῆς· «ὦ Λακεδαιμόνιοι, οἱ Ἀθη-
ναῖοι παρακαλοῦσιν ὑμᾶς νὰ βοηθήσητε αὐτοὺς καὶ νὰ μὴ πα-
ραβλέψητε νὰ υποδουλωθῇ ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἀρχαιοτάτη πό-
λις τῆς Ἑλλάδος. Ἰδοὺ, ἡ Ἐρέτρια ὑπεδουλώθη καὶ ἡ Ἑλλὰς
ἠγένετο ἀσθενεστέρα, στερηθεῖσα πόλεως ἐκλεκτῆς». Ὁ μὲν
κήρυξ ταῦτα ἔλεγεν· οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, ἂν καὶ εἶχον τὴν
θέλησιν, δὲν ἠδύναντο ἀμέσως νὰ πράξωσι τοῦτο, ἐπειδὴ ἔδε-
σμεύοντο ὑπὸ τοῦ νόμου, ὅστις ἔλεγε νὰ μὴ ἐκστρατεύωσιν, εἰάν
δὲν γείνη πανσέληνος· ἡ δὲ σελήνη τότε μόλις διέτρεχε τὴν
ἐνάτην ἡμέραν τῆς.

Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἔτρεχον εἰς τὸν Μαραθῶνα. Ἐκεῖ προσῆλθεν
αὐθορμητῶς εἰς βοήθειαν αὐτῶν ὅλος ὁ στρατὸς τῶν Πλαταιέων.²

¹ Ὁ Μαραθῶν εἶναι πεδιάς τῆς Ἀττικῆς, ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς αὐτῆς παραλίας,
ἐπισθεν τῆς Πεντέλης, ἀπέναντι τῆς νήσου Εὐβοίας καὶ νοτιώτερον τῆς Ἐρετρίας.

² Χίλιοι Πλαταιεῖς.

᾽Ωδήγουν δὲ τοὺς Ἀθηναίους δέκα στρατηγοί, ἐκ τῶν ὁποίων δέ-

ΕΛΛΗΝ ΟΠΑΙΤΗΣ

κατος ἦτο ὁ Μιλτιάδης. Αἱ γνῶμαι δὲ τῶν δέκα στρατηγῶν ἦσαν διηρημένοι εἰς δύο. Τινὲς μὲν δὲν ἠθελον νὰ συμπλακῶσιν, ἐπειδὴ ἦσαν ὀλίγοι, ἄλλοι δέ, ἐν οἷς καὶ ὁ Μιλτιάδης, παρεκίνουν εἰς τοῦτο. Ἐπειδὴ λοιπὸν αἱ γνῶμαι ἦσαν διηρημένοι εἰς δύο καὶ ἡ νίκη ἔκλινεν ὑπὲρ τῆς χειροτέρας, ὁ Μιλτιάδης ἐλθὼν πρὸς τὸν πολέμαρχον Ἐκακκίμαχον ἔλεγε τὰ ἑξῆς: «Παρά σου ἔξαρτᾶται, ὦ Κακκίμαχε, ἢ νὰ καταδουλώσῃς τὰς Ἀθήνας ἢ νὰ ἐλευθέρωσῃς αὐτὰς καὶ νὰ ἀφήσῃς μνήμην αἰωνίαν, ὁποῖαν οὐδὲ ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτων ἀφήκαν¹. Οἱ Ἀθηναῖοι

»σήμερον εὐρίσκονται εἰς τὸν μέγιστον τῶν κινδύνων. Καὶ ἂν μὲν ὑποκύψωσιν εἰς τοὺς Μήδους, εἶναι γνωστὸν τί θὰ πάθωσι»
 »παραδοθέντες εἰς τὸν Ἰππίαν, ἂν δὲ νικήσῃ αὐτὴ ἡ πόλις, δύναται νὰ καταστῇ ἡ πρώτη τῶν Ἑλληνίδων πόλιων. Ἴδού δὲ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ γείνη καὶ πῶς ἀπὸ σου ἔξαρτᾶται τοῦτο.
 »Αἱ γνῶμαι ἡμῶν τῶν στρατηγῶν, ὄντων δέκα, εἶναι εἰς δύο διηρημένοι: οἱ μὲν προτρέπουσι νὰ συμπλακῶμεν, οἱ δὲ οὐ.
 »Ἐὰν σὺ προσθέσῃς τὴν ψήφόν σου εἰς τὴν ἐμὴν γνώμην, ἔχεις πατρίδα ἐλευθέραν καὶ πόλιν πρώτην τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι· ἐὰν δὲ προτιμήσῃς τὴν γνώμην τῶν ἀναβαλλόντων τὴν μάχην, θὰ σοὶ συμβῶσι τὰ ἐναντία τῶν ὄσων σοὶ ὑπέδειξα ἀγαθῶν».

Ταῦτα λέγων ὁ Μιλτιάδης προσλαμβάνει μὲ τὸ μέρος τοῦ τὸν Κακκίμαχον. Καὶ οὕτω ἀπεφασίσθη νὰ συμπλακῶσι. Μετὰ

¹ Ὁ πολέμαρχος ἦτο ἄρχων, ὅστις κύριον ἔργον εἶχε τὰ πολεμικά.

² Οἱ δύο οὗτοι φίλοι ἀφήκαν μνήμην ἀθάνατον, διότι φονεύσαντες τὸν Ἰππάρχον καὶ ἐκδιώξαντες τὸν Ἰππίαν, κατέρριψαν τὴν ἐν Ἀθήναις τυραννίαν.

ταῦτα ἕκαστος στρατηγὸς παρεχώρει τὴν ἡμέραν τῆς στρατηγίας του εἰς τὸν Μιλτιάδην, διότι οὗτος ἦτο ὁ στρατηγικώτατος πάντων· οὗτος δὲ δὲν ἔκαμνε τὴν μάχην, ἕως ὅτου ἔφθασεν ἡ ἡμέρα τῆς ἰδικῆς του στρατηγίας. Τότε παρετάχθησαν οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέναντι τῶν Περσῶν.

Ἐνῶ παρετάσσοντο οἱ Ἀθηναῖοι ἐφρόντισαν, ὥστε τὸ μῆκος τῆς γραμμῆς τοῦ στρατοῦ των νὰ εἶναι ὅσον τὸ τοῦ περσικοῦ, διὰ ν' ἀντιμετωπίζη αὐτόν. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἦτο ὀλίγος,¹ τὸ μέσον τῆς γραμμῆς ἦτο ἀραιὸν καὶ ἐπομένως ἀσθενέστατον· ἐκάτερον ὅμως κέρας ἦτο πολὺ ἐνδεδυναμωμένον.

Ἀφοῦ παρετάχθησαν, ὤρμησαν οἱ Ἀθηναῖοι μὲ βῆμα ταχὺ κατὰ τῶν βαρβάρων· ἡ δὲ μεταξὺ τῶν δύο στρατευμάτων ἀπόστασις ἦτο σχεδὸν ὀκτῶ σταδίων². Οἱ δὲ Πέρσαι, βλέποντες τοὺς ὀλίγους Ἀθηναίους μεθ' ὀρμῆς ἐπερχομένους, ἔλεγον ὅτι παρεφρόνησαν, ἕως οὗ πλησιάσαντες οὗτοι ἐπολέμησαν ἀνδρείως ἐπὶ πολλὴν ὥραν, τρέψαντες εἰς φυγὴν τοὺς Πέρσας.

Ἐν ἀρχῇ, εἰς τὸ μέσον τοῦ στρατοπέδου ἐνίκων οἱ βάρβαροι, οἱ ὁποῖοι διασπάσαντες τοῦτο ἐδίωκον τοὺς Ἕλληνας πρὸς τὴν μεσόγειον· εἰς ἐκάτερον ὅμως κέρας, ἐνίκων οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Πλαταιεῖς. Νικῶντες δέ, τοὺς μὲν τραπέντας ἐκ τῶν βαρβάρων εἰς φυγὴν ἄφινον νὰ φεύγωσιν, αὐτοὶ δὲ συνενώσαντες τὰ δύο κέρατα ἐμάχοντο κατ' ἐκείνων οἱ ὁποῖοι διέσπασαν τὸ μέσον τοῦ στρατοπέδου των ἐνίκων δὲ οἱ Ἀθηναῖοι. Ἐκολούθησαν δὲ φονεύοντες τοὺς φεύγοντας Πέρσας μέχρι τῆς θαλάσσης, ὅπου ἐκυρίευσαν καὶ ἑπτὰ πλοῖα αὐτῶν.

Εἰς τὴν μάχην ταύτην φονεύεται ὁ Καλλιμαχος, ἀγωνισθεὶς γενναίως, καὶ εἰς τῶν δέκα στρατηγῶν, ὁ Στησίλαος· προσέτι δὲ καὶ πολλοὶ ἄλλοι, ἐν ὅλῳ ἑκατὸν ἐνενήκοντα δύο· ἐκ δὲ τῶν βαρβάρων ἐφονεύθησαν ἕξ χιλιάδες καὶ τετρακόσιοι. Οἱ δὲ λοιποὶ ἀνεχώρησαν ἐκεῖθεν μὲ τὰ πλοῖα καὶ ἀναλαβόντες ἐκ τῆς Εὐβοίας τοὺς ἀνδραποδισθέντας Ἑρετριεῖς περιέπλεον τὸ Σούνιον θέλοντες νὰ προλάβωσι τοὺς Ἀθηναίους καὶ νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν

¹ Ἐν ὅλῳ ἑνῶκα χιλιάδες, ἐνῶ ὁ τῶν Περσῶν ἦτο δεκαπλάσιος.

² Ὀκτῶ στάδιοι εἶναι 148⁽¹⁾ περίπου γαλλικὰ μέτρα.

πόλιν¹, περὶ τῆς ὁποίας εἰδοποιήθησαν διὰ σημείου, ὅτι ἦτο κενὴ ἀνδρῶν. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως ἀπὸ τοῦ Μαραθῶνος ἀμέσως ἔσπευδον εἰς τὴν πόλιν καὶ ἔφθασαν εἰς αὐτὴν πρὶν ἢ διὰ θαλάσσης φθάσωσιν οἱ βάρβαροι. Κατόπιν ἐλθόντες οἱ Πέρσαι μὲ τὰ πλοῖά των ἀνωτέρω τοῦ Φαλήρου, τὸ ὁποῖον τότε ἦτο ἐπίγειον τῶν Ἀθηναίων, ἔμειναν ἐκεῖ ὀλίγον καὶ ἔπειτα ἀπέπλεον ὀπίσω εἰς τὴν Ἀσίαν.

Τοὺς δὲ ἀνδραποδισθέντας ἐκ τῶν Ἑρετριέων, ὁ Δᾶτις καὶ ὁ Ἀρταφέρνης ἔφερον εἰς τὰ Σοῦσα. Ὁ δὲ βασιλεὺς δὲν ἐκακοποίησεν αὐτοὺς ἀλλ' ἐξεναντίας ἔδωκε νὰ κατοικήσωσι χωρίον τι, τὸ ὁποῖον ἐκαλεῖτο Ἀρδέρικκα καὶ ἀπέῤῃχε τῶν Σούσων διακόσια δέκα στάδια.

Ἐκ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων ἦλθον εἰς τὰς Ἀθήνας μετὰ τὴν πανσέληνον δύο χιλιάδες ἀνδρῶν βαδίζοντες τόσον ταχέως διὰ νὰ προφθάσωσιν, ὥστε ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς Σπάρτης ἔφθασαν εἰς τὴν Ἀττικὴν. Φθάσαντες δὲ μετὰ τὴν μάχην, ἐπεθύμουν νὰ ἴδωσι τοὺς ἀπὸ τῆς μάχης νεκρούς. Μεταβάντες δὲ εἰς τὸν Μαραθῶνα εἶδον αὐτούς. Μετὰ ταῦτα ἐπαινοῦντες τοὺς Ἀθηναίους καὶ τὸ κατόρθωμα αὐτῶν ἐπέστρεφον ὀπίσω. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν ἐτελείωσεν ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη².

65. Ὁ οἶκος τῶν Ἀλκμαιωνιδῶν.

Ὅτε οἱ βάρβαροι ἀπὸ τοῦ Μαραθῶνος ἔπλευσαν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἵνα καταλάβωσιν αὐτάς, λέγεται ὅτι ἔπραξαν τοῦτο ἐκ ἰατροῦ τῶν Ἀλκμαιωνιδῶν³, οἱ ὁποῖοι ὑψώσαντες δὴθεν ἀσπίδα ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν εἰδοποίησαν οὕτω τοὺς ἐχθρούς ὅτι ἡ πόλις ἦτο ἀνυπεράσπιστος· ἡ πράξις ὅμως αὕτη δὲν βεβαιοῦται ὅτι ἐγένετο ὄντως ὑπὸ τῶν Ἀλκμαιωνιδῶν, διότι οἱ Ἀλκμαιωνίδαι πάντοτε ἐμίσουν καὶ ἐπολέμουν τὴν τυραννίδα,

¹ Εἰς τὰς Ἀθήνας.

² Γενομένη τῷ 490 πρὸ Χριστοῦ.

³ Οἱ Ἀλκμαιωνίδαι ἦσαν ἕξοχος ἐν Ἀθήναις ἀριστοκρατικὴ οἰκογένεια.

καὶ ἐπομένως δὲν ἦτο δυνατόν νὰ θέλωσι τὸν βάρβαρον καὶ τὸν ἐξορισθέντα Ἴππϊαν, ὅστις ἦτο εἰς ἄκρον ἐχθρὸς των.

Ἄλλ' ἴσως εἶπη τις ὅτι παρεκινήθησαν νὰ προδώσωσι τὴν πατρίδα ἔχοντες δυσαρέσκειάν τινα κατὰ τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων. Ἄλλ' εἶναι γνωστὸν ὅτι μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων δὲν ἦσαν ἄλλοι σημαντικώτεροι αὐτῶν, οὐδὲ ἐτιμῶντο ἄλλοι ὡς αὐτοί. Ὁ ὀρθὸς λόγος λοιπὸν δὲν ἐπιτρέπει νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἡ ἀσπίς ὑψώθη ὑπὸ τῶν Ἀλκμαιωνιδῶν ἐπὶ τοιούτῳ λόγῳ. Καὶ ἀληθῶς μὲν ὑψώθη ἀσπίς, ἀλλ' εἶναι ἄγνωστον τίς ὕψωσε ταύτην.

Οἱ Ἀλκμαιωνίδαι ἦσαν μὲν ἀνέκαθεν ἐπιφανεῖς ἐν Ἀθήναις, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Ἀλκμαίωνος καὶ τοῦ Μεγακλέους ἐγένοντο ἐπιφανέστατοι. Πρῶτον μὲν, διότι ὁ Ἀλκμαίων ὑπεδέχθη ποτὲ εὐγενῶς καὶ συνέδραμε προθύμως τοὺς Λυδοὺς τοὺς σταλέντας ἐκ τῶν Σάρδεων ὑπὸ τοῦ Κροῖσου, ἵνα ἐρωτήσωσι τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν. Ὁ δὲ Κροῖσος μαθὼν ταύτας τὰς ἐκδουλεύσεις αὐτοῦ, ἔστειλε καὶ τὸν ἐκάλεσε νὰ ἔλθῃ εἰς τὰς Σάρδεις· ὅτε δὲ ἦλθεν, ὁ Κροῖσος τῷ εἶπεν ὅτι δωρεῖται εἰς αὐτὸν ὅσον χρυσὸν ἤθελε δυνηθῆ νὰ λάβῃ ἐκ τῆς ἀποθήκης καὶ νὰ φέρῃ ἐπάνω του ἅπαξ.

Τότε ὁ Ἀλκμαίων μηχανᾶται τὰ ἑξῆς· ἐνδύθει χιτῶνα μέγαν καὶ ἀρήσας πολλὴν εὐρυχωρίαν περὶ τὸ στήθος καὶ ὑποδυθείς τοὺς εὐρυτάτους κοθόρνους,¹ τοὺς ὁποίους ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ, εἰσήλθεν εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον τοῦ Κροῖσου, ὅπου τὸν ᾤδήγησαν. Εἰσπεσὼν δὲ εἰς σωρὸν ψήγματος,² πρῶτον μὲν ἐγέμισε τοὺς κοθόρνους παρὰ τὰς κνήμας, θέσας ἐντὸς ὅσον χρυσὸν ἐχώρουν· ἔπειτα δὲ ἐγέμισεν ὅλον τὸν κόλπον³ καὶ ἐπασπάλισε τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς του ἐκ τοῦ ψήγματος καὶ ἄλλο ἔλαβεν εἰς τὸ στόμα καὶ ἐξήρχετο ἐκ τοῦ θησαυροφυλακίου, μόλις μὲν ἔλκων τοὺς κοθόρνους, μὲ πᾶν ἄλλο δὲ ὁμοιάζων ἢ μὲ ἄνθρωπον. Ὁ δὲ Κροῖσος ἰδὼν αὐτὸν ἐγέλασε, καὶ ἐδώρησεν εἰς αὐτὸν καὶ ἐκεῖνα πάντα καὶ ἕτερα ὄχι ὀλιγώτερα ἐκείνων. Τοιοῦτοτρόπως ἐπλούτησεν ἡ οἰκογένεια αὐτῆ μεγάλως.

¹ Ὑποδήματα μεγάλα.

² Ἀκατεργάστου χρυσοῦ καθαροῦ, εἰς κόνιν.

³ Τὸν κόλπον του.

Δεύτερον δέ, κατὰ τὴν ἐπομένην γενεάν, ὁ τύραννος τῆς Σικυῶνος Κλεισθένης ὕψωσε τὴν οἰκογένειαν ταύτην τοσοῦτον, ὥστε ἐγένετο μεταξύ τῶν Ἑλλήνων πολὺ ὀνομαστοτέρα ἢ πρότερον. Ὁ Κλεισθένης οὗτος εἶχε θυγατέρα ὀνομαζομένην Ἀγαρίστην, τὴν ὁποίαν ἠθέλησε νὰ δώσῃ εἰς γάμον εἰς τὸν ἄριστον πάντων τῶν Ἑλλήνων. Ὅτε δὲ ἦλθεν ἡ ἑορτὴ τῶν Ὀλυμπίων, νικήσας εἰς τοὺς ἀγῶνας ὁ Κλεισθένης μὲ τέθριππον, ἐκήρυξεν, ὅστις ἐκ τῶν Ἑλλήνων θεωρεῖ ἑαυτὸν ἄξιον νὰ γείνη γαμβρὸς τοῦ Κλεισθέτους, νὰ ἔλθῃ μετὰ ἐξήκοντα ἡμέρας ἢ καὶ πρότερον εἰς Σικυῶνα, διότι ὁ Κλεισθένης θὰ τελέσῃ τὸν γάμον ἐντὸς ἐνὸς ἔτους, ἀρχομένου ἀπὸ τῆς ἐξηκοστῆς μετὰ τὸ κήρυγμα ἡμέρας.

Τότε ὅσοι ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἦσαν ἐπιφανεῖς ἤρχοντο ὡς μνηστῆρες. Ἦλθον λοιπὸν ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Ἑλλάδος οἱ ἐπιφανέστατοι, ἐκ δὲ τῶν Ἀθηναίων ἦλθεν ὁ Μεγακλῆς, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλκμαίωνος ἐκείνου, ὅστις εἶχε μεταβῆ πρὸς τὸν Κροῖτον, καὶ εἰς ἄλλος, ὁ Ἴπποκλείδης τοῦ Τισάνδρου, ὅστις ὑπερεῖχε τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὰ πλοῦτη καὶ τὴν ὠραιότητα. Συνεποσώθησαν δὲ ὅλοι οἱ μνηστῆρες τῆς Ἀγαρίστης εἰς δέκα τρεῖς.

Ὅτε δὲ οὗτοι ἔφθασαν εἰς τὴν ὠρισμένην ἡμέραν, ὁ Κλεισθένης πρῶτον ἠρώτα νὰ μάθῃ τὴν πατρίδα καὶ τὴν οἰκογένειαν ἐκάστου, μετὰ δὲ ταῦτα κρατῶν αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκόν του ἐπὶ ἓν ἔτος ἐδοκίμαζε τὴν ἀνδραγαθίαν καὶ τὸν χαρακτήρα καὶ τὴν ἀνατροφὴν καὶ τὸν τρόπον ἐκάστου· ἤρεσκον δὲ εἰς αὐτὸν ἐκ πάντων οἱ ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐλθόντες, καὶ ἐκ τούτων μᾶλλον ὁ Ἴπποκλείδης τοῦ Τισάνδρου.

Ὡς δὲ ἔφθασεν ἡ προσδιωρισμένη ἡμέρα τῆς τελέσεως τοῦ γάμου, καθ' ἣν ὁ Κλεισθένης ἔπρεπε ν' ἀποφανθῆ τίνα προστίμα ἐξ ὅλων ὡς γαμβρόν του, θυσιάσας ἑκατὸν βουῖς εὐώχει καὶ αὐτοὺς τοὺς μνηστῆρας καὶ τοὺς Σικυωνίους πάντας. Περαιτωθέντος δὲ τοῦ δείπνου, συνεζήτησαν περὶ μουσικῆς καὶ περὶ ἄλλων ἀντικειμένων, τὰ ὁποῖα ὁ λόγος ἔφερεν εἰς μέσον. Προβαινούσης δὲ τῆς εὐθυμίας, ὁ Ἴπποκλείδης ἐκάλεσε τὸν αὐλητὴν νὰ αὐλήσῃ ἐν ἄσμα χοροῦ. Τούτου δὲ γενομένου, ἐχόρευσεν ὁ Ἴπποκλείδης. Ὁ Κλεισθένης ὅμως, ὢν θεατῆς, ἔβλεπε μὲ δυσαρέσκειαν τὸ πρᾶγμα.

Μετὰ δὲ ταῦτα, σταματήσας ὀλίγον ὁ Ἴπποκλείδης, διέταξε καὶ τῶ ἔφεραν τράπεζαν· ἀναβάς δ' ἐπ' αὐτῆς, πρῶτον μὲν ἐχώρευσε κατὰ τρόπους Λακωνικούς, ἔπειτα δὲ κατὰ τρόπους Ἀττικούς καὶ τρίτον στηρίξας τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῆς τραπέζης ἐχειρονομεῖ διὰ τῶν σκελῶν του.

Ὁ δὲ Κλεισθένης, ἐν ὅσῳ μὲν ἐχώρευε τὰ πρῶτα καὶ δεύτερα εἶδη τοῦ χοροῦ, ἔστεργεν ἀκόμη νὰ κάμη γαμβρόν τὸν Ἴπποκλείδην, ὡς δὲ εἶδεν αὐτὸν χειρονομήσαντα μὲ τὰ σκέλη ἀναιδιῶς, δὲν ἠδυνήθη πλέον νὰ κρατήσῃ ἑαυτὸν, καὶ εἶπεν· «ὦ παῖ τοῦ Τισάνδρου, διὰ τοῦ χοροῦ σου ἀπελάκτισας τὸν γάμον». Ὁ δὲ Ἴπποκλείδης ἀπήντησεν. «Οὐ φροντὶς Ἴπποκλείδην», δηλαδὴ τὸν Ἴπποκλείδην δὲν τὸν μέλει. Ἐκτοτε δὲ ἡ φράσις αὕτη ἔμεινε παροιμιώδης.

Τότε ὁ Κλεισθένης ζητήσας νὰ σιωπήσωσιν ἔλεξεν εἰς τὸ μέσον τὰ ἐξῆς· «ὦ ἄνδρες μνηστήρες τῆς θυγατρὸς μου, ἐγὼ ὄλους ὑμᾶς ἐπαινῶ, καί, ἂν ἦτο δυνατόν, ὅλου, θὰ σᾶς εὐχαρίστουν. Ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν, διότι ἡ κόρη μου εἶναι μία, εἰς μὲν τοὺς ἀπελευνομένους ἐκ τοῦ γάμου τούτου δίδω εἰς ἕκαστον ἓν τάλαντον ἀργυρίου, ἔνεκα τῆς τιμῆς, ἣν μοὶ ἐκάματε θελήσαντες νὰ νυμφευθῆτε τὴν θυγατέρα μου, καὶ ἔνεκα τῆς ἐκ τοῦ οἴκου σας ἀποδημίας, μνηστεύω δὲ τὴν θυγατέρα μου Ἀγαρίστην μὲ τὸν Μεγακλέα τοῦ Ἀλκμαίωνος κατὰ τὰ ἔθιμα τῶν Ἀθηναίων». Εἰπόντος δὲ τοῦ Μεγακλέους ὅτι δέχεται τοῦτο, ἐπεκυρώθη ὁ γάμος ὑπὸ τοῦ Κλεισθένου.

Τοσαῦτα μὲν ἐγένοντο περὶ τῆς κρίσεως τῶν μνηστήρων, καὶ οὕτω οἱ Ἀλκμαιωνίδαι ἐφημίσθησαν ἀνά τὴν Ἑλλάδα.

66. Ὁ Μιλτιάδης ἀποθνήσκει.

Μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην, ὁ Μιλτιάδης, ὅστις καὶ πρότερον ἔχειρεν ὑπόληψιν παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις, τότε ἔτι μᾶλλον ἀπήλαυε τῆς αὐτῆς. Λέγων δὲ εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὅτι θὰ κατα-

πλουτίσει αὐτούς, ἐζήτει παρ' αὐτῶν ἑβδομήκοντα πλοῖα καὶ στρατὸν καὶ χρήματα, ἵνα ἐκστρατεύσῃ κατὰ χώρας πλουσιωτάτης, τῆς ὁποίας δὲν ἀνέφερε τὸ ὄνομα. Οἱ Ἀθηναῖοι παρασυρθέντες ὑπὸ τῶν λόγων τοῦ ἔδωκαν εἰς αὐτὸν ὅτι ἐζήτει.

Παραλαβὼν δὲ ὁ Μιλτιάδης τὸν στρατὸν ἔπλεε κατὰ τῆς Πάρου, πρόφασιν μὲν ἔχων, ὅτι οἱ Πάριοι πρότερον μὲ τριήρη ἐξεστράτευσαν εἰς τὸν Μαραθῶνα μετὰ τῶν Περσῶν κατὰ τῶν Ἀθηναίων, πράγματι ὅμως ἐπειδὴ εἶχε πάθος κατ' αὐτῶν. Φθάσας δὲ εἰς τὴν Πάρον ὁ Μιλτιάδης ἐπολιόρκει τοὺς Παρίους κλεισμένους ἐντὸς τοῦ τείχους· πέμπων δὲ κήρυκα ἐζήτει ἑκατὸν τάλαντα, λέγων ὅτι δὲν θὰ ἀπομακρύνῃ τὸν στρατὸν πρὶν ὑποτάξῃ αὐτούς, ἐὰν δὲν τῷ δώσωσι χρήματα. Οἱ δὲ Πάριοι δὲν διανοοῦντο νὰ δώσωσι χρήματα τῷ Μιλτιάδῃ, ἀλλ' ἐσκέπτοντο πῶς θὰ διαφυλάξωσι καλλίτερον τὴν πόλιν.

Ἐν ᾧ δὲ ὁ Μιλτιάδης εὐρίσκετο εἰς ἀπορίαν, ἐλθοῦσα ἱερεῖά τις Παρία, καλουμένη Τιμῶ, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν συμβουλὰς τινὰς πῶς νὰ κυριεύσῃ τὴν Πάρον. Μετὰ ταῦτα ὁ Μιλτιάδης, κατὰ τὰς συμβουλὰς τῆς Τιμῆς, ὑπερπηδῆσας τὸ τεῖχος τῶν Παρίων, ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο ν' ἀνοίξῃ τὰς πύλας, ἐπαρεύθη πρὸ τῶν θυρῶν τοῦ ναοῦ τῆς Δήμητρος· ἐκεῖ κατέλαβεν αὐτὸν τρόμος καὶ ἐπέστρεψεν ὀπίσω· ὑπερπηδῶν δὲ πάλιν τὸν φράκτην ἔσπασε τὸν μηρὸν του· ἄλλοι δὲ λέγουσιν ὅτι ἐξήρθωσε τὸ γόνυ.

Ὁ Μιλτιάδης μὲν λοιπὸν κακῶς ἔχων ἀπέπλευσεν ὀπίσω μετὰ εἴκοσιν ἕξ ἡμερῶν πολιορκίαν καὶ ἐρήμωσιν τῆς νήσου, χωρὶς οὔτε χρήματα νὰ φέρῃ εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οὔτε τὴν Πάρον νὰ ὑποτάξῃ. Ἐπιστρέψας δὲ εἰς τὰς Ἀθήνας κατηγορήθη εἰς τὸν δῆμον ὡς ἔνοχος θανάτου διὰ τὴν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἀπάτην. Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῆς ἀσθενείας δὲν ἠδύνατο ἐν τῷ δικαστηρίῳ ν' ἀπολογηθῇ μόνος, οἱ φίλοι του ἀπελογοῦντο ὑπὲρ αὐτοῦ, ἀναφέροντες τὰ μεγάλα

ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ

κατορθώματά του. Τοιοῦτοτρόπως δὲ ὁ δῆμος ἀπέλλαξε μὲν αὐτὸν τοῦ θανάτου, ὑπεχρέωσεν ὅμως νὰ πληρώσῃ διὰ τὴν ἀδικίαν πρόστιμον πεντήκοντα¹ τάλαντων. Μετὰ ταῦτα δέ, γαργραίνωθέντος καὶ σαπέντος τοῦ μηροῦ, ἀπέθανεν² ὁ Μιλτιάδης, τὰ δὲ πεντήκοντα τάλαντα ἐπλήρωσεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κίμων.

¹ Τὸ τάλαντον τῶν ἀρχαίων ἰσοδυναμεῖ πρὸς 5823 σημερινὰς νέας δραχμ.

² Τῷ 489 πρὸ Χριστοῦ.

ΠΟΛΥΜΝΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

ΠΟΛΥΜΝΙΑ

67. Προετοιμασίαι τῶν Περσῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Δαρεῖος ἀποθνήσκει, ὃ δὲ Ξέρξης γίνεται βασιλεύς.

Ὅτε ἦλθεν ἡ ἀγγελία εἰς τὸν βασιλέα Δαρεῖον περὶ τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης ὠργίσθη ἔτι μᾶλλον κατὰ τῶν Ἀθηναίων, κατὰ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ πρότερον ὠργισμένος διὰ τὴν εἰς τὰς Σάρδεεις εἰσβολήν. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ ἐκστρατεύσῃ αὐτοπροσώπως κατὰ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἔπεμπεν ἀγγέλους εἰς τὰς διαφόρους πόλεις παραγγέλλων νὰ ἐτοιμάζωσι στρατὸν πολὺν καὶ πλοῖα καὶ ἵππους καὶ τροφάς. Κυκλοφορούσης δὲ τῆς παραγγελίας ταύτης, ἡ Ἀσίχ ἦτο εἰς κίνησιν ἐπὶ τρία ἔτη, ἐτοιμαζομένη νὰ πέμψῃ στρατὸν ἄριστον κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ τέταρτον ὅμως ἔτος¹ οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ ὑποδουλωθέντες ὑπὸ τοῦ Καμβύσου, ἀπεστάτησαν ἀπὸ τῶν Περσῶν. Τότε ὁ Δαρεῖος ἠῤῥξανε τὰς προετοιμασίας του ἔτι μᾶλλον, ἵνα ἐκστρατεύσῃ κατ' ἀμφοτέρων. Ἄλλ' ἀσθενήσας ἀπέθανε τὸ ἐπόμενον ἔτος, βασιλεύσας τριάκοντα ἕξ ἔτη,² χωρὶς νὰ προφθάσῃ νὰ τιμωρήσῃ οὔτε τοὺς ἀποστατήσαντας Αἰγυπτίους οὔτε τοὺς Ἀθηναίους.

Ἀποθανόντος τοῦ Δαρείου, ἡ βασιλεία μετέβη εἰς τὸν υἱὸν του Ξέρξης. Ὁ Ξέρξης κατὰ μὲν τῆς Ἑλλάδος οὐδαμῶς εἶχε

¹ Τῷ 486 πρὸ Χριστοῦ.

² Ἀπὸ τοῦ 521—485 πρὸ Χριστοῦ.

διάθειςιν νὰ ἐκστρατεύσῃ· συνήθροιζεν ὁμως στρατὸν κατὰ τῆς Αἰγύπτου. Τότε ὁ Μαρδόνιος τοῦ Γωβρού, ὅστις ἦτο πρῶτος ἐξάδελφος τοῦ Ξέρξου καὶ γαμβρὸς αὐτοῦ ἐπ' ἀδελφῆ¹ λέγει εἰς αὐτόν. «Δέσποτα, δὲν εἶναι πρέπον νὰ μὴ τιμωρηθῶσιν οἱ Ἀθηναῖοι δι' ὅσα κακὰ ἔπραξαν πρὸς τοὺς Πέρσας. Τελείωσον ὁμως πτὴν παροῦσαν ἐπιχείρησιν κατὰ τῆς Αἰγύπτου, καὶ στρατηλάττει κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, ἵνα φημισθῆς καὶ ἵνα μηδεὶς εἰς τὸ ἐξέξῃς τολμᾶ νὰ ἐκστρατεύῃ κατὰ τῆς σῆς χώρας». Ἔλεγε δὲ ταῦτα ὁ Μαρδόνιος θέλων νὰ γείνη ὕπαρχος τῆς Ἑλλάδος. Οἱ λόγοι λοιπὸν τοῦ Μαρδονίου καὶ ἄλλα τινὰ περιστατικὰ ἔπεισαν τὸν Ξέρξην νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ὅθεν ἐκστρατεύσας καὶ ὑποδουλώσας² τὴν Αἴγυπτον ὅλην, ἐσκέπετο νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τῶν Ἀθηνῶν.

68. Τὸ Συμβούλιον τῶν Περσῶν.

Ὁ Ξέρξης σκεπτόμενος νὰ ἐπιτεθῆ αὐτοπροσώπως κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, συνεκάλεσε τοὺς ἀρίστους τῶν Περσῶν εἰς ἐκκλησίαν καὶ εἶπεν αὐτοῖς ταῦτα· «Ἄνδρες Πέρσαι, σκέπτομαι νὰ συνεχίσω τὰ ἔργα τῶν πρὸ ἐμοῦ βασιλευσάντων. Καὶ ὅσα μὲν ἐβλήθη ἐκυρίευσαν ὁ Κῦρος καὶ ὁ Καμβύσης καὶ ὁ πατήρ μου Δαρεῖος, περιττὸν θὰ ἦτο νὰ λέγῃ τις πρὸς γνωρίζοντας. Ἐπιθυμῶν δὲ καὶ ἐγὼ νὰ μὴ φανῶ κατώτερος ἐκείνων καὶ θέλων νὰ τιμωρήσω τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν, συνεκάλεσα ὑμᾶς τώρα, ἵνα φανερώσω τί σκέπτομαι νὰ πράξω».

«Σκέπτομαι νὰ ζευξῶ τὸν Ἑλλήσποντον καὶ νὰ ὀδηγήσω στρατὸν διὰ τῆς Εὐρώπης ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, ἵνα ἐκδικηθῶ πτοὺς Ἀθηναίους δι' ὅσα ἔπραξαν πρὸς τοὺς Πέρσας καὶ τὸν πατέρα μου, ὅστις, ὡς γνωρίζετε, πολὺ ἐπεθύμει τὴν τιμωρίαν πτων. Διὰ ταῦτα θὰ κυριεύσω καὶ θὰ παραδώσω εἰς τὸ πῦρ τὰς

¹ Διότι εἶχε νυμφευθῆ τὴν θυγατέρα τοῦ Δαρείου Ἀρταζώστραν. (Ἴδε § 50, σελ. 99).

² Τῷ 484 πρὸ Χριστοῦ.

» Ἀθήνας, διότι πρῶτοι οἱ Ἀθηναῖοι ἠδίκησαν ἐμὲ καὶ τὸν πατέρα μου. Πρῶτον μὲν μετὰ τοῦ δούλου ἡμῶν Ἀρισταγόρου τοῦ Μιλησίου ἔκαυσαν τὰς Σάρδεις, δεύτερον δὲ κατέστρεψαν τὸν στρατὸν τοῦ Δάτιδος καὶ Ἀρταφέρους».

« Ἐνεκα λοιπὸν τούτων θὰ ἐτοιμασθῶ νὰ ἐστρατεύσω κατ' αὐτῶν. Ἄν δὲ ὑποτάξωμεν τούτους καὶ τοὺς πλησιαχώρους τούτων Πελοποννησίους, θὰ ὑψώσωμεν τὴν Περσίαν μέχρις οὐρανοῦ, διότι θὰ καταστῶμεν εὐκόλως παντοκράτορες ὅλης τῆς γῆς».

« Ὑμεῖς δὲ θὰ μὲ εὐχαριστήσητε πολὺ, ἐὰν ἔλθητε πάντες προθύμως, ὅταν σᾶς προσκαλέσω. ὅστις δ' ἂν ἔλθῃ ἔχων στρατὸν κάλλιστα παρεσκευασμένον, θὰ λάβῃ παρ' ἐμοῦ πολυτιμότερα δῶρα. Ταῦτα μὲν λοιπὸν οὕτω πρέπει νὰ γείνωσιν. Ἴνα μὴ νομίζητε δὲ ὅτι ἰδιοβουλεύω, θέτω τὸ πρᾶγμα ὑπὸ συζήτησιν, προτρέπων νὰ ἐκφράσῃ ὅστις θέλει ἐξ ὑμῶν τὴν γνώμην του».

Ὁ Ξέρξης ταῦτα εἰπὼν ἔπαυσε. Μετ' αὐτὸν δὲ ὁ Μαρδόνιος ἔλεγεν· « ὦ δέσποτα, εἶσαι ὁ ἄριστος ὄχι μόνον τῶν γεννηθέντων Περσῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν μελλόντων νὰ γεννηθῶσι· διότι καὶ ὅσα ὁμιλῶν εἶπες εἶναι ἄριστα καὶ ἀληθέστατα, καὶ τοὺς κατοικοῦντας ἐν τῇ Εὐρώπῃ Ἴωνας,⁴ ἀνθρώπους ἀναξίους, δὲν ἔβ' ἀφήσης νὰ καταγελάσωσιν ἡμᾶς. Θὰ ἦτο δὲ δεινὸν πρᾶγμα νὰ ὑποτάξωμεν τοὺς Σάκας καὶ τοὺς Ἰνδοὺς καὶ τοὺς Αἰθίοπας καὶ τοὺς Ἀσσυρίους καὶ τόσα ἄλλα πολλὰ καὶ μεγάλα ἔθνη, οὐδόλως ἀδίκησαντα τοὺς Πέρσας, ν' ἀφήσωμεν δ' ἀτιμωρήτους τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες πρῶτοι ἠδίκησαν ἡμᾶς. Τί φοβηθέντες; ποίαν συνάθροισιν στρατοῦ; ποίαν δὲ χρημάτων δύναμιν; Οἱ Ἕλληνες εἶναι ἀσθενεῖς, ὡς ἐγὼ αὐτὸς ἐδοκίμασα αὐτούς, ὅτε προὐχώρησα μέχρι Μακεδονίας· προσέτι δὲ εἶναι ἀπερίσκεπτοι καὶ ἄπειροι τοῦ πολέμου, ἐρίζουσι δὲ καὶ πρὸς ἀλλήλους».

« Τίς δὲ θὰ ἐναντιωθῇ, ὦ βασιλεῦ, εἰς σέ, ὅστις ἄγεις ὄλον τὸ πλῆθος καὶ τὰ πλοῖα τῆς Ἀσίας; Ὡς ἐγὼ φρονῶ, οἱ Ἕλλη-

⁴ Τοὺς Ἀθηναίους.

»νες δὲν ἔφθασαν εἰς τοσοῦτον θράσος. Ἐὰν ὅμως ἐγὼ ἀπατηθῶ καὶ ἐκεῖνοι ἐξ ἀπερισκεψίας ἔλθωσιν εἰς μάχην μὲ ἡμᾶς, θὰ ἠλάθωσι πεῖραν ὅτι εἴμεθα οἱ ἄριστοι τῶν ἀνθρώπων εἰς τὰ πολεμικὰ ἔργα». Ὁ Μαρδόnius, τοσαῦτα εἰπὼν πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ ὑποστήριξιν τῆς γνώμης τοῦ Ξέρξου, ἔπαυσεν.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἄλλοι Πέρσαι εἰσώπων καὶ δὲν ἐτόλμων νὰ ἐκφέρωσιν ἐναντίαν γνώμην, ὁ Ἀρτάβανος, ὃν θεῖος τοῦ Ξέρξου, ἔλαβε τὸ θάρρος καὶ ἔλεγε τὰ ἑξῆς. «Ὡ βασιλεῦ, ἐὰν δὲν λεχθῶσι γνώμαι ἐναντίαι πρὸς ἀλλήλας, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκλέξῃ τις τὴν καλλιτέραν, ἀλλὰ πρέπει νὰ προτιμήσῃ τὴν λεχθεῖσαν πρώτην. Ἐγὼ εἰς τὸν σὸν μὲν πατέρα, ἐμὸν δὲ ἀδελφὸν Δαρεῖον ἔλεγον νὰ μὴ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Σκυθῶν, ἀλλὰ δὲν ἐπαίθετο, ἕως οὗ ἐκστρατεύσας ἐπέστρεψεν ὀπίσω, πολλὰς ζημίας ὑποστάς. Σὺ δέ, ὦ βασιλεῦ, μέλλεις νὰ ἐκστρατεύσῃς κατ' ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι εἶναι ἄριστοι καὶ κατὰ θάλασσαν καὶ κατὰ ξηράν».

«Λέγεις νὰ ζευξῆς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ νὰ εἰσελάσῃς διὰ πτῆς Εὐρώπης. Ἐὰν ὅμως συμβῆ νὰ νικηθῶμεν ἢ κατὰ γῆν, ἢ κατὰ θάλασσαν, ἢ κατ' ἀμφοτέρω, καὶ οἱ Ἕλληγες πλεῦσωσιν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ λύσωσιν τὴν γέφυραν, τότε οὐαὶ εἰς ἡμᾶς. Καὶ λέγω ταῦτα ἐνθυμούμενος τί ὀλίγον ἔλειψε νὰ πάθωμεν, ὅτε ὁ πατήρ σου ζευξας τὸν Θρακικὸν Βόσπορον καὶ γεφυρώσας τὸν Ἴστρον διέβη κατὰ τῶν Σκυθῶν· ἔσωσεν ὅμως τοὺς Πέρσας ὁ τύραννος τῆς Μιλήτου Ἰστιαιῖος, μὴ λύσας τὰς γεφύρας τοῦ Ἴστρου».

«Σὺ λοιπὸν μὴ θέλε νὰ περιέλθῃς εἰς οὐδένα τοιοῦτον κίνδυνον ἄνευ ἀνάγκης, ἀλλὰ πείθου εἰς ἐμέ· τῶρα μὲν διάλυσον τὴν συνέλευσιν ταύτην, κατόπιν δ' ὠρίμως σκέφθητι μόνος τὸ πρᾶγμα καὶ ἀποφάσισον. Διότι εἰς πᾶν πρᾶγμα ἡ μεγάλη βία γεννᾷ σφάλματα, ἐκ τῶν ὁποίων συνήθως προέρχονται μεγάλαι ζημίαι· ἐν τῷ ὑπομένειν ὅμως ἐνυπάρχουσιν ἀγαθὰ, τὰ ὅποια ἐὰν μὲν δὲν φανῶσιν εὐθύς, θὰ φανῶσιν ὅμως μετ' ὀλίγον».

«Εἰς σέ μὲν λοιπὸν ταῦτα, ὦ βασιλεῦ, συμβουλεύω. Σὺ δέ, ὦ υἱὲ τοῦ Γωθρῶου Μαρδόnius, παῦσαι νὰ φλυαρῆς περὶ Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι δὲν εἶναι ἄξιοι περιφρονήσεως. Διότι, διαβάλλων

» τούς Ἑλληνας, παρορμᾶς τὸν βασιλέα νὰ ἐκστρατεύσῃ κατ' αὐτῶν· ἡ δὲ διαβολὴ εἶναι κάκιστον πράγμα. Ἐὰν ὅμως ἡ ἐκστρατεία πρέπει ἐξάπαντος νὰ γείνη κατὰ τῶν ἀνθρώπων τούτων, ἔλα, ἡμεῖς οἱ δύο, ἄς θάλωμεν τὰ τέκνα μας παρακαταθήκη, σὺ δὲ ὁ ἴδιος ἐκστράτευσον μεθ' ὅσου στρατοῦ θέλεις κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ἐὰν μὲν νικήσῃς αὐτούς, ἄς φονεῦθῶσι τὰ ἰδικά μου τέκνα, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ ἐγώ· ἐὰν δὲ νικηθῆς, ἄς πάθῃσι τοῦτο τὰ ἰδικά σου τέκνα, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ σὺ, ἐὰν ἐπανεέλθῃς». Ταῦτα εἶπεν ὁ Ἀρτάβανος.

Ὁ δὲ Ξέρξης θυμωθεὶς ἀπαντᾷ τὰ ἐξῆς· «Ἀρτάβανε, εἶσαι ἡ ἀδελφὸς τοῦ πατρός μου καὶ τοῦτο μόνον σὲ σφίξει. Ἐπειδὴ ὅμως εἶσαι δειλὸς καὶ μικρόψυχος σοὶ ἐπιβάλλω τὴν ἀτιμίαν ταύτην, νὰ μὴ συνεχστρατεύσῃς μετ' ἐμοῦ κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Νὰ μὴ εἶμαι δὲ ἀπόγονος τοῦ Δαρείου, ἐὰν δὲν ἐκδικηθῶ τοὺς Ἀθηναίους. Ὑποχώρησις δὲν εἶναι δυνατὴ οὔτε εἰς ἡμᾶς, οὔτε εἰς ἐκείνους, ἀλλὰ πρόκειται ἀγὼν, ἵνα ἢ πᾶσα ἡ Περσία ὑποταχθῆ εἰς τοὺς Ἑλληνας, ἢ πᾶσα ἡ Ἑλλάς εἰς τοὺς Πέρσας. Μέσος ὄρος ἔχθρας δὲν ὑπάρχει». Ταῦτα ἐλέχθησαν εἰς τὸ συμβούλιον.

Ὁ δὲ Ξέρξης παρακινήθεὶς εἶτα καὶ ὑπὸ φοβεροῦ τινος ὄνειρου ἀπεφάσισεν ὀριστικῶς νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἤρχισε νὰ παρασκευάζεται εἰς τοῦτο. Ἐπίσης δὲ καὶ ὁ Ἀρτάβανος ἐπέισθη βραδύτερον ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ὄνειρου, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐπέισθη καὶ ὁ Δαρεῖος, καὶ συνταχθεὶς τῇ γνώμῃ αὐτοῦ, ἐξεστράτευσεν μετ' αὐτοῦ.

69. Προπαρασκευαὶ τοῦ Ξέρξου.

Μετὰ τὸ συμβούλιον πάντες οἱ Πέρσαι, ὅσοι ἔλαβον μέρος εἰς αὐτό, ἀνεχώρησαν ἕκαστος εἰς τὴν ἡγεμονίαν του καὶ μετὰ προθυμίας συνήθροισαν στρατεύματα. Αἱ δὲ προετοιμασίαι αὗται διήρκεσαν τέσσαρα ἔτη ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Αἰγύπτου· τὸ δὲ πέμπτον ἔτος¹ ὁ Ξέρξης ἐξεστράτευσεν κατὰ τῆς Ἑλλάδος

¹ Τῷ 480 πρὸ Χριστοῦ.

μετά στρατοῦ τοσούτου, ὅσον οὐδείς ποτε μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶχε συναθροίσει. Ἐκ τῶν ἐθνῶν τῆς Ἀσίας ἄλλα μὲν ἔδωκαν πολεμικά πλοῖα, ἄλλα δὲ πεζικόν στρατεύμα, ἄλλα μικρά πλοῖα διὰ τὰς γεφύρας καὶ ἄλλα τροφάς.

Τὸν δὲ Ἄθων, ὅπου κατεστράφη ὁ Μαρδόνιος, διέταξεν ὁ Ξέρξης νὰ ἀποχωρίσωσιν ἀπὸ τῆς ἄλλης ἠπείρου διὰ διώρυγος, ἵνα διέλθῃ ὁ στρατός του διὰ ταύτης, χωρὶς νὰ κάμψῃ τὸ ἀκρωτήριον. Εἶναι δὲ ὁ Ἄθως ὄρος μέγα καὶ ὀνομαστόν, φθάνον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ κατοικούμενον ὑπ' ἀνθρώπων. Ἐνοῦται δὲ τὸ ὄρος τοῦτο μετὰ τῆς ἠπείρου διὰ στενοῦ ἰσθμοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ πλάτος εἶναι περίπου δώδεκα σταδίων¹.

Τὸν ἰσθμὸν τοῦτον διέταξεν ὁ Hέρσης νὰ κόψωσι σκάπτοντες διώρυγα· ἤρχισε δὲ ἡ ἐργασία αὕτη τρία ἔτη πρὸ τῆς ἐκστρατείας. Ἐξ ὄλων δὲ τῶν ἐκεῖ ἐργαζομένων ἐθνῶν οἱ Φοίνικες ἔδειξαν σοφίαν. Διότι τὰ μὲν ἄλλα ἔθνη ἀφοῦ ἐβάθυνον τὸ λαχὸν εἰς αὐτὰ τμήμα τῆς αὐλάκος, κατέπιπτον τὰ πλευρὰ καὶ προὔξενον διπλάσιον τὸν κόπον, ἐπειδὴ τὸ ἄνω ἄνοιγμα τῆς αὐλάκος ἦτο τοῦ αὐτοῦ πλάτους μὲ τὸ κάτω. Οἱ Φοίνικες ὅμως ἔσκαπτον ποιοῦντες τὸ μὲν ἄνω στόμα τῆς διώρυχος διπλάσιον ἢ ὅσον ἔπρεπε νὰ γείνῃ τὸ κάτω αὐτῆς μέρος, προβαίνοντος δὲ τοῦ ἔργου ἠλάττων ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸ πλάτος αὐτῆς, ὥστε εἰς τὸ κάτω μέρος ἐξίσουτο μὲ τὸ πλάτος τῶν αὐλάκων τῶν ἄλλων ἐθνῶν.

Οἱ αὐτοὶ δὲ οὔτοι, οἱ ὁποῖοι ἔσκαπτον τὴν αὐλάκα, διετάχθησαν νὰ γεφυρώσωσι καὶ τὸν Στρυμόνα ποταμόν. Καὶ ταῦτα μὲν τοιουτοτρόπως ἐγένοντο. Διέταξε δὲ ὁ βασιλεὺς νὰ συναζώσῃ καὶ τροφάς διὰ τὸ στρατεύμα εἰς διάφορα μέρη, ὁπόθεν θὰ διήρχετο τοῦτο.

Ταυτοχρόνως δὲ ἄλλοι κατεσκευάζον ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου δύο γεφύρας ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀρχίσαντες ἀπὸ τῆς Ἀβύδου². ἐκεῖ τὸ πλάτος τοῦ Ἑλλησπόντου εἶναι ἑπτὰ στα-

¹ Δώδεκα στάδιοι δύνανται 2220 περίπου γαλλικὰ μέτρα. Ὁ Ἄθως κεῖται ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἐκ τῶν τριῶν γίωσσῶν τῆς Χαλκιδικῆς Χερσονήσου· ἡ γλῶσσα αὕτη σχηματίζει χερσόνησον συνεχομένην μετὰ τῆς λοιπῆς ἠπείρου διὰ στενοῦ λαιμοῦ ξηρᾶς.

² Ἡ Ἀβυδος εἶναι πόλις ἐν Τροίᾳ, ἀντικρὺ τῆς Σηστοῦ, κειμένης ἐπὶ τῆς Θρακικῆς Χερσονήτου.

δίω¹. Ὅτε δὲ ἐτελείωσε τὸ ζευγμα τοῦτο, θέελλα μεγάλη καὶ τρικυμία ἐπελθοῦσα κατέστρεψε πάντα. Ὁ δὲ Ξέρξης, ὡς ἔμαθε τοῦτο, διέταξε νὰ δείρωσι καὶ νὰ δέσωσι τὸν Ἑλλήσποντον δι' ἀλύσεων, ν' ἀποκεφαλίσωσι δὲ πάντας τοὺς ἐπιστατοῦντας εἰς τὴν ζευξιν αὐτοῦ. Τοιαύτας ἀνοησίας διέταπεν.

Μετὰ ταῦτα δὲ ἄλλοι ἀρχιτέκτονες ἐξευξαν πάλιν τὰς γεφύρας. Ἐξευξαν δὲ αὐτὰς οὕτω· ἠγκυροβόλησαν καὶ ἐστερέωσαν καλῶς κατὰ σειρὰν πολλὰ πλοῖα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔστρωσαν κορμούς ξύλων καὶ ἐπὶ τούτων ἔρριψαν κλαδία καὶ ἐπὶ τῶν κλαδίων χῶμα. Κατόπιν κατεσκεύασαν φραγμὸν ἔνθεν καὶ ἔνθεν, ἵνα μὴ φοβῶνται τὰ ὑποζύγια καὶ οἱ ἵπποι βλέποντες τὴν θάλασσαν. Οὕτω ἐξεύχθη καὶ ὁ Ἑλλήσποντος μὲ δύο γεφύρας.

ΣΟ. Ὁ Ξέρξης τιμωρεῖ τὸν Πύθιον.

Καθ' ὃν δὲ χρόνον ἐγίνοντο τὰ διαταχθέντα ἔργα, ὁ στρατὸς ἅπας συναθροίσθη² εἰς πόλιν τινα τῆς Καππαδοκίας· ἐκεῖθεν δὲ ἐπορεύετο μετὰ τοῦ Ξέρξου εἰς τὰς Σάρδεις· πορευόμενος δὲ ἔφθασεν εἰς τὰς Κελαινάς, πόλιν τῆς Φρυγίας. Ἐν ταύτῃ τῇ πόλει περιμένων ὁ Πύθιος, ἀνὴρ Λυδός, ἐφιλοξένησεν ὄλον τὸν στρατὸν τοῦ βασιλέως καὶ αὐτὸν τὸν Ξέρξην μὲ μέγιστα φιλοξενήματα, ὑπισχνεῖτο δὲ μετὰ προθυμίας νὰ παράσχη εἰς αὐτὸν χρήματα διὰ τὸν πόλεμον. Τότε ὁ Ξέρξης ἠρώτησε τοὺς παρόντας Πέρσας ποῖος ἦτο ὁ Πύθιος καὶ πόσα χρήματα ἐκέκτητο, ὥστε νὰ δίδῃ τοιαύτας μεγάλας ὑποσχέσεις. Ἐκεῖνοι δὲ εἶπον· «ὦ βασιλεῦ, οὗτος εἶναι, ὅστις ἐδωρήσατο βαρῦτιμα δῶρα εἰς τὸν πατέρα σου Δαρεῖον καὶ ὅστις σήμερον εἶναι μετὰ σὲ ὁ πρῶτος τῶν ἀνθρώπων, ὅσους ἡμεῖς γνωρίζομεν».

Ὁ Ξέρξης θαυμάσας τὸν τελευταῖον τοῦτον λόγον ἠρώτησεν ἐκ δευτέρου ὁ ἴδιος τὸν Πύθιον ὡς πόσα χρήματα εἶχεν. Ἐκεῖ-

¹ Ἐπὶ στάδιοι δύνανται περίπου 1300 μέτρα γαλλικά.

² Ὁ στρατὸς συναθροισθεὶς ὠρμήθη εἰτα ἅπας ἐκ τῶν Κριτάλλων τῆς Καππαδοκίας· ἦσαν δὲ τὰ Κριτάλλα πόλεις ἐν Καππαδοκίᾳ· ἡ δὲ Καππαδοκία ἔκειτο πρὸς Β. τῆς Κιλικίας καὶ πρὸς Δ. τῆς Ἀρμενίας.

νος δὲ εἶπεν· «ὦ βασιλεῦ, δὲν σοὶ κρύπτω τὴν ἀλήθειαν· ἔχω
 »δύο χιλιάδας τάλαντων ἀργυρίου, χρυσοῦ δὲ τέσσαρα ἑκατομ-
 »μύρια στατήρων ἄραικῶν, παρὰ ἑπτὰ χιλιάδας¹. Καὶ ταῦτα
 »σοὶ προσφέρω δῶρον· δι' ἐμὲ δὲ ἀρκετὴ περιουσία εἶναι τὰ ἀν-
 »δράποδά μου καὶ αἱ γαῖά μου». Ὁ μὲν Πύθιος ταῦτα ἔλεγεν.

Ὁ δὲ Ξέρξης εὐχαριστηθεὶς ἐκ τῶν λόγων τούτων εἶπε·
 «Ἔενε Λυδὲ, ἐγὼ, ἀφ' οὗτου ἐξῆλθον ἐκ τῆς Περσίας, οὐδένα ἀν-
 »θρωπον συνήντησα, θελήσαντα νὰ φιλοξενήσῃ τὸν στρατὸν μου
 »ἢ αὐθορμητῶς νὰ μοὶ προσφέρῃ χρήματα, πλὴν σοῦ. Διὰ τοῦτο
 »θὰ σὲ κάμω φίλον μου καὶ θὰ συμπληρώσω τὰ τέσσαρα ἑκα-
 »τομμύριά σου δίδων ἐξ ἰδίων μου τὰς ἑπτὰ χιλιάδας, ἵνα ὁ
 »ἀριθμὸς γείνη ἄρτιος, συμπληρωθεὶς ὑπ' ἐμοῦ. Ἐχων δὲ σὺ
 »ὅσα οἴδιος ἀπέκτησας, ἤξευρε νὰ εἶσαι πάντοτε τοιοῦτος· οὕτω
 »δὲ φερόμενος δὲν θὰ μεταμεληθῆς οὔτε εἰς τὸ παρὸν οὔτε εἰς
 »τὸ μέλλον».

Ταῦτα εἰπὼν καὶ ἐκτελέσας τὴν υπόσχεσίν του ἀνεχώρησεν
 ἀπὸ τῶν Κελαινῶν μετὰ τοῦ στρατοῦ του καὶ διελθὼν διὰ δια-
 φόρων πόλεων ἔφθασεν εἰς τὰς Σάρδεϊς. Ἐκ τῶν Σάρδεων ἀπέ-
 πεμπε κήρυκας εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἵνα ζητήσωσι γῆν καὶ ὕδωρ
 καὶ ἵνα παραγγείλωσιν εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ ἐτοιμάζωσι δεῖπνα
 διὰ τὸν βασιλέα. Ἀπέπεμπε δὲ πανταχοῦ, πλὴν οὔτε εἰς Ἀθή-
 νας οὔτε εἰς Λακεδαίμονα· ἤλπιζε δὲ, ὅτι ὅσοι δὲν ἔδωκαν πρό-
 τερον εἰς τὸν πατέρα του Δαρεῖον, τότε φοβηθέντες θὰ ἔδιδον
 εἰς αὐτόν.

Ἐλθὼν εἰς τὰς Σάρδεϊς ὁ Ξέρξης διήλθεν ἐκεῖ τὸν χειμῶνα, τὸ δὲ
 ἔαρ, ὅτε ἐξεκίνησεν ἐκεῖθεν, αἴφνης ἐγένετο ἔκλειψις ἡλίου καὶ ἀντὶ
 ἡμέρας ἐπῆλθε νύξ. Οἱ μάγοι ἐξήγησαν τὸ φαινόμενον, ὅτι πολλαὶ
 πόλεις ἐλλήνικαί· θὰ ἐκλείψωσιν. Ὁ Πύθιος ὅμως ἐκλαθὼν τὸ ση-
 μεῖον τοῦτο ὡς κακὸν οἰωνὸν ἦλθεν ἐκ τῶν Κελαινῶν καὶ εἶπε πρὸς

¹ Ἡ ὅλη περιουσία τοῦ Πυθίου ὑπολογίζεται ὅτι ἀνήρχετο εἰς 96 ἑκατομ-
 μύρια δραχμῶν. Ὁ «ἄραικος στατήρ» ἦτο περσικὸν νόμισμα, κληθὲν οὕτω
 ἀπὸ Δαρεῖου τοῦ Ὑστάσπου καὶ εἶχεν ἀξίαν ἴσην πρὸς εἴκοσι σχεδὸν σημερι-
 νὰς δραχμάς. Τὸ δὲ «τάλαντον ἀργυρίου» ἰσοδυναμεῖ πρὸς 52 μῶν, ἧτοι πρὸς
 5,200 δραχμάς· ὥστε δύο χιλιάδες τάλαντα ἰσοδυναμοῦσι περίπου πρὸς 10,400,
 000 σημερινὰς δραχμάς.

τὸν Ξέρξην· «ὦ δέσποτα, θὰ ἔπραττες ὅ,τι θὰ ἐζήτουν παρὰ σου, τὸ ὅποῖον εἰς σὲ μὲν εἶναι ἀσήμαντον, εἰς ἐμὲ δὲ μέγα; Ὁ δὲ Ξέρξης νομίσας ὅτι πᾶν ἄλλο θὰ ἐζήτηι ἢ ὅ,τι ἐζήτησεν, εἶπεν ὅτι θὰ πράξῃ τοῦτο· καὶ διέταξε νὰ εἴπῃ τί ἐζήτηι. Ὁ Πύθιος τότε, λαβὼν θάρρος, εἶπεν. «ὦ δέσποτα, ἔχω πέντε υἱούς· οὗτοι πάντες ἐκστρατεύουσι μετὰ σοῦ κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Εὐσπλαγχνίσθητί με λοιπὸν διὰ τὴν ἡλικίαν μου καὶ ἀπόλυτον ἔνα ἀπὸ τῆς ἐκστρατείας, τὸν πρεσβύτατον, ἵνα φροντίξῃ περὶ ἐμοῦ καὶ τῆς περιουσίας μου. Τοὺς δὲ τέσσαρας ἔχε μαζί σου, καὶ εἶθε νὰ ἐπιστρέψῃς ὀπίσω, ἀφοῦ κατορθώσῃς ὅ,τι ἐπιθυμεῖς».

Ὁ Ξέρξης τότε ἐθύμωσε πολὺ καὶ ἀπήνησεν. «ὦ κακὲ ἄνθρωπε, σὺ ὅστις εἶσαι δοῦλός μου καὶ ὅστις ἔπρεπε πανοικεῖ νὰ συνεκστρατεύσῃς μετ' ἐμοῦ ἐτόλμησας νὰ ἀναφέρῃς περὶ τοῦ σου παιδός, ἀφοῦ ἐγὼ ὁ ἴδιος ἐκστρατεύω κατὰ τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῶν παίδων καὶ ἀδελφῶν καὶ οἰκείων καὶ φίλων μου; Ὅτε μὲν ἔπραξας χρηστὰ, ἀντημείφθης διὰ χρηστῶν, ἵνα μὴ καυχῆθῃς ὅτι ὑπερτερεῖς τὸν βασιλέα εἰς τὰς εὐεργεσίας· ἀφοῦ ὅμως ἤδη ἐτράπης εἰς τὴν ἀναίδειαν, τὴν μὲν τιμωρίαν, τῆς ὁποίας εἶσαι ἄξιος, δὲν θὰ λάβῃς, θὰ λάβῃς ὅμως ἄλλην μικροτέραν. Διότι σὲ μὲν καὶ τοὺς τέσσαρας παῖδάς σου σφάζει ἡ ξενία σου, τοῦ δὲ ἐνός, τοῦ προσφιλεστάτου σοι, θὰ στερηθῆς».

Ἀφοῦ δὲ ἀπεκρίθη ταῦτα, ἀμέσως διέταξε τοὺς ἄρμυροὺς νὰ εὐρωσι καὶ νὰ κόψωσιν εἰς τὸ μέσον τὸν πρεσβύτατον υἱὸν τοῦ Πυθίου, νὰ θέσωσι δὲ τὰ ἡμίτομα, τὸ μὲν εἰς τὰ δεξιὰ τῆς ὁδοῦ, τὸ δὲ εἰς τὰ ἀριστερά, καὶ διὰ μέσου νὰ διέλθῃ ὁ στρατός. Ταῦτα δὲ πάντα ἐγένοντο, καὶ οὕτω ἀπανθρώπως ἐτιμωρήθη ὁ Πύθιος.

ΣΤΙ. Ἡ διάδοσις τοῦ Ἑλλησπόντου.

Ἡ ἀρίθμησις καὶ ἡ ἐπιθεώρησις τοῦ Περσικοῦ στρατοῦ. Ἡ Ἀρτεμισία.

Ὁ Ξέρξης ἐν μεγάλῃ πομπῇ ἐξεκίνησεν ἐκ τῶν Σάρδεων καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Ἄβυδον. Ἐκεῖ ἠθέλησε νὰ ἴδῃ ὄλον τὸν στρα-

τόν. Καὶ καθήσας ἐπὶ προσέεδρας τινός, κατασκευασθείσης ὑπὸ τῶν Ἀβυθηνῶν ἐπὶ λόφου, ἐθεᾶτο κάτω καὶ τὸν πεζὸν καὶ τὸν ναυτικὸν στρατόν. Ἐπειδὴ δὲ ἔβλεπεν ὅλον τὸν Ἑλλήσποντον ἀποκεκρυμμένον ὑπὸ τῶν πλοίων, πάσας δὲ τὰς ἀκτὰς καὶ τὰς πεδιάδας τῶν Ἀβυθηνῶν πλήρεις ἀνθρώπων, πρῶτον μὲν ἐμακάρισεν ἑαυτόν, ἔπειτα δὲ ἐδάκρυσεν. Νοήσας τοῦτο ὁ θεὸς τοῦ Ἀρτάβανος εἶπεν αὐτῷ· «ὦ βασιλεῦ, πόσον διαφορετικὰ ἔπραξας τώρα καὶ ὀλίγον πρότερον· διότι ἄφου ἐμακάρισας τὸν ἑαυτόν σου δακρύνεις». Ὁ δὲ Ξέρξης ἀπεκρίθη· «Σκέπτομαι καὶ λυποῦμαι διὰ τὴν βραχύτητα τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, διότι ἐκ τούτων ἀνθρώπων οὐδεὶς ἢ θά ζῆ μετὰ ἑκατὸν ἔτη».

ΠΕΡΣΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Μετὰ ταῦτα ἀπέστειλεν ἐκ τῆς Ἀβύδου κείς τὰ Σοῦσα τὸν θεῖόν τοῦ Ἀρτάβανον γὰ κυβερνᾶ τὸ κράτος, ἐπειδὴ εἰς αὐτὸν μόνον εἶχε πίστιν. Ἐπειτα δὲ συνεκάλεσε τοὺς σημαντικωτάτους τῶν Περσῶν καὶ προέτρεψε καὶ ἐνεθάρρυνεν αὐτούς· παρεκάλεσαν δ' εἶτα ὅλοι ὁμοῦ τοὺς θεοὺς γὰ εὐδοῶσωσι τὴν ἐκστρατείαν.

Ὡς δὲ ἐγένοντο ταῦτα, διέβαινον τὴν ἐπομένην διὰ μὲν τῆς μιᾶς ἐκ τῶν γεφυρῶν, ἧτις ἦτο πρὸς τὸ μέρος τοῦ Πόντου, ὁ πεζὸς καὶ τὸ ἵππικὸν ἅπαν, διὰ δὲ τῆς ἐτέρας, ἧτις ἦτο πρὸς τὸ Αἰγαῖον, τὰ ὑποζύγια καὶ ἡ θεραπεία. Ἡ διάβασις δὲ διήρκεσεν ἑπτὰ ἡμέρας καὶ ἑπτὰ νύκτας ἄνευ οὐδεμιᾶς διακοπῆς.

Ἄρου δὲ διέβησαν πάντες, προυχώρουν ἕως ὅτου ἔφθασαν εἰς τὸν Δορίσκον. Ὁ δὲ Δορίσκος εἶναι τῆς Θράκης παραλία καὶ πεδιάς μεγάλη· διὰ μέσου δὲ αὐτῆς ῥεεὶ ποταμὸς μέγας, ὁ Ἔβρος. Ὁ τόπος λοιπὸν οὗτος ἐφάνη κατάλληλος εἰς τὸν Ξέρξην γὰ τακτοποιήσῃ καὶ γὰ ἐξαριθμῆσῃ τὸν στρατόν.

Τῇ διαταγῇ λοιπὸν τοῦ Ξέρξου οἱ ναύαρχοι ἐκόμισαν τὰ πλοῖα εἰς τι πλησίον τοῦ Δορίσκου παραθαλάσσιον καὶ σύραντες ἔξω ἐστῆγνωνον αὐτά. Ὁ δὲ Ξέρξης κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ἐν τῷ

Δορίσκει ἠρίθμει τὸν στρατόν. Ἐγένετο δὲ ἡ ἀρίθμησις κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον· συναγαγόντες εἰς ἓνα τόπον δέκα χιλιάδας ἀνθρώπων καὶ συσφίξαντες τούτους ὅσον ἠδύναντο, περιέγραφαν ἔξωθεν κύκλον· ἐπὶ τοῦ κύκλου κατόπιν, ἀφοῦ ἀφήκαν τοὺς ἀνθρώπους, ἔκτισαν περίφραγμα τοῦ ὁποίου τὸ ὕψος ἔφθανε μέχρι τοῦ ὀμφαλοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ἀφοῦ δὲ ἔκαμαν τὸ περίφραγμα τοῦτο εἰσεβίβαζον ἄλλους εἰς αὐτό, καὶ πάλιν ἄλλους, μέχρις οὗ ἐξηρίθμησαν πάντας κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον. Εὐρέθησαν δὲ σύμπαντες ἐν ἑκατομμύριον καὶ ἑπτακόσiai χιλιάδες.¹ Μετὰ τὴν ἀρίθμησιν δὲ κατέταξαν αὐτοὺς κατὰ ἔθνη. Τὸ δὲ ἵππικὸν ἀνήρχετο εἰς ὀγδοήκοντα χιλιάδας καὶ τὰ πολεμικὰ πλοῖα εἰς χίλια διακόσια ἑπτὰ· τῶν δὲ φορτηγῶν καὶ ἵππαγωγῶν πλοίων ὁ ἀριθμὸς ἀνήρχετο εἰς τρεῖς χιλιάδας.

Μεταξὺ δὲ τῶν συστρατευσάντων κατὰ τῆς Ἑλλάδος ὑπῆρχε καὶ γυνή τις χήρα ὀνομαζομένη Ἀρτεμισία, ἡ ὁποία ἐβασίλευεν ἡ ἰδία, ἃν καὶ εἶχεν υἱὸν νεανίαν· ἐβασίλευε δὲ τῶν Ἀλικαρνασσεῶν καὶ ἄλλων τινῶν, οἱ ὁποῖοι πάντες ἦσαν ὀωρικῆς φυλῆς. Ἡ Ἀρτεμισία ἐξεστράτευεν οὐχὶ ἐξ ἀνάγκης τινός, ἀλλ' ἐκ μεγαλοφροσύνης καὶ ἀνδρείας· ἦτο δὲ γυνὴ ἀξία θαυμασμοῦ καὶ ἐτιμᾶτο παρὰ τοῦ βασιλέως διὰ τὰς γνώμας, τὰς ὁποίας ἔδιδον εἰς αὐτόν.²

Ὁ δὲ Ξέρξης μετὰ τὴν ἀρίθμησιν καὶ διάταξιν τοῦ στρατοῦ ἀναβὰς ἐπὶ ἄρματος περιῆλθε καὶ ἐπεθεώρησε τὸ πεζὸν στρατεύμα καὶ τὸ ἵππικόν. Ἐν ᾧ δὲ ἐγίνοντο ταῦτα, ἔσυρον τὰ πλοῖα ἀπὸ τῆς ξηρᾶς, ὅπου ἐστέγνωνον, εἰς τὴν θάλασσαν· ὁ δὲ Ξέρξης ἐξελθὼν ἐκ τοῦ ἄρματος καὶ εἰσελθὼν εἰς πλοῖον Σιδώνιον ἐκαθισεν ὑπὸ σκηνὴν χρυστὴν καὶ παραπλέων παρὰ τὰς πρὸς τὴν ξηρὰν ἐστραμμένους πύρας τῶν πλοίων ἐπεθεώρει αὐτά· ἦσαν δὲ τὰ πλοῖα καὶ οἱ ἐπιβάται ἐξωπλισμένοι ὡς εἰς μάχην. Ὁ ἀριθμὸς δὲ τῶν πλοίων ἀνήρχετο εἰς χίλια διακόσια ἑπτὰ, ὡς προείπομεν.

¹ Μυθώδης φαίνεται ὁ ἀριθμὸς οὗτος τῶν στρατευμάτων τοῦ Ξέρξου.

² Περὶ Ἀρτεμισίας ἴδε πάλιν ἐν §§ 85 καὶ 88.

72. Ξέρξης και Δημάρατος.

Μετὰ τὴν ἐπιθεώρησιν τοῦ πεζικοῦ, τοῦ ἵππικοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ, ὁ Ξέρξης ἔστειλε καὶ ἐκάλεσε τὸν Δημάρατον¹ τοῦ Ἀρίστωνος, ὅστις συνεξεστράτευε μετ' αὐτοῦ κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν· «Δημάρατε, μοὶ ἤλθε νὰ σ' ἐρωτήσω τι· σὺ κείσαι Ἑλληὴν καί, ὡς ἐγὼ πληροφοροῦμαι, ἐκ πόλεως οὔτε ἐλακχίστης οὔτε ἀσθενεστάτης. Τώρα λοιπὸν εἰπέ μοι, ἐὰν οἱ Ἕλληγες θὰ τολμήσωσι νὰ ὑφώσωσι χεῖρας ἐναντίον μου. Ἐγὼ νομίζω ὅτι οὔτε οἱ Ἕλληγες πάντες, οὔτε οἱ λοιποὶ πρὸς δυσμὰς κατοικοῦντες ἄνθρωποι εἶναι δυνατὸν νὰ ἀντιπαραταχθῶσιν εἰς ἐμέ· θέλω ὅμως νὰ μάθω καὶ ἀπὸ σοῦ τί λέγεις περὶ αὐτῶν».

Ὁ δὲ Δημάρατος εἶπεν· «ὦ βασιλεῦ, ποῖον ἐκ τῶν δύο θέλεις, νὰ σοὶ εἶπω τὴν ἀλήθειαν ἢ ὅ,τι σοὶ εἶναι ἀρεστόν;» Ὁ δὲ Ξέρξης εἶπεν ὅτι προτιμᾷ τὴν ἀλήθειαν. Τότε ὁ Δημάρατος ἔλεγε τὰ ἑξῆς· «Βασιλεῦ, ἐπειδὴ μὲ διατάττεις νὰ εἶπω τὴν ἀλήθειαν ὅλην, ἴδου αὐτὴ· ἡ πενία εἶναι πάντοτε σύντροφος τῶν Ἑλλήνων· ἀλλ' ἡ ἀρετὴ, ἣτις κτᾶται διὰ τῆς συνέσεως καὶ τῆς αὐστηρᾶς νομοθεσίας των, ἀποκροεὶ καὶ τὴν πενίαν καὶ τὸν δεσποτισμὸν. Καὶ ἐπαινῶ μὲν πάντας τοὺς Ἕλληγας, τοὺς κατοικοῦντας περὶ τοὺς Δωρικοὺς ἐκείνους τόπους, μάλιστα δὲ τοὺς Λακεδαιμονίους. Οὗτοι πρῶτον, εἶναι ἀδύνατον νὰ δεχθῶσι τὰς περὶ δουλείας προτάσεις σου, δεύτερον δέ, θὰ ἀντιπαραταχθῶσιν ἐναντίον σου, καὶ ἂν πάντες οἱ ἄλλοι Ἕλληγες ὁμοφρονήσωσι μὲ σέ. Περὶ ἀριθμοῦ δέ, μὴ ἐξετάσης, διότι καὶ χίλιοι ἄνθρωποι ἐὰν τύχη νὰ ἐκστρατεύσωσιν, ἢ ὀλιγώτεροι τούτων ἢ καὶ περισσότεροι, οὗτοι θὰ σέ πολεμήσωσιν».

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ξέρξης ἐγέλασε καὶ εἶπε· «Δημάρατε, τίνα κλόγον εἶπες; χίλιοι ἄνδρες θὰ πολεμήσωσι πρὸς τοσοῦτον στρατεύμα! Τότε σὺ, ὅστις ὑπῆρξας βασιλεὺς ἐκείνων, θὰ δύνασαι νὰ πολεμήσης πρὸς εἴκοσιν ἰδικούς μου στρατιώτας».

¹ Ὁ Δημάρατος οὗτος εἶνε ὁ τῆ ἐνεργείᾳ τοῦ ἐτέρου βασιλέως τῆς Σπάρτης Κλεομένους ἐξορισθεὶς καὶ εἰς τοὺς Πέρσας καταφυγών. Ἴδε § 61.

»πρόσεχε ὅμως μὴ οἱ λόγοι σου εἶναι μόνον κομπορρημοσύνη.
 »Διότι πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἀντισταθῶσιν εἰς τόσον στράτευμα
 »χίλιοι ἢ καὶ δέκα χιλιάδες ἢ καὶ πενήτηντα χιλιάδες ἄνθρω-
 »ποι, ὄντες πάντες ἐξίσου ἐλεύθεροι καὶ μὴ ὑφ' ἐνὸς ἀρχόμενοι;
 »Ἀλλὰ καὶ ἰσάριθμοι ἐὰν ἦσαν μὲ ὑμᾶς, ἔχω ἄνδρας, ἀλλ' ὄλι-
 »γους, οἱ ὅποιοι θὰ ἠδύναντο νὰ πολεμήσωσι μὲ τρεῖς Ἑλλη-
 »νας ὁμοῦ· τούτους σὺ δὲν γνωρίζεις καὶ διὰ τοῦτο φλυαρεῖς».

Πρὸς ταῦτα ὁ Δημάρατος λέγει· «Ὁ βασιλεῦ, ἀρχήθεν ἐγνώ-
 »ριζον ὅτι θὰ σὲ δυσηρέστουν λέγων τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' εἶπον
 »ταύτην, ἐπειδὴ σὺ μὲ ἠνάγκασας. Γνωρίζεις κάλλιστα πόσον
 »ἐγὼ τῶρα ἀγαπῶ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἀφαιρέσαντες τὰς τιμὰς
 »καὶ τὰ πατρῶα δικαιώματά μου, μὲ ἔκαμαν ἄπολιν καὶ φυ-
 »γάδα, ὁ δὲ πατήρ σου, δεχθεῖς με, μοὶ ἔδωκε περιουσίαν καὶ
 »οἶκον. Δὲν εἶναι λοιπὸν πρέπον ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος νὰ λη-
 »σμονῇ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἔδειξαν πρὸς αὐτὸν εὐνοίαν, ἀλλὰ
 »πρέπει πολὺ ν' ἀγαπᾷ αὐτούς. Ἐγὼ δὲ οὔτε πρὸς δέκα ἄνδρας
 »ὑπίσχυνοῦμαι ὅτι εἶμαι ἱκανὸς νὰ πολεμήσω, οὔτε πρὸς δύο·
 »ἐκούσιως δὲ οὔτε πρὸς ἓνα θὰ ἐπολέμουν. Ἐὰν ὅμως ἤθελεν
 »εἶναι ἀνάγκη, θὰ ἐμαχόμεην πάνυ εὐχαρίστως πρὸς ἓνα ἐκ τῶν
 »ἀνδρῶν τούτων, ὅτινες λέγουσιν ὅτι ἕκαστος εἶναι ἄξιος τριῶν
 »Ἑλλήνων. Τοιοῦτοτρόπως δὲ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι, εἰς πρὸς
 »ἓνα μὲν μαχόμενοι, οὐδενὸς εἶναι κατώτεροι, πολεμοῦντες δὲ
 »ὄλοι ὁμοῦ, εἶναι οἱ ἄριστοι τῶν ἀνδρῶν. Ὅντες δὲ ἐλεύθεροι,
 »δὲν εἶναι ἐλεύθεροι καθ' ὅλα, διότι ἄνωθεν αὐτῶν ἴσταται δε-
 »σπότης ὁ νόμος, τὸν ὅποιον οὔτοι φοβοῦνται πολὺ περισσότε-
 »ρον ἢ οἱ ἰδιοὶ σου σέ. Πράττουσι λοιπὸν ὅτι ἐκεῖνος κελεύει·
 »κελεύει δὲ οὐδεὶς νὰ φεύγῃ ἐκ τῆς μάχης, ἀλλὰ μένοντες πάν-
 »τες ἐν τῇ τάξει ἢ νὰ νικῶσιν ἢ νὰ φονεύωνται. Ἐὰν δέ, λέ-
 »γων ταῦτα, φαίνωμαι εἰς σέ ὅτι φλυαρῶ, εἰς τὸ ἐξῆς πλέον θὰ
 »σιωπῶ· τῶρα δὲ ἀναγκασθεῖς ὠμίλησα. Εἴθε δέ, ὦ βασιλεῦ,
 »νὰ ἀποβῶσι τὰ πράγματα, καθὼς ἐπιθυμεῖς».

Ὁ μὲν λοιπὸν Δημάρατος ταῦτα ἀπεκρίθη, ὁ δὲ Ξέρξης ἤρ-
 χισε νὰ γελαῖ καὶ οὐδόλως ὠργίσθη, ἀλλ' ἠπίως ἀπέπεμψεν αὐτόν.

73. Ὁ Ξέρξης ἐκ τοῦ Δορίσκου μεταβαίνει εἰς τὴν Θέρμην.—Ἡ Θεσσαλία καὶ ὁ Πηνειός.

Ἐκ τοῦ Δορίσκου ὁ Ξέρξης ἐπορεύετο κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἠνάγκαζε δὲ νὰ συνεχστρατεύωσι μετ' αὐτοῦ ὅσους λαοὺς ἀπήντα καθ' ὁδόν. Διέβη τὸν Στρυμόνα ποταμὸν, ὅστις ἦτο ἐξευγμένος διὰ γεφύρας, ἐκεῖθεν δὲ διαιρέσας τὸ πεζικὸν στράτευμα εἰς τρία μέρη, τὸ μὲν ἐν ἐξ αὐτῶν διέταξε νὰ ἀκολουθῇ τὸ παραθαλάσσιον ὁμοῦ μὲ τὸ ναυτικόν, τὸ δὲ ἕτερον ἐπορεύετο τὴν μεσόγειον ὁδόν, καὶ τὸ τρίτον μέρος, μετὰ τοῦ ὁποίου ἐπορεύετο καὶ αὐτὸς ὁ Ξέρξης, προὔχῳρει ἐν τῷ μέσῳ τῶν δύο ἄλλων. Οὗτω πορευόμενος ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀκάνθον.

Ἐκ δὲ τῆς Ἀκάνθου διέταξε τοὺς στρατηγούς νὰ ὀδηγήτωσι τὸν ναυτικὸν στρατὸν εἰς τὴν Θέρμην¹ τὴν ἐν τῷ Θερμαϊκῷ κόλπῳ καὶ ἐκεῖ νὰ περιμένωσιν αὐτόν. Διέπλευσαν λοιπὸν τὰ πλοῖα τὴν ἐν τῷ Ἄθῳ γενομένην διώρυγα καὶ ἔπλεον εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον, λαμβάνοντα καθ' ὁδόν πλοῖα καὶ στρατεύματα ἐκ τῶν πόλεων ἐκείνων, παρὰ τὰς ὁποίας διήρχοντο. Οὗτω δὲ ὁ ναυτικὸς στρατὸς ἔφθασε καὶ ἠγκυροβόλησεν εἰς αὐτὸν τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον καὶ περιέμενον ἐκεῖ τὸν βασιλέα.

Ὁ δὲ Ξέρξης μετὰ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ ἐπορεύετο ἐκ τῆς Ἀκάνθου διὰ τῆς μεσογείου ὁδοῦ, χάριν συντομίας, καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Θέρμην. Βλέπων ἐνεῖθεν τὰ Θεσσαλικά ὄρη, τὸν τε Ὀλυμπον καὶ τὴν Ὀσσαν, ὄντα ὑψηλότατα, καὶ μαθὼν ὅτι ἐν μέσῳ αὐτῶν ὑπάρχει στενὴ κοιλάς, διὰ τῆς ὁποίας ῥέει ὁ Πηνειός, ἐπεθύμησε νὰ πλεύσῃ καὶ νὰ ἴδῃ τὴν ἐκβολὴν τοῦ ποταμοῦ. Ἐμβὰς λοιπὸν εἰς πλοῖον Σιδώνιον καὶ ἐκπλεύσας μετὰ τῶν ἄλλων πλοίων ἔφθασεν εἰς τὴν ἐκβολὴν τοῦ Πηνειοῦ· ταύτην ἰδὼν, ἐθαύμασε μεγάλως, καὶ καλέσας τοὺς ὀδηγοὺς ἠρώτησεν αὐτοὺς ἐὰν εἶναι δυνατόν νὰ παρατρέψῃ τις τὸν ποταμὸν καὶ νὰ ἐκβάλῃ αὐτὸν εἰς ἄλλην θάλασσαν. Ἐκεῖνοι δὲ ἀπεκρίθησαν ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν, διότι ἡ Θεσσαλία πᾶσα εἶναι

¹ Ἡ Θέρμη εἶναι ἡ Θεσσαλονίκη.

περιστεφανωμένη δι' ὄρεων· καὶ πρὸς ἀνατολὰς μὲν εἶναι τὸ Πηλῖον ὄρος καὶ ἡ Ὀσσα, πρὸς βορρᾶν δὲ ὁ Ὀλυμπος, πρὸς δυσμὰς ἡ Πίνδος, καὶ πρὸς νότον ἡ Ὄθρυς. Τὸ μέσον δὲ τῶν ὄρεων τούτων εἶναι ἡ Θεσσαλία, ἡ ὁποία εἶνε κοίλη, λέγεται δὲ ὅτι ἄλλοτε ἦτο λίμνη. Ὁ ποταμὸς λοιπὸν δὲν δύναται ν' ἀλλάξῃ ροῦν.

Μετὰ ταῦτα ὑποσχεθέντων φιλιᾶν τῶν Θεσσαλῶν, ὁ Ξέρξης ἐπλεεν ὀπίτω εἰς τὴν Θέρμην.

74. Ἡ ἀπόφασις τῶν Ἀθηναίων.

Ἐν ᾧ ἀκόμῃ ὁ Ξέρξης εὐρίσκετο περὶ τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον, ἐπανήλθον οἱ κήρυκες οἱ σταλέντες ἐκ τῶν Σάρδεων εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἄλλοι μὲν κενεοί, ἄλλοι δὲ φέροντες γῆν καὶ ὕδωρ. Ἔδωκαν δὲ γῆν καὶ ὕδωρ οἱ Θεσσαλοί, οἱ Λοκροί, οἱ Μαλιεῖς, οἱ Θηβαῖοι καὶ οἱ ἄλλοι

Βοιωτοί, πλὴν τῶν Θεσπιέων καὶ τῶν Πλαταιέων· πρὸς τούτοις δὲ καὶ ἄλλοι πολλοί. Τούτους πάντας, οἱ Ἑλληγες οἱ ἀναλαβόντες τὸν κατὰ

ΝΟΜΙΣΜΑ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

τοῦ βαρβάρου πόλεμον, ὠρκίσθησαν νὰ τιμωρήσωσιν, ὅταν σὺν θεῷ καθησυχάσωσι τὰ πράγματα. Εἰς δὲ τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Σπάρτην δὲν ἐστάλησαν παντελῶς κήρυκες ὑπὸ τοῦ Ξέρξου, διότι οἱ πρότερον ὑπὸ τοῦ πατρὸς του σταλέντες κακῶς ἀπώλοντο.

Ἡ δὲ στρατηγασία τοῦ Βασιλέως κατ' ὄνομα μὲν ἐγίνετο ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων, πραγματικῶς ὅμως ἐναντίον πάσης τῆς Ἑλλάδος. Μανθάνοντες δὲ οἱ Ἕλληγες ταῦτα πρὸ πολλοῦ, ἄλλοι μὲν ἐδίδον τὰ σημεῖα τῆς ὑποταγῆς, ἄλλοι δ' οὐ. Ἀληθεῖς δὲ σωτῆρες τῆς Ἑλλάδος ἐγένοντο οἱ Ἀθηναῖοι, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ οἱ Σπαρτιαῖται.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐζήτησαν χρησμόν ἀπὸ τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν· ἡ δὲ Πυθία ἀπήντησε τὰ ἑξῆς· «Δυστυχεῖς, τί κάθησθε; »ἐγκαταλείψατε τὴν πόλιν σας καὶ φύγετε εἰς τὰ ἔσχατα τῆς γῆς, διότι τὰ πάντα θὰ καταστρέψῃ τὸ πῦρ καὶ ὁ ὄρμητικὸς » Ἄρης, συνοδεύων ἄρμα ἀσιατικόν. Ἀναχωρήσατε λοιπὸν ἐκ τοῦ » ναοῦ μου καὶ δεῖξατε γενναϊότητα εἰς τὰ δεινὰ».

Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ ἀπεσταλμένοι τῶν Ἀθηναίων ἐλυποῦντο τὰ μέγιστα. Τότε συνεβούλευσεν αὐτοὺς ὁ Τίμων, ἀνὴρ τῶν Δελφῶν σημαντικώτατος, νὰ ἐρωτήσῃσι πάλιν τὴν Πυθίαν. Τοῦτου γενομένου ἀπήντησεν αὕτη· «Δὲν δύναται ἡ Παλλὰς Ἀθηναῖα » νὰ ἐξιλεώσῃ τὸν Ὀλύμπιον Δία, καίτοι παρακαλεῖ αὐτὸν μὲ » πολλοὺς λόγους καὶ μὲ βαθεῖαν σύνεσιν. Ὅταν θὰ κυριεύωνται » ὅλα τὰλλα μέρη τῆς γῆς τοῦ Κέκροπος, ὁ Ζεὺς δίδει εἰς τὴν » Ἀθηναῖαν ξύλινον τεῖχος νὰ μείνῃ τοῦτο μόνον ἀπόρθητον, τὸ » ὅποιον θὰ ὠφελήσῃ σὲ καὶ τὰ τέκνα σου· σὺ δὲ μὴ περίμενε » ἡσυχος τὸ πολυπληθὲς ἰππικὸν καὶ πεζικὸν στράτευμα, τὸ διὰ » ξηρᾶς ἐρχόμενον, ἀλλ' ὑποχώρει στρέψας τὰ νῶτα· θὰ ἔλθῃ δὲ » καιρὸς νὰ ἀντιπολεμήσῃς. Ὡ θεῖα Σαλαμίς, θὰ καταστρέψῃς » καὶ σὺ τέκνα γυναικῶν, ἢ ὅταν σπεύρωσι τοὺς δημητριακοὺς » καρποὺς ἢ ὅταν θερίζωσιν αὐτοὺς».

Ταῦτα, ἡπιώτερα ὄντα τῶν πρώτων, ἐκόμισαν εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ ἀπεσταλμένοι. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀκούσαντες, ἐξήγουν διαφοροτρόπως αὐτά. Τινὲς μὲν ἔλεγον ὅτι θὰ σωθῆ ἡ μόνη ἡ Ἀκρόπολις, διότι τὸ πάλαι αὕτη ἦτο περιπεφραγμένη διὰ ξύλων, καὶ τοῦτο ἦτο τὸ ξύλινον τεῖχος, τὸ ὅποιον ἀνέφερεν ὁ χρησμός· ἄλλοι δὲ πάλιν ἔλεγον ὅτι ὁ θεὸς σημαίνει τὰ πλοῖα, καὶ ταῦτα παρεκίνουν νὰ ἐτοιμάζωσι, τὰ δ' ἄλλα ν' ἀφήσωσι. Τὴν γνώμην ὁμως, ὅτι ξύλινον τεῖχος ἦσαν τὰ πλοῖα, ἀνέτρεπον οἱ λόγοι· «Ὡ θεῖα Σαλαμίς, θὰ καταστρέψῃς καὶ σὺ τέκνα γυναικῶν, ἢ » ὅταν σπεύρωσι τοὺς δημητριακοὺς καρποὺς, ἢ ὅταν θερίζωσιν » αὐτοὺς». Εἰς τοὺς λόγους τούτους συνεχέοντο αἱ γνώμαι τῶν εἰπόντων, ὅτι ξύλινον τεῖχος ἦσαν τὰ πλοῖα. Διότι οἱ χρησμολόγοι ἐξήγουν τούτους οὕτως, ὅτι δηλ. θὰ νικηθῶσι περὶ τὴν Σαλαμίνα, ἐὰν ναυμαχήσωσιν.

Τότε ἀνὴρ τις Ἀθηναῖος σημαντικὸς, ὀνομαζόμενος Θεμιστο-

κλῆς, εἶπεν ὅτι ἐὰν ὁ χρησμός ἀνεφέρετο πραγματικῶς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους δὲν θὰ ἦτο τόσοσ ἥπιος, ἀλλὰ θὰ ἔλεγεν, «ἽΩ ἀθλία Σαλαμῖς», ἀντὶ τοῦ «ἽΩ θεία Σαλαμῖς», ἐὰν ἐμελλον οἱ κάτοικοι ν' ἀποθάνωσι περὶ αὐτήν. Ὡστε ἡ ὀρθὴ σκέψις ὑπαγορεύει, ὅτι ὁ θεὸς ἐχρησιμοδότησε διὰ τοὺς πολεμίους καὶ οὐχὶ διὰ τοὺς Ἀθηναίους. Συνεβούλευε λοιπὸν αὐτοὺς νὰ παρασκευάζωνται πρὸς ναυμαχίαν, διότι τὸ ξύλινον τεῖχος ἦσαν τὰ πλοῖα. Καὶ αὕτη ἡ γνώμη ἐφάνη προτιμότερα καὶ ὑπερίσχυσε τῆς τῶν χρησμολόγων. Ἀπεφασίσθη λοιπὸν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ παύσωσι τὸν πρὸς τοὺς Αἰγινήτας πόλεμον, νὰ συμφιλιωθῶσι μετὰ τῶν βουλομένων ἐκ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων καὶ πανδημεὶ μὲ τὰς ναῦς ν' ἀντιταχθῶσι κατὰ τοῦ ἐπερχομένου ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος βαρβάρου.

ἽΩ. Αἱ Θερμοπύλαι καὶ τὸ Ἀρτεμίσιον.

Οἱ Ἕλληνες προητοιμάζοντο νὰ πολεμήσωσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἅμα ἔμαθον ὅτι οὗτος μετ' ἀπείρου στρατοῦ ἤρχετο κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Συνήλθον λοιπὸν ἐν τῷ Ἴσθμῳ εἰς συμβούλιον, κατὰ τὸ ὁποῖον ὑπερίσχυσεν ἡ γνώμη ὁ μὲν πεζὸς στρατὸς νὰ φυλάξῃ τὴν διὰ τῶν Θερμοπυλῶν εἰσβολήν, ὁ δὲ ναυτικὸς νὰ πλεύσῃ εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον, διότι αἱ Θερμοπύλαι καὶ τὸ Ἀρτεμίσιον εἶναι πλησίον ἀλλήλων, καὶ εὐκόλως τὸ ἐν στρατεύμα ἠδύνατο νὰ πληροφορηθῆται περὶ τοῦ ἑτέρου.

Ἐχουσι δὲ τὰ δύο ταῦτα μέρη ὡς ἐξῆς. Τὸ μὲν Ἀρτεμίσιον ἐκ τοῦ μέρους τοῦ Θρακικοῦ πελάγους, ὃν πλατύ, στενεύει κατ' ὀλίγον σχηματίζον τὸν μεταξὺ τῆς νήσου Σκιαθοῦ καὶ τῆς ἡπείρου τῆς Μαγνησίας πορθμόν. Ἐκ δὲ τοῦ στενοῦ τούτου διαδέχεται τὸ Ἀρτεμίσιον αἰγιαλὸς τῆς Εὐβοίας· ἐκεῖ δὲ εἶναι καὶ νὰὸς τῆς Ἀρτεμίδος.

Τῶν δὲ Θερμοπυλῶν τὸ μὲν πρὸς δυσμὰς τῆς ὁδοῦ μέρος εἶναι ὄρος ἄβατον καὶ ἀπόκρημνον, ἐκτεινόμενον μέχρι τῆς Οἴτης, τὸ

¹ Τὸ Ἀρτεμίσιον εἶναι βόρειον ἀκρωτήριον τῆς Εὐβοίας.

δὲ πρὸς ἀνατολὰς μέρος εἶναι θάλασσα καὶ τενάγη. Εἰς δὲ τὴν εἴσοδον ταύτην ὑπάρχουσι θερμὰ λουτρά, τὰ ὁποῖα οἱ ἐπιχώριοι καλοῦσι Χύτρους καὶ ἐκεῖ ὑπάρχει βωμὸς τοῦ Ἡρακλέους. Ἦτο δὲ ἠχοδομημένον τείχος κατὰ ταύτας τὰς εἰσβολὰς καὶ κατὰ τὸν παλαιὸν καιρὸν ἦσαν καὶ πύλαι. Πλησιέστατα δὲ τῆς ὁδοῦ ὑπάρχει καὶ κώμη τις καλουμένη Ἀλπηνοί· ἐκ ταύτης δὲ οἱ Ἕλληνες ἐσκέπτοντο νὰ λαμβάνωσι τὰς τροφάς.

Τὸ δὲ στενόνατον μέρος τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰσόδου ταύτης διὰ τῆς Τραχῖνος εἶναι ἡμισυ πλέθρον¹· ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ἄλλα μέρη πολὺ στενότερα τούτου, ὡς τὸ ἔμπροσθεν τῶν Θερμοπυλῶν καὶ τὸ ὀπίσθεν τούτων. Καὶ ὀπίσθεν μὲν, πρὸς τὸ μέρος τῶν Ἀλπηνῶν, ἡ ὁδὸς εἶναι διὰ μίαν μόνην ἄμαξαν, ἔμπροσθεν δέ, πρὸς τὸ μέρος τοῦ Φοίνικος² ποταμοῦ καὶ πλησίον τῆς πόλεως Ἀθηγηῆς, ἐπίσης ἡ ὁδὸς εἶναι διὰ μίαν μόνην ἄμαξαν.

Εἰς αὐτὸ λοιπὸν τὸ στενὸν μέρος τῶν Θερμοπυλῶν ἀπεφάσισαν οἱ Ἕλληνες νὰ δεχθῶσι τὸν ἐχθρὸν. Διαλυθέντες λοιπὸν ἐκ τοῦ Ἰσθμοῦ ἐξεστράτευον ἄλλοι μὲν εἰς τὰς Θερμοπύλας πεζῇ, ἄλλοι δὲ εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον διὰ θαλάσσης.

76. Τὸ παρὰ τὴν Σηπιάδα ναυάγειον τοῦ βαρβαρικοῦ ναυτικοῦ.

Ὁ ναυτικὸς στρατὸς τοῦ Ξερόξου ὀρμώμενος ἐκ τοῦ κόλπου τῆς Θέρμης καὶ πλέων πρὸς νότον φθάνει εἰς τὴν Σηπιάδα,³ ἀκρωτήριον τῆς Μαχνησίας χώρας.

¹ Ἐν πλέθρον ἰσοδυναμεῖ πρὸς 100 πόδας, ἢ 31 σχεδὸν μέτ. γαλλ. Ἡ δὲ Τραχίς ἦτο πόλις ὑπὸ τὴν Οἴτην.

² Ὁ Φοῖνιξ ποταμὸς ἦτο μικρὸς τις ποταμὸς πρὸς νότον τοῦ Ἀσωποῦ, εἰς ὃν καὶ ἐξέβαλλε. Σήμερον ἡ ὄψις τῆς χώρας λίαν παρήλλαξε κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα. Ἀπὸ τοῦ Φοίνικος ποταμοῦ μέχρι τῶν Θερμοπυλῶν ἦσαν στάδιοι 15, ἦτοι 2775 γαλλ. μέτρα· ἐν τῇ χώρῳ τούτῳ ἔκειτο ἡ πόλις Ἀνθήγη, ἢ Ἀνθηγη. (Ἡροδ. VII, 200).

³ Ἡ Σηπιάς κεῖται ἀπέναντι τῆς νήσου Σκιαθοῦ ἐπὶ τοῦ βραχίονος τῆς ἡπείρου, τοῦ φράσσοντος τὸν Παγασητικὸν κόλπον πρὸς ἀνατολὰς.

Μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου ὁ ναυτικός καὶ μέχρι τῶν Θερμοπυλῶν ὁ πεζὸς στρατὸς τῶν βαρβάρων δὲν εἶχε πάθει οὐδὲν κακόν.¹ Ὅτε ὅμως ὁ ναυτικός στρατὸς ἔφθασε καὶ διενυκτέρευσε παρὰ τὴν Σηπιάδα, αἴφνης τὴν πρωΐαν, ἐν ᾧ ἦτο αἰθρία καὶ νηνεμία, συνέβη ἀναβρασμός τις εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπέπεσε κατὰ τῶν Περσῶν μεγάλη τρικυμία καὶ ἀπηλιώτης ἄνεμος, τὸν ὁποῖον οἱ κάτοικοι τῶν μερῶν ἐκείνων καλοῦσιν Ἑλλησποντίαν. Ὁ ἄνεμος οὗτος διέφθειρε πλοῖα πολεμικὰ ὄχι ὀλιγώτερα τῶν τετρακοσίων καὶ ἀνθρώπους ἀναριθμήτους καὶ πράγματα πολύτιμα ἄπειρα. Διήρκεσε δὲ ἡ τρικυμία αὕτη τρεῖς ἡμέρας. Ὅτε δὲ ἔπαυσεν ὁ ἄνεμος καὶ ἐστρώθη ἡ θάλασσα, τὰ πλοῖα τῶν βαρβάρων ἐπλευσαν εἰς τὸν Παγασητικὸν κόλπον καὶ ἔμειναν ἐκεῖ.²

᾽7. Ὁ Ξέρξης ἐν Θερμοπύλαις.

Ὁ δὲ Ξέρξης μετὰ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ πορευόμενος ἔφθασεν εἰς τὴν χώραν³ τῶν Μαλιέων, πλησίον τῶν Θερμοπυλῶν, ὅπου ἦτο ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς. Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ὅλος γενικὸν ἀρχηγὸν εἶχε τὸν Λακεδαιμόνιον Λεωνίδα, ὅστις μεγίστην ἔχαιρεν ὑπόληψιν. Ὁ Λεωνίδας εἶχε μεθ' αὐτοῦ τριακοσίους ἐκλεκτοὺς Σπαρτιάτας, ἐπειδὴ οἱ ἄλλοι ἔμειναν νὰ ἐορτάσωσι πρῶτον τὴν ἐορτὴν τῶν Καρνείων⁴ καὶ κατόπιν νὰ ἔλθωσι, μὴ ἐλπίζοντες νὰ τελειώσῃ τόσον γρήγορα ὁ ἐν Θερμοπύλαις πόλεμος.

Ἐν Θερμοπύλαις, πλὴν τῶν τριακοσίων Σπαρτιατῶν, πε-

¹ Ὁ Ἡρόδοτος ἀριθμεῖ τὸ στράτευμα τοῦ Ξέρξου τὸ φθάσαν μέχρι Σηπιάδος καὶ Θερμοπυλῶν εἰς πέντε ἑκατομμύρια διακοσίας ὀγδοήκοντα τρεῖς χιλιάδας καὶ διακοσίους εἴκοσιν ἀνθρώπους, συμπεριλαμβανομένων καὶ ὄλων τῶν ὑπηρετῶν, οἱ ὁποῖοι ὑπελογίζοντο ὅτι ἦσαν τὸ ἡμισυ τοῦ ὅλου ποσαῦ.

² Εἰς τὰς Ἀφειάς.

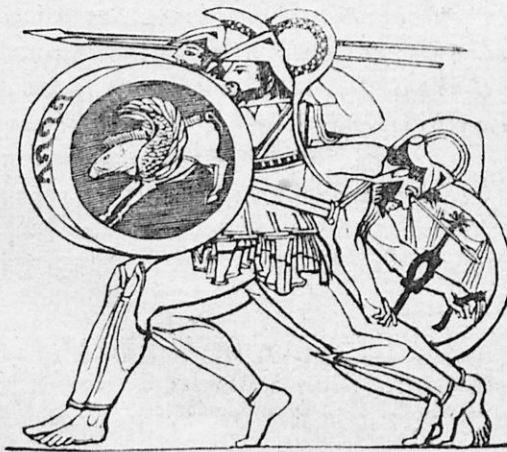
³ Τὴν περὶ τὸν Μαλιακὸν κόλπον.

⁴ Τὰ Κάρνεια ἤγοντο ἐν Σπάρτῃ κατὰ τὸν Αὐγούστον μῆνα πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος Καρνείου, διήρκεον δὲ ἑννέα ἡμέρας.

ριέμενον τὸν Εἰρῆζην ἐκ τῶν Τεγεατῶν καὶ Μαντινέων χίλιοι, δῆλα δὴ πεντακόσιοι ἐξ ἑκατέρων· ἐκ τῆ τοῦ Ὀρχομενοῦ τῆς Ἀρκαδίας ἑκατὸν εἴκοσι, καὶ ἐκ τῆς λοιπῆς Ἀρκαδίας χίλιοι. Τοσοῦτοι ἦσαν ἐκ τῶν Ἀρκαδῶν. Ἀπὸ δὲ τῆς Κορίνθου τετρακόσιοι καὶ ἀπὸ τοῦ Φλιοῦντος¹ διακόσιοι καὶ ἐκ τῶν Μυκηνέων ὀγδοήκοντα· οὗτοι μὲν ἀπὸ Πελοποννήσου ἦλθον. Ἀπὸ δὲ τῆς Βοιωτίας ἦλθον ἑπτακόσιοι Θεσπιεῖς καὶ τετρακόσιοι Θηβαῖοι. Πρὸς τούτοις δὲ προσκληθέντες ἦλθον καὶ οἱ Λοκροὶ Ὀπούντιοι πανστρατιαῖ καὶ χίλιοι ἐκ τῶν Φωκέων. Οὗτος ἦτο ὁ ἐν Θερμοπύλαις ἑλληνικὸς στρατός.

Ὁ δὲ Εἰρῆζης ἐπεμψε κατάσκοπον ἰππέα νὰ ἴδῃ πόσοι ἦσαν οἱ Ἕλληνας καὶ τί ἔκαμνον. Ἐλθὼν δ' ὁ ἰππεὺς ἐβλεπεν, ὅτι ἄλλοι μὲν ἐγυμνάζοντο, ἄλλοι δὲ ἐκτενίζοντο. Ταῦτα βλέπων ἐθαύμαζε· παρατηρήσας δὲ πάντα ἀκριβῶς, ἐπέστρεφεν ὀπίσω ἡσύχως, ἐπειδὴ οὐδεὶς κατεδίωκεν αὐτόν, καὶ ἔλεγε πρὸς τὸν Εἰρῆζην πάντα ὅσα εἶδεν.

Ἀκούων ταῦτα ὁ Εἰρῆζης ἐνόμιζεν ὅτι οἱ Ἕλληνας πράττουσι γελοῖα, μὴ γνωρίζων ὅτι παρασκευάζοντο νὰ θανατωθῶσιν, ἀφοῦ θανατώσωσιν ὅσους ἂν δυνηθῶσιν.

ΕΛΛΗΝΕΣ ΠΟΛΕΜΙΣΤΑΙ

παρέλθωσι τέσσαρες ἡμέραι, ἐλπίζων ὅτι ἐξάπαντος αὐτοὶ θὰ φύγωσιν. Τὴν πέμπτην δέ, ἐπειδὴ δὲν ἀνεχώρουν, ἄλλ' ἐφαίνοντο εἰς αὐτόν ὅτι ἔμενον ἐξ ἀναιδείας καὶ ἀνοησίας, ἐθυμώθη καὶ ἀπέστειλεν ἐν μέρος τοῦ στρατοῦ τοῦ νὰ συλλάβῃ καὶ νὰ φέρῃ

¹ Ὁ Φλιοῦς ἦτο πόλις τῆς Ἀργολίδος.

αὐτοὺς ἐνώπιόν του· οἱ Ἕλληνες ὁμως ἀντέστησαν γενναίως, φονεύοντες πολλοὺς καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν.

Μετὰ ταῦτα ἐστάλησαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων οἱ Πέρσαι ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους ὁ βασιλεὺς ἐκάλει ἀθανάτους¹ καὶ τῶν ὁποίων ἤρχεν ὁ Ὑδάρνης. Ἦλπιζε δὲ ὁ βασιλεὺς ὅτι εὐκόλως οὗτοι θὰ κατέβαλλον τοὺς Ἕλληνας. Ἀλλὰ καὶ οὗτοι, ὡς συνεπλάκησαν μετὰ τῶν Ἑλλήνων, οὐδὲν περισσότερον κατώρθωσαν τῶν πρότερον σταλέντων, διότι τὰ πράγματα ἦσαν τὰ αὐτά, ἐπειδὴ ἐμάχοντο εἰς στενότατον μέρος καὶ δόρατα μετεχειρίζοντο βραχύτερα τῶν ἐλληνικῶν καὶ πλῆθος πολὺ δὲν ἠδύναντο νὰ μεταχειρισθῶσιν.

Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἐμάχοντο ἀξιολογώτατα, δεῖξαντες τί δύνανται ἄνδρες ἐξησηχημένοι ἐναντίον μὴ ἐξησηχημένων. Ὄταν ἔστρεφον τὰ νῶτα ὅλοι ὁμοῦ διὰ νὰ φύγωσι δῆθεν, τότε οἱ βάρβαροι ἐπῆρχοντο κατ' αὐτῶν μετὰ βοῆς καὶ πατάγου· οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, ἅμα κατεφθάνοντο ὑπὸ τῶν βαρβάρων, ὑπέστρεφον κατ' αὐτῶν καὶ τότε κατέβαλλον πλῆθος ἀναρίθμητον Περσῶν· ἐπιπτον δὲ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν Σπαρτιατῶν ὀλίγοι. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Πέρσαι μὲ ὄλας τῶν τὰς προσπαθείας, εἴτε κατὰ τάγματα εἴτε κατ' ἄλλους τρόπους ὁρμῶντες, δὲν ἠδύναντο νὰ καταλάβωσιν οὐδὲν μέρος τοῦ στενοῦ, ἐπέστρεφον ὀπίσω. Κατὰ τὰς φάσεις ταύτας τῆς μάχης λέγεται ὅτι ὁ βασιλεὺς θεωρῶν ἀνετινάχθη τρίς ἐκ τοῦ θρόνου, φοβηθεὶς διὰ τὸν στρατόν του. Καὶ κατ' ἐκείνην μὲν τὴν ἡμέραν τοιουτοτρόπως ἠγωνίσθησαν. Τὴν δὲ δευτέραν ἡμέραν οἱ βάρβαροι, ἀρχαμένης τῆς μάχης, οὐδὲν καλλίτερον τῆς προτεραίας κατώρθωσαν καὶ ἠναγκάσθησαν ν' ἀποχωρήσωσιν ἐκ δευτέρου.

¹ Τὸ σῶμα τῶν ἀθανάτων ἀπετελεῖτο ἐκ δέκα χιλιάδων ἐκλεκτῶν ἀνδρῶν, ἐκαλεῖτο δ' οὕτω ἐπειδὴ ἂν τις ἐξ αὐτῶν ἀπέθνησκεν ἢ ἠσθένει ἀμέσως ἀντικαθίστατο ὑπ' ἄλλου ἀνδρός, καὶ οὕτω οὔτε περισσότεροι οὔτε ὀλιγώτεροι ἐγίνοντο τῶν δέκα χιλιάδων. (Ἡρ. VII, 83).

78. Ἡ προδοσία τοῦ Ἐφιάλτου. Ἡ ἀνδρεία τῶν Ἑλλήνων.

Ἐνῶ δὲ ὁ βασιλεὺς εὐρίσκετο εἰς ἀπορίαν τί νὰ πράξῃ, ὁ Ἐφιάλτης τοῦ Εὐρυδήμου, ἀνὴρ Μαλιεύς, ἐλπίζων νὰ λάβῃ μεγάλα δῶρα παρὰ τοῦ βασιλέως, ἦλθεν εἰς αὐτὸν καὶ ἐφανερώσεν τὴν ἀτραπὸν¹, ἡ ὁποία, ἐντελῶς ἄγνωστος οὖσα εἰς τοὺς Πέρσας, ἔφερε διὰ τοῦ ὄρους εἰς τὰς Θερμοπύλας, ὅπου ἐφύλαττον οἱ Ἕλληνες.

Ὁ Ξέρξης εὐχαριστηθεὶς ἐκ τῶν ὑποσχέσεων τοῦ Ἐφιάλτου ἐπεμφεν ἀμέσως τὸν Ὑδάρνην μετὰ στρατοῦ. Ἐξεκίνησε δὲ οὗτος περὶ λύχων ἀφ᾽ ἑ² καὶ ὠδοιπόρει ὅλην τὴν νύκτα ἔχων πρὸς τὰ δεξιὰ μὲν τὰ ὄρη τῶν Οἰταίων, πρὸς τ' ἀριστερὰ δὲ τὰ τῶν Τραχινίων. Μόλις δὲ ἤρχιζε νὰ διαφαίνεται ἡ ἠώς³ ἀνέβαινον εἰς κορυφὴν τινα τοῦ ὄρους. Εἰς τὴν κορυφὴν ταύτην τοῦ ὄρους ἐφρούρουν χίλιοι ὀπλίται Φωκεῖς, πρὸς φύλαξιν τῆς χώρας τῶν καὶ φρούρησιν τῆς ἀτραποῦ.

Νηνεμίαις δὲ οὔσης, οἱ Φωκεῖς ἤκουσαν θόρυβον, ὅστις ἐγένετο ἐκ τῶν ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν ἐχθρῶν ὑποκεχυμένων φύλλων, ἅτινα εἶχον πέσει ἐκ τῶν δρυῶν, ἐπειδὴ τὸ ὄρος ὅλον εἶνε δασῶδες. Ἐκ τοῦ θορύβου τούτου νοήσαντες αὐτοὺς οἱ Φωκεῖς ἀνηγέρθησαν καὶ ὀπλίζοντο ἀμέσως δὲ καὶ οἱ βάρβαροι παρουσιάσθησαν. Ὡς δὲ εἶδον ἄνδρας ἐνδουμένους ὄπλα ἠπόρησαν· διότι, ἐνῶ ἤλπιζον νὰ μὴ φανῇ οὐδὲν ἐμπόδιον, αἴφνης συνήντησαν στρατόν. Τότε ὁ Ὑδάρνης καταφοβηθεὶς, μήπως οἱ Φωκεῖς εἶναι Λακεδαιμόνιοι, ἠρώτησε τὸν Ἐφιάλτην ποίου ἔθνους στρατὸς ἦτο οὗτος· μαθὼν δὲ ἀκριβῶς διέτασσε τοὺς Πέρσας ὡς εἰς μάχην. Οἱ δὲ Φωκεῖς τοξευόμενοι ἀκαταπαύστως ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, ἵνα ὀχυρωθῶσιν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους καὶ πολεμήσωσι μέχρι θανάτου, ἐπειδὴ εἶχον βέβαιον ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς ἐφόδου τῶν βαρβάρων ἦτο κατ' αὐτῶν. Καὶ οὗτοι μὲν ταῦτα ἐφρόνουν· οἱ δὲ μετὰ τοῦ Ἐφιάλτου καὶ Ὑδάρνου Πέρσαι περὶ

¹ Τὸ μονοπάτιον.

² Ὅταν ἀναπτον τὰ φῶτα, μόλις ἐνύκτωσεν.

³ Νὰ γλυκοχαράξῃ.

τῶν Φωκέων οὐδὲ ὅλως ἐφρόντιζον, ἀλλὰ μετὰ ταχύτητος κατέβαινον τὸ ὄρος.

Οἱ δὲ φυλάττοντες τὰς Θερμοπύλας Ἕλληνες, μαθόντες τὴν περικύκλωσιν τῶν Περσῶν, τινὲς μὲν, συσκεφθέντες μετὰ τῶν ἄλλων, ἔκριναν καλὸν ν' ἀναχωρήσωσιν, ἄλλοι δέ, ὁμοῦ μὲ τὸν Λεωνίδα, ἠτοιμάσθησαν νὰ μείνωσιν αὐτοῦ. Οἱ μείναντες ἦσαν οἱ τριακόσιοι Σπαρτιαῖται, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ ἑπτακόσιοι Θεσπιεῖς, μείναντες ἑκουσίως, καὶ τετρακόσιοι Θηβαῖοι, κρατηθέντες διὰ τῆς βίας· οἱ δ' ἄλλοι ἀπεπέμφθησαν ὑπὸ τοῦ Λεωνίδου, ἵνα μὴ θυσιασθῶσιν ἀνωφελῶς.

Ὁ δὲ Ξέρξης ἐκ τοῦ ἐτέρου μέρους ἐφόρμησεν ἅμα ἠνοιξε καλὰ ἡ ἡμέρα, διότι οὕτω εἶχε συνεννοηθῆ πρότερον μετὰ τοῦ Ἐφιάλτου. Ἀφοῦ δὲ ἐπλησίασαν τὰ στρατεύματα, ἤρξατο τρομερὰ μάχη. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐδείχθησαν ἀνδρειότατοι. Τὰ δόρατα τῶν περισσοτέρων εἶχον θραυσθῆ καὶ ἐφόνευον τοὺς Πέρσας μὲ τὰ ξίφη. Ὁ Λεωνίδας πίπτει, δειχθεὶς ἀνὴρ ἄριστος. Ἐκ τῶν τριακοσίων Σπαρτιατῶν φονεύονται πολλοί. Ἐκ δὲ τῶν Περσῶν πίπτουσι καὶ ἄλλοι μὲν πολλοὶ καὶ ὀνομαστοί, μεταξύ δὲ αὐτῶν καὶ δύο ἀδελφοὶ τοῦ Δαρείου. Ἡ τοιαύτη δὲ μάχη διήρκεσε, μέχρις οὐ ἔφθασαν οἱ ὑπὸ τοῦ Ἐφιάλτου ὀδηγούμενοι. Τότε οἱ Ἕλληνες, ἀποσυρθέντες εἰς τὸ στενὸν μέρος τῆς ὁδοῦ καὶ ὀχυρωθέντες ἐκεῖ καλλίτερον, ἐπολέμησαν ὅσον ἠδυνήθησαν ἀνδρειότερον, μέχρις οὐ ἐφονεύθησαν πάντες.

Πρὸς τιμὴν ὄλων τῶν φονευθέντων ἐν Θερμοπύλαις ἐγράφη τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα·

Μυριάσι ποτὲ τῆδε τριηκοσίαις ἐμάχοντο

Ἐκ Πελοποννήσου χιλιάδας τέτορες.

Ἦτοι, ἐνταῦθα ἐμάχοντό ποτε κατὰ τριακοσίων μυριάδων τέσσαρες χιλιάδες Πελοποννησίων.

Ἰδιαιτέρως δὲ διὰ τοὺς Σπαρτιατάς ἐγράφη τὸ ἑξῆς·

« ὦ ξεῖν', ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῆδε
Κείμεθα τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι.

Ἦτοι, ὦ διαβάτα, εἰπὲ εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους ὅτι κείμεθα τεθαμμένοι ἐνταῦθα, πειθόμενοι εἰς τοὺς νόμους ἐκείνων.

Δύο δὲ ἐκ τῶν τριακοσίων, ὁ Εὐρυτος καὶ ὁ Ἀριστόδημος, ἐν ᾧ ἠδύναντο νὰ σωθῶσιν, ἐπειδὴ εἶχον λάθει ὑπὸ τοῦ Λεωνίδου τὴν ἄφεισιν ἐκ τοῦ στρατοπέδου ὡς πάσχοντες τοὺς ὀφθαλμούς, δὲν συνεφώνησαν νὰ πράξωσιν τοῦτο. Ἄλλ' ὁ μὲν Εὐρυτος, μαθὼν τὴν περικύκλωσιν τῶν Περσῶν, ἐζήτησε τὰ ὄπλα του καὶ ἐνδυθεὶς αὐτὰ εἶπεν εἰς τὸν εἴλωτά του νὰ ὀδηγήσῃ αὐτὸν εἰς τοὺς μαχομένους. Τούτου γενομένου ὁ μὲν εἴλωτος ἔφυγεν, ὁ δὲ Εὐρυτος εἰσπεσὼν εἰς τὸ μαχόμενον πλῆθος ἐθανατώθη.

Ὁ δὲ Ἀριστόδημος ἐκ μικροψυχίας ἔμεινεν. Ἐπιστρέψας δὲ εἰς Λακεδαίμονα εἶχεν ὄνειδος καὶ ἀτιμίαν. Οὐδεὶς δ' ἐκ τῶν Σπαρτιατῶν οὔτε πῦρ ν' ἀνάψῃ ἔδιδεν εἰς αὐτόν, οὔτε συνωμίλει μετ' αὐτοῦ· ὠνομάζετο δὲ ὁ δειλὸς Ἀριστόδημος. Βραδύτερον ὅμως ἐν τῇ ἐν Πλαταιαῖς μάχῃ, ἀγωνισθεὶς καὶ πεσὼν ἀνδρείως, ἐξήλειψε τὴν κατ' αὐτοῦ μομφήν. Τοιουτοτρόπως ἠγωνίσθησαν οἱ περὶ τὰς Θερμοπύλας Ἕλληνες. Ὁ δὲ Εἰρήνης ὀλίγον μετὰ τὴν μάχην διερχόμενος ἐθεώρει τοὺς νεκρούς· τὴν δὲ κεφαλὴν τοῦ Λεωνίδου διέταξε νὰ κόψωσιν καὶ νὰ περάσωσιν εἰς πάσσαλον. Τόσον μέγα πάθος εἶχε κατ' αὐτοῦ.

ΟΥΡΑΝΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΟΓΔΟΟΝ

ΟΥΡΑΝΙΑ

79. Τὰ κατὰ τὴν περὶ τὸ Ἄρτεμισιον ναυμαχίαν.

Ὁ ναυτικός στρατός τῶν Ἑλλήνων εἶχε πλεύσει εἰς τὸ Ἄρτεμισιον τῆς Εὐβοίας. Συνεκρότουσιν δὲ αὐτὸν διακόσια ἑβδομηκοντα καὶ ἓν πολεμικὰ πλοῖα καὶ ἑννέα πεντηκόντοροι¹. Ἐκ τῶν πολεμικῶν πλοίων τὰ ἑκατὸν εἴκοσι ἑπτὰ ἦσαν Ἀθηναϊκά, τὰ δὲ λοιπὰ διαφόρων ἄλλων πόλεων.

Οἱ Πλαταιεῖς, ἂν καὶ ἦσαν ἄπειροι τῆς ναυτικῆς, ἐπεβιβάσθησαν εἰς τὰ πλοῖα τῶν Ἀθηναίων μετὰ θάρρους καὶ προθυμίας, ἵνα μετ' ἐκείνων πολεμήσωσιν κατὰ τοῦ ἔχθρου.

Οἱ Κορίνθιοι παρεῖχον τεσσαράκοντα ναῦς, οἱ δὲ Μεγαρεῖς εἴκοσιν. Καὶ οἱ Χαλκιδεῖς δὲ ἐπλήρουσιν εἴκοσι ναῦς, τὰς ὁποίας παρεῖχον εἰς αὐτοὺς οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ δὲ Αἰγινῆται ἐπλήρουσιν δέκα ὀκτώ, οἱ Σικυῶνιοι δώδεκα, οἱ Λακεδαιμόνιοι δέκα, οἱ Ἐπιδαύριοι ὀκτώ, οἱ Ἐρετριεῖς ἑπτὰ, οἱ Τροιζήνιοι πέντε, οἱ Στυρεῖς δύο καὶ οἱ Κεῖοι δύο ναῦς καὶ δύο πεντηκόντορους. Ἐπέβοήθουν δὲ πρὸς τούτοις καὶ οἱ Λοκροὶ Ὀπούντιοι ἔχοντες ἑπτὰ πεντηκόντορους. Τὴν γενικὴν στρατηγίαν δὲ εἶχεν ὁ Σπαρτιάτης Εὐρυβιάδης, διότι οἱ σύμμαχοι τοῦτον ἠθέλησαν στρατηγὸν καὶ οὐχὶ τοὺς Ἀθηναίους.

Ὡς δὲ οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τοῦ Ἄρτεμισίου εἶδον ἀπέναντι εἰς

¹ Πεντηκόντορος, = πλοῖον ἔχον πενήκοντα κωπία.

τάς Ἀφετάς¹ τὰ βαρβαρικά πλοῖα, ὅτι ἦσαν πολλὰ καὶ ἅπαντα πλήρη στρατοῦ, ἐφοβήθησαν καὶ ἐσκέπτοντο νὰ φύγωσιν ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἑλλάδος. Νοήσαντες δὲ οἱ Εὐβοεῖς, ὅτι ἐσκέπτοντο ταῦτα, παρεκάλουν τὸν Εὐρυβιάδην νὰ προσμείνῃ ὀλίγον χρόνον, μέχρις οὐ φέρωσι τὰ τέκνα καὶ τοὺς οἰκέτας των εἰς μέρος ἀσφαλές. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἐπειθον αὐτόν, μεταβάντες πρὸς τὸν στρατηγὸν τῶν Ἀθηναίων Θεμιστοκλέα, πείθουσιν αὐτὸν κρυφίως διὰ τριάκοντα τάλαντων νὰ μείνῃ ὁ στόλος καὶ νὰ ναυμαχήσῃ πρὸ τῆς Εὐβοίας.

Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς, ἵνα κρατήσῃ τοὺς Ἕλληνας ἐκεῖ, δίδει ἐκ τῶν τριάκοντα τάλαντων εἰς τὸν Εὐρυβιάδην πέντε, ὡς ἂν ἔδιδε ταῦτα ἐξ ἰδίων του, καὶ οὕτω μεταπειθεῖ αὐτόν. Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῶν ἄλλων ἐθορύβει μόνος ὁ στρατηγὸς τῶν Κορινθίων Ἀδεύμαντος, λέγων ὅτι θὰ ἀποπλεύσῃ ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου, ὁ Θεμιστοκλῆς εἶπεν: « Ὅχι δὲν θὰ μᾶς ἐγκαταλείψῃς σύ, ἐπει- » δὴ ἐγὼ θὰ σοι δώσω δῶρα μεγαλείτερα ἢ ὅσα ἤθελε πέμψῃ » εἰς σὲ ὁ βασιλεὺς, ἐὰν ἄφινες τοὺς συμμαχοὺς ». Ταῦτα δὲ εἰπὼν πέμπει ἀμέσως εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Ἀδεύμαντου τρία τάλαντα ἀργυρίου². Οὗτοι λοιπὸν θαμβωθέντες διὰ δῶρων ἀνεπίσθησαν· τῶν δὲ Εὐβοέων ἐγένετο ἡ χάρις, καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς αὐτὸς ἐκέρδισε, διότι εἶχε τὰ λοιπὰ τάλαντα, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τις τοῦτο.

Τοιοιουτρόπως λοιπὸν ἔμειναν εἰς Εὐβοίαν καὶ ἐναυμαχῆσαν. Ἐγένετο δὲ ἡ ναυμαχία ὡς ἐξῆς· ἀφοῦ οἱ βάρβαροι ἔφθασαν πρὸ τῆς δειλῆς εἰς τὰς Ἀφετάς εἶδον τὰ ὀλίγα ἑλληνικὰ πλοῖα, περὶ τῶν ὁποίων καὶ πρότερον ἐγνώριζον, ὅτι ἴσταντο περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον· ἰδόντες δὲ αὐτὰ ἦσαν πρόθυμοι νὰ ἐφορμήσωσιν, ἵνα τὰ συλλάβωσιν, ἐὰν δυνηθῶσιν. Ἐπειδὴ ὅμως ὑπώπτευον μήπως οἱ Ἕλληνες, ἰδόντες αὐτούς, ἐὰν ἔλθωσιν

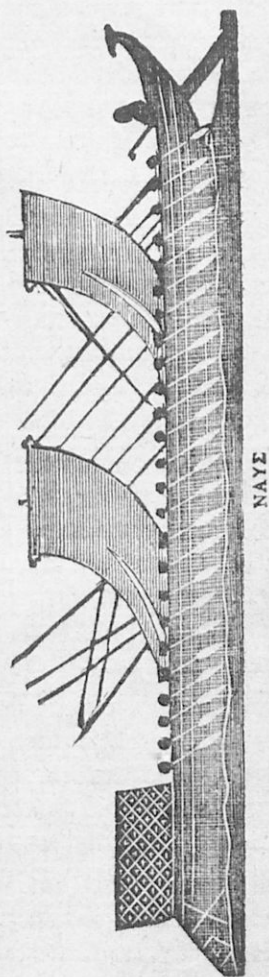
¹ Αἱ Ἀφεταὶ ἦσαν ἀκρωτήριον καὶ ὀρμητήριον τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Μαγνησίας πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ εἰσπλέοντος τὸν Παγασητικὸν κόλπον.

² Τὸ « τάλαντον ἀργυρίου » ἦτο ἰσοδύναμον πρὸς πενήτηκοντα δύο μνᾶς, ἧτοι πέντε χιλιάδας διακοσίας σημερινᾶς δραχμᾶς. Ὡστε τρία τάλαντα ἀργυρίου ἰσοδυναμοῦν πρὸς δέκα πέντε χιλιάδας καὶ ἐξικοσίας δραχμᾶς. Περὶ τοῦ « τάλαντου ἀργυρίου » ἴδε καὶ § 70.

ἐκ τῶν ἔμπροσθεν, τραπῶσιν εἰς φυγὴν, ἐμμηχανεύθησαν τὰ ἐξῆς· χωρίσαντες διακόσια ἐξ ὄλων τῶν πλοίων περιέπεμπον αὐτὰ ἐξώθεν τῆς Σκιάθου, ἵνα μὴ ἴδωσιν αὐτὰ οἱ πολέμιοι, ὅτι περιέπλεον τὴν Εὐβοϊαν· διηυθύνοντο δὲ τὰ πλοῖα ταῦτα πρὸς τὸν Καφηρέα καὶ τὸν Γεραιστόν, ἵνα ἐκεῖθεν εἰσέλθωσιν εἰς τὸν Εὐριπον καὶ οὕτω περικυκλώσωσιν ἀμφοτέρωθεν τοὺς Ἕλληνας. Δὲν ἐσκόπουν δὲ οἱ βάρβαροι νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν Ἑλλήνων τὴν ἡμέραν ἐκείνην οὔτε πρὶν ἢ εἰδοποιηθῶσι ὑπὸ τῶν περιπλεόντων πλοίων ὅτι ἔφθασαν. Οἱ Ἕλληνες ὁμῶς, φυλάξαντες μετὰ τὴν δειλὴν, ἐπέπλεον αὐτοὶ πρῶτοι κατὰ τῶν βαρβάρων, θέλοντες νὰ δοκιμάσωσι πῶς ἐμάχοντο.

Οἱ δὲ στρατιῶται καὶ οἱ στρατηγοὶ τοῦ Ξεέρξου βλέποντες τοὺς Ἕλληνας, ὅτι ἐπέπλεον μὲ ὀλίγα πλοῖα, ἐθεώρησαν αὐτοὺς πολὺ ἀνοήτους· ἀνήχθησαν δὲ εἰς τὸ πέλαγος καὶ αὐτοὶ ἐλπίσαντες ὅτι εὐκόλως θὰ συλλάβωσιν αὐτοὺς ἐπειδὴ ἔβλεπον ὅτι τὰ μὲν πλοῖα τῶν Ἑλλήνων ἦσαν ὀλίγα, τὰ δὲ ἰδικά των καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν πολὺ περισσότερα καὶ κατὰ τὸν πλοῦν καλλίτερα. Ταῦτα δὲ προνοῦντες προσεπάθουν νὰ περικυκλώσωσι τοὺς Ἕλληνας.

Ὡς δὲ ἐδόθη εἰς τοὺς Ἕλληνας τὸ σημεῖον τῆς μάχης, πρῶτον μὲν τρέψαντες τὰς πρῶρας¹ κατὰ τῶν βαρβάρων ἐσημάτισαν κύκλον μὲ τὰς πρύμνας² εἰς τὸ μέσον· δεῦτερον δὲ

¹ Πρῶρα=τὸ ἔμπροσθιον μέρος τοῦ πλοίου.

² Πρύμνα=τὸ ὀπίσθιον μέρος τοῦ πλοίου

ἤρχισαν τὴν μάχην περιορισθέντες εἰς μικρὸν διάστημα καὶ παραταχθέντες κατὰ πρόσωπον. Εἰς ταύτην τὴν ναυμαχίαν κυριεύουσι τριάκοντα πλοῖα τῶν βαρβάρων· τὸ δ' ἀποτέλεσμα τῆς μάχης ἐμεινεν ἀμφίβολον, διότι ἐπελθοῦσα ἡ νύξ διέλυσε τοὺς ἀγωνιζομένους. Καὶ οἱ μὲν Ἕλληνας ἀπέπλεον εἰς τὸ Ἄρτεμισιον, οἱ δὲ βάρβαροι εἰς τὰς Ἀφεταῖς, ἀγωνισθέντες πολὺ διαφόρως ἢ ὡς ἤλπιζον.

Ὡς δὲ ἐγένετο νύξ (ἦτο δὲ τότε περὶ τὰ μέσα τοῦ θέρους), ἤρχισε ῥαγδαία βροχὴ διαρκέσασα ὅλην τὴν νύκτα καὶ σκληραὶ βρονταὶ ἤκούοντο ἀπὸ τοῦ Πηλίου ὄρους. Οὕτω δὲ πεφοβισμένοι οἱ βάρβαροι διῆλθον τρομερᾶν νύκτα. Εἰς δὲ τοὺς διορισθέντας νὰ περιπλεύσωσι τὴν Εὐβοίαν ἡ αὐτὴ νύξ ὑπῆρξε κατὰ τοσοῦτον ἀγριωτέρα, καθόσον κατέλαβεν αὐτοὺς εἰς τὸ πέλαγος· τὸ δὲ τέλος των ὑπῆρξεν ὀλέθριον· διότι, καθὼς ἔπλεον καὶ ἦσαν κατὰ τὰ Κοῖλα¹ τῆς Εὐβοίας, ἐπέπεσε κατ' αὐτῶν ἡ τρικυμία καὶ ἡ βροχὴ, καὶ μὴ γνωρίζοντες ποῦ ἐφέροντο ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, ἐπιπτον ἔξω πρὸς τὰς πέτρας καὶ συνετρίβοντο.

Οἱ δὲ ἐν ταῖς Ἀφεταῖς βάρβαροι, ὡς ἐφώτισεν ἡ ἡμέρα, ἔχαιρον καὶ ἠσύχαζον μετὰ τόσα δυστυχήματα. Εἰς δὲ τοὺς Ἕλληνας ἦλθον πρὸς βοήθειαν πεντήκοντα τρία πλοῖα Ἀττικά, ἦλθε δὲ καὶ ἡ χαροποιὸς εἰδησις τῆς καταστροφῆς τῶν περιπλεόντων τὴν Εὐβοίαν διακοσίων πλοίων. Τότε ἐνεθαρρύνθησαν καὶ ὁρμήσαντες πάλιν περὶ τὴν δείλην κατέστρεψαν πλοῖά τινα τῶν Κιλικίων· ὡς δὲ ἐνύκτωσεν, ἀπέπλεον πάλιν εἰς τὸ Ἄρτεμισιον.

Τὴν δὲ τρίτην ἡμέραν οἱ στρατηγοὶ τῶν βαρβάρων θεωροῦντες μεγάλην προσβολὴν νὰ βλάπτωνται ὑπὸ τόσον ὀλίγων πλοίων καὶ φοβούμενοι καὶ τὸν Ξέρξην δὲν ἀνέμειναν πλέον τοὺς Ἕλληνας ν' ἀρχίσωσι τὴν μάχην, ἀλλὰ περὶ τὴν μεσημβρίαν ἐκίνησαν πρῶτοι καὶ ἔπλεον κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ὅτινες ἔμενον ἡσυχαι πλησίον τοῦ Ἄρτεμισίου. Ἐκεῖ οἱ βάρ-

¹ Τὰ Κοῖλα εἶναι μέρος παραθαλάσσιον, βραχῶδες καὶ ἐπικίνδυνον, μεταξύ Γεραιστοῦ καὶ Καφηρέως.

βαροι σχηματίσαντες μὲ τὰ πλοῖα σχῆμα μνηοειδῆς¹ ἐπλεον κυκλόθεν, ἵνα περικλείωσι τοὺς Ἕλληνας εἰς τὸ μέσον. Τότε οἱ Ἕλληνες ἀντέπλευσαν κατὰ τῶν βαρβάρων καὶ συνεπλάκησαν μετ' αὐτῶν. Ἔδειξαν δὲ καὶ τὰ δύο μέρη μεγάλην ἀνδρείαν. Κατεστράφησαν πολλὰ πλοῖα καὶ ἄνθρωποι τῶν Ἑλλήνων, πολὺ δὲ περισσότερα τῶν βαρβάρων. Ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἠρίστευσαν οἱ Ἀθηναῖοι, ἐκ δὲ τῶν βαρβάρων οἱ Αἰγύπτιοι. Τοιουτοτρόπως δὲ ἀγωνισθέντα καὶ τὰ δύο μέρη διεχωρίσθησαν· οἱ δὲ Ἕλληνες ἐφρόντισαν καὶ ἔλαβον τὰ ναυάγια καὶ τοὺς νεκροὺς των. Τὸ αὐτὸ ἐπραξάν καὶ οἱ Πέρσαι.

80. Οἱ Πέρσαι θεωροῦσι τοὺς ἐν Θερμοπύλαις νεκροὺς.

Ἔνεκα τῶν μεγάλων ζημιῶν, τὰς ὁποίας εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον ὑπέστησαν οἱ Ἕλληνες, καὶ μάλιστα οἱ Ἀθηναῖοι, ἐβουλεύοντο νὰ φύγωσιν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὴν ἀπόφασίν των ταύτην συνετέλεσε πολὺ καὶ ἡ εἶδησις, τὴν ὁποίαν ἔφερον ὁ κατὰσκοπος Ἀβρώνυχος, περὶ τῆς ἐκβάσεως τῆς ἐν Θερμοπύλαις μάχης. Ἐξεκίνησαν λοιπὸν καὶ ἔφευγον, καθ' ἣν σειράν εἶχον παραταχθῆ, πρῶτοι οἱ Κορίνθιοι καὶ ἔσχατοι οἱ Ἀθηναῖοι.

Οἱ βάρβαροι μαθόντες καὶ καλῶς βεβαιωθέντες περὶ τῆς φυγῆς τῶν Ἑλλήνων, ἐπλεον εὐθύς, ἅμα τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου, εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον. Μείναντες δ' ἐκεῖ μέχρι τῆς μεσημβρίας, ἐπλεον ἔπειτα καὶ διήρπαζον ὅλας τὰς παραθαλασσίας κώμας τῆς Ἰστιαιώτιδος² χώρας. Ὁ δὲ Εὐέρξης διέταξε καὶ ἔσκαψαν ἐν Θερμοπύλαις τάφρους καὶ ἔθαψαν τοὺς νεκροὺς καλύψαντες αὐτοὺς μὲ χῶμα καὶ μὲ φύλλα, ἵνα μὴ τοὺς ἴδῃ τὸ ναυτικὸν

¹ Μνηοειδῆς = ἡμισεληνοειδῆς, ἴσως ἡμισοφέγγαρο.

² Ἡ Ἰστιαιώτις ἐξετείνετο κατὰ τὴν βορείαν ἄκρην τῆς Εὐβοίας, πρὸς Δ. τοῦ Ἀρτεμισίου. Ἡ πόλις Ἰστίαια ἔκειτο ὅπου σήμερον οἱ Ὠρεοί.

στράτευμα· ἀφῆκε δὲ ἀτάφους μόνον χιλίους, ἐνῶ οἱ φονευθέντες ἦσαν καὶ εἴκοσι χιλιάδες.

Μετὰ ταῦτα ἐπεμψε κήρυκα εἰς τὸ ναυτικὸν στράτευμα, τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο εἰς τὴν Ἰστιαιώτιδα· ὁ κήρυξ δ' ἔλθων καὶ συναθροίσας ὅλον τὸ στρατόπεδον ἔλεγε τὰ ἐξῆς· «Ἄνδρες σύμμαχοι, ὁ βασιλεὺς Ξέρξης δίδει τὴν ἄδειαν εἰς πάντα τὸν »θέλοντα ν' ἀφήσῃ τὴν τάξιν καὶ νὰ ἔλθῃ νὰ ἴδῃ πῶς μάχε-
»ται πρὸς τοὺς ἀνόητους τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ἤλπισαν νὰ ὑπερνικήσωσι τὴν δύναμιν τοῦ βασιλέως.» Ἀμέσως τότε τὰ πλεῖστα τῶν πλοίων ἐπλευσαν ἀντικρὺ εἰς τὰς Θερμοπύλας, οἱ δὲ στρατιῶται ἐξεληθόντες περιήρχοντο καὶ ἐθεώρουν τοὺς νεκρούς· πάντες δέ, βλέποντες καὶ τοὺς εἰλωτας, ἐπίστευον ὅτι ὅλοι οἱ νεκροὶ ἦσαν Λακεδαιμόνιοι καὶ Θεσπιεῖς· δὲν ἠγνόουν ὅμως καὶ ἐκεῖνο, ὅπερ ἔπραξεν ὁ Ξέρξης εἰς τοὺς ἰδικούς του νεκρούς. Ἦτο δὲ καὶ γελοῖον, τῶν μὲν βαρβάρων νὰ φαίνωνται χίλιοι νεκροί, τῶν δὲ Ἑλλήνων ἅπαντες οἱ ἐκεῖ πολεμήσαντες, τέσσαρες χιλιάδες.

Καὶ ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν ἐθεώρουν τοὺς νεκρούς, τὴν δ' ἐπομένην οἱ μὲν τοῦ ναυτικοῦ ἀπέπλεον εἰς τὴν Ἰστιαίαν, οἱ δὲ περὶ τὸν Ξέρξην ἐκίνησαν εἰς τὸν δρόμον των. Ἦλθον δὲ εἰς αὐτοὺς τινὲς αὐτόμολοι ἀπὸ τὴν Ἀρκαδίαν, ἀνθρωποὶ πτωχοὶ ζητοῦντες ἐργασίαν. Τούτους ἠρώτησεν ὁ βασιλεὺς εἰς τί κατεγίνοντο οἱ Ἕλληνες. Ἐκεῖνοι δὲ ἔλεγον ὅτι ἐώρταζον τὰ Ὀλύμπια καὶ ὅτι ἐθεώρουν τοὺς γυμνικούς καὶ τοὺς ἵππικούς ἀγῶνας. Ὁ Ξέρξης πάλιν ἠρώτησε τί εἶναι τὸ βραβεῖον τοῦ ἀγῶνος. Ἐκεῖνοι δὲ εἶπον, ὁ στέφανος τῆς ἐλαίας, ὅστις συνήθως δίδεται.

Τότε ὁ Τριτανταίχμης τοῦ Ἀρταβάνου, ἐξάδελφος τοῦ Ξέρξου, ἀκούσας ὅτι τὸ βραβεῖον ἦτο στέφανος καὶ ὄχι χρήματα, εἶπε παρρησίᾳ τὰ ἐξῆς· «Φεῦ, Μαρδόνιε, ἐναντίον ποίων ἀν-
»δρῶν μάς ἔφερες νὰ πολεμήσωμεν, οἱ ὅποιοι δὲν ἀγωνίζονται
»περὶ χρημάτων, ἀλλὰ περὶ ἀρετῆς!» Αὐτὸς μὲν ταῦτα εἶπεν, ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν ἐμέμφθη ὡς δειλόν.

81. Συμφορὰ τῆς κατὰ τῶν Δελφῶν πορευθείσης μοῖρας τοῦ βαρβαρικοῦ στρατοῦ.

Ὁ πεζὸς στρατὸς τῶν Περσῶν μετὰ τὴν μάχην τῶν Θερμοπυλῶν προχωρήσας εἰσῆλθεν εἰς τὴν Δωρίδα, τῆς ὁποίας δὲν ἐβλάψε τίποτε, ἐπειδὴ οἱ Δωριεῖς ἐμήδιζον. Ἐκ τῆς Δωρίδος εἰσέβαλεν εἰς τὴν Φωκίδα, τῆς ὁποίας τοὺς κατοίκους δὲν ἠδυνήθη νὰ συλλάβῃ, διότι ἄλλοι μὲν ἔφυγον εἰς τὰς κορυφὰς τοῦ Παρνασσοῦ, οἱ περισσότεροι δὲ εἰς τὴν πόλιν Ἀμφισσαν. Κατέστρεψεν ὅμως ὅλην τὴν χώραν τῶν Φωκέων κόπτων τὰ δένδρα καὶ καίων τὰ πάντα, καὶ αὐτὰς ἀκόμη τὰς πόλεις καὶ τοὺς ναοὺς.

Μετὰ ταῦτα ὁ στρατὸς διηρέθη, καὶ τὸ μὲν πλεῖστον καὶ δυνατώτατον αὐτοῦ μέρος μετὰ τοῦ Ξέρξου, πορευόμενον κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἡ δὲ ἄλλη μοῖρα ἐκίνησε διὰ τὸ ἱερὸν τῶν Δελφῶν, προξενούσα μεγάλην καταστροφὴν εἰς τὰ κτήματα καὶ τὰς πόλεις τῶν Φωκέων.

Ἀπεχωρίσθη δὲ ἡ μοῖρα αὕτη καὶ ἐπορεύετο κατὰ τῶν Δελφῶν, ἵνα γυμνώσῃ τὸν ναὸν καὶ φέρῃ τὰ χρήματα εἰς τὸν Ξέρξην. Εἶχε δὲ τὸ ἱερὸν τῶν Δελφῶν ἄπειρα πλοῦτη, τὰ ὅποια ἐγίνωσκεν ὁ Ξέρξης.

Οἱ δὲ Δελφοὶ μαθόντες ταῦτα ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν καὶ ἠρώτων τὸ μαντεῖον περὶ τῶν ἱερῶν πραγμάτων πῶς νὰ τὰ σώσωσιν. Ὁ δὲ θεὸς δὲν ἄφησεν αὐτοὺς νὰ τὰ μετακινήσωσιν. Ἄλλ' ὡς ἐπλησίασαν οἱ βάρβαροι εἰς τὸν ναόν, ἐκ μὲν τοῦ οὐρανοῦ ἐπέπιπτον εἰς αὐτοὺς κεραυνοί, ἀπὸ δὲ τοῦ Παρνασσοῦ ἀποκοπεῖσαι δύο κορυφαὶ ἐφέροντο μὲ πολὺν πάταγον κατ' αὐτῶν καὶ πολλοὺς ἐξ αὐτῶν κατέφθασαν. Ταῦτα καὶ ἄλλα τινὰ θεῖα σημεῖα ἠνάγκασαν τοὺς βαρβάρους νὰ τραπῶσιν εἰς φυγὴν. Τότε οἱ Δελφοὶ ἐπιτεθέντες κατ' αὐτῶν ἐφόνευσαν πολλοὺς· ὅσοι δ' ἐξ αὐτῶν ἐσώθησαν ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Βοιωτίαν, ὅπου ἦτο τὸ ἄλλο μέρος τοῦ στρατοῦ. Τούτων μὲν λοιπὸν τῶν ἀνδρῶν τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τοῦ ναοῦ.

82. Ὁ ναυτικὸς στρατὸς τῶν Ἑλλήνων συναθροίζεται εἰς τὴν Σαλαμῖνα.

Ὁ δὲ ναυτικὸς στρατὸς τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου καταπλέει εἰς τὴν Σαλαμῖνα κατὰ παράκλησιν τῶν Ἀθηναίων, οἱ ὅποιοι ἤθελον νὰ μεταφέρωσιν ἐκ τῆς Ἀττικῆς τοὺς παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας, καὶ πρὸς τούτοις νὰ σκεφθῶσι τί θὰ πράξωσι. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι κατέπλευσαν καὶ προσωρμίσθησαν εἰς τὴν Σαλαμῖνα, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν γῆν των. Εἰς τὴν Σαλαμῖνα κατόπιν συνήχθη καὶ ὁ λοιπὸς ναυτικὸς στρατὸς τῶν Ἑλλήνων, ὅστις εἶχε πρότερον συναθροισθῆ εἰς τὸν Πώγωνα, λιμένα τῆς Τροιζῆνος. Ἐκήρυξαν δὲ οἱ Ἀθηναῖοι νὰ σώζῃ ἕκαστος τὰ τέκνα καὶ τοὺς οἰκέτας, ὅπως ἂν δύναται. Τότε οἱ μὲν πλεῖστοι ἀπέστειλαν αὐτὰ εἰς τὴν Τροιζῆνα, ἄλλοι δὲ εἰς Αἴγιναν καὶ ἄλλοι εἰς τὴν Σαλαμῖνα.

Οἱ συναλθόντες εἰς τὴν Σαλαμῖνα Ἕλληνες ἦσαν οἱ ἐξῆς: ἐκ μὲν τῆς Πελοποννήσου οἱ Λακεδαιμόνιοι παρέχοντες δέκα ἕξ πλοῖα, οἱ Κορίνθιοι παρέχοντες τεσσαράκοντα, οἱ Σικυώνιοι δέκα πέντε, οἱ Ἐπιδαύριοι δέκα, οἱ Τροιζήνιοι πέντε καὶ οἱ Ἐρμιονεῖς τρία.

Ἐκ δὲ τῆς ἔξω τοῦ Ἰσθμοῦ ἡπείρου ἦσαν οἱ Ἀθηναῖοι, παρέχοντες μόνον ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πλοῖα, οἱ Μεγαρεῖς εἴκοσιν, οἱ Ἀμπρακιῶται ἑπτὰ καὶ οἱ Λευκάδιοι τρία, ὄντες οὗτοι ἔθνος Δωρικόν.

Ἐκ δὲ τῶν νησιωτῶν οἱ Αἰγινῆται παρεῖχον τριάκοντα πλοῖα, οἱ Χαλκιδεῖς εἴκοσιν, οἱ Ἐρετριεῖς ἑπτὰ, οἱ Κεῖοι δύο καὶ δύο πεντηκοντόρους, οἱ Ναξιοὶ τέσσαρα, οἱ Στυρεῖς δύο, οἱ Κύθιοι ἓν πλοῖον καὶ μίαν πεντηκόντορον, καὶ οἱ Κροτωνιάται ἓν πλοῖον ἔτι δὲ οἱ Μήλιοι ἔδιδον δύο πεντηκοντόρους, οἱ Σίφνιοι μίαν καὶ οἱ Σεριφῖοι μίαν. Ὅλος δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν πλοίων ἐγένετο τριακόσια ἑβδομήκοντα ὀκτώ, ἐκτὸς τῶν πεντηκοντῶρων.

83. Πρώτον συμβούλιον τῶν Ἑλλήνων ἐν Σαλαμῖνι. Ὁ Ξέρξης κυριεύει τὰς Ἀθήνας.

Ὡς δὲ συνῆλθον εἰς τὴν Σαλαμῖνα οἱ στρατηγοὶ ἀπὸ τῶν εἰρημένων πόλεων ἐποίησαν συμβούλιον· προέτεινε δὲ ὁ Εὐρυβιάδης νὰ γνωμοδοτήσῃ ὁ βουλόμενος, εἰς ποῖον μέρος ἐξ ὧν ἐξουσίαζον ἔκρινε καταλληλότετον νὰ ναυμαχήσῃσι. Συνεφώνουν δὲ οἱ πλεῖστοι νὰ πλεύσῃσι πρὸς τὸν Ἴσθμον καὶ νὰ ναυμαχήσῃσιν ἔμπροσθεν τῆς Πελοποννήσου, λέγοντες ὅτι, ἂν νικηθῶσιν εἰς τὴν ναυμαχίαν, ἐν Σαλαμῖνι μὲν ὄντες θὰ πολιορκηθῶσιν ἐν νήσῳ, ὅπου οὐδεμίαν βοήθειαν θὰ ἐλπίζωσιν, ὄντες ὅμως πλησίον τοῦ Ἴσθμοῦ θὰ καταφύγωσιν εἰς τοὺς ἰδι-
κοὺς των.

Ἐνῶ οἱ ἐκ Πελοποννήσου στρατηγοὶ συνδιελέγοντο περὶ τούτων, ἦλθεν ἄνθρωπος Ἀθηναῖος ἀγγέλλων, ὅτι ὁ βάρβαρος ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ὅτι ὅλη αὕτη ἐπυρπολεῖτο.

Ἡ πορεία τοῦ Ξέρξου ἀπὸ τοῦ Ἑλλησπόντου μέχρι τῆς Ἀττικῆς διήρκεσε τρεῖς μῆνας· φθάσας δὲ οὗτος εἰς αὐτὴν κυριεύει τὰς Ἀθήνας, τὰς ὁποίας εὗρεν ἐρήμους κατοίκων, διότι πάντες εἶχον φύγει, ἐκτὸς ὀλίγων γερόντων, οἱ ὅποιοι φράζαντες τὴν Ἀκρόπολιν μὲ σάνιδας καὶ ξύλα ἐμάχοντο κατὰ τῶν ἐπερχομένων. Τούτους πολιορκήσας ἐπὶ τινα χρόνον ὁ Ξέρξης, κατώρθωσε νὰ καταστρέψῃ· ἐπυρπόλησε δὲ καὶ τὴν Ἀκρόπολιν.

Κυριεύσας δὲ ὁ Ξέρξης ἐξ ὀλοκλήρου τὰς Ἀθήνας, ἀπέπεμψεν ἄγγελον ἰππέα εἰς τὰ Σοῦσα, ἵνα εἴπῃ εἰς τὸν Ἀρτάβανον τὴν παροῦσαν ἐπιτυχίαν.

Οἱ δὲ ἐν Σαλαμῖνι Ἕλληνες, ὡς ἔμαθον πῶς ἀπέβησαν τὰ περὶ τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηναίων, τοσοῦτον ἔθορυβήθησαν, ὥστε τινὲς ἐκ τῶν στρατηγῶν οὐδὲ νὰ κυρωθῇ τὸ πρᾶγμα, περὶ οὗ εἰς τὸ συμβούλιον ἐπρόκειτο, περιέμενον, ἀλλ' ἐπέπιπτον εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἀνεπετάννουσιν τὰ ἱστία, ἵνα φύγωσιν. Ὅσοι δὲ ἐξ αὐτῶν ἔμειναν, ἀπεφάσισαν νὰ ναυμαχήσῃσι πρὸ τοῦ Ἴσθμοῦ. Ἐνύκτωσε δέ, καὶ οἱ στρατηγοὶ διαλυθέντες ἐκ τοῦ συνεδρίου ἐπεβιβάζοντο εἰς τὰ πλοῖα.

84. Δεύτερον συμβούλιον τῶν Ἑλλήνων ἐν Σαλαμῖνι.

Ὡς δὲ ὁ Θεμιστοκλῆς ἀφίκετο εἰς τὸ πλοῖόν του ἠρώτησεν αὐτὸν ὁ Μνησίφιλος, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, τί ἀπεφάσισαν εἰς τὸ συμβούλιον. Μαθὼν δὲ παρ' αὐτοῦ τὴν ἀπόφασιν εἶπεν· «Ἐὰν ἂν ἀπάρωσι τὰ πλοῖα ἀπὸ τῆς Σαλαμῖνος, δὲν θὰ ναυμαχήσης ἡμεῖς περὶ μιᾶς πλέον πατρίδος. Διότι ἕκαστοι θὰ πλεύσωσιν εἰς τὰς πόλεις των, ἵνα φροντίσωσι περὶ αὐτῶν. Καὶ τότε οὔτε ὁ Εὐρυβιάδης οὔτε ἄλλος τις θὰ δυνηθῆ νὰ ἐμποδίσῃ τὸ στρατεύμα νὰ μὴ διασκορπισθῆ· τοιοῦτοτρόπως δὲ ἡ Ἑλλάς θὰ ἀπολεσθῆ ἐξ ἀπερισκεψίας. Ἄλλ' ἂν ὑπάρχῃ τρόπος τις, ὕπαγε καὶ προσπάθησον ν' ἀνατρέψῃς τὴν ἀπόφασιν, ἐὰν δυνηθῆς νὰ μεταπέισῃς τὸν Εὐρυβιάδην, ὥστε νὰ μείνῃ αὐτοῦ.»

Ἡ συμβουλή αὕτη ἤρесе πολὺ εἰς τὸν Θεμιστοκλέα καί, χωρὶς οὐδὲν ν' ἀπαντήσῃ, μετέβη εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Εὐρυβιάδου καὶ εἶπεν, ὅτι θέλει νὰ ὁμιλήσῃ τῷ Εὐρυβιάδῃ διὰ κοινήν τινα ὑπόθεσιν. Ἐκεῖνος δὲ εἶπε νὰ ἔμβῃ εἰς τὸ πλοῖον καὶ νὰ εἴπῃ ὅ,τι θέλει. Τότε ὁ Θεμιστοκλῆς εἰσελθὼν καὶ καθήσας πλησίον του ἀπαριθμεῖ πάντα ὅσα ἤκουσεν ἀπὸ τοῦ Μνησιφίλου, ὡς ἂν ἔλεγε ταῦτα ἐξ ἑαυτοῦ, προσθέσας καὶ ἄλλα πολλά, μέχρις οὗ ἀνέπεισε τὸν Εὐρυβιάδην νὰ ἐκβῆ ἐκ τοῦ πλοίου καὶ νὰ συγκαλέσῃ τοὺς στρατηγοὺς εἰς τὸ συνέδριον.

Ἀφοῦ δὲ συνῆλθον, πρὶν ἢ ὁ Εὐρυβιάδης ἐκθέσῃ τὸν λόγον, διὰ τὸν ὁποῖον συνήγαγε τοὺς στρατηγοὺς, ὁ Θεμιστοκλῆς ἔλεγε πολλά, ἵνα κατορθώσῃ τὸν σκοπὸν του. Ἐν ᾧ δὲ αὐτὸς ὠμίλει, ὁ Κορίνθιος στρατηγὸς Ἀδεΐμαντος εἶπεν· «ὦ Θεμιστόκλεις, εἰς τοὺς ἀγῶνας οἱ προτρέχορτες ραπίζονται.» Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς ἀπήντησεν· «Οἱ δὲ μένορτες ὀπίσω δὲν λαμβάνουσι στέφανον.»

Μετὰ τοῦτο εἶπεν εἰς τὸν Εὐρυβιάδην τὰ ἐξῆς· «Εἰς σὲ μένει ἡ νίκη νὰ σώσῃς τὴν Ἑλλάδα, ἐὰν ἀκούσῃς ἐμὲ δὲν πλεύσῃς πρὸς τὸν Ἴσθμόν, ἀλλὰ μείνῃς νὰ ναυμαχήσης ἐδῶ. Διότι ἐκεῖ ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ πέλαγος εἶναι ἀνοικτόν, ὅπερ οὐδὲν ὅπως συμφέρει εἰς ἡμᾶς, ἀφ' ἑτέρου δὲ θὰ ἀπολέσῃς ματαιῶς τὴν Σα-

»λαμῖνα καὶ τὰ Μέγαρα καὶ τὴν Αἴγιαν· ἐὰν δὲ κάμῃς ὅ,τι
 »λέγω ἐγώ, ἀφ' ἐνὸς μὲν εἶναι συμφέρον εἰς ἡμᾶς νὰ ναυμαχή-
 »σωμεν εἰς στενὸν μέρος, ἀφ' ἐτέρου δὲ σφίζεται ἡ Σαλαμίς, εἰς
 »τὴν ὁποίαν εὐρίσκονται τὰ τέκνα καὶ αἱ γυναῖκές μας· ἔτι δὲ
 »μένων αὐτοῦ θὰ ναυμαχήσης ἐπίσης ὑπὲρ τῆς Πελοποννήσου,
 »καθὼς καὶ πλησίον τοῦ Ἴσθμοῦ, καί, ἂν φρονῆς ὀρθῶς, δὲν
 »θὰ φέρῃς τοὺς βαρβάρους πλησιέστατα εἰς τὴν Πελοπόννησον.
 »Ἐὰν δὲ νικήσωμεν, ὡς ἐλπίζω, εἰς τὴν ναυμαχίαν, τότε οὔτε
 »οἱ βάρβαροι θὰ ἔλθωσιν εἰς τὸν Ἴσθμόν, οὔτε θὰ προχωρήσωσι
 »μακρότερον τῆς Ἀττικῆς, ἀλλὰ θὰ ἀναχωρήσωσι κατησχυ-
 »μένοι, ἡμεῖς δὲ θὰ ἔχωμεν κέρδος τὰ Μέγαρα καὶ τὴν Αἴγι-
 »ναν καὶ τὴν Σαλαμίνα. Καὶ ὅταν μὲν οἱ ἄνθρωποι σκέπτων-
 »ται καλῶς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ τὰ πράγματα ἀποβαί-
 »νουσι καλὰ, ὅταν δὲ δὲν σκέπτωνται τὰ πρέποντα, οὐδὲ ὁ
 »θεὸς θέλει νὰ βοηθῇ αὐτούς.»

Ἐν ᾧ ὁ Θεμιστοκλῆς ἔλεγε ταῦτα, πάλιν ὁ Κορίνθιος Ἀδεί-
 μαντος ἠναντιοῦτο λέγων νὰ σιωπᾷ ἄνθρωπος, ὅστις δὲν ἔχει
 πατρίδα· πρὸς δὲ τὸν Θεμιστοκλέα ἔλεγε νὰ δείξῃ ποία εἶναι
 ἡ πόλις του καὶ οὕτω νὰ γνωμοδοτῇ. Ἐλεγε δὲ αὐτά, διότι
 αἱ Ἀθηναῖοι εἶχον κυριευθῆ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Τότε ὁ Θεμιστοκλῆς
 ἐκακολόγει καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς Κορινθίους καὶ ἔλεγεν, ὅτι ἐν
 ὄσῳ οἱ Ἀθηναῖοι ἔχουσι διακόσια πλοῖα πεπληρωμένα ἀνδρῶν,
 ἔχουσι καὶ πόλιν καὶ χώραν μεγαλειέτεραν τῆς ἰδικῆς των.

Ἀφ' οὗ δὲ διὰ τοῦ λόγου σαφῶς ἐδήλωσε ταῦτα, ἐστράφη
 πάλιν πρὸς τὸν Εὐρυβιάδην, λέγων μὲ ἰσχυρότερον τόνον φω-
 νῆς· «Σὺ, ἂν θὰ μείνης ἐδῶ, θὰ φανῆς ἀνὴρ γενναῖος· εἰ δὲ
 »μὴ, θὰ καταστρέψῃς τὴν Ἑλλάδα. Διότι ἡμεῖς μὲν, καθὼς
 »εἴμεθα, θ' ἀναλάβωμεν τοὺς οἰκείους μας καὶ θὰ μεταβῶ-
 »μεν εἰς τὴν Σίριν τῆς Ἰταλίας, ἡ ὁποία εἶναι ἰδική μας ἐκ-
 »παλαι· σεῖς δὲ στερηθέντες τοιούτων συμμάχων θὰ ἐνθυμη-
 »θῆτε τοὺς λόγους μου.» Ἐν ᾧ δὲ ὁ Θεμιστοκλῆς ἔλεγε
 τοὺς λόγους τούτους, ὁ Εὐρυβιάδης μετέβαλε γνώμην, προτι-
 μήσας νὰ μείνωσι καὶ νὰ ναυμαχήσωσιν αὐτοῦ. Τοιουτοτρόπως
 λοιπὸν οἱ περὶ τὴν Σαλαμίνα ἀκροβολισθέντες μὲ λόγους, ἤτοι-
 μάζοντο πρὸς ναυμαχίαν· ἤρχισε δὲ νὰ γίνηται ἡμέρα καί,

ὅτε ἀνέτελλεν ὁ ἥλιος, ἐγένετο σεισμὸς καὶ ἐν τῇ ξηρᾷ καὶ ἐν τῇ θαλάσῃ.

85. Ἡ Ἀρτεμισία συμβουλεύει τὸν Ξέρξην νὰ ναυμαχήσῃ.

Ὁ δὲ ναυτικὸς στρατὸς τοῦ Ξέρξου θεωρήσας ἐν Θερμοπύλαις τὴν καταστροφὴν τῶν Λακεδαιμονίων διέβη εἰς τὴν Ἰστιάϊαν¹, ὅπου ἐστάθμευσε τρεῖς ἡμέρας. Ἐκεῖθεν δὲ ἔπλευσε διὰ τοῦ Εὐρίπου, καὶ εἰς ἄλλας τρεῖς ἡμέρας ἔφθασεν εἰς τὸ Φάληρον.

Τότε ὁ Ξέρξης, ὅστις μετὰ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ εὐρίσκετο εἰς τὰς Ἀθήνας, κατέβη ὁ ἴδιος εἰς τὸ Φάληρον θέλων νὰ μάθῃ τὰς γνώμας τῶν στρατηγῶν. Καταβὰς δὲ ἔστειλε καὶ ἐκάλεσεν ἀπὸ τῶν πλοίων ὅλους τοὺς στρατηγούς, οἱ ὅποιοι ἐλθόντες ἐκάθησαν ἕκαστος κατὰ τὴν τιμητικὴν σειρὰν, πρῶτος ὁ Σιδῶνιος βασιλεὺς, μετὰ τοῦτον ὁ Τύριος, κατόπιν δὲ οἱ ἄλλοι.

Μετὰ ταῦτα ἔπεμψεν ὁ Ξέρξης τὸν Μαρδόνιον καὶ ἠρώτα ἕκαστον ἐὰν ἐνέκρινε τὴν ναυμαχίαν. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἐγνωμοδότουν νὰ ναυμαχήσωσιν, ἡ δὲ Ἀρτεμισία² εἶπε τὰ ἑξῆς: «Εἰπέ ἐκ μέρους μου πρὸς τὸν βασιλέα, Μαρδόνιε, ὅτι ἐγὼ λέγω ἡ ταῦτα. Δέσποτα, ἐπειδὴ μέχρι τοῦδε δὲν ἐφάνην που δειλή, » εἶναι δίκαιον νὰ εἴπω ἐλευθέρως τὴν γνώμην μου. "Ὅθεν, φείδου τῶν πλοίων καὶ μὴ ναυμάχει. Διότι οἱ Ἕλληνες εἶναι » κατὰ θάλασσαν τοσοῦτον ἀνώτεροι τῶν σῶν ἀνδρῶν, ὅσον οἱ » ἄνδρες τῶν γυναικῶν. Τίς σοι δὲ ἡ ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ κιν» δυνεύσῃς πάλιν ναυμαχῶν; Δὲν κατέχεις τὰς Ἀθήνας, διὰ » τὰς ὁποίας ἐξεστράτευσας; Δὲν ἔχεις δὲ καὶ τὴν ἄλλην Ἑλ» λιάδα; Ἴδού, οὐδεὶς σε ἐμποδίζει· ὅσοι δὲ ἀντέστησαν, ἐτι» μωρήθησαν, ὡς ἔπρεπεν αὐτοῖς.»

«Ἐγὼ φρονῶ ὅτι ἐὰν δὲν σπεύσῃς νὰ ναυμαχήσῃς, εὐκόλως

¹ Πόλιν τῆς νήσου Εὐβοίας, νῦν καλουμένην Ὀρεοῦς.

² Περὶ Ἀρτεμισίας ἴδε καὶ § § 71 καὶ 88.

»θὰ κατορθώσης ὅ,τι θέλεις, ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες δὲν θὰ ἀνθέ-
 »ξωσι πολὺν χρόνον, ἀλλὰ θὰ φύγωσιν ἕκαστοι εἰς τὰς πόλεις
 »των, διότι οὔτε τροφάς, ὡς μανθάνω, ἔχουσιν ἐν τῇ νήσῳ
 »ταύτῃ, οὔτε τὸ ἐκ Πελοποννήσου ναυτικὸν θὰ μείνῃ ἐδῶ ἡσυ-
 »χον, ἐὰν σὺ πέμψῃς στρατὸν κατὰ τῆς Πελοποννήσου, οὔτε θὰ
 »φροντίζωσιν οἱ Πελοποννήσιοι νὰ ναυμαχήσωσιν ὑπὲρ τῶν
 »Ἀθηναίων.»

«Ἐὰν δὲ σπεύσῃς νὰ ναυμαχήσῃς, φοβοῦμαι μήπως βλα-
 »φθῆις ὁ ναυτικὸς στρατὸς προσβλάβῃ καὶ τὸν πεζόν. Μὴ ἄκουε
 »δὲ ὅ,τι λέγουσιν οἱ Αἰγύπτιοι καὶ οἱ Κύπριοι καὶ οἱ Κίλικες
 »καὶ οἱ Πάμφυλοι, διότι αὐτοὶ δὲν εἶναι εἰλικρινεῖς σύμμαχοι.»

Ἦ Ἄρτεμισία ἔλεγε ταῦτα πρὸς τὸν Μαρδόνιον, ὅσοι
 μὲν ἠγάπων αὐτὴν ἐλυποῦντο, νομίζοντες ὅτι θὰ τιμωρηθῇ
 ὑπὸ τοῦ βασιλέως διὰ τοὺς λόγους τῆς τούτους, ὅσοι δὲ ἐζή-
 λευον καὶ ἐφθόβουν αὐτὴν ἔχαιρον διὰ τὴν ἐναντίωσίν τῆς, ἐλ-
 πίζοντες ὅτι θ' ἀπολεσθῇ.

Ἦ ὅτε δὲ ἀνεφέρθησαν αἱ γνώμαι τῶν στρατηγῶν εἰς τὸν
 Ξέρξην, ἠὺχαριστήθη οὗτος πολὺ διὰ τὴν γνώμην τῆς Ἄρτε-
 μισίας καὶ ἔτι μᾶλλον ἐξετίμησεν αὐτὴν ὡς σπουδαίαν. Διέ-
 ταξεν ὁμῶς ν' ἀκολουθήσωσι τὴν γνώμην τῶν περισσοτέρων καὶ
 νὰ ναυμαχήσωσιν.

86. Οἱ βαρβάροι ἐτοιμάζονται νὰ ναυμαχήσωσιν.

Ἦ ὅτε δὲ ἐδόθη εἰς τοὺς βαρβάρους ἡ προσταγὴ νὰ πλεύσω-
 σιν, ἔφερον τὰ πλοῖα ἀπὸ τοῦ Φαλήρου εἰς τὴν Σαλαμῖνα καὶ
 παρετάχθησαν μὲ ἡσυχίαν. Δὲν προέφθασαν ὁμῶς τὴν ἡμέραν
 ἐκείνην νὰ ναυμαχήσωσι, διότι ἐπῆλθε νύξ· ὅθεν ἠτοιμάζοντο
 διὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν. Τοὺς δὲ Ἕλληνας, καὶ μάλιστα τοὺς
 Πελοποννησίους, κατεῖχε φόβος.

Ἦ ὁ δὲ πεζὸς στρατὸς τῶν βαρβάρων τὴν αὐτὴν νύκτα ἐπο-
 ρεῦετο κατὰ τῆς Πελοποννήσου. Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι ἔλαβον
 ὅλα τὰ μέτρα ν' ἀποκρούσωσι τὸν ἐχθρόν, στρατοπεδεύσαντες

εἰς τὸν Ἴσθμὸν καὶ συγχώσαντες τὴν Σκιρωνίδα ὑδὸν¹ καὶ ἀρχίσαντες νὰ κτίζωσι μετὰ σπουδῆς τεῖχος ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μέχρι τοῦ ἄλλου ἄκρου τοῦ Ἴσθμοῦ.

Οἱ δὲ ἐν τῇ Σαλαμῖνι Ἕλληνας εὐρίσκοντο ἀκόμη εἰς ἀμηχανίαν περὶ τοῦ πρακτέου, ἕως οὗ τέλος ἐγένετο πάλιν συνέλευσις, κατὰ τὴν ὑποίαν ἐπανελαμβάνοντο τὰ αὐτά· διότι οἱ μὲν ἔλεγον, ὅτι εἶναι ἀνάγκη ν' ἀποπλεύσωσι καὶ νὰ ὑπερασπισθῶσι μόνον τὴν Πελοπόννησον, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Αἰγινῆται καὶ οἱ Μεγαρεῖς ἔλεγον νὰ μείνωσι καὶ νὰ ναυμαχήσωσιν αὐτοῦ.

Τότε ὁ Θεμιστοκλῆς, ἐπειδὴ ὑπερίσχυεν ἡ γνώμη τῶν Πελοποννησίων, ἐξέρχεται κρυφίως ἐκ τοῦ συνεδρίου καὶ πέμπει ἄνθρωπον εἰς τὸ Μηδικὸν στρατόπεδον μὲ πλοῖον, παραγγείλας τί ἔπρεπε νὰ εἴπῃ· ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἦτο ἐπιμελητὴς τῶν παιδῶν τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ ὠνομάζετο Σίκιννος. Ἐλθὼν ὁ Σίκιννος ἔλεγε πρὸς τοὺς στρατηγούς τῶν βαρβάρων τὰ ἐξῆς. «Ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων, φροντίζων περὶ τοῦ Ξέρξου καὶ τῶν Περσῶν, μὲ ἐπεμφε κρυφίως τῶν ἄλλων Ἑλλήνων νὰ ἴσῃς εἴπω, ὅτι οἱ Ἕλληνας, καταπεφοβισμένοι ὄντες, σκέπτονται νὰ φύγωσιν· ἰδοὺ δὲ τώρα κατάλληλος εὐκαιρία νὰ καυτηρώσῃτε ὑμεῖς ἔργον κάλλιστον ἀπάντων, ἐὰν δὲν ἀφήσῃτε αὐτούς νὰ φύγωσι. Διότι οὔτε σύμφωνοι εἶναι μεταξύ των, οὔτε θ' ἀντισταθῶσι πλέον εἰς ὑμᾶς.» Ὁ μὲν Σίκιννος, ἀφοῦ ἔδωκεν εἰς αὐτούς τὴν εἶδῃσιν ταύτην, ἀνεχώρησεν.

Οἱ δὲ στρατηγοὶ πιστεύσαντες εἰς τὰ ἀγγελθέντα πρῶτον μὲν ἀπεβίβασαν πολλοὺς τῶν Περσῶν εἰς τὴν μικρὰν νῆσον Ψυττάλειαν, κειμένην μεταξύ τῆς Σαλαμῖνος καὶ τῆς ξηρᾶς, δεύτερον δέ, κατὰ τὸ μεσονύκτιον, ἐξέτεινον τὴν πρὸς δυσμᾶς πτέρυγα τοῦ στόλου, σχηματίζοντες ἡμικύκλιον πρὸς τὴν Σαλαμῖνα, ἵνα μὴ δυνηθῶσιν οἱ Ἕλληνας νὰ φύγωσιν, ἀλλ' ἀποκλεισθέντες ἐν τῇ Σαλαμῖνι τιμωρηθῶσι δι' ὅσα ἐπραξάν εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον. Εἰς δὲ τὴν μικρὰν νῆσον Ψυττάλειαν ἀπεβί-

¹ Ὅδὸς ἀπόκρημος, μεταξύ τῶν Μεγάρων καὶ τοῦ Ἴσθμοῦ, σήμερον καλομένη Κακὴ Σκάλα.

βαζον Πέρσας, ἵνα, ὅταν γείνη ἡ ναυμαχία, τοὺς μὲν ἰδικούς των περιποιῶνται ἐκεῖθεν, τοὺς δὲ ἐχθροὺς διαφθείρωσιν. Ἐπραττον δὲ ταῦτα ἐν σιγῇ, ἵνα μὴ μάθωσί τι οἱ ἐναντίοι. Οὗτοι μὲν λοιπὸν ταῦτα ἠτοίμαζον τὴν νύκτα, χωρὶς παντελῶς ν' ἀποκοιμηθῶσιν.

87. Ἡ εἶδησις τοῦ Ἀριστείδου.

Οἱ δὲ ἐν Σαλαμῖνι στρατηγοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐφιλονείκουν ἀκόμη, νομίζοντες ὅτι οἱ βάρβαροι ἦσαν τεταγμένοι, ὅπως τοὺς ἐβλεπον τὴν ἡμέραν, χωρὶς νὰ γνωρίζωσιν ὅτι οὗτοι περιεκύκλουν αὐτούς.

Ἐν ᾧ δὲ ἐφιλονείκουν οἱ στρατηγοί, διέβη ἐξ Αἰγίνης εἰς τὴν Σαλαμῖνα ὁ Ἀριστείδης, ὁ υἱὸς τοῦ Λυσιμάχου, Ἀθηναῖος μὲν, ἐξωστραχισμένος δὲ ὑπὸ τοῦ δήμου, τυγχάνων ἀνὴρ ἄριστος καὶ δικαιοτάτος. Οὗτος ἐλθὼν εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἐγίνετο τὸ συνέδριον, ἐκάλεσεν ἐξω τὸν Θεμιστοκλέα, μὴ ὄντα φίλον του, ἀλλὰ μέγιστον ἐχθρόν. Διὰ τὸ μέγεθος ὁμῶς τῶν παρόντων κακῶν ἐλησμόνησε τὴν ἐχθραν καὶ ἦλθε νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς αὐτόν. Ὅτε δὲ ἐξῆλθε, τῷ εἶπε τὰ ἐξῆς· «Ἡμεῖς πρέ-» πει πάντοτε, ᾧ Θεμιστόκλεις, ν' ἀμιλλώμεθα τίς ἐκ τῶν δύο » θὰ κάμῃ περισσότερα καλὰ εἰς τὴν πατρίδα. Σοὶ λέγω δὲ » ὅτι ἀνωφελὲς εἶναι πλέον εἰς τοὺς Πελοποννησίους νὰ ὁμιλῶσι » περὶ ἀπόπλου ἀπ' ἐδῶ· διότι ἐγὼ ἰδίους ὄμμασιν εἶδον, ὅτι » περιεκυκλώθημεν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν. Ἄλλ' εἰσελθὼν εἰπέ εἰς » αὐτούς ταῦτα.»

Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς ἀπεκρίθη ταῦτα· «Πολὺ ὠφέλιμα συμ-» βουλευεῖς καὶ καλὴν ἀγγελίαν ἔφερες· διότι εἶδες καὶ μοι λέ-» γεις ὅ,τι καὶ ἐγὼ ἐπεθύμουν καὶ ἐνήργουν νὰ γείνη. Εἴσελθε » λοιπὸν καὶ ἀνάγγειλον ταῦτα ὁ ἴδιος, διότι εἰς ἐμὲ ἴσως δὲν » πιστεύσωσι.» Παρουσιασθεῖς δὲ ὁ Ἀριστείδης εἰς τὸ συνέ-» δριον ἔλεγεν ὅτι ἦλθε, μόλις κατορθώσας νὰ μὴ ἴδωσιν αὐτόν

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ

οί πολέμιοι, οί όποιοί με τά πλοία περιεκύκλωσαν όλον τό Έλληνικόν στρατόπεδον· συνεβούλευε δέ αύτούς νά έτοιμάζονται πρός ύπεράσπισιν. Καί ούτος μέν ταύτα είπών, έξήλθεν εκ του συνεδρίου.

Οί δέ στρατηγοί έξηκολούθουν άκόμη νά φιλονεικώσι, διότι οί περισσότεροι δέν έπέειθοντο, ότι ή είδησις αύτη ήτο άληθής. Τότε ήλθεν από του έχθρικού στρατοπέδου αυτόμολος τριήρης άνδρών Τηνίων, ή όποία έφερεν όλην τήν άλήθειαν. Με τήν τριήρη δέ ταύτην και με έλλην μίαν, ή όποία ηύτομόλησεν εις τό Άρτεμισιον, άνήρχετο τό Έλληνικόν ναυτικόν εις τριακόσια όγδοήκοντα πλοία, διότι πρότερον έλειπον μόνον δύο εκ του άριθμού τούτου.

88. Η ναυμαχία.

Άνδραγαθία τής Άρτεμισίας.

Οί δέ Έλληνες πιστεύσαντες εις τους λόγους των Τηνίων ήτοιμάζοντο νά ναυμαχήσωσιν. Ηρχισε δέ νά διαφαινηται ή αύγή, ότε οί στρατηγοί συγκαλέσαντες τους επιβάτας ώμίλησαν πρός αύτούς· καλλίτερα δέ πάντων ώμίλησεν ό Θεμιστοκλής, κάμων σύγκρισιν των καλών πρός τά κακά και προτρέπων τους στρατιώτας νά έμβωσιν εις τά πλοία και νά δειχθώσιν άνδρες γενναίοι.

Και έμβάντες πάντες εις τά πλοία έσήκωσαν τάς άγκύρας και έπλεον κατά του έχθρού. Άμέσως τότε οί βάρβαροι έπέτεθησαν κατ' αύτων. Καί οί μέν άλλοι Έλληνες ύπεχώρουν

πρὸς τὴν ξηράν, ὃ δὲ Ἀμεινίας ὁ Παλληνεύς, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ἐξελθὼν ἐκ τῆς γραμμῆς του καὶ προχωρήσας μὲ τὸ πλοῖόν του συγκρούεται μετὰ ἐχθρικοῦ τινος πλοίου, καὶ ἀρχίζει ὁ ἀγὼν. Τότε οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, τρέξαντες πρὸς βοήθειαν τοῦ Ἀμεινίου συνεπλάκησαν μετὰ τῶν ἐχθρῶν. Ἦσαν δὲ παρατεταγμένοι ἀπέναντι μὲν τῶν Ἀθηναίων οἱ Φοίνικες, ἀπέναντι δὲ τῶν Λακεδαιμονίων οἱ Ἴωνες. Κατεστρέφοντο δὲ τὰ πλοῖα τῶν βαρβάρων ἄλλα μὲν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἄλλα δὲ ὑπὸ τῶν Αἰγινητῶν, διότι οἱ μὲν Ἕλληνες ἐναυμάχουν μὲ τάξιν, οἱ δὲ βαρβαροὶ ἀτάκτως.

Καὶ περὶ μὲν τῶν ἄλλων δὲν δύναμαι νὰ εἶπω πῶς ἕκαστοι ἐκ τῶν βαρβάρων ἢ τῶν Ἑλλήνων ἠγωνίζοντο· περὶ δὲ τῆς Ἀρτεμισίας ἄ γνωρίζω ὅτι ἐγένοντο τὰ ἐξῆς. Ὅτε τὸ βαρβαρικὸν ναυτικὸν περιῆλθεν εἰς μέγαν θόρυβον, τότε τὸ πλοῖον τῆς Ἀρτεμισίας ἐδίωκετο ὑπὸ πλοίου Ἀττικοῦ· μὴ δυναμένη δὲ ἢ Ἀρτεμισία νὰ διαφύγη, διότι ἔμπροσθεν αὐτῆς ἦσαν ἄλλα πλοῖα φιλικά, ὠρμησε καὶ ἐβύθισεν ἐν ἐξ αὐτῶν μεθ' ὅλου τοῦ πληρώματος. Τοιοῦτοτρόπως δὲ ὠφελήθη διττῶς· διότι πρῶτον μὲν, ὁ τριήραρχος τοῦ Ἀττικοῦ πλοίου, ἰδὼν ταύτην βυθίζουσιν βαρβαρικὸν πλοῖον καὶ νομίσας ὅτι τὸ πλοῖον τῆς Ἀρτεμισίας ἦτο ἢ Ἑλληνικὸν ἢ ἠυτομόλει ἐκ τῶν βαρβάρων καὶ ἐβόηθει αὐτούς, ἔστρεψε καὶ κατεδίωκεν ἄλλα· οὕτω δὲ ἐσώθη ἢ Ἀρτεμισία· δεύτερον δὲ, μεγάλως ἐτιμήθη ὑπὸ τοῦ Ἐξέρου, διότι καθήμενος οὗτος εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ἀντικρῦ τῆς Σαλαμῖνος ὄρους, τὸ ὁποῖον καλεῖται Αἰγάλεως, καὶ παρατηρῶν τὸ πλοῖόν της, τὸ ὁποῖον ἐγνώριζε καὶ ἰδὼν ὅτι ἐβύθισε πλοῖον, τὸ ὁποῖον ὑπέθετεν ἐχθρικόν, εἶπεν· «Οἱ μὲν ἄνδρες ἡγεμόνασί μοι γυναῖκες, αἱ δὲ γυναῖκες ἄνδρες.» Ταῦτα λέγουσιν ὅτι εἶπεν ὁ Ἐξέρης.

Εἰς ταύτην δὲ τὴν μάχην ἐφονεύθη ὁ Ἀριαβίγνης, ὅστις ἦτο υἱὸς τοῦ Δαρείου καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἐξέρου, καὶ ἄλλοι πολλοὶ καὶ ὀνομαστοὶ ἐκ τῶν Περσῶν καὶ Μήδων καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων· ὀλίγοι δὲ τινες καὶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων, διότι γνωρίζοντες

¹ Περὶ Ἀρτεμισίας ἴδε καὶ § § 71 καὶ 85.

οὔτοι νὰ κολυμβῶσιν, ἐπέρων εἰς τὴν Σαλαμῖνα, ὅπου ἐσφίζοντο, ἅμα κατεστρέφετο τὸ πλοῖόν των. Ἐκ δὲ τῶν βαρβάρων, πλεῖστοι μὲν ἐπνίγοντο ἐν τῇ θαλάσῃ, διότι δὲν ἤξευρον νὰ κολυμβῶσιν, οἱ δὲ διαφεύγοντες τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐκπλέοντες πρὸς τὸ Φάληρον ἐπιπτον εἰς χεῖρας τῶν Αἰγινήτων, οἱ ὅποιοι εἶχον κρυφίως σταθῆ εἰς τὸ στενόν· ἐκεῖ δὲ κατεστρέφοντο ὑπ' αὐτῶν. Ὅσα δὲ πλοῖα ἐσφίζοντο, ἔφευγον εἰς τὸ Φάληρον, ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ πεζικοῦ στρατοῦ, ὅστις ἦτο ἐκεῖ.

Ὁ δὲ Ἀριστείδης ὁ Ἀθηναῖος, ἐν τῷ θορόῳ τούτῳ τῆς ναυμαχίας, παραλαβὼν πολλοὺς ἐκ τῶν ὀπλιτῶν, οἱ ὅποιοι, ὄντες Ἀθηναῖοι, εἶχον παραταχθῆ παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Σαλαμῖνος, μετέβη εἰς τὴν νῆσον Ψυττάλειαν καὶ κατεφόνευσε πάντας τοὺς Πέρσας τοὺς εἰς τὸ νησιδίον τοῦτο ὄντας. Τοιοῦτο πέρας ἔσχεν ἡ περίφημος ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία.

89. Ὁ Ξέρξης φεύγει ἐκ τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ δὲ Ξέρξης μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι καταστροφὴν τοῦ φοβηθεὶς μήπως οἱ Ἕλληνες, μεταβάντες εἰς τὸν Ἑλλάσποντον, λύσωσι τὰς γεφύρας καὶ ἀποκλείσωσιν αὐτὸν ἐν Εὐρώπῃ, ἐσκέπτετο νὰ φύγη. Θέλων δὲ νὰ μὴ νοήσῃ τοῦτο οὐδεὶς, ἤρχισε νὰ κάμνῃ νέας δῆθεν πολεμικὰς ἐτοιμασίας· οὕτω δὲ ἠπάτα ὄλους, πλὴν τοῦ Μαρδονίου, ὅστις ἦτο πολὺ ἔμπειρος τῶν διανοημάτων τοῦ βασιλέως.

Ὁ Μαρδόνιος βλέπων τὸν βασιλέα στενοχωρούμενον καὶ φοβούμενον μὴ τιμωρηθῆ ὑπ' αὐτοῦ, διότι αὐτὸς ἐπεισεν αὐτὸν νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Ἑλλάδος, τῷ εἶπε τὰ ἐξῆς· «Δέσποτα, μὴ λυποῦ, μηδὲ θεώρει καμμίαν μεγάλην συμφορὰν τὸ γεγόμενον· διότι ἡμεῖς δὲν ἔχομεν τὰς ἐλπίδας μας εἰς τὰ ξύλα, ἀλλὰ εἰς τοὺς ἄνδρας καὶ εἰς τὸ ἵππικόν. Ἐὰν λοιπὸν ἐγκρίνης, ἄς ἐπιχειρήσωμεν ἀμέσως κατὰ τῆς Πελοποννήσου, κεί δὲ μὴ, ἄς ἀναβάλωμεν τοῦτο. Μὴ στενοχωροῦ. Οἱ Ἕλληνες ἐξάπαντος θὰ γείνωσι δοῦλοί σου. Ἄν δὲ πάλιν σὺ θέλῃς νὰ λάβῃς τὸ στράτευμα καὶ νὰ φύγῃς, τότε ἔχω τὴν

»ἀκόλουθον σκέψιν. Μὴ κάμης, τοὺς Πέρσας ὦ βασιλεῦ, νὰ
 »γείνωσι καταγέλαστοι εἰς τοὺς Ἕλληνας, διότι οὐδαμοῦ ἐφά-
 »νησαν οὗτοι δειλοί. Ἄν δὲ οἱ Φοίνικες καὶ οἱ Αἰγύπτιοι καὶ
 »οἱ Κύπριοι καὶ οἱ Κιλικεὶς ἐδείχθησαν ἄνανδροι, οὐδόλως ἐπι-
 »βαρύνει τοῦτο τοὺς Πέρσας. Ὄθεν, ἂν ἀπεφάσισας νὰ μὴ πε-
 »ριμείνης πλέον ἐδῶ, σὺ μὲν ἐπίστρεψε εἰς τὰ βασιλείᾳ σου πα-
 »ραλαβῶν τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ στρατοῦ, ἐμὲ δὲ ἄφες νὰ ἐκλέ-
 »ξω τριακοσίας χιλιάδας ἀνδρῶν καὶ νὰ σοὶ παραδώσω τὴν
 »Ἑλλάδα δεδουλωμένην.»

Μετὰ τὰ τοσαῦτα δυστυχήματα ἀκούσας ὁ Ξέρξης τὴν πρό-
 τασιν ταύτην τοῦ Μαρδονίου ἐχάρη καὶ εἶπεν εἰς αὐτὸν ὅτι
 θὰ σκεφθῆ καὶ θὰ τῷ ἀποκριθῆ. Καλέσας δὲ τὴν Ἀρτεμισίαν
 ἐζήτησε τὴν γνώμην τῆς, ἐκείνη δὲ δὲν εὔρεν ἐπιβλαβῆ τὴν
 πρότασιν τοῦ Μαρδονίου. Ὄθεν ἐπαινέσας αὐτὴν ὁ Ξέρξης ἀ-
 πέστειλε μετὰ τῶν τέκνων του εἰς τὴν Ἔφεσον¹. αὐτὸς δὲ κα-
 λέσας τὸν Μαρδόνιον ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὸν νὰ μείνῃ καὶ νὰ προσ-
 παθῆσῃ νὰ δείξῃ τὰ ἔργα ὅμοια μὲ τοὺς λόγους. Καὶ ταύτην
 μὲν τὴν ἡμέραν τοσαῦτα ἐγένοντο.

Τὴν δὲ νύκτα διέταξεν ὁ βασιλεὺς τοὺς στρατηγούς τῶν
 πλοίων νὰ ἀποπλεύσωσιν ἐκ τοῦ Φαλήρου εἰς τὸν Ἑλλήσπον-
 τον ὅσω ταχύτερον ἠδύνατο ἕκαστος, ὅπως διαφυλάξωσι τὰς
 γεφύρας, ἵνα διέλθῃ ὁ βασιλεὺς μετὰ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ. Ὅτε
 δὲ ἐφώτισε, μαθόντες οἱ Ἕλληνες ὅτι τὰ πλοῖα ἐφυγον, ἀμέσως
 ἀπεφάσισαν νὰ καταδιώξωσιν αὐτά· ἀλλὰ δὲν τὰ εἶδον ἂν
 καὶ ἐπλευσαν μέχρι τῆς Ἄνδρου. Φθάσαντες δὲ οἱ Ἕλληνες
 εἰς τὴν Ἄνδρον συνεσκέφθησαν ἐκεῖ καὶ ἀπεφάσισαν νὰ μὴ
 πλεύσωσι περαιτέρω μέχρις Ἑλλησπόντου, ὅπως ἐπέμενεν ὁ

¹ Ἡ Ἔφεσος ἦτο μία τῶν ἐπισημοτέρων ἀρχαίων πόλεων τῆς Μικρᾶς Ἀ-
 σίας, μητρόπολις τῆς Ἰωνίας, ἐπὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Καύστρου. Ἡ Ἔφεσος ἦτο
 πρὸ πάντων περίφημος διὰ τὸν ἐν αὐτῇ μεγαλοπρεπῆ ναὸν τῆς Ἑφείας Ἀρτέ-
 μιδος, ἔνθα συνήρχοντο πᾶσαι αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Ἀσίας καὶ ἐπανηγύρι-
 ζον ἐτησίως μὲ ἀγῶνας πανδήμους τὴν ἑορτὴν τῆς θεᾶς ταύτης. Τὸ ἐν τῷ ναῷ
 ἀγαλμα τῆς θεᾶς ἦν ἐξ ἐβένου (πολυτίμου μέλανος καὶ σκληροτάτου ξύλου), κο-
 λλοσσιαίου μεγέθους, παριστῶν αὐτὴν ἔχουσαν ἐφ' ὄλου τοῦ σώματός της μα-
 στούς. Κατηδαφίσθη δ' ὁ περίφημος οὗτος ναὸς τῷ 262 μ. Χρ. ὑπὸ τῶν Σκυ-
 θῶν. Τανῦν χωρίον καλούμενον Ἀγιαζολοῦκ.

Θεμιστοκλῆς, ἀλλὰ νὰ ἐπιστρέψωσιν ὀπίσω, διότι ἔλεγον ἂν καταστρέψωσι τὰς γεφύρας ὃ ἐχθρὸς θὰ ἀποκλεισθῇ εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅπερ δὲν εἶναι συμφέρον. Ἀφοῦ δὲ παρέμειναν ἡμέρας τινὰς εἰς τὴν Ἄνδρον, τὴν ὁποίαν ἐπολιοῦρησαν, χωρὶς καὶ νὰ κυριεύσωσιν, ἐπλευσαν εἰς τὴν Κάρυστον καὶ ἀπὸ τῆς Κάρυστου ἐπανῆλθον εἰς τὴν Σαλαμῖνα, ὡς θὰ ἴδωμεν.

Ὁ δὲ πεζὸς στρατὸς τοῦ Ξέρξου μείνας εἰς τὸ Φάληρον ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ναυμαχίαν, ἀνεχώρησεν εἶτα εἰς τὴν Βοιωτίαν διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ, δι' ἧς ἦλθεν. Ἠκολούθησε δὲ καὶ ὁ Μαρδόνιος πρῶτον μὲν ἵνα προπέμψῃ τὸν βασιλέα, δεύτερον δέ, διότι ἡ ὥρα τοῦ ἔτους δὲν ἦτο κατάλληλος διὰ πόλεμον· ἦτο δὲ προτιμότερον νὰ διέλθῃ τὸν χειμῶνα ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ ἔπειτα, εὐθὺς ἅμα ἀρχίσῃ ἡ ἀνοιξίς, νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Πελοποννήσου. Ὡς δὲ ἔφθασαν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἐκεῖ ὁ Μαρδόνιος ἐξέλεξεν ἐξ ὄλου τοῦ στρατοῦ τοῦ Ξέρξου τριακοσίας χιλιάδας μετὰ τῶν ἰππέων· ὁ δὲ Ξέρξης μετὰ τοῦ ἄλλου στρατοῦ ἐπορεύετο ταχέως εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, φθασας εἰς τὸ στενὸν τῆς διαβάσεως εἰς τεσσαράκοντα πέντε ἡμέρας¹ καθ' ὁδὸν δὲ ἀπώλεσε τὸ πλεῖστον τοῦ στρατεύματος, ἕνεκα τῆς πείνης καὶ τοῦ λοιμοῦ καὶ τῆς δυσεντερίας, ἧτις κατέλαβεν αὐτό. Οὕτω δὲ κακῶς ἔχοντες οἱ βάρβαροι ἔφθασαν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ὅπου εὗρον τὰς γεφύρας κατεστραμμένας ἐκ τρικυμίας· ἕνεκα δὲ τούτου διέβησαν μὲ τὰ πλοῖα εἰς τὴν Ἄβυδον καὶ ἐκεῖθεν βαδίζοντες ἐν ἀθλίᾳ καταστάσει ἔφθασαν μετὰ τοῦ Ξέρξου εἰς τὰς Σάρδεϊς, ὅσοι ἐσώθησαν. Τοιοῦτο τέλος ἔλαβεν ἡ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατεία τῶν βαρβάρων καὶ τοιαύτας συμφορὰς ἔπαθεν ὁ ἀλαζὼν Ξέρξης.

90. Τιμαὶ ἀποδοθεῖσαι εἰς τὸν Θεμιστοκλέα.

Ζοὶ δὲ Ἕλληνες, μὴ δυνηθέντες, ὡς εἶπομεν, νὰ κυριεύσωσι τὴν Ἄνδρον, ἐτράπησαν εἰς τὴν Κάρυστον καὶ λεηλατήσαντες

¹ Ὅτε ἤρχετο εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ πορεία τοῦ ἀπὸ τοῦ Ἑλλήσποντου μέχρι τῶν Ἀθηνῶν διήρκεισε τρεῖς μῆνας. Ἴδε § 83.

αὐτὴν ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Σαλαμῖνα. Ἐκεῖ δὲ προσέφερον εἰς τοὺς θεοὺς τὰ πρῶτα ἐκ τῶν λαφύρων, τὰ δ' ἄλλα διεμοιράσθησαν μεταξύ των.

Μετὰ ταῦτα ἔπλευσαν εἰς τὸν Ἴσθμόν, ἵνα δώσωσιν ἀριστεῖα εἰς τὸν φανέντα ἀξιώτατον εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον. Ἐκαστος δὲ τῶν στρατηγῶν ἐψήφισε πρῶτον μὲν ὑπὲρ ἑαυτοῦ, νομίζων ὅτι αὐτὸς ἐγένετο ὁ ἄριστος, δεύτερον δὲ οἱ περισσότεροὶ ἐψήφισον ὑπὲρ τοῦ Θεμιστοκλέους· ὥστε οἱ μὲν ἄλλοι εἶχον ἕκαστος μίαν ψῆφον, ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς εἶχε τὰς πλείστας. Τοῦτο διήγειρε τὸν φθόνον εἰς τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς, οἱ ὅποιοι ἀπέπλευσαν ἕκαστος εἰς τὴν πόλιν του, χωρὶς ν' ἀποφασίσωσι τι ὀριστικόν· ὁ Θεμιστοκλῆς ὁμῶς ἐφημίσθη καὶ ἐδοξάσθη καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα ὡς ὁ σοφώτατος ὄλων τῶν Ἑλλήνων. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἐτιμήθη ὑπὸ τῶν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχησάντων, μετέβη ἀμέσως εἰς τὴν Λακεδαιμόνα, θέλων νὰ τιμηθῇ.

Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ὑπεδέχθησαν τὸν Θεμιστοκλέα καλῶς καὶ ἐτίμησαν αὐτὸν μεγάλως. Ἐδωσαν δὲ ἀριστεῖα εἰς μὲν τὸν Εὐρυβιάδην στέφανον ἐλαίας, ὡς σημεῖον ἀνδρείας, εἰς δὲ τὸν Θεμιστοκλέα ἐπίσης στέφανον ἐλαίας, ὡς σημεῖον σοφίας καὶ δεξιότητος. Ἐδώρησαν δὲ εἰς αὐτὸν τὸ κάλλιστον ἐν Σπάρτῃ ὄχημα καὶ τὸν συνώδευσαν τριακόσιοι ἐκλεκτοὶ ἵππεῖς Σπαρτιαταὶ μέχρι τῶν Τεγεατικῶν συνόρων. Μόνον δὲ ἐξ ὄλων τῶν ἀνθρώπων, ὅσους ἡμεῖς γνωρίζομεν, τοῦτον οἱ Σπαρτιαταὶ προέπεμψαν. Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ Θεμιστοκλῆς ἐν Σπάρτῃ ἤξιώθη τοιούτων τιμῶν ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας.

91. Οἱ Ἴωνες ἐπικαλοῦνται τὴν βοήθειαν τῶν Ἑλλήνων.

✕ Ἀρτάβαζος, ἄνθρωπος ἐπίσημος μεταξύ τῶν Περσῶν, ἔχων ἐξήκοντα χιλιάδας ἐκ τοῦ στρατοῦ, τὸν ὅποιον ἐξέλεξεν ὁ Μαρδόνιος, προέπεμψε τὸν βασιλέα μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου. Ἐπανερχόμενος δὲ εἰς τὴν Θεσσαλίαν ὑπέταξε καθ' ὅδον λαοὺς

τινας, ἕως οὗ ἐπανεληθὼν ἠνώθη μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Μαρδονίου.¹

Ὁ δὲ διασωθεὶς ναυτικός στρατός τοῦ Ξέρξου, φεύγων ἐκ τῆς Σαλαμῖνος, ὡς ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ διεπόρθμευσεν ἐκ τῆς Χερσονήσου² εἰς τὴν Ἄβυδον τὸν βασιλέα καὶ τὸ στρατεύμα, διεχειμάσεν ἐν Κύμῃ³. τὴν δὲ ἀνοιξὶν ἐνωρὶς συνηθροίζετο εἰς τὴν Σάμον, ὅπου εἶχον διαχειμάσει καὶ τινα πλοῖα· ἐκεῖθεν δὲ τριακόσια ἐν ὄλῳ πλοῖα ἐφύλαττον τὴν Ἰωνίαν μήπως ἀποστατήσῃ. Οὐδέποτε δὲ οἱ βάρβαροι ἤλπιζον νὰ ἔλθωσιν οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν Ἰωνίαν, ἀφοῦ δὲν κατεδίωξαν αὐτοὺς φεύγοντας ἐκ τοῦ Φαλήρου. Ὡς πρὸς δὲ τὸν πεζὸν στρατὸν εἶχον πολλὰς ἐλπίδας ὅτι θὰ νικήσῃ ὁ Μαρδόνιος· περιέμενον ὁμως νὰ ἴδωσι πῶς θ' ἀποβῶσι τὰ πράγματα.

Τὴν ἀνοιξὶν οἱ Ἕλληνες ἤρχισαν νὰ συναθροίζωνται πάλιν· συνῆλθον λοιπὸν εἰς τὴν Αἴγιναν ἑκατὸν δέκα πλοῖα, ἔχοντα στρατηγὸν καὶ ναύαρχον τὸν Σπαρτιάτην Λεωτυχίδην. Τῶν Ἀθηναίων δὲ στρατηγὸς ἦτο ὁ Ξάνθιππος. Ὁ δὲ πεζὸς στρατός δὲν συνηθροίζετο ἀκόμη.

Ὡς δὲ ἔφθασαν εἰς τὴν Αἴγιναν ὄλα τὰ πλοῖα, ἦλθον πρέσβεις τῶν Ἰόνων εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων καὶ παρεκάλουν αὐτοὺς νὰ καταπλεύσωσιν εἰς τὴν Ἰωνίαν· ἀλλὰ μόλις μέχρι τῆς Δήλου ἔφερον τοὺτους, διότι ἐφοβοῦντο νὰ προχωρήσωσι παραίτερω, μὴ γνωρίζοντες καλῶς τοὺς τόπους καὶ νομίζοντες ὅτι τὰ πάντα ἦσαν πλήρη στρατοῦ· ἢ δὲ Σάμος ἐνόμιζον ὅτι ἀπέχει ὅσον αἱ Ἡράκλειαι στῆλαι⁴. Οἱ δὲ βάρβαροι, καταπεφοβισμένοι, δὲν ἐτόλμων νὰ πλεύσωσι δυτικώτερον τῆς Σάμου, ὅπως οἱ Ἕλληνες δὲν ἐτόλμων νὰ πλεύσωσιν ἀνατολικώτερον τῆς Δήλου. Τοιοῦτοτρόπως δὲ ὁ φόβος ἐφύλαττε τὸ μεταξὺ αὐτῶν. Οἱ Ἕλληνες λοιπὸν ἐπλεύσαν καὶ ἔμενον εἰς τὴν Δῆλον⁵.

¹ Ἴδε § 98.

² Τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου.

³ Ἡ Κύμη ἦτο ἡ ἐπισημοτάτη πόλις τῆς Αἰολίδος, ἐν Μικρῇ Ἀσίᾳ· νῦν Λαμουρτζιοί.

⁴ Ὁ πορθμὸς τοῦ Γιβραλτάρ.

⁵ Ἴδε συνέχειαν ἐν § 99.

92. Ὁ Μαρδόνιος στέλλει πρὸς τοὺς Ἀθηναίους τὸν Ἀλέξανδρον μὲ προτάσεις περὶ εἰρήνης.

Ὁ δὲ Μαρδόνιος ἔπεμψεν ἐκ Θεσσαλίας ἄγγελον εἰς τὰς Ἀθήνας τὸν Ἀλέξανδρον τοῦ Ἀμύντου, ἄνδρα Μακεδόνα, ὅστις ἔλθων ἔλεγε τὰ ἐξῆς. Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὁ Μαρδόνιος ἠπαῦτα λέγει. Μοὶ ἤλθεν ἀγγελία παρὰ τοῦ βασιλέως λέγουσα οὕτω. « Συγχωρῶ ὅλα τὰ σφάλματα τῶν Ἀθηναίων, καὶ τὰ ὁποῖα ἔπραξαν εἰς ἐμέ· σὺ δέ, Μαρδόνιε, πρᾶξον ὡς ἐξῆς. Πρῶτον μὲν ἀπόδος εἰς αὐτοὺς τὴν γῆν των, δευτέρον δὲ ὡς ἐκλέξωσι μόνοι καὶ ὅποιαν ἄλλην ἂν θέλωσιν· ἀνοικοδόμησον δὲ τοὺς ναοὺς των, ὅσους ἐγὼ ἔκλυσαι, ἂν θέλωσι καὶ συμμαχήσωσι μὲ ἐμέ. » Αὗται εἶναι αἱ προταγαί, τὰς ὁποίας μοὶ ἔπεμψεν ὁ βασιλεὺς. Ἐγὼ δὲ¹ λέγω ταῦτα. Διὰ τί εἶσθε ἀρόητοι πολεμοῦντες ἐναντίον τοῦ βασιλέως; Διότι οὔτε γὰρ ὑπερισχύοιτε θά δυνηθῆτε, οὔτε γὰρ ἀντέχετε πάντοτε εἶσθε ἰκαροί. Πᾶσατε λοιπὸν τῶρα τὸν πόλεμον ἐν τιμῷ καὶ συμμαχήσατε μὲ ἡμᾶς ἄνευ δόλου καὶ ἄνευ ἀπάτης. Ταῦτα μοὶ παρήγγειλεν ὁ Μαρδόνιος νὰ εἶπω πρὸς ὑμᾶς, ὦ Ἀθηναῖοι. Ἐγὼ δὲ² περὶ μὲν τῆς ἀγάπης, τὴν ὁποίαν κρέφω πρὸς ὑμᾶς δὲν λέγω τίποτε, διότι δὲν θὰ μάθητε ταύτην τῶρα πρώτην φοράν· σὺς παρακαλῶ δὲ νὰ παραδεχθῆτε ὅσα σὺς λέγει ὁ Μαρδόνιος, διότι βλέπω ὅτι δὲν θὰ δυνηθῆτε νὰ πολεμῆτε πάντοτε μὲ τὸν Εἰρξῆν. Ὅθεν πείσθητε· διότι κεῖναι μεγάλη τιμὴ σας νὰ συγχωρῆ ὁ βασιλεὺς τὰ ἀμαρτήματα εἰς ὑμᾶς μόνους ἐκ τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ θέλῃ νὰ γείνη φίλος πρὸς ὑμᾶς. » Ὁ Ἀλέξανδρος ταῦτα εἶπεν.

Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι μαθόντες ὅτι ἤλθεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὰς Ἀθήνας, ἵνα συμβιβάσῃ τοὺς Ἀθηναίους μὲ τὸν βάρβαρον, ἐφοβήθησαν πολὺ καὶ ἀπεφάσιδαν ἀμέσως νὰ στείλωσι πρέσβεις εἰς τὰς Ἀθήνας. Συνέπεσε δὲ νὰ παρουσιασθῶσιν οἱ πρέσβεις οὗτοι εἰς τὸν δῆμον συγχρόνως μὲ τὸν Ἀλέξανδρον, διότι οἱ Ἀθηναῖοι ἔχρονοτρίβουν καὶ ἀνέβαλλον τὸ πρᾶγμα ἐπίτηδες,

¹ Ὁ Μαρδόνιος δῆλα δὴ. ² Ὁ Ἀλέξανδρος δῆλα δὴ.

όντες βέβαιοι ὅτι οἱ Σπαρτιᾶται. μανθάνοντες τὰς διαπραγμα-
τεύσεις, θὰ πέμψωσιν ἀμέσως πρέσβεις, οἱ ὅποιοι ἐρχόμενοι θὰ
ἤκουον οἱ ἴδιοι τὴν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον ἀπάντησίν των.

Ἀφοῦ δὲ ἐτελείωσε τὸν λόγον ὁ Ἀλέξανδρος, ἤρχισαν ἀμέ-
σως οἱ ἀπὸ τῆς Σπάρτης ἄγγελοι καὶ ἔλεγον· «Ἡμᾶς δὲ ἐ-
»πεμψαν οἱ Λακεδαιμόνιοι νὰ παρακαλέσωμεν ὑμᾶς ν' ἀφή-
»σητε τὰ πράγματα ὡς ἔχουσι καὶ νὰ μὴ δεχθῆτε τὰς προτάσεις
»τοῦ βαρβάρου· διότι οὔτε δίκαιον εἶναι, οὔτε πρέπον ὑμεῖς,
»οἱ ὅποιοι ἠγείρατε τὸν πόλεμον τοῦτον, νὰ γείνητε αἴτιοι
»δουλείας, ἐνῶ πάντοτε, καὶ ἐκ παλαιῶν χρόνων, εἰσθε γνω-
»στοὶ ὅτι ἠλευθερώσατε πολλοὺς ἀνθρώπους. Συλλυπούμεθα δὲ
»ὅτι πιέζεσθε καὶ ὅτι δύο ἔτη ἤδη ἐστερήθητε τῶν καρπῶν
»σας, καὶ ὅτι ἄλλα δεινὰ πάσχετε, διότι ὁ πόλεμος γίνεται
»εἰς τὴν χώραν σας. Ἄλλ' οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι
»σας δίδουσι τὴν ὑπόσχεσιν νὰ διαθρέψωσι τὰς γυναῖκας καὶ
»τοὺς οἰκέτας σας ὅσον χρόνον ἂν διαρκέσῃ ὁ πόλεμος. Μὴ
»μεταπαίση δ' ὑμᾶς ὁ Ἀλέξανδρος, διότι αὐτός, τύραννος ὢν,
»μὲ τύραννον συμπράττει· οἱ δὲ βάρβαροι οὔτε πίστιν ἔχουσιν
»οὔτε ἀλήθειαν.» Ταῦτα εἶπον οἱ πρέσβεις.

Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι πρὸς μὲν τὸν Ἀλέξανδρον ἀπεκρίθησαν τὰ
ἐξῆς· «Ἡμεῖς, ἀγαπῶντες τὴν ἐλευθερίαν, θὰ ὑπερασπισθῶμεν
»αὐτὴν ὅσον ἂν δυνώμεθα. Σὺ δὲ μὴ προσπάθει νὰ συμφιλίω-
»σης ἡμᾶς μὲ τὸν βάρβαρον, διότι δὲν θὰ πεισθῶμεν. Τώρα
»δὲ λέγε εἰς τὸν Μαρδόνιον, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι λέγουσιν, ἐν ὅσῳ
»ὁ ἥλιος πορεύεται τὴν αὐτὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν πορεύεται μέ-
»χρι σήμερον, ἡμεῖς δὲν θὰ συμφωνήσωμεν μὲ τὸν Ξέρξην·
»ἀλλὰ θὰ πολεμήσωμεν ἐλπίζοντες εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν
»θεῶν καὶ τῶν ἡρώων, τῶν ὁποίων ἐκεῖνος ἀσεβῶς κατέκαυσε
»τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἀγάλματα. Σὺ δὲ τοῦ λοιποῦ νὰ μὴ πα-
»ρρυσιάζῃσαι εἰς τοὺς Ἀθηναίους μὲ τοιαύτας προτάσεις, διότι
»δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ σὲ μεταχειρισθῶμεν κακῶς.»

Πρὸς μὲν τὸν Ἀλέξανδρον ταῦτα ἀπεκρίθησαν· πρὸς δὲ τοὺς
ἀπὸ τῆς Σπάρτης πρέσβεις εἶπον τὰ ἐξῆς· «Τὸ νὰ φοβηθῶσιν
»οἱ Λακεδαιμόνιοι μὴ συμμαχήσωμεν μὲ τὸν βάρβαρον ἦτο
»πολύ ἀνθρώπινον· δὲν ἔπρεπεν ὅμως νὰ δείξωσι τόσην μικρο-

»πρέπειαν, ἐνῶ γνωρίζουσι τὸ φρόνημα τῶν Ἀθηναίων. Ἔχετε
 »λοιπὸν βέβαιον τοῦτο, ἐὰν πρότερον δὲν τὸ εἴχετε, ὅτι, ἕως
 »ἂν καὶ εἰς Ἀθηναῖος ὑπάρχη, ἡμεῖς κατ' οὐδένα τρόπον θὰ
 »συμφωνήσωμεν μὲ τὸν Ξέρξην. Ἐπαινοῦμεν δὲ τὴν πρόνοιαν,
 »τὴν ὁποῖαν λαμβάνετε νὰ διαθρέψητε τοὺς οἰκείους μας, ἀλλ'
 »ἀπόφασιν ἔχομεν νὰ περάσωμεν ὅπως ἂν ἡμπορῶμεν, χωρὶς
 »νὰ γείνωμεν βάρος εἰς ὑμᾶς. Τώρα δὲ ἐκπέμπετε στρατεύματα
 »ὡς τάχιστα, διότι, ὡς ἡμεῖς ὑποθέτομεν, ὁ βάρβαρος, εὐθὺς
 »ἄμα μάθῃ τὴν ἀπόφασίν μας, θὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ἀττικὴν.
 »Πρὶν λοιπὸν ἐκεῖνος προφθάσῃ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἀττικὴν, εἶναι
 »καιρὸς ἡμεῖς νὰ ἐκστρατεύσωμεν εἰς τὴν Βοιωτίαν.» Οἱ πρέ-
 »σβεις λοιπὸν, ἀφοῦ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεκρίθησαν ταῦτα, ἐπέ-
 »στρεφον εἰς τὴν Σπάρτην.»

ΚΑΛΛΙΟΠΗ

BIBLION ENATON

ΚΑΛΛΙΟΠΗ

93. Ο Μαρδόνιος κυριεύει τὰς Ἀθήνας.

Οἱ Ἕλληνες λαμβάνουσι τὰ μέτρα των.

Ο δὲ Μαρδόνιος, ὡς ἐπέστρεψεν ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ἀνεκρίνωσεν εἰς αὐτὸν τὴν ἀπόκρισιν τῶν Ἀθηναίων, κινήσας ἐκ τῆς Θεσσαλίας ὠδήγει τὸν στρατὸν μετὰ σπουδῆς κατὰ τῶν Ἀθηνῶν. Ὅτε δὲ ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀττικὴν δὲν εὗρε τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλὰ κυριεύει τὴν πόλιν ἔρημον, διότι οἱ κάτοικοι ἦσαν οἱ πλεῖστοι εἰς τὴν Σαλαμῖνα, ὡς ἔμαθε, καὶ εἰς τὰ πλοῖα. Παρῆλθον δὲ ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ βασιλέως μέχρι τῆς ἀλώσεως τούτων ὑπὸ τοῦ Μαρδονίου δέκα μῆνες.

Ὅτε δὲ ἔφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ Μαρδόνιος πέμπει εἰς τὴν Σαλαμῖνα τὸν Μουρυχίδην, ἄνδρα Ἑλλησπόντιον, ἵνα εἴπῃ εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὰς αὐτὰς προτάσεις, τὰς ὑποίας ἔφερε πρότερον καὶ ὁ Ἀλέξανδρος.

Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως πάλιν ἀπέρριψαν ταύτας. Ἐπειδὴ δὲ τις ἐκ τῶν βουλευτῶν, ὁ Λυκίδης, ἔδωκε γνώμην νὰ δεχθῶσι τὰς προτάσεις τοῦ Μουρυχίδου, ἐθανατώθη ἀμέσως διὰ λιθοβολίας. Αἱ δὲ γυναῖκες τῶν Ἀθηναίων, μαθούσαι τὰ γενόμενα, συνηθροίσθησαν αὐθόρμητοι εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Λυκίδου καὶ κατελιθοβόλησαν τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ. Ὁ δὲ Μουρυχίδης ἐπέστρεψεν ἀβλαβῆς εἰς τὸ στρατόπεδόν του. δι᾽ Ἠναγκάσθησαν δὲ οἱ Ἀθηναῖοι νὰ διαβῶσιν εἰς τὴν Σαλατῆν, διότι οἱ μὲν Πελοποννήσιοι ἐβράδυνον νὰ στείλωσι στραμν, ὁ δὲ Μαρδόνιος ἤρχετο καὶ ἦτο εἰς τὴν Βοιωτίαν. Ἐπεμψαν δὲ πρέσβεις εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους νὰ ἐρωτήσωσιν αὐτοὺς διὰ τί βραδύνουσι καὶ τί σκέπτονται νὰ πράξωσιν. Οἱ δὲ

Λακεδαιμόνιοι, ἐπειδὴ ἐώρταζον τὰ Ἰακίνθια¹ καὶ πειδὴ τὸ τεῖχος ἐν τῷ Ἴσθμῳ ἦτο περὶ τὸ τέλος, δὲν ἔδωκαν πολλήν προσοχήν εἰς τοὺς λόγους τῶν πρέσβειων, ἀλλ' ἀνέβαλλον ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἅπαντήσωσιν εἰς αὐτούς, μέχρις οὗ παρήλθον δέκα ἡμέραι. Τὴν προτεραίαν τῆς δεκάτης ὁ Χίλεις, ἀνὴρ Τεγεαίτης, ἰσχυρότατος ἐν Λακεδαίμονι, μαθὼν παρὰ τῶν ἐφόρων ὅλα τὰ διατρέχοντα εἶπεν εἰς αὐτούς τὰ ἑξῆς. «Ἄνδρες» ἐφοροί, ἐὰν οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶναι σύμφωνοι μὲ ἡμᾶς, ἀλλὰ σύμμαχοι τοῦ βαρβάρου, μὲ ὅλον τὸ ἰσχυρὸν τεῖχος τοῦ Ἴσθμοῦ, πολλὰ καὶ θύραι εἶναι ἀνοικταὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον διὰ τὸν Πέρσην. Ἄλλ' εἰσακούσατε αὐτούς πρὶν ἀποφασισθῆ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἄλλο τι, ὅπερ θὰ βλάβῃ τὴν Ἑλλάδα.»

Ταῦτα συνεβούλευεν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους ὁ Χίλεις· οἱ δὲ ἐφοροί, σκεφθέντες καλῶς τὸν λόγον του, ἐκπέμπουσι, πρὶν ἀκόμη φωτίση, ὑπὸ τὴν στρατηγίαν τοῦ Πausανία, υἱοῦ τοῦ Κλεομβρότου, πέντε χιλιάδας Σπαρτιατῶν, δώσαντες εἰς ἕκαστον καὶ ἑπτὰ εἰλωτας. Ἄμα δὲ ἐγένετο ἡμέρα οἱ πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων, μὴ γνωρίζοντες τίποτε περὶ τῆς ἐξόδου τοῦ σπαρτιατικοῦ στρατοῦ, παρουσιάσθησαν εἰς τοὺς ἐφόρους καὶ ἔλεγον εἰς αὐτούς, ὅτι εἶναι προδόται τῶν συμμάχων καὶ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι θὰ κάμωσιν εἰρήνην μὲ τὸν Πέρσην, ὅπως ἂν δυνηθῶσιν. Τότε δὲ θὰ μάθωσι τί δύναται νὰ συμβῆ εἰς αὐτούς ἐκ τούτου.

Τότε οἱ ἐφοροί ἐβεβαίωσαν αὐτούς, ὅτι τὰ στρατεύματα εἶναι καθ' ὁδόν, πορευόμενα κατὰ τῶν βαρβάρων. Ἀμέσως τότε ἀνεχώρησαν οἱ πρέσβεις, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ πέντε ἑτι χιλιάδες ὀπλιτῶν ἐκλεκτῶν ἐκ τῶν περιοίκων Λακεδαιμονίων, σπεύδοντες πρὸς τὸν Ἴσθμόν.

94. Ἡ παρὰ τὸν Ἄσωπὸν ἵππομαχία.

Ἐὸ δὲ Μακρόνιος, μαθὼν παρὰ τινος ἀπεσταλμένου Ἀργείου

¹ Τὰ Ἰακίνθια ἤγοντο μόνον ἐν Ἀμύκλαις τὸν Ἐκατομβαίων (Ἰουλ. Αὔγ.) μῆνα πρὸς τιμὴν τοῦ Ἰακίνθου, υἱοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Ἰουάκλα. Ὁ Ἰακίνθος ἦτο περίφημος διὰ τὸ κάλλος του, ἐφρονεῖθη δὲ ἐξ ἀπρηξίας ὑπὸ τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνος, ὅστις ἐκ τῆς κόπωσης αὐτοῦ ἔκχευε νὰ φυτρώσῃ τὸ ὀμώνυμον ἄνθος Ἰακίνθος.

ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔρχονται ἐναντίον του, δὲν εἶχε πλέον διαθέσιμν νὰ μένη ἐν τῇ Ἀττικῇ, ἀλλ' ἀνεχώρησεν ἐξ αὐτῆς θέσας πῦρ εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ καταστρέψας καὶ συγχώσας ὅλα, ἂν ἔμενέ τι ἀκόμη ὄρθον ἢ ἐκ τῶν τειχῶν ἢ ἐκ τῶν οἰκημάτων ἢ ἐκ τῶν ναῶν. Ἐφυγε δὲ ἐκ τῆς Ἀττικῆς, διότι αὕτη δὲν ἦτο κατάλληλος δι' ἱππικόν, καὶ διότι, ἂν ἐνικάτο, δὲν εἶχεν ἄλλοθεν ἔξοδον, εἰμὴ ἀπὸ μέρος στενόν, ὅπου καὶ ὀλίγοι ἄνθρωποι ἠδύναντο νὰ τοὺς ἐμποδίσωσιν. Ἐσκέπτετο λοιπὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰς Θήβας, ἵνα κάμῃ μάχην πλησίον πόλεως φιλικῆς καὶ εἰς χώραν ἱππάσιμον. Τοῦτο δὲ καὶ ἔπραξε, στρατοπεδεύσας εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἀσωποῦ ποταμοῦ.

Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἐλθόντες εἰς τὸν Ἴσθμόν, ἐστρατοπέδευον ἐκεῖ. Μετὰ ταῦτα ἀπὸ τοῦ Ἴσθμοῦ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Ἐλευσίνα. Ἐκεῖ, διαβάντες ἐκ τῆς Σαλαμῖνος, ἠνώθησαν μετ' αὐτῶν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἐπορεύοντο πάντες ὁμοῦ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ· μαθόντες δὲ ὅτι οἱ βάρβαροι ἦσαν ἐστρατοπεδευμένοι εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἀσωποῦ, ἀντεστρατοπεύδουσιν καὶ αὐτοὶ εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Κιθαιρώνος.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἕλληνας δὲν κατέβαινον εἰς τὴν πεδιάδα, πέμπει κατ' αὐτῶν ὁ Μαρδόνιος ὄλον τὸ ἱππικόν, τοῦ ὁποίου ἵππαρχος ἦτο ὁ Μασίστιος· ἐλθὼν δὲ τὸ ἱππικόν ὄρμα καὶ ἔβλαπτε πολὺ τοὺς Ἕλληνας. Τότε ὁ ἵππος τοῦ Μασιστίου, κτυπηθεὶς εἰς τὰ πλευρὰ ὑπὸ βέλους, ἐσηκώθη ὄρθιος καὶ ἔρριψε χαμαὶ τὸν ἱππέα. Ἀμέσως τότε οἱ Ἀθηναῖοι ἐπετέθησαν κατ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἐφόνευσαν. Οἱ δὲ ἱππεῖς μαθόντες τοῦτο καὶ ὀρμήσαντες νὰ λάβωσι τὸν νεκρὸν τοῦ ἱππάρχου τῶν ἀπεκρούσθησαν γενναίως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἔχασαν καὶ ἄλλους ἱππεῖς. Οὕτω δὲ, κακῶς ἔχοντες, ἐπέστρεψαν οἱ βάρβαροι εἰς τὸ στρατόπεδον.

Ὁ Μαρδόνιος καὶ ὄλον τὸ στράτευμα ἐπένθησαν μεγάλως διὰ τὸν θάνατον τοῦ Μασιστίου. Εἰς ὅλην δὲ τὴν Βοιωτίαν ἀντήχησεν, ὅτι ἀπωλέσθη ἄνθρωπος, ὅστις ἔχαιρε, μετὰ τὸν Μαρδόνιον, μεγίστην ὑπόληψιν παρὰ τοῖς Πέρσαις καὶ τῶ βασιλεῖ.

95. Τὰ δύο ἐχθρικά στρατόπεδα ἀντιπαράσσονται ἐν τῇ πεδιάδι τῶν Πλαταιῶν.

Οἱ Ἕλληνες, λαβόντες θάρρος ἐκ τῆς πρώτης κατὰ τοῦ βαρβαρικοῦ ἰππικοῦ νίκης, κατέβησαν ἐκ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Κιθαιρῶνος εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Πλαταιῶν καὶ ἐστρατοπέδευσαν ἐκεῖ. Καὶ τὸ μὲν δεξιὸν κέρασ εἶχον δέκα χιλιάδες Λακεδαιμονίων· ἐκ τούτων δὲ τοὺς πεντακισχιλίους, ὄντας Σπαρτιάτας, ἐβοήθουν τριάκοντα πέντε χιλιάδες φίλοι ἐκ τῶν εὐλώτων, τεταγμένοι ἐπτά περὶ ἕκαστον Σπαρτιάτην· τὸ δὲ ἀριστερὸν κέρασ εἶχον οἱ Ἀθηναῖοι, ὀκτὼ χιλιάδες, στρατηγὸς δὲ αὐτῶν ἦτο ὁ Ἀριστείδης τοῦ Λυσιμάχου¹. Ὅλον δὲ ὄμοῦ τὸ Ἑλληνικὸν στρατεύμα, τὸ συνελθὸν εἰς τὰς Πλαταιάς, ἀνήρχετο εἰς ἑκατὸν δέκα χιλιάδας ἀνδρῶν· γενικὸν δὲ ἀρχιστρατηγὸν εἶχε τὸν Σπαρτιάτην Πausανίαν. Οὗτοι λοιπὸν πάντες ἐστρατοπέδευσαν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἀσωποῦ ποταμοῦ.

Οἱ δὲ περὶ τὸν Μαρδόνιον βάρβαροι, ἀφοῦ ἔπαυσαν τὸ διὰ τὸν Μασίστιον πένθος, μαθόντες ὅτι οἱ Ἕλληνες ἦσαν εἰς τὰς Πλαταιάς, ἤλθον καὶ αὐτοὶ εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ Ἀσωποῦ καὶ ἀντιπαρετάχθησαν οἱ μὲν Πέρσαι ἀντικρὺ τῶν Λακεδαιμονίων, οἱ δὲ βοηθοῦντες τὸν Εὐρξην Ἕλληνες, Βοιωτοὶ καὶ Λοκροὶ καὶ Μηλιεῖς καὶ Θεσσαλοὶ καὶ χίλιοι Φωκεῖς, (διότι ὅλοι οἱ Φωκεῖς δὲν ἐμῆδιζον), καὶ οἱ κατοικοῦντες περὶ τὴν Θεσσαλίαν Μακεδόνες, ἀντιπαρετάχθησαν ἀντικρὺ τῶν Ἀθηναίων καὶ Πλαταιέων καὶ Μεγαρέων. Ἦσαν δὲ οἱ βάρβαροι, ὡς προείπομεν, τριακόςαι χιλιάδες, οἱ δὲ μετ' αὐτῶν ταχθέντες Ἕλληνες ὡς πενήτηκοντα χιλιάδες· τὸ δὲ ἰππικὸν ἦτο χωριστὰ τεταγμένον.

96. Ὁ Ἀλέξανδρος ἔρχεται κρυφίως πρὸς τοὺς Ἕλληνας.

Ἀφοῦ δὲ παρετάχθησαν ὅλα τὰ στρατεύματα τοῦ Μαρδόνιου, τὴν ἐπομένην ἡμέραν προσέφερον θυσίας εἰς τοὺς θεοὺς καὶ

¹ Ὁ δίκαιος Ἀριστείδης.

τὰ δύο μέρη. Τὰ δὲ ἱερὰ προεμήνυον εἰς τοὺς Ἕλληνας ὅτι θὰ νικήσωσιν, ἐὰν ὁ Μαρδόνιος πρῶτος ἐπιτεθῆ κατ' αὐτῶν ὁμοίως δὲ καὶ εἰς τὸν Μαρδόνιον προεμήνυον τὰ ἱερὰ ὅτι θὰ νικήσῃ, ἐὰν οἱ Ἕλληνες πρῶτοι ἐπιτεθῶσι κατ' αὐτοῦ. Οὕτω δέ, ἔμενον ἄπρακτα καὶ τὰ δύο στρατεύματα, περιμένοντα ποῖον πρῶτον νὰ κάμῃ τὴν ἀρχήν.

Ἐπειδὴ δὲ παρῆλθον οὕτω δέκα ἡμέραι ἀπεφάσισε τὴν ἐνδεκάτην ὁ Μαρδόνιος νὰ ἐπιτεθῆ τὴν ἐπομένην πρῶτος αὐτὸς κατὰ τῶν Ἑλλήνων· ἔδωκε δὲ τὰς πρὸς τοῦτο ἀναγκαίας ὁδηγίας. Ὅτε δὲ προεχώρησεν ἡ νύξ καὶ οἱ ἄνθρωποι ἐκοιμῶντο βαθέως, τότε πλησιάσας ἐφιππος πρὸς τοὺς φρουροὺς τῶν Ἀθηναίων ὁ Ἀλέξανδρος τοῦ Ἀμύντου ἐζήτει νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς τοὺς στρατηγούς. Οἱ φρουροὶ ἀνήγγειλαν τοῦτο εἰς τοὺς στρατηγούς, οἱ δὲ στρατηγοὶ ἀμέσως ἠκολούθησαν αὐτοὺς εἰς τὰς φυλακὰς¹. Ὅτε δὲ ἐφθασαν, ἔλεγεν ὁ Ἀλέξανδρος τὰ ἐξῆς· «Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, εἶμαι Ἕλλην καὶ δὲν ὑποφέρει ἡ ψυχὴ μου νὰ βλέπω τὴν Ἑλλάδα δεδουλωμένην ἀντὶ ἔλευθέρως. Διὰ τοῦτο ὁ Μαρδόνιος ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτεθῆ κατ' ὑμῶν, ἅμα ἀρχίσῃ νὰ φέγγῃ ἡ ἡμέρα, διότι ἐφοβήθη μήπως συλληθῆτε περισσότεροι, ὡς ἐγὼ ὑποθέτω. Ἡξεύρετε λοιπὸν τοῦτο καὶ ἐτοιμάζεσθε. Εἶμαι δὲ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδών.» Οὗτος μὲν ταῦτα εἰπὼν ἐπέστρεφεν ὀπίσω εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ εἰς τὴν τάξιν του. Οἱ δὲ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων ἐλθόντες εἰς τὸ δεξιὸν κέρασ ἐλεγον εἰς τὸν Πausανίαν ὅσα ἤκουσαν παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἀμέσως δὲ ἠτοιμάσθησαν καὶ οἱ Ἕλληνες νὰ πολεμήσωσιν.

97. Ἡ ἐν Πλαταιαῖς μάχη.

Ὅτε δὲ ἐφώτισεν ἡ ἡμέρα, ὁ Μαρδόνιος ἐπεμφε κατὰ τῶν Ἑλλήνων τὸ ἵππικόν, τὸ ὁποῖον πολὺ ἔβλαπτεν αὐτούς. Περὶ δὲ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἔπαυσαν οἱ ἵππεῖς, ἔπειτα δὲ ἐνύκτωσε

¹ Εἰς τὸ μέρος ὅπου ἐφύλαττον οἱ φρουροὶ τὴν νύκτα.

καὶ τὴν ὠρισμένην ὄραν οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἔφυγον ἐκ τῆς θέσεώς των, διευθυνόμενοι πρὸς τὴν πόλιν τῶν Πλαταιῶν· φεύγοντες δὲ φθάνουσιν εἰς τὸ Ἡραῖον¹, τὸ ὁποῖον εἶναι ἔμπροσθεν τῶν Πλαταιῶν· ἐκεῖ δὲ ἐστρατοπέδευσαν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι, πολὺ βραδύτερον ἀναχωρήσαντες, ἐτράπησαν ἀντιθέτους ὁδοὺς· διότι οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι κατέλαβον τοὺς λόφους καὶ τὰς ὑπαρείας τοῦ Κιθαιρῶνος, ἐπειδὴ ἐφοβοῦντο τὸ ἵππικόν, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐστράφησαν κάτω πρὸς τὴν πεδιάδα.

Ὁ δὲ Μαρδόνιος, ὡς ἔμαθεν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀνεχώρησαν τὴν νύκτα, διαβὰς τὸν Ἀσωπὸν ᾤδήγει τοὺς Πέρσας μετὰ σπουδῆς ἐπὶ τὰ ἴχνη τῶν Ἑλλήνων, νομίσας ὅτι ἐδραπέτευον. Διηυθύνετο δὲ κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ Τεγεατῶν μόνον, διότι ἔνεκα τῶν λόφων δὲν ἔβλεπε κάτω τοὺς Ἀθηναίους, βαδίζοντας εἰς τὴν πεδιάδα. Ὁ δὲ Παυσανίας, ἀφοῦ ἐπλησίασε τὸ ἵππικόν, πέμψας πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἱππέα ἔλεγε τὰ ἑξῆς. «Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ ἡμεῖς οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ ὑμεῖς οἱ Ἀθηναῖοι προὔδότημεν ὑπὸ τῶν συμμάχων, οἱ ὁποῖοι ἔφυγον τὴν παρελθοῦσαν νύκτα. Ἄς ὑποστηρίζωμεν λοιπὸν ἡμεῖς ἀλλήλους ὅσον δυνάμεθα ἀνδρειότατα. Ὅθεν ἔλθετε πρὸς βοήθειάν μας, διότι ὅλον τὸ ἵππικόν ἐπέπεσε καθ' ἡμῶν καὶ πάσχομεν δεινῶς.»

Ὡς ἤκουσαν ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι, ἔτρεξαν πρὸς βοήθειαν τῶν Λακεδαιμονίων, ἀλλὰ καθ' ὁδὸν ἠμποδίσθησαν ὑπὸ τῶν ἔχθρῶν. Τοιοῦτοτρόπως δὲ μονωθέντες οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Τεγεᾶται, ὄντες οἱ μὲν πρῶτοι πεντήκοντα χιλιάδες μετὰ τῶν φίλων, οἱ δὲ Τεγεᾶται τρεῖς χιλιάδες, ἠτοιμάζοντο νὰ συμπλακῶσι μετὰ τοῦ Μαρδονίου. Μετ' ὀλίγον δὲ ἐγένετο ἰσχυρὰ μάχη ἐπὶ πολλὴν ὄραν, ἕως οὗ ἔφθασαν εἰς ὠθισμόν.² Ὁ Μαρδόνιος αὐτὸς γενναϊότατα μαχόμενος ἀπὸ ἵππου λευκοῦ μετὰ χιλίων ἐκλεκτῶν Περσῶν ἐπίεσε πολὺ τοὺς Ἕλληνας. Ἐπὶ τέλους ὁμῶς, θανατωθέντος αὐτοῦ καὶ πεσόντων τῶν περὶ

¹ Ναὸς τῆς Ἥρας.

² Ἦλθον εἰς χεῖρας, τὸσον δῆλα δὴ πλησίον, ὥστε οἱ μὲν ὄθουν τοὺς δέ.

αὐτὸν ἀνδρειοτάτων, οἱ λοιποὶ ἐτρέπησαν εἰς φυγὴν καὶ ἀφῆ-
καν νικητὰς τοὺς Λακεδαιμονίους. Οὕτω δὲ ὁ Παυσανίας τοῦ
Κλεομβρότου ἐκέρδισε νίκην λαμπροτάτην ὄλων ὕσας ἡμεῖς
γνωρίζομεν. Οἱ δὲ Πέρσαι νικηθέντες ἐν Πλαταιαῖς ὑπὸ τῶν
Λακεδαιμονίων ἔφευγον ἀτάκτως εἰς τὸ στρατόπεδόν των.

**98. Ὁ Ἀρτάβαζος φεύγει. Οἱ Ἕλληνες
διανέμονται τὰ λάφυρα καὶ ἐκδικοῦνται
τοὺς Θηβαίους.**

Ὁ δὲ Ἀρτάβαζος¹ τοῦ Φαρνάκου, στρατηγὸς Πέρσης, μὴ
ἀρεσκόμενος εἰς τὰς πράξεις τοῦ Μαρδονίου, ἔπραξε τὰ ἐξῆς.
"Ἄμα ἤρχισεν ἡ συμπλοκὴ ἔλα-
θεν ὅσους εἶχεν ὑπὸ τὴν στρα-
τηγίαν του (ἦσαν δ' οὗτοι τεσ-
σάρακοντα χιλιάδες) καὶ ἐπο-
ρεύετο δῆθεν εἰς τὴν μάχην· ὡς
εἶδεν ὅμως ὅτι οἱ Πέρσαι ἔφευ-
γον, ἔφυγε καὶ αὐτὸς τροχάδην
εἰς τοὺς Φωκεῖς, θέλων ὡς τά-
χιστα νὰ φθάσῃ εἰς τὸν Ἑλλή-
σποντον. Βαδίζων δὲ καὶ πολλὰ
ὑποφέρων καθ' ὁδόν, μάλιστα
ὑπὸ τῶν Θρακῶν, ἔφθασε κακῶς
ἔχων εἰς τὸ Βυζάντιον. Ἐκεῖθεν
δὲ διέβη μὲ πλοῖα εἰς τὴν Ἀσίαν. Οὗτος μὲν λοιπὸν τοιου-
τοτρόπως ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἀσίαν.

ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ ΠΕΡΣΕΩΣ

Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐπολέμησαν ἐπὶ πολλὴν ὥραν κατὰ τῶν
Βοιωτῶν, ἕως ὅτου ἔτρεψαν αὐτοὺς εἰς φυγὴν. "Ολοὶ δὲ οἱ
Ἕλληνες, ὄντες νικηταί, κατεδίωκον καὶ κατέστρεφον τὰ στρα-
τεύματα τοῦ Ξέρξου. Οἱ δὲ περὶ τὸ Ἡραῖον ἐστρατοπεδευμέ-
νοι σύμμαχοι, μαθόντες μετὰ τὴν μάχην τὴν καταστροφὴν
τοῦ ἐχθροῦ, ἐφόρμησκον καὶ αὐτοὶ κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ ἐπιπεσόν-

¹ Ἰδε § 91.

τες με ἀταξίαν πολλήν, κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν πολεμίων ἄνευ λόγου.

Εἰς τὴν ἐνδοξὸν ταύτην μάχην τῶν Πλαταιῶν ἐκ τῶν τριακοσίων χιλιάδων τοῦ Μαρδονίου, πλὴν τῶν τεσσαράκοντα χιλιάδων τὰς ὁποίας ἔλαβε καὶ ἔφυγεν ὁ Ἀρτάβαζος, οὐδὲ τρεῖς χιλιάδες περιεσώθησαν.

Ἀφοῦ δὲ κατέπαυσεν ὁ θόρυβος τῆς μάχης συνήθροισαν τὰ λάφυρα, τὰ ὅποια ἦσαν πολυτιμώτατα, καί, ἀφοῦ προσέφεραν ἐξ αὐτῶν πρῶτον εἰς τοὺς θεοὺς, διαιμοιράσθησαν τὰ λοιπὰ μεταξὺ τῶν. Οἱ δὲ Ἕλληνας, ἀφοῦ διαιμοιράσθησαν τὰ λάφυρα ἐν Πλαταιαῖς, ἔθαπτον τοὺς νεκροὺς τῶν, ἕκαστος λαὸς χωριστά. Ἀφοῦ δὲ ἔθαψαν τοὺς νεκροὺς, ἀμέσως συνεσκέφθησαν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἐκστρατεύωσι κατὰ τῶν Θηβῶν καὶ νὰ ζητήσωσι τοὺς μηδίσαντας¹ ἐξ αὐτῶν. Τὴν ἐνδεκάτην δὲ ἡμέραν ἀπὸ τῆς μάχης μετέβησαν εἰς τὰς Θήβας καὶ ἐπολιόρουν αὐτάς. Τὴν δὲ εἰκοστὴν ἀπεφασίσθη νὰ παραδοθῶσιν εἰς τὸν Πausανίαν οἱ πρωταίτιοι ἐκ τῶν Θηβαίων. Τοῦτο δὲ καὶ ἐγένετο. Ὁ δὲ Πausανίας λαβὼν ἔφερε καὶ ἐθανάτωσε τοὺτους εἰς τὴν Κόρινθον. Ταῦτα εἶναι τὰ ἐν Πλαταιαῖς καὶ Θήβαις γενόμενα.

99. Ἡ ἐν Μυκάλῃ μάχη.

Τὴν αὐτὴν δὲ ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγένετο ἡ ἐν Πλαταιαῖς καταστροφὴ τῶν βαρβάρων, συνέπεσε νὰ γείνη καὶ ἡ ἐν Μυκάλῃ τῆς Ἰωνίας. Ὅτε τὸ Ἑλληνικὸν ναυτικὸν ἔφθασεν εἰς τὴν Δῆλον² ὑπὸ τὴν στρατηγίαν Λεωτυχίδου τοῦ Λακεδαιμονίου καὶ ἐκάθητο ἐκεῖ, ἦλθον ἐκ τῆς Σάμου³ τρεῖς ἀπεσταλμένοι, κρυφίως τῶν Περσῶν, καὶ παρεκάλουν τοὺς Ἕλληνας νὰ πλεύσωσιν εἰς τὴν Ἰωνίαν καὶ νὰ ἐλευθερώσωσιν ἀπὸ τὴν δουλείαν ἄνδρας ὁμοφύλους τῶν.

¹ Τοὺς συμμαχήσαντας με τοὺς Μήδους.

² Ἰδε § 90.

³ Ἡ Σάμος εἶναι νῆσος ἀπέναντι τῆς Μυκάλῃς, ἐπίσημος ἐν τῇ ἀρχαιότητι· καταφεῖτο δὲ ὑπὸ Ἰώνων (Ἰδε § 43).

Ὁ Λεωτυχίδης ἀπεφάσισε νὰ πλεύσῃ πρὸς βοήθειαν τῶν Ἰώνων καὶ, ἀφοῦ τὴν ἐπομένην προσέφερε θυσίας εἰς τοὺς θεούς, ἀπέπλευσεν ἐκ τῆς Δήλου μετὰ τοῦ Ἀθηναίου Εὐανθίππου εἰς τὴν Σάμον. Φθάσας δὲ εἰς τὴν Σάμον προσωρμίσθη εἰς τοὺς Καλάμους¹ καὶ ἠτοιμάζετο εἰς ναυμαχίαν.

Οἱ δὲ Πέρσαι, μαθόντες ὅτι οἱ Ἕλληνες προσέπλευσαν, ἔπλεον καὶ αὐτοὶ πρὸς τὴν ἠπειρον καὶ ἔσυρον τὰ πλοῖα ἐξω εἰς τὴν ξηρὰν, πλησίον τῆς Μυκάλης, διότι συσκεφθέντες ἀπεφάσισαν νὰ μὴ κάμωσι ναυμαχίαν, ἀλλὰ πεζομαχίαν. Ἐπὶ τῆς ἠπέρου² δὲ θὰ ἦσαν καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ πεζικοῦ των στρατεύματος, τὸ ὁποῖον κατὰ προσταγὴν τοῦ Εὐέρξου εἶχε μείνει νὰ φυλάττῃ τὴν Μυκάλην· ἦτο δὲ τοῦτο ἐξήκοντα χιλιάδες καὶ στρατηγὸν εἶχε τὸν Τιγράνην.

Οἱ δὲ Ἕλληνες, ὡς ἔμαθον, ὅτι οἱ βάρβαροι κατέφυγον εἰς τὴν ἠπειρον, ἔπλεον καὶ αὐτοὶ ἐκ τῆς Σάμου εἰς τὴν Μυκάλην. Πλεύσαντες δέ, εἶδον τὰ πλοῖα ἀνειλκυσμένα εἰς τὴν ξηρὰν καὶ πολὺν πεζὸν στρατὸν παρατεταγμένον παρὰ τὸν αἰγιαλόν. Τότε ἀπεβιβάσθησαν καὶ αὐτοὶ ἐκ τῶν πλοίων εἰς τὸν αἰγιαλόν καὶ ἐτακτοποιοῦντο. Ἀφοῦ δὲ ἠτοιμάσθησαν, ἐπλησίαζον πρὸς τοὺς βαρβάρους· ἀμέσως τότε διεδόθη φήμη εἰς ὅλον τὸ στρατόπεδον, ὅτι τὴν αὐτὴν ἡμέραν οἱ Ἕλληνες ἐνίκων τὸν Μαρδόνιον εἰς τὰς Πλαταιάς· ἡ φήμη αὕτη πολὺ θάρρος καὶ προθυμίαν ἐνέπνευσεν εἰς τοὺς ἐν Μυκάλῃ Ἕλληνας. Ἐγένετο δὲ ἡ ἐν Πλαταιαῖς μάχη τὴν πρωΐαν τῆς ἡμέρας, ἡ δὲ ἐν Μυκάλῃ περὶ τὴν δειλὴν.

Τέλος ἀρξαμένης τῆς μάχης ἐν Μυκάλῃ, ἐγένετο μεγάλη θραῦσις εἰς τοὺς Πέρσας, μάλιστα δὲ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, οἱ ὁποῖοι ἠρίστευσαν εἰς τὴν μάχην ταύτην.

Ἀφοῦ δὲ οἱ Ἕλληνες ἐφόνευσαν τοὺς περισσοτέρους ἐκ τῶν βαρβάρων, ἄλλους μὲν μαχομένους, ἄλλους δὲ φεύγοντας, ἐνέπρησαν τὰ πλοῖα καὶ ὅλον τὸ τεῖχος, ἀφοῦ πρότερον ἐξέβαλον εἰς τὴν παραλίαν τὰ λάφυρα.

¹ Οἱ Κάλαιμοι ἦσαν χωρίον ἐπὶ τῆς Σάμου.

² Ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καὶ οὐχὶ ἐν τῇ θαλάσῃ.

100. Ἔργα τῶν Ἑλλήνων μετὰ τὴν ἐν Μυκάλῃ μάχην.

Οἱ Ἕλληνες, καύσαντες ἐν Μυκάλῃ τὸ τεῖχος καὶ τὰ πλοῖα, ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Σάμον. Ἐκεῖθεν δ' ἔπλεον νὰ λύσωσι τὰς γεφύρας τοῦ Ἑλλησπόντου, τὰς ὑποίας ἐνόμιζον ὅτι θὰ εὐρώσιν ἀκόμη ἀβλαβεῖς. Φθάσαντες δὲ εἰς τὴν Ἀβυδὸν καὶ εὐρόντες τὰς γεφύρας διαλελυμένας, ἔπλευσαν εἰς τὸν Ἑλλησπόντον. Τότε οἱ μὲν Πελοποννήσιοι οἱ ὄντες μὲ τὸν Λεωτυχίδην ἀπεφάσισαν ν' ἀποπλεύσωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι καὶ ὁ στρατηγὸς τῶν Εὐάνθιππος νὰ μείνωσιν αὐτοῦ καὶ νὰ ἐπιχειρήσωσι κατὰ τῆς χερσονήσου. Οἱ μὲν λοιπὸν Πελοποννήσιοι ἀπέπλεον, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι διαθάντες ἐκ τῆς Ἀβύδου εἰς τὴν χερσονήσον ἐπολιόρκουν τὴν Σηστόν, ἣτις περιεβάλλετο μὲ ἰσχυρότατον τεῖχος καὶ τὴν ὑποίαν ἐξουσίαζε Πέρσης τις, ὑπαρχος τοῦ Εἰρέξου, ὀνομαζόμενος Ἀρταύκτης.

Ἐπειδὴ δὲ ἔφθασε τὸ φθινόπωρον καὶ οἱ ἐντὸς τοῦ φρουρίου δὲν εἶχον πλέον τροφάς, κατέβησαν ἐν καιρῷ νυκτὸς ἀπὸ τὸ ὄπισθεν μέρος τοῦ τεύχους, ὅπου δὲν ἐφύλαττον πολέμιοι, καὶ ἔφυγον. Ὡς δὲ ἐφώτισεν, οἱ Ἀθηναῖοι μαθόντες τὸ γεγονός, ἄλλοι μὲν κατέλαβον τὴν πόλιν, οἱ περισσότεροι δὲ κατεδίωκον τὸν βάρβαρον· φθάσαντες δὲ τοὺς στρατιώτας τοῦ Ἀρταύκτου ἐφόνευσαν ἐξ αὐτῶν πολλοὺς, τὸν δὲ Ἀρταύκτην μετ' ἄλλων συνέλαβον ζῶντα καὶ δέσαντες ἔφερον εἰς τὴν Σηστόν· ὁμοῦ δὲ μὲ τὸν Ἀρταύκτην ἔφεραν δεδεμένον καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ. Τούτους δὲ πάντας ἐφόνευσαν.

Ὅσοι δὲ ἐκ τῶν βαρβάρων διεσώθησαν ἐκ τῆς ἐν Μυκάλῃ καταστροφῆς, μὴ ὄντες πολλοί, μετέβησαν εἰς τὰς Σάρδεις. Ἐκεῖ δὲ εὐρίσκετο καὶ ὁ βασιλεὺς Εἰρέξης ἐξ ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν, νικηθεὶς εἰς τὴν ναυμαχίαν, ἔφυγεν ἐκ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἀφίκετο ἐκεῖ. Τοιοῦτον πέρας ἔλαβον αἱ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατεῖαι τῶν Περσῶν.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. Κλεάνθης ὁ Στωϊκός¹.

(ὕπὸ Δ. Παπαρηγοπούλου).

Ὁ Κλεάνθης ἐγεννήθη περὶ τὰ τέλη τῆς τετάρτης πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος, ἀπὸ πατρὸς Φανίου, εἰς Ἄσσον, καλλίστην καὶ ὀχυρωτάτην πόλιν τῆς Μυσίας, ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἐπὶ βράχου τῆς Ἰδῆς ἐκτισμένην. Παιδίον φύσει ῥωμαλέον τὸ σῶμα, ἐγένετο ἔτι ῥωμαλεώτερον ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος εἰς ὃ ἐπεδόθη, διότι ἦτο πυγμαῖος. Ἄλλ' οἱ πυγμαῖοι τότε ἀπεθαυμάζοντο μὲν ὑπὸ τοῦ ὄχλου, ἐλογίζοντο ὅμως ὡς χυδαῖοι καὶ κακίστης ἀγωγῆς ἄνθρωποι. Οὐχ ἦττον ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἔτρεφε διακαῆ πρὸς τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ποίησιν ἔρωτα, καὶ ποτε, ἐν ᾧ ὁ λαὸς τῆς Ἄσσου ἐχειροκρότει αὐτὸν νικητὴν, ἀνεμνήσθη τῶν Ἀθηνῶν. Ἠγάπησε καὶ ἐθαύμασε πάντοτε τὸ ἔνδοξον παρελθὸν τῆς περιφανοῦς ταύτης πόλεως καὶ ἠθέλησε νὰ ἔλθῃ ἐδῶ² νὰ παρασταθῇ εἰς τὴν ἀγορὰν, εἰς τὴν ἀκαδημίαν, εἰς τὰς στοᾶς, εἰς τοὺς ναοὺς, νὰ μελετήσῃ καὶ νὰ διδάξῃ τὴν φιλοσοφίαν καὶ νὰ χειροκροτηθῇ ὑπὸ τοῦ Δήμου ἐκεῖνου, ὅστις ἐχειροκρότησέ ποτε τὸν Σωκράτη. Ἐνόμισεν ὅτι ζῶν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει, ἥτις ἀνέθρεψε τοὺς κορυφαίους ποιη-

¹ Στωϊκοὶ ἐκαλοῦντο τάξεις τις φιλοσόφων, ἢ ἀπαθῶν καὶ ἀταράχων, ὧν ἡ σχολὴ ἰδρύθη τὸ πρῶτον ἐν Ἀθήναις, τῷ 300 πρὸ Χριστοῦ, ὑπὸ τοῦ ἐκ Κιτίου τῆς Κύπρου Ζήνωνος, ὅστις ἦλθεν εἰς Ἀθήνας δι' ἐμπορικοὺς σκοποὺς μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἀλλ' ἠγάπησε τοσοῦτον τὴν φιλοσοφίαν, ὥστε ἐγκατέλιπε τὸ ἐμπόριον· ἐπωνομάσθη δὲ ἡ φιλοσοφία τοῦ Ζήνωνος *στωϊκὴ* ἀπὸ μιᾶς στοᾶς, ἐν ἣ συνήθως ἐδίδασκεν.

² Εἰς τὰς Ἀθήνας.

τάς καὶ φιλοσόφους, ὅτι περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ὀρίζοντος καὶ ἔχων ἄνωθεν τὸν αὐτὸν οὐρανόν, ἠδύνατο νὰ ἐξιχνιάσῃ κάλλιον τὰ ἀκατάληπτα μυστήρια τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς δημιουργίας καὶ νὰ βαδίσῃ θαρραλεώτερον πρὸς τὴν φιλοσοφίαν. Ἀποπλεύσας λοιπὸν ἐκ τῆς Ἄσσου κατῆλθεν εἰς Πειραιᾶ περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς τρίτης πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος.

Αἱ Ἀθῆναι τότε δὲν εἶχον πλέον τὸ αὐστηρὸν μεγαλεῖον τῶν πάλαι χρόνων· καὶ ἀνέτελλε μὲν πάντοτε ὁ αὐτὸς ἀπὸ τοῦ Μαραθῶνος, τῆς Σαλαμῖνος καὶ τῶν Πλαταιῶν ἥλιος, ἀλλ' ἀπὸ τῆς Χαιρωνείας ἐπῆλθεν ὁ χειμὼν τοῦ ἑλληνισμοῦ. Δὲν ἐπάλαυνεν ὁ Νικίας πρὸς τὸν Κλέωνα, οὐδ' ἤκουε εἰς τὴν Πνύκα¹ τὴν φωνὴν πολιτικοῦ ῥήτορος, οὐδ' ἐμάστιζεν εἰς τὸ θέατρον τοὺς δημαγωγούς ὁ Ἀριστοφάνης. Ἡ δὲ νέα κωμῳδία, ἀπὸ ὑψηλῆς περιωπῆς καταπεσοῦσα εἰς τὴν οἰκογένειαν καὶ τοὺς κοινωνικούς ἐν γένει χαρακτῆρας ἦτο εἰκὼν πιστὴ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῆς ἐποχῆς· ἐπίχαρις μὲν καὶ ζωηρὰ καὶ ἀνθηρὰ, ἀλλ' οὐχὶ ἀληθῶς μεγαλοπρεπῆς καὶ ὀγκώδης. Ἐχειροκροτοῦντο τότε ὁ Φιλῆμων² καὶ ὁ Μένανδρος³, ὁ πατὴρ τῆς νέας ταύτης κωμῳδίας...

Ὁ δημοτικὸς βίος κατεμαράνθη σχεδὸν καὶ ἐξέλιπεν, ἀλλ' ὁ κατ' ἰδίαν ἦτο εἴ πέρ ποτε λαμπρὸς καὶ διέσωζεν ἀκεραίαν τὴν ἀττικὴν λεπτότητα καὶ χάριν. Ἐν ᾧ δὲ αἱ Ἀθῆναι πρὸ πολλοῦ ἀπώλεσαν τὴν πολιτικὴν κυριαρχίαν, διατελοῦσαι ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου, διετήρησαν ὅμως τὴν πνευματικὴν ἡγεμονίαν, καὶ εἰς τὴν ἱεράν ταύτην ἐστίαν ἤρχοντο ἐτι οἱ φίλοι τῆς ἐπιστήμης, τῶν γραμμάτων καὶ τῆς τέχνης· ν' ἀνάψωσι τὴν μέλλουσαν νὰ ποδηγετήσῃ αὐτοὺς δαῖδα· ὥστε ἡ πόλις αὕτη ἐξηκολούθει περιλαμβάνουσα καὶ διαχέουσα ὅλον τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμόν. Αἱ ἐτήσια αὐτῶν πρόσοδοι ὁμοῦ μὲ τὰς χορηγίας, ὅσαι ἐδίδοντο ἐκ Μακεδονίας

¹ Ἡ Πνύξ ἦτο βῆμα, ἐγγύτατα τῶν Ἀθηνῶν, ἀπὸ τοῦ ὁποῦ ὠμίλου πρὸς τὸν λαὸν οἱ πολιτικοὶ ῥήτορες ὑπὲρ τῶν κοινῶν συμφερόντων, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι συνερχόμενοι ἐκεῖ ἤκροῦντο.

² Ποιητὴς τῆς νεωτέρας κωμῳδίας, σύγχρονος τοῦ Μενάνδρου.

³ Περιφημὸς κωμικὸς ποιητὴς τῶν Ἀθηνῶν.

καὶ Αἰγύπτου, συνεποσοῦντο εἰς 1200 τάλαντα, ὅσα δὲν εἰσεπράττοντο ἴσως οὐτ' ἐπὶ τῆς μεγίστης ἀττικῆς ἡγεμονίας, μεγάλη δ' ἀφθονία ὑπῆρχε κατὰ τὴν πόλιν καὶ δαψιλῆ¹ ἦσαν τὰ πρὸς τὸν βίον. Ἄπειροι ξένοι συνέρρεον πανταχόθεν τῆς οἰκουμένης, ἵνα παιδευθῶσιν ἐνταῦθα ὑπὸ τὸν Ἐπίκουρον² ἢ τὸν Ζήνωνα τὴν φιλοσοφίαν, καὶ τὴν διαλεκτικὴν ὑπὸ τὸν Μεγαρέα Στίλπωνα.

Τῆς γλυπτικῆς, τῆς ἀγαλματοποιίας ὑπῆρχον πολλὰ ἐργοστάσια ἀναδεχόμενα παραγγελίας διὰ τὰς αὐλὰς τῶν δυνατῶν· τριακόσιοι δὲ ἐξήκοντα ἀνδριάντες ἐν διαστήματι τριάκοντα ἡμερῶν ἀνηγέρθησαν ὑπὸ τοῦ δήμου εἰς μόνον τὸν Δημήτριον τὸν Φαληρέα.³ Οἱ ἰδιῶται εἶχον ἀμύθητα πλοῦτη, αἱ δὲ οἰκίαι αὐτῶν, πολλὰ ἐκ μαρμάρου, ἐκοσμοῦντο δι' ἀγαλμάτων καὶ εἰκόνων βαρυτίμων.

Ἐπὶ τέλους δέκα χιλιάδες ξένων, εικοσιμία χιλιάδες πολιτῶν καὶ τετρακόσαιοι χιλιάδες δούλων ἀπετέλουν τὸν πληθυσμὸν τῆς Ἀττικῆς. Θρησκεία, φιλοπατρία, οἰκιακὴ ἀρετὴ καὶ πᾶσα χρηστότης κατήντησαν πράγματα ἀνύπαρκτα, πάντες δ' ἔζων διὰ τὰ γελῶσι, τὰ διασκεδάζωσι. ν' ἀκολασταίνωσιν, ἀφθόνους ἔχοντες τοὺς πόρους καὶ ποικίλας τὰς τέρψεις.

Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῶν Ἀθηνῶν, ὅτε πρῶτον ὁ υἱὸς τοῦ Φανίου τὰς εἶδεν. Ὁ Κλεάνθης ἦτο νέος· ἴσως τότε ἡγάπησε μᾶλλον τῆς Στωϊκῆς⁴ τὴν λαμπρὰν καὶ φιλήδονον τοῦ Ἐπικούρου διδασκαλίαν· ἀλλ' ὅτε ἔθεσε τὴν χεῖρα αὐτοῦ εἰς τὸ θυλάκιον, εὔρεν ἐν αὐτῷ τέσσαρας μόνον δραχμάς.

¹ Ἀφθονα.

² Εἰς τῶν περιφήμων φιλοσόφων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, γεννηθεὶς ἐν Γαργητιῷ. κόμη τῆς Ἀττικῆς, τῷ 342 π. Χ. ἐκ γονέων πενιχρῶν, καὶ ἀποθανὼν τῷ 270.

³ Περιφημος ῥήτωρ, μαθητὴς τοῦ Θεοφράστου.

⁴ Ἡ Στωϊκὴ διδασκαλία ἦτο διδασκαλία ἰδεῶν. ἐν ᾧ ἡ διδασκαλία τοῦ Ἐπικούρου ἦτο διδασκαλία ὑλικῶν ἀπολαύσεων· ὁ Ἐπίκουρος ἐδίδασκεν ὅτι εὐδαιμονία εἶναι τὸ καλῶς τρῶγειν καὶ ἐν γένει τὸ θεραπεύειν τὰς ἀνάγκας τῆς σαρκός. Οὗτος μετὰ τὴν διδασκαλίαν ἀπήρχετο εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ὅπου τὸν ἀέμενε πολυτελεὲς τράπεζα, δι' ἣν ἔδαπάνα μναῖν, ἦτοι δραχμᾶς σημερινὰς ἑξακοσίας περίπου.

Οὐδὲν βεβαίως διδακτικώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἵτινες, ἕνεκα διακαοῦς πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἔρωτος, τὰ πάντα τολμῶσιν, οὐδενὸς κόπου φείδονται καὶ ὑφίστανται ἀθροῦθως καὶ καρτερικῶς τὰς στερήσεις πάσας ἀναγκαζόμενοι πολλακίς νὰ ἐργάζωνται εἰς βάνουσα ἔργα, διὰ νὰ πορίζωνται τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα, τὰ ὁποῖα δὲν δύνανται νὰ πορισθῶσιν ἐκ τῆς ἀτελοῦς ἐτι παιδείας τῶν

Ὁ Κλεάνθης ἦτο πένης· καὶ ἦντλει μὲν ἐπὶ μισθῷ τὴν νύκτα εἰς τοὺς κήπους, ἐγυμνάζετο δὲ τὴν ἡμέραν εἰς τοὺς λόγους παρὰ τῷ Ζήνωνι· διὸ καὶ Φρεάντλης¹ ἐκλήθη. Ἄλλ' ὅτε οἱ κῆποι δὲν εἶχον ἀνάγκην ἀρδεύσεως² ἐζύμωνε τότε εἰς τὴν ἀλφιτόπωλιν.³ Ἀπὸ τὰ ὑψηλά θεωρήματα περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας, περὶ εὐδαιμονίας καὶ κακοδαιμονίας, περὶ θεοῦ καὶ περὶ ψυχῆς, ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ ἐκείνου βίου μετέπιπτεν εἰς τὸν χειρόνακτα βίον· καὶ τὰ κάλλιστα δῶρα τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας παρ' αὐτῷ ἐγίνοντο ἔρμια τῶν ἀπαραιτήτων ἀναγκῶν τοῦ σώματος.

Τοιαύτην ἔχων φιλοπονίαν διήνυσε τὰ πρῶτα τῆς σπουδῆς ἔτη ἀποκρύπτων πρὸς πάντας τὴν νυκτερινὴν ἐκείνην ἐργασίαν. Ἡ ὑπερήφανος αὐτοῦ ψυχὴ δὲν ἤθελε νὰ ἀποκαλύψῃ ἀρετὴν, ἦν ἄνδρες πλούσιοι, τιμῶντες τὸν ζῆλον αὐτοῦ, ἠδύναντο ἴσως νὰ καταστρέψωσι, προσφέροντες αὐτῷ τὸν ἄνετον βίον.

Ἄλλ' ὁ Ἄρειος Πάγος⁴, ὁ ἐπιβλέπων πῶς ἕκαστος ἐπορίζετο τὰ δαπανώμενα, ἐκάλετεν αὐτὸν νὰ δώσῃ λόγον πόθεν, τοσοῦτον εὐέκτης⁵ ὢν, διαζῆ· ἐξ οὗ συνάγεται ὅτι ὁ πολύμοχος ἐκείνος βίος δὲν ἐμάρανε τὴν εὐεξίαν τοῦ σώματος αὐτοῦ. Τότε ἠναγκάσθη νὰ παράσχη μάρτυρα τὸν κηπουρόν, παρ' ᾧ ἦντλει, καὶ τὴν ἀλφιτόπωλιν, παρ' ἧ τὰ ἄλφιστα ἐζύμωνεν. Οἱ δὲ Ἄρεοπαγῆται ἀντὶ καταδίκης ἐψήφισαν νὰ δοθῶσιν εἰς αὐτὸν δέκα μναί. Ἄλλ' ὁ Ζήνων ἐμπόδισε τὸν μαθητὴν νὰ λάβῃ τὸ ἀρ-

¹ Ὡς ἀντλῶν ἀπὸ τῶν φρεάτων ὕδωρ.

² Ποτισμοῦ.

³ Ἄλφιτόπωλις ἢ πωλοῦσα ἄλφιστα (ψωμί πρόστυχο) ψωμοῦ.

⁴ Τὸ ἀνώτατον ἐν Ἀθήναις δικαστήριον.

⁵ Ὑγιῆς, δυνατός, εὐρωστος.

γύριον, προέτρεψε δ' αὐτὸν νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν ἐργατικὸν βίον, φέρων πρὸς αὐτὸν¹ ὡς ἀποταμίευμα ὄβολόν καθ' ἑκάστην. Ἀφοῦ ἠθροίσθη τὸ κέρμα,² ὁ Ζήνων ἔφερεν αὐτὸ εἰς τὸ μέσον τῶν γνωρίμων καὶ εἶπεν. «Ὁ μὲν Κλεάνθης καὶ ἄλλον Κλεάνθην ἠδύνατο νὰ θρέψῃ, ἐὰν ἠθελεν· οἱ δὲ ἔχορτες πόθεν νὰ τραφῶσι, παρ' ἐτέρων ἐπιζητοῦσι τὰ ἐπιτήδεια³ καὶ περ ἀειμένως⁴ φιλοσοφοῦντες», αἰνιττόμενος τοὺς ἐπικουρικοὺς φιλοσόφους, οἵτινες μὴ ἐπαρκοῦντες εἰς τὰς ὑπερόγκους δαπάνας τῆς διαίτης αὐτῶν, ἐπορίζοντο χρήματα, ἐπαιτοῦντες παρὰ τῶν πλουσίων Ἀθηναίων καὶ τῶν ξένων ἡγεμόνων.

Μαθητεύσας δὲ (ὁ Κλεάνθης) παρὰ τῷ Ζήνωνι ἑνεακαίδεκα ἔτη διεδέχθη τὴν σχολὴν αὐτοῦ πρὸς μεγίστην ἀπορίαν τοῦ Λαερτίου, ὅστις θαυμάζει πῶς, τοιοῦτος ὢν,⁵ ὑπερίσχυσε πολλῶν ἄλλων ἀξιολόγων τοῦ Ζήνωνος μαθητῶν. Ἐν τῇ στοᾷ ἐδίδαξεν ἐπὶ πολὺν χρόνον καὶ ἐγήρασεν ἐν αὐτῇ, οὐδὲν δεχθεὶς τὴν προσφορὰν Πτολεμαίου τοῦ Φιλοπάτορος,⁶ καλέσαντος αὐτὸν εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Μολονότι δὲ ἠδύνατο νὰ ἐγγραφῇ εἰς τὴν πολιτείαν τῶν Ἀθηναίων, δὲν ἠθέλησε νὰ γείνη Ἀθηναῖος, ὅπως καὶ ὁ Ζήνων, ἵνα μὴ ἀδικήσῃ τὴν πατρίδα αὐτοῦ. Εἶχε πολλοὺς μαθητάς, παρ' ὧν ἠγαπάτο καὶ τοὺς ὁποίους ἠγάπα καὶ προέτρεπε πάντοτε πρὸς τὴν ἀρετὴν· μόνη δὲ ἡ ἐμφάνισις αὐτοῦ ἐνέπνεε σέβας εἰς τὴν σχολὴν οὕτως, ὥστε καὶ ὅτε εἰς τῶν ἐταίρων αὐτοῦ μέλλων ν' ἀναχωρήσῃ ἐξ Ἀθηναίων ἠρώτησε τὸν φιλόσοφον «πῶς ἂν ἦκιστα ἀμαρτάνοι;»⁷ εἶπεν· «Εἰ παρ' ἕκαστα ὧν πράττοις δοκοίης ἐμὲ παρεῖναι».⁸

¹ Ὁ Κλεάνθης, γέρων ἤδη πολὺς⁹ ὢν, περὶ τὸ ἐνενηκοστὸν

¹ Ὁ Κλεάνθης νὰ φέρῃ πρὸς τὸν Ζήωνα ὡς περίσσευμα, ὡς κεφάλαιον.

² Τὸ νόμισμα, τὸ γρῆμα.

³ Τὰ πρὸς διατροφήν καὶ συντήρησιν ἔξοδα.

⁴ Ἐλευθέρως, ἀχαλινώτως, μετὰ πολλοῦ ἐγωῖσμοῦ καὶ ἀναιδείας.

⁵ Ἄγροικος καὶ ἄξεστος, μὴ ἔχων τὴν ἀτεικὴν λεπτότητα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

⁶ Βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου, ἀπὸ τοῦ 221 πρὸ Χριστοῦ.

⁷ Πῶς δύναται ὀλιγώτερον νὰ περιπέτῃ εἰς σφάλματα.

⁸ Ἐὰν εἰς πᾶν ὅτι ἐμελλες νὰ πράξῃς, ἐνόμιζες ὅτι ἐγὼ ἤμην παρών.

⁹ Λευκότριξ.

ένατον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, ἔπαθε φῶμα¹ εἰς τὸ χεῖλος· οἱ ἰατροὶ ἀπηγόρευσαν εἰς αὐτὸν τὴν τροφήν ἐπὶ δύο ἡμέρας, μεθ' ἧς ἰάθη· τότε συνεχώρησαν παλιν αὐτῷ πάντα τὰ συνήθη. Ἄλλ' ὁ Κλεάνθης δὲν ἐδέχθη πλέον τροφήν· ἡ ἀκατάσχετος² αὐτοῦ τάσις πρὸς τὸ μανθάνειν ἐγέννησεν ἐν αὐτῷ τὸν πόθον τοῦ θανάτου· ἠθέλησε νὰ λύσῃ διὰ τοῦ θανάτου πάντα τὰ μυστήρια, ἅτινα ἔθιζεν ἐν τῇ ζωῇ καὶ ἠθέλησε νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὴν ἀλήθειαν ὅσων ἔλυσεν. Ἐπροχώρησεν ἤδη ἀρκετὰ πρὸς τὴν ἀθανασίαν, εἶπε, καὶ δὲν θέλει νὰ στραφῆ πάλιν ὀπίσω. Ἐν τῷ μεταξύ ὅμως ἐπῆλθον γράμματα παρ' ἐταίρων τινῶν λαβῶν τότε τροφήν καὶ πράξας περὶ ὧν ἐζήτησαν οἱ φίλοι, ἀπέσχετο αὐτοῖς καὶ οὕτως ἐτελεύτησε καταλιπὼν τὴν σχολὴν εἰς τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Χρύσιππον.

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ Κλεάνθης. Ἀφελῆς καὶ ἀγαθὸς χαρακτήρ, ἐφιλοσόφησε μᾶλλον διὰ τῆς καρδίας ἢ διὰ τοῦ νοῦς. Ἄλλ' ἡ φωνὴ τῆς καρδίας εἶνε ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο κατώρθωσε κάλλιον παντὸς ἄλλου ν' ἀνεύρῃ καὶ νὰ ὑμνήσῃ τὸ ὄν τὸ ὑπέρτατον. Καὶ οἱ Ἀθηναῖοι μὲν καὶ ζῶντα καὶ ἀποθανόντα πολυειδῶς ἐνέπαιζαν αὐτὸν καὶ ἐχλεύασαν· ἡ δὲ πατρὶς αὐτοῦ Ἄσσος ταχέως ἐλησμόνησε τὸν ἄνδρα, οὐ ἔνεκα περιεσώθη τὸ ὄνομα αὐτῆς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε οὐδὲ μνημονεύεται ἡ Ἄσσος εἰ μὴ, ἵνα προστεθῆ ἀμέσως, πατρὶς τοῦ Κλεάνθους.

Ἄλλ' ὅτε ἡ στωϊκὴ φιλοσοφία μεταφυτευθεῖσα εἰς Ῥώμην παρήγαγεν ἐκεῖ τοὺς ἀγλαωτέρους αὐτῆς καρπούς, οἱ Ῥωμαῖοι δὲν ἐλησμόνησαν τὸν δεύτερον ἀρχηγὸν τῆς φιλοσοφίας ἐκείνης, ἧτις ἤδη μόνη συνεκράτει τὴν πανταχόθεν παραλύουσαν ταύτην κοινωνίαν, ἡ δὲ σύγκλητος³ ἀνήγειρεν εἰς τὸν Κλεάνθην ἐν τῇ εὐτελεῖ αὐτοῦ πατρίδι ἀνδριάντα, ὅστις ἦτο προωρισμένος νὰ κηρύττῃ εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα τὴν εὐσταθεῖ αὐτοῦ ἀρετὴν, τὴν σώφρονα μεγαλοφυΐαν, τὴν ὑψηπετήεσσαν εὐσέβειαν.

¹ Προϊξιμον, φουσκαλίδα.

² Ἡ ἀκράτητος.

³ Ἡ βουλή.

2. Ἡ Ψυχοῦλα.

(Ἔπὸ Διονυσίου Σολωμοῦ).

Ὡσὸν γλυκύπνοο
 Δροσᾶτο ἀεράκι
 Μέσα ἰσὲ ἀνθότοπο
 Ἐκεῖ τὸ παιδάκι
 Τὴν ὑστερὴν ἔβγαλε
 Ἀναπνοή.

Καὶ ἡ ψυχοῦλά του
 Εἰς τὸν ἀέρα,
 Γλήγορα ἀνέβαινε
 Πρὸς τὸν αἰθέρα,
 Σὺν λιανοτρέμουλη
 Σπίθα μικρή.

Ὅλα τὴν ἔκραξαν
 ὅλα τ' ἀστέρια,
 Κ' ἐκείνη ἐξάπλωνε
 Δειλὴ τὰ χέρια,
 Γιὰ τί δὲν ἤξερε
 Σὲ ποῖο νὰ μπῆ.

Ἀλλά, νά, τοῦ ἔδωσε
 Ἐνα Ἀγγελάκι
 Τὸ φιλὶ ἀθάνατο
 Ἐστὸ μαγουλάκι,
 Ποῦ ἔξαφνα ἔλαμψε
 Σὺν τὴν αὐγή.

Ἄρματωλοὶ καὶ κλέφται.

(Ἔπὸ Κ. Παπαρρηγοπούλου).

Κατὰ τὰς ἄχρι τοῦδε ὑπαρχούσας εἰδήσεις, οἱ πρῶτοι γνωστοὶ ἄρματωλοὶ ἀναφέρονται περὶ τὰ τέλη τῆς ἐκκαίδεκάτης ἑκατονταετηρίδος· ὁ Βονίτσης καὶ Λούρου Θεόδωρος Μπούας Γρίβας καὶ οἱ τῆς Ἡπείρου Πούλιος Δράκος καὶ Μαλάμος. Ἄλλ' οἱ μὲν ἄρματωλοὶ ιδρύθησαν ἔτι πρότερον, πιθανῶς ἐπὶ Σου-

λειμάνη τοῦ μεγαλοπρεποῦς (1520—1566), οἱ δὲ κλέφται παρήχθησαν ἐξ αὐτῆς τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς κατακτῆσεως¹.

Ἡ μάχιμος ἀνατροφή, ἣν ἔλαβον οἱ κάτοικοι τῶν ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου μέχρι τοῦ Ταινάρου ἐκτεινομένων ἐλληνικῶν χωρῶν ἐπὶ τῆς Φραγκοκρατίας παρήγαγεν ἐν ταῖς χώραις ταύταις ὀλόκληρον ἀνδρῶν τάξιν, οἵτινες ἐκ πρώτης ἀφετηρίας, οὐδέποτε ὑπέκυψαν τὸν ἀρχενα εἰς τὸν ὀσμανικὸν ζυγόν. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν εἰσῆλθον εἰς τὴν ἐνετικὴν ὑπηρεσίαν καὶ ἄλλοι προσήρχοντο εἰς αὐτήν, ὡσάκις ἡ Ἐνετία ἐκάλει τοὺς Ἕλληνας εἰς τὰ ὄπλα.

Ὅσακις δὲ ἡ Ἐνετία εἰρήνευε πρὸς τοὺς ὀσμανίδας, πολλοὶ μὲν ἐκ τῶν φιλοπολέμων ἐκείνων ἀνδρῶν παρέμενον ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ἢ ἐν ταῖς χώραις αὐτῆς ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι θέλουσι λάθει πάλιν ἀφορμὴν ν' ἀγωνισθῶσι σὺν αὐτῇ κατὰ τῶν Τούρκων· πολλοὶ ὅμως ἐξηκολούθουν οἰκοθεν ἀγωνιζόμενοι ἀπὸ τῶν δυσπροσίτων ὁρέων, ὅπου εἶχον τὰ σκηνώματα αὐτῶν. Ὑπάρχει δὲ δημοτικὸν ᾄσμα κάλλιστα περιγράφον τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἀδιακόπως ἐστρατολογεῖτο τὸ μέγα τοῦτο τῶν κλεφτῶν σῶμα.

- » Μάννα, σοῦ λέω δὲν ἔμπορῶ τοὺς Τούρκους νὰ δουλεύω.
 » Δὲν ἔμπορῶ, δὲν δύναμαι, ἐμάλλιας² ἢ καρδιά μου.
 » Ὅα πάρω τὸ τουφέκι μου νὰ πᾶ' νὰ γείνω κλέφτης,
 » Νὰ κατοικήσω 'ς τὰ βουνὰ καὶ 'ς ταῖς ψηλαῖς βραχούλαις.
 » Νᾶχω τοὺς λόγγους συντροφιά, μὲ τὰ θεριά κουβέντα,
 » Νᾶχω τὰ χιόνια γιὰ σκεπή, τοὺς βράχους γιὰ κρεβάτι.
 » Νᾶχω μὲ τὰ κλεφτόπουλα καθημερινὸν ἡμέρι.
 » Ὅα φύγω, μάννα καὶ μὴν κλαῖς, μόν' δό μου τὴν εὐχὴ σου,
 » Κ' εὐχῆσου με μανοῦλα μου, Τούρκους πολλοὺς νὰ σφάζω,
 » Καὶ φύτψε τρανταφυλλιά καὶ μαῦρο καρυφύλλι
 » Καὶ πότιξέ τα ζάχαρι καὶ πότιξέ τα μύσχο·
 » Κι' ὅσο 'π' ἀνθίζουν, μάννα μου, καὶ θγάνθουνε λουλούδια,
 » Ὁ γυιός σου δὲν ἀπέθανε, μόν' πολεμᾷ τοὺς Τούρκους.
 » Κι' ἂν ἔρθῃ ἡμέρα θλιθερῆ, ἡμέρα φαρμακωμένη,
 » Καὶ μαραθοῦν τὰ δυὸ μαζὶ καὶ πέσουν τὰ λουλούδια,
 » Τότε κ' ἐγὼ θὰ λαβωθῶ, τὰ μαῦρα νὰ φορέσης».
 Δώδεκα χρόνια ἔπερασαν καὶ δέκα πέντε μῆνες,

¹ Τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ Μωάμεθ Β'. τῇ 29 Μαΐου τοῦ 1453, ἡμέρα Τρίτη.

Π' ἀνθίζαν τὰ τραντάφυλλα κι' ἀνοίγαν τὰ μπουμπούκια.
 Καί μιαν αὐγή ἀνοιξιάτικη, μιὰ πρώτη τοῦ Μαΐου,
 'Ποῦ 'κελαδοῦσαν τὰ πουλιά κι' ὁ οὐρανὸς γελοῦσε,
 Μὲ μιᾶς ἀστράφτει καὶ βροντᾶ καὶ γίνεται σκοτάδι.
 Τὸ καρυσόφυλλι 'στέναξε, ἡ τριανταφυλλιά δακρῦζει,
 Μὲ μιᾶς 'ξεράθησαν τὰ δυὸ κ' ἐπέσαν τὰ λουλούδια.
 Μαζὶ μ' αὐτὰ 'σφωριάστηκε κ' ἡ δόλια του ἡ μανούλα.

Οἱ ἀρχαιότατοι γνωστοὶ ὅπως οὖν κλέφται ἀνεφάνησαν ἐν Πελοποννήσῳ. Ὅτε τῷ 1479 συνωμολογήθη μεταξὺ Ἑνετῶν καὶ Τούρκων εἰρήνη, ὁ δὲ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Ἑνετίας Πελοποννήσιος Κορκόδειλος Κλαδάς ἐξηκολούθησε τὸν ἀγῶνα ἀπὸ τῆς Μάνης ὀρμώμενος, τί ἄλλο οἱ κλέφται ἦσαν ἢ ἀποκεκρηγμένοι ἄνδρες οἱ τὸν αὐτοσχεδιασθέντα αὐτοῦ στρατὸν συγκροτήσαντες;

Καὶ οἱ μὲν κλέφται τῆς Πελοποννήσου εἶχον πρόχειρον καταφύγιον τὰς ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν κατεχομένης χώρας· οἱ δὲ τῆς Ρούμελης, καὶ μάλιστα τῶν ἀνατολικωτέρων ἐπαρχιῶν, ἠναγκάσθησαν προΐοντος τοῦ χρόνου νὰ συγκροτήσωσιν ἴδια μεγάλα ἐπὶ τῶν ὄρεων ὀρμητήρια, ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου, τοῦ Πηλίου, τῆς Πίνδου καὶ τῶν Ἀγρᾶφων.

Ἐκεῖ εἶτε εὐρόντες τοὺς κατοίκους τῶν δυσπροσίτων ἐκείνων κωμῶν καὶ χωριῶν προθύμους νὰ συμπράξωσι μετ' αὐτῶν, εἶτε καταναγκάσαντες αὐτοὺς εἰς τοῦτο, ἐσχημάτισαν στρατόπεδα ἀπὸ τῶν ὁποίων ὀρμώμενοι κατήρχοντο εἰς τὰς πεδιάδας καὶ εἰς τὰς πόλεις, ἐλήστευον τοὺς ἀλλοθρήσκους κυριάρχας, ἔσιν ὅτε δὲ καὶ τοὺς ὀμοθρήσκους δούλους, ἐξ οὗ καὶ ἐπωνομάσθησαν κλέφται.

Ἡ κατάστασις αὕτη τῶν πραγμάτων διήρκεσεν ἐπὶ ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ δεκάδας ἐνιαυτῶν, ὅτε τελευταῖον ἐπὶ Σουλεϊμάνη τοῦ μεγαλοπρεποῦς, ὡς φαίνεται, ἡ Ἑψηλὴ Πύλη ἐνόμισε συνετὸν νὰ συνθηκολογήσῃ πρὸς αὐτούς. Αἱ ζημίαι, ὅσας ἔπασχον ἐκ τῶν πολεμίων τούτων αἱ ἐπαρχίαι, ἀπέβαινον ὁσημέραι δεινόταραι. Καὶ πλὴν τούτου κατὰ τοὺς ἀδιακόπους πολέμους αὐτῆς πρὸς τὰς δυτικὰς δυνάμεις, οἱ ἐσωτερικοὶ ἐκεῖνοι πολέμιοι

1 Ἡ Τουρκία.

συνεμάχουν πάντοτε μετὰ τῶν ἐξωτερικῶν, ἡ δὲ συμμαχία αὕτη δὲν ἠδύνατο εἶμῃ νὰ εἶνε σφόδρα ἐπικίνδυνος.

Ὅθεν ἡ ὀσμανικὴ κυβέρνησις ἀπεφάσισε τότε νὰ μιμηθῇ τὴν ἐνετικὴν, ἣτις εἶχεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῆς πολλοὺς ἐκ τῶν μαχίμων τούτων Ἑλλήνων, ὀνομάζουσα αὐτοὺς ἀρματολούς,⁴ ὅπως ἔτι ἐπὶ φραγκοκρατίας ἐκαλοῦντο οἱ πολυάριθμοι ἐθελονταὶ οἱ ὑπὸ τὰς σημαίας αὐτῆς τασσόμενοι. Τοῦτο δὲ τὸ παράδειγμα ἀκολουθοῦσα ἡ Ὑψηλὴ Πύλη, ἐπέτρεψεν εἰς τὰς μαχίμους ἐκείνας ὁμάδας τὴν τήρησιν τῆς δημοσίας τάξεως καὶ τὴν περιστολὴν τῆς ληστείας, συγκροτήσασα ἐξ αὐτῶν σώματα, τὰ ὁποῖα, δαπάναις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ συντηρούμενα καὶ ἐξ Ἑλλήνων μόνον συγκείμενα, ἐκαλοῦντο ἀρματολοί, καὶ ἀνεξάρτητα ἀπ' ἀλλήλων ὄντα ἦσαν διανενημένα εἰς τὰς διαφόρους τῆς Ἑλλάδος ἐπαρχίας ἀπὸ τοῦ Ἀξιοῦ μέχρι τοῦ Ἴσθμου τῆς Κορίνθου.

Ἐν Πελοποννήσῳ τουρκικὰ ἀρματολικία δὲν ὑπῆρξαν, ἴσως διότι ἐλογίσθη ἐπισφαλὲς ν' ἀναγνωρισθῶσι τοιαῦτα ἐνοπλα χριστιανικὰ σώματα ἐντὸς χώρας, ἣτις πλέον πάσης ἄλλης ἠμφισβητεῖτο ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς 18ης ἑκατονταετηρίδος.

Ἐκτὸς δὲ τοῦ Ἴσθμου ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀρματολικίων ἐτροπολογήθη κατὰ τοὺς διαφόρους καιροὺς καὶ κατὰ τὰς διαφόρους περιστάσεις. Περὶ τὰ τέλη τῆς 17ης ἑκατονταετηρίδος ἐλάβομεν ἀφορμὴν νὰ μνημονεύσωμεν ἐν Ἠπείρῳ, ἐν τῇ ἀνατολικῇ καὶ δυτικῇ Ἑλλάδι 8 ἀρματολικίων, κατὰ δὲ τὰς παραμονὰς τῆς ἐπαναστάσεως ὑφίσταντο ἐν ὅλοις 17, ἐξ ὧν τρία κατὰ τὴν ἐντεῦθεν τοῦ Ἀξιοῦ Μακεδονίαν, 10 ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ καὶ τῇ ἀνατολικῇ Ἑλλάδι καὶ 4 ἐν Ἠπείρῳ, ἐν Αἰτωλίᾳ καὶ Ἀκαρνανίᾳ.

Ἐκάστου τῶν ἀρματολικίων τούτων προϊστάτο ἀρχηγὸς καλούμενος καπετᾶνος, ἔχων παρ' ἑαυτῷ βοηθὸν ἢ ὑπαπιστήν, τὸ πρωτοπαλῆκαρον, διότι οἱ στρατιῶται ὀνομάζοντο παλῆκάρια. Τὸ ἔργον τοῦ καπετάνου δὲν ἦτο εὐκόλον· ἔπρεπε νὰ εὐχαριστῇ Χριστιανούς ἄμα καὶ Τούρκους, τὰ δὲ συμφέροντα ταῦτα πόλλάκις δὲν συνεβιάζοντο. Ὑπάρχει δημῶδες

⁴ Armatores.

ἄσμα τοῦ Στουρνάρη, τὸ ὁποῖον ἀνατρέχον μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς 18ης ἑκατονταετηρίδος, 1710, παρίστησι δι' ὀλίγων μὲν, ἀλλ' ἀκριβῶς τὴν δυσχέρειαν ταύτην.

Βουνά μ' ἀπ' τ' Ἀσπροπόταμο μὲ τὰ πολλὰ τὰ χιόνια,
Τὰ χιόνια μὴν τὰ λυώσετε ὅσο νάρθουν καὶ τάλλα,
Τ' εἶν' ὁ Στουρνάρης ἄρρωστος βαρεῖά γιὰ νὰ πεθάνη
Καὶ τοὺς γιατροὺς ἐκάλεσε νὰ τὸν ἀποφασίσουν,
Κι' ἀπὸ τὰ παληκάρια του ἐκάλεσε τὸ πρῶτον.

Ἔλα, Φοντύλη, ἀδελφέ καὶ πρῶτο παληκάρι,

Ἔλα κάθου 'ς τὰ γόνατα, ἔλα κάθου σιμά μου.

Σ' ἀφίνω διάτα τὸ παιδί, τὸ μικροχαιδεμμένο,

Τ' εἶναι μικρὸ κι' ἀνήξερο, τ' ἄρματα δὲν γνωρίζει.

Νὰ μοῦξης ἔννοια τὰ χωριά καὶ τὸ καπετανλίκι.

Γέροντες θέλουν χαιδεύμα κι' ἀγάδες θέλουν ἄσπρα,

Καὶ ὁ Καπετᾶνος δόκιμος, γιὰ νὰ τοὺς κυβερνήσῃ.

Ἐκ τοῦ ἄσματος τούτου συνάγεται πρὸς τούτοις τὸ καὶ ἄλλοθεν γνωστὸν ὑπάρχον, ὅτι τὰ καπετανᾶτα ἦσαν πολλάκις κληρονομικά.

Ἐν τούτοις οὔτε ὅλοι οἱ κλέφται ἐσυνθηκολόγησαν καὶ ὑπετάχθησαν, οὔτε ὅλοι οἱ ἄρματωλοὶ παρέμενον πιστοὶ εἰς τὴν ὀσμανικὴν κυβέρνησιν. Οἱ ἄρματωλοὶ οὐ μόνον μετεῖχον ὄλων τῶν ἐπαναστατικῶν κινήματων, ἀλλὰ καὶ οἴκοθεν πολλάκις περιήρχοντο εἰς ἐχθροπραξίας κατὰ τῶν Τούρκων. Μέχρι τῆς σήμερον ἀκόμη φημίζεται ἐν Ἀκαρνανίᾳ τὸ ὄνομα τοῦ ἄρματωλοῦ Χρήστου Μηλιῶνη, ὅστις ἀκμάσας περὶ τὰ τέλη τῆς 17 ἑκατονταετηρίδος καὶ ἐμβαλὼν εἰς τὴν Ἄρταν ἀπήγαγεν ἐκεῖθεν τὸν καθῆν καὶ δύο ἀγάδες ἐπὶ λύτροις.

Ὅσάκις λοιπὸν οἱ ἄρματωλοὶ ἢ οὔτως ἢ ἄλλως ἐπανίσταντο, φυσικῶ τῷ λόγῳ ἢ Ὑψηλῇ Πύλῃ καθήρει αὐτοὺς καὶ ἠγωνίζετο ἐκ παντὸς τρόπου νὰ τοὺς ἐξοντώσῃ. Ἐνίοτε ἐπετύγγανεν, ἐνίοτε ὄμως ὄχι, καὶ πολλάκις οἱ ἄρματωλοὶ ἀπέβαινον τοσοῦτον ἰσχυροί, ὥστε ἠδύναντο ν' ἀνακτήσωσι τ' ἄρματωλικία αὐτῶν καὶ ἠνάγκαζον μάλιστα διὰ τῆς βίας τὴν κυβέρνησιν νὰ τοὺς ἀναγνωρίσῃ πάλιν.

«Κάτω 'ς τοῦ Βάλτου τὰ χωριά

Ἐηρόμερο καὶ Ἄγραφα,

Καὶ 'ς τὰ πέντε βιλκέτια,

(Ἐβγάτε νὰ δῆτ' ἀδέρφια!)

Ἐκ' εἶν' οἱ κλέφταις οἱ πολλοὶ
 Ὅλοι ἔντυμένοι εἰς τὸ φλωρί.
 Κάθονται καὶ τρῶν καὶ πίνουν
 Καὶ τὴν Ἄρτα φοβερρίζουν.
 Πιάνουν καὶ γράφουν μιὰ γραφή,
 Βοΐζουν τὰ γένεια τοῦ κατῆ.
 Ἐγράφουνε καὶ εἰς τὸ Κομπότι,
 Προσκυνοῦν καὶ τὸν Δεσπότη.
 Συλλογισθῆτέ το καλά,
 Γιὰ τί σᾶς καίμε τὰ χωριά.
 Γλίγωρα τ' ἀρματωλίκι
 Ὅτ' ἐρχόμαστε ἄν λύκοι».

Τίς ἦτο ὁ καπετᾶνος, ὁ τοιοῦτοτρόπως ἀνακτήσας τὸ ἀρματωλίκιον αὐτοῦ, δὲν γνωρίζομεν· ἀλλ' ἐξ ἐτέρου ἄσματος ἤξεύρομεν πῶς ὁ Γιάννης Μπουκουβάλας κατέλαβε τὸ ἀρματωλίκιον τῶν Ἀγράφων.

Νᾶμουν μιὰ πετροπέρδικα εἰς τὰ πλάγια τοῦ Πετρίλου¹
 Νὰ σκώνομεν τὰ ποταχὺ, δωραὶς νὰ ἔξημερώσῃ,
 Ν' ἀκούρμαινα² τὸν πόλεμο, πῶς πολεμοῦν οἱ κλέφταις,
 Οἱ κλέφταις οἱ ἀρματωλοὶ κι' ὁ Γιάννης Μπουκουβάλας.

Ἡ ὀσμανικὴ κυβέρνησις ποιουμένη τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν, ἀνεγνώριζε πολλάκις τὰ τοιαῦτα ἀρματωλίκια· οἱ δὲ ἡμέτεροι ἐφαίνοντο πρόθυμοι ἐκ διαλειμμάτων νὰ ὑπηρετῶσιν αὐτὴν, ἰδίως εἰς τοὺς ἐμφυλίους αὐτῆς ἀγῶνας.

Ἄλλ' οὐδὲν ἦττον ἡ Ἰψηλὴ Πύλη ὑπόπτευεν αὐτοὺς πάντοτε, καὶ πολλάκις ἐπεχειρεῖ νὰ ἐκδικηθῇ τοὺς διὰ τῆς βίας ἐπιβληθέντας εἰς αὐτὴν ἀντάρτας. Ἐντεῦθεν δέ, καθὼς οἱ κλέφταις εἶχον γείνει ἀρματωλοὶ, οὕτως οἱ ἀρματωλοὶ ἐγίνοντο πάλιν κλέφταις, ἡ δὲ μετὰβασίς αὐτῶν ἀπὸ τῆς μιᾶς ἰδιότητος εἰς τὴν ἄλλην ἀπέβαινε τοσοῦτον συχνή, ὥστε τὰ ἐπωνύμια ἐκεῖνα κατήντησαν νὰ ἐκλαμβάνωνται ἀδιαφόρως σχεδὸν τὸ ἓν ἀντὶ τοῦ ἄλλου καὶ ἐκ παραλλήλου νὰ ἀποδίδωνται εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον. Εἰς τὰ δημῶδη ἄσματα τοῦτο συμβαίνει συχνότατα.

¹ Χωρίον τῶν Ἀγράφων.

² Νὰ ἠκροώμην, νὰ ἤκουον.

«Ὁ Ὀλυμπος κί' ὁ Κίτσαθος, τὰ δυὸ βουνά, ἑμαλώναν.
Γυρίζει τότε' ὁ Ὀλυμπος καὶ λέγει τοῦ Κίτσαθου:

Μὴ μὲ μαλώνεις, Κίτσαθε, κοιταροπατημένε!

Ἐγὼ μ' ὁ γέρω-Ὀλυμπος, ἔς τὸν κόσμον ἔξακουσμένος.

Ἐγὼ σαράντα δυὸ κορφαὶς κ' ἐξήντα δυὸ βρυσούλαις.

Πᾶσα βρυσή καὶ φλάμπουρο, κάθε κλαδί καὶ κλέφτης,

Καὶ ἔς τὴν ψηλὴ μου τὴν κορφὴ αἰτὸς εἶν' καθισμένος

Καὶ εἰς τὰ νύχια του κρατεῖ κεφάλι ἀντρειωμένου.

—Κεφάλι μου τί ἔκαμες κ' εἶσαι κριματισμένο;

—Φάγε πουλί, τὰ νηῶτά μου, φάγε καὶ τὴν ἀντρεία μου

Νὰ κάνης πήχη τὸ φτερό καὶ σπιθαμὴ τὸ νύχι.

Ἐπὶ τὸν Λοῦρο, ἔς τὸ Ἐηρόμερο ἀρματωλὸς ἐστάθην,

Ἐπὶ τὰ Χάσια καὶ ἔς τὸν Ὀλυμπο δώδεκα χρόνους κλέφτης.

Ἐξήντ' ἀγάδες ἔσκότωσα κ' ἔκαψα τὰ χωριά τους.

Κί' ὅσους ἔστὸν τόπον ἄφησα καὶ Τούρκους κί' Ἀρβανίταις

Εἶναι πολλοί, πουλάκι μου, καὶ μετρημὸ δὲν ἔχουν.

Πλὴν ἴβη κ' ἡ ἀράδα μου ἔς τὸν πόλεμον νὰ πέσω».

Καθὼς εἶπομεν, ὀνομαστότατοι ἀπέβησαν οἱ τῆς Πελοποννήσου κλέφται καθ' ὅλην τὴν 18ην ἑκατονταετηρίδα καὶ ἐν ἀρχῇ τῆς παρούσης. Τοιοῦτοι ἐγένοντο ἰδίως ὁ Παναγιώταρος καὶ οἱ Κολοκοτρωνάιοι, οἱ Κοντοβουνήσιοι καὶ οἱ Χοντρογιανναῖοι, οἱ Σουλιωῖται, ὧν εἰς συνέδριον τὸ ὄνομα αὐτοῦ μετὰ τῆς πρώτης ἐν Πελοποννήσῳ ἐχθροπραξίας τῷ 1821, καὶ τελευταῖον ὁ περιβόητος Ζαχαρίας.

Κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀνέσεως οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι (οἱ κλέφται) ἐγυμνάζοντο πρὸ πάντων περὶ ποικίλας χρήσιμους εἰς τὸ ἐπάγγελμα αὐτῶν ἀσκήσεις. Ἐρριπτον εἰς τὸ σημάδι μὲ ἀκρίβειαν πάντοτε μὲν ἀξιοσημείωτον, πολλάκις δὲ τῇ ἀληθείᾳ θαυμαστήν. Ἐγυμνάζοντο περὶ τὸν δίσκον καὶ τὸ ἄλμα καὶ τὸν δρόμον, αἱ δὲ παραδόσεις διηγοῦνται περὶ τῆς καθόλου δεξιότητος αὐτῶν πράγματα σχεδὸν ἀπίστευτα. Λέγεται λ. χ. ὅτι ὁ Νικοτσάρας ἠδύνατο νὰ προτρέξῃ πρὸς ἵππον καὶ δι' ἐνὸς ἄλματος νὰ ὑπερπηδήσῃ ἐπὶ 7 ἵππων στοιχηδὸν προτεταγμένων. περὶ δὲ τοῦ Ζαχαριᾶ φημίζεται ὅτι ὅταν ἔτρεχεν, αἱ πτέρναι αὐτοῦ ἤγγιζον τὰ ὄτα.

Μὴ παραλείψωμεν δὲ τὴν καρτερίαν αὐτῶν εἰς τὴν πεῖναν τὴν δίψαν καὶ τὴν ἀγρυπνίαν. Πολλάκις ἐμάχοντο ἐπὶ 3 ἡμέρας καὶ 3 νύκτας συνεχῶς, χωρὶς νὰ πίωσι, χωρὶς νὰ φάγωσι,

χωρίς νά κοιμηθῶσι· καί πολλάκις, ἐν ᾧ ὁ ἐχθρὸς ἐνόμιζεν αὐτοὺς καταβληθέντας ὑπὸ τοσοῦτων καὶ τηλικούτων στερήσεων καὶ περιέμενε νά παραδοθῶσιν, αἴφνης ἀναλαβόντες τὴν ῥώμην αὐτῶν καὶ ἐφορμήσαντες καὶ νικήσαντες, διήρχοντο τὰ χαρακώματα σῶσι.

Ἄλλη ἐξικισία αὐτῶν ἀρετὴ ἦτο ἢ ἐν ταῖς ὁδύνασι καρτερία. Εἰδότες τίνα βασανιστήρια περιέμενον αὐτοὺς, προετίμων πάντοτε νά σκοτωθῶσιν ἢ νά παραδοθῶσιν. Ἄλλ' ἐνίοτε συνέπιπτε νά πάθωσι τὸ μέγα δεινὸν τοῦ νά συλληφθῶσι· καὶ τότε εἶναι ἀκατανόητον μετὰ ποίου φρονήματος ὑφίσταντο τὰς φοβερωτέρας τῶν στρεβλώσεων. Σφυροκοπούμενοι, σουβλιζόμενοι καὶ ζωντανοὶ λεπιζόμενοι δὲν ἐδάκρυον, δὲν ἐστέναζον, δὲν ἐπρόφερον λέξιν, παρεκτός, ἵνα ὑβρίσωσι καὶ περιφρονήσωσι τοὺς πασάδες καὶ τοὺς δημίους αὐτῶν.

Ἐνεκα δὲ τῶν συμφορῶν τούτων, μία τῶν συνηθεστέρων εὐχῶν, ἃς ἐν τοῖς συμποσίοις αὐτῶν ἤρχοντο πρὸς ἀλλήλους ἦτο: *καλό μολύβι*. Καὶ οὐδὲν ἦττον οἰκτρὸν ὑπελάμβανον τὸ νά κόψωσι τὴν κεφαλὴν αὐτῶν οἱ Τούρκοι.

Ὅθεν ἡ σπουδαιότερα καὶ ἡ ἱερωτέρα παράκλησις, τὴν ὁποῖαν ὁ ἀποθνήσκων ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης κλέφτης ἠδύνατο ν' ἀπευθύνῃ πρὸς τοὺς συναγωνιστὰς αὐτοῦ, ἦτο νά κόψωσι τὴν κεφαλὴν του καὶ νά ἀπαγάγωσιν αὐτήν, ἵνα μὴ κοπῇ καὶ ἀπαχθῇ ὑπὸ τῶν πολεμίων. Τὸ δὲ αἶσθημα τοῦτο ἦτο ἀρχαῖον παρὰ τοῖς ἡμετέροις καὶ δὲν περιορίζετο εἰς μόνην τὴν τάξιν τῶν κλεφτῶν, διότι καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος,¹ ὅταν εἶδεν ἑαυτὸν περιζωσθέντα πανταχόθεν ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἐπέισθη, ὅτι οὐδεμία ὑπάρχει σωτηρίας ἐλπίς, ἀνεβόησε: «δὲν εἶναι καρεὶς χριστιανὸς γὰρ λάβῃ τὴν κεφαλὴν μου!» Πολλάκις τὰ δημῶδη ἄσματα ἐκφράζουσι τοιαύτας παρακλήσεις:

«Ὅταν δένδρο ἐρραγίστηκε, ὅταν κυπαρίσσι πέφτει·

Ἐπὶ τὴν φωνούλαν ἔβαλε ὅταν παληκάρ' ὀπού-ἦταν·

—«Ποῦ εἶσαι, καλέ μου ἀδερφέ, καὶ πολυαγαπημένε;

¹ Ἀυτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἠλώθη ἡ Κωνσταντινούπολις ὑπὸ Μωάμεθ Β'. τῷ 1453, μετὰ Χριστόν.

Γύρισε πίσω πάρε με, πάρε μου τὸ κεφάλι.
 Νὰ μὴν τὸ πάρ' ἢ παγανιά¹ καὶ ὁ Ἰσοῦφ ἀράπης
 Καὶ μοῦ τὸ πάγ' ἔς τὰ Γιάννινα τ' Ἀλῆ πατὰ τοῦ σκύλου».

Τὸ δ' εὐγενές τοῦτο αἶσθημα, τὸ κηδόμενον περὶ τῆς τιμῆς καὶ μετὰ θάνατον, διεποικίλλετο παραδόξως. Ὁ κλέφτης λ. χ. ἐπεθύμει νὰ κηδεύηται τοιοῦτοτρόπως, ὥστε νὰ φαίνεται ὅτι καὶ μετὰ θάνατον ἐξακολουθεῖ κατὰ τῶν Τούρκων ἀγωνιζόμενος. Τίς δὲν ἤξεύρει τὸν τάφον τοῦ Δήμου, τὸ ἄσμα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀντηχῆσαν εἰς ἓν τῶν θεάτρων τῶν Παρισίων τοσαύτας ἀπέσπασε χειροκροτήσεις καὶ τοσαύτας παρήγαγε συγχινήσεις;

«Ὁ ἥλιος ἐβασίλευε, κί' ὁ Δῆμος διατάζει:
 —Σύρτε, παιδιὰ μου, ἔς τὸ νερό, ψωμί νὰ φᾶτ' ἀπόψε,
 Καὶ σύ, Λαμπράκη μ' ἀνεψιέ, κᾶθησ' ἐδῶ κοντὰ μου.
 Νὰ! τ' ἄρματά μου φόρεσε, νὰ εἶσαι καπετάνιος;
 Καὶ σεῖς, παιδιὰ μου, πάρετε τὸ ἔρημο σπαθί μου,
 Πράσινα κόψετε κλαδιά, στρωστέ μου νὰ καθήσω
 Καὶ φέρτε τὸν πνευματικὸ νὰ μ' ἐξομολογήσῃ,
 Νὰ τοῦ εἰπῶ τὰ κρίματα ποῦ ἔχω καμωμένα.
 Τριάνα χρόνι' ἄρματωλὸς καὶ εἴκοσι ἔχω κλέφτης,
 Καὶ τώρα μ' ἔρθε θάνατος καὶ θέλω νὰ πεθάνω.
 Κάμετε τὸ κιβοῦρί μου πλατύ, ἴψηλὸ νὰ γένη,
 Νὰ στέκ' ὀρθὸς νὰ πολεμῶ καὶ δίπλα νὰ γεμίζω.
 Κί' ἀπὸ τὸ μέρος τὸ δεξι' ἀφήστε παραθύρι
 Τὰ χελιδόνια νᾶρχονται τὴν ἀνοιξὶ νὰ φέρνουν
 Καὶ τὰ ἀηδόνια τὸν καλὸ τὸν Μάϊ νὰ με μαθαίνουν».

Ἐν γένει δὲ οἱ κλέφται, καίτοι διάγοντες βίον τοσοῦτον ἄγριον καὶ τραχύν, σπανίως ἦσαν θηριώδεις καὶ αἰμοχαρεῖς. Ἐφόνευον μὲν ὅσους ἠδύναντο μουσουλμάνους, Τούρκους ἢ Ἀλβανούς, μὴ φειδόμενοι ἐνίοτε, ἀλλὰ σπανιώτατα, καὶ αὐτῶν τῶν χριστιανῶν ἐλαφυραγῶγον, ἅμα ἐδίδετο περιστάσις, τοὺς πρώτους καὶ ἐν ἀνάγκῃ τοὺς δευτέρους, ἀλλὰ ὡμοὶ καὶ ἀδυσώπητοι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲν ἦσαν. Δὲν ἐβασάνιζον λ. χ. οὐδὲ τοὺς Τούρκους αὐτούς, ἀλλ' ἤρκοῦντο νὰ τοὺς θανατώνωσιν.

² Ἀπόσπασμα ἐχθρῶν στρατιωτῶν, καταδιῶκον τοὺς κλέφτας.

4. Ἄνθος Μαΐου.

(ὕπὸ Α. Ρ. Παγκαδῆ).

Θάλλ' εἰς ῥύακος νερά
 ἄνθος τοῦ Μαΐου,
 καὶ τὸ ἄνθος τρυφερὰ
 κλίνει καὶ φιλεῖ κ' ἐοῶ
 φεῦ! τοῦ ῥυακίου,
 ἄνθος, ἄνθος δροσερόν.
 ἄνθος τοῦ Μαΐου.

— « Μεῖνε, ῥύαξ, μετ' ἐμοῦ».

— « Ἄνθος τοῦ Μαΐου,
 ἴδιον τοῦ ποταμοῦ
 νὰ μὴ μένη οὐδαμοῦ
 καὶ ποτὲ τοῦ βίου.
 Χαῖρε, ἄνθος ὄρφανόν.
 ἄνθος τοῦ Μαΐου.»

Κι' ἐμαράνθη τὸ γλωρὸν
 ἄνθος τοῦ Μαΐου,
 καὶ τὸ ἄστατον νερόν
 τὸ παρέσυρε περῶν
 πρὸς δυσμὰς ἡλίου,
 ἄνθος, ἄνθος δυστυχές,
 ἄνθος τοῦ Μαΐου.

Β. Τὸ λείψανον τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε'.

(ὕπὸ Ἀχιλλέως Παράσχου).

Ἄλαλαγμοὶ ἀπαίσιοι ἀκούονται βαρβάρων
 Ἑβραίων ὄχλοι φαίνονται καὶ στίφη γενιτσάρων,
 Κ' ἐν μέσῳ συριγμῶν, φωνῶν κ' ἐκχύσεων ἀγρίων
 Σύρεται πτώμα γέροντος δεμένον μὲ σχοινίον!
 Ὁρχεῖται περίξ δερβισῶν παράφορος χορεία,
 Καὶ τρέμει τὸ Βυζάντιον καὶ τρέμ' ἡ παραλία.
 Τὰ ὄτα σχίζουσιν ἀύλοι καὶ θόρυθος τυμπάνων.
 Καὶ λυσσαλέα ὕλακῆ ἀχρείων ἀθιγγάνων.
 Ἄ! εἶν' εἰς ἕκστασιν χαρᾶς, ἀγάλлет' ἡ Τουρκία.
 Ἄπαγορεύει εἰς αὐτὴν τὸν οἶνον ἡ θρησκεία

Καὶ οἶνον πίνει αἵματος φυλάττουσα τὸν νόμον!
 Κλείουσι τὰ παράθυρα τῶν οἰκιῶν μὲ τρόμον
 Κ' εἰς τὰς ὁδοὺς κυλίνεται τὸ τεθλιμμένον πτώμα . . .
 Οὕτω, Τουρκία, θὰ συρθῆς καὶ σὺ καὶ σὺ ἀκόμα!
 Καρτέρει, εἶδεν ὁ Θεός· παρέρχονται οἱ χρόνοι,
 Καὶ θέλει μία εὐρεθῆ καὶ διὰ σὲ ἀγχόνη.

Πρὸ ἀνακτόρων σύρουσι τὸ θῦμα ἡμαγμένον.
 Δικτυωτὸν ἀνοίγεται πρὸ χρόνων κεκλεισμένον,
 Καὶ ὁ Μαχμούτης εὐχαρὶς καὶ μειδιῶν προκύπτει.
 Τὸ βλέμμα του μετὰ στοργῆς πρὸς τοὺς δημίους ρίπτει
 Καὶ βλέπουσα φαιδρύνεται ἡ ζοφερά μορφή του·
 Ἄνοίγει τὴν καρδίαν του τὸ πτώμα τοῦ πρεσβύτου!
 Ἄλλὰ ἐγγὺς τὸν βλέπουσι τὸν μάρτυρα καὶ ἄλλοι,
 Τευτόνων παῖδες, Βρεττανοί, Αὐστριακοὶ καὶ Γάλλοι.
 Ἡ ὄψις των οὔτε χαρὰν ἐκφράζει οὔτε πόνον·
 Ὀλίγην περιέργειαν δεικνύει . . . τοῦτε μόνον!

Ῥίπτουσιν εἰς τὴν θάλασσαν μετὰ κραυγῶν τὸ θῦμα,
 Καὶ τρις μ' ἀγάπην ἤνοιξε καὶ σεβασμὸν τὸ κῦμα.
 Ὁ χιονώδης του ἀφρὸς τὸ σῶμά του δροσίζει,
 Τὴν πολιάν του μὲ μητρὸς στοργὴν ἀρωματίζει·
 Τῷ ψιθυρίζει ἄσματα παρηγόρα καὶ κλαίει
 Καὶ μετ' ἐκείνου φέρεται καὶ μετ' ἐκείνου πλέει.

.....
 Παρῆλθον χρόνοι· ὁ σεπτὸς νεκρὸς τοῦ Γρηγορίου
 Εἰς γῆν κοιμᾶται ἱερὰν τὸν ὕπνον τοῦ Κυρίου.
 Πλὴν πάλιν τὸν ἀναζητεῖ τὸ φίλον αὐτοῦ κῦμα
 Καὶ πλέει ἀγαλλόμενον πρὸς τὸ λευκὸν του μνήμα!

Βλέπω σημαίαν κυανῆν καὶ κύκνειον ἰστίον,
 Καὶ σήματα ἑλληνικὰ εἰς ποντοπόρον πλοῖον.
 Πῶς μειδιᾷ ὁ οὐρανὸς κ' ἡ θάλασσα, καὶ ποίαν
 Ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἀκούω μελωδίαν!
 Φέρετρον λάμπον θεωρῶ, ἐκεῖ, ἐπὶ τοῦ πλοίου·
 Ἐγκλείει κόνιν ἱερὰν καὶ λείψανον ἁγίου.
 Εἶναι τοῦ Πατριάρχου μας τὸ ἐπιστρέφον σῶμα.
 Ἡ ναῦς ὡς σύννεφον πετᾷ εἰς τ' οὐρανοῦ τὸ δῶμα.
 Φθάνει γοργῶς εἰς Βόσπορον κ' εἰς τὴν ἀκτὴν ἐκείνην,
 Εἰς ἣν ποτε τὸν ἔρριψαν μὲ τόσῃν κατασχύνῃν.
 Πρὸ ἀνακτόρου φαίνεται τὸ λείψανόν του πλέον,
 Ἄλλὰ δικτυωτὸν κἀνὲν χεῖρ δὲν ἀνοίγει πλέον.
 —Μαχμούτη, ἄφες τὴν ψυχρὰν τοῦ τάφου σου ἀγκάλην,
 Κ' ἔλθε νὰ ἴδῃς εὐχαρὶς τὸ θῦμά σου καὶ πάλιν!

Β. Μάχη τοῦ Δραγασσάνιου.

(ὑπὸ Σπυρίδωνος Τρικούπη).

Ὁ Ὑψηλάντης¹ διέταξε τὰ πλείστα τῶν σωμάτων νὰ χωρήσωσι πρὸς τὸ Δραγασσάνι² καὶ καταλάβωσι θέσεις τινάς, ἕως οὐ φθάσῃ καὶ αὐτός. Τὴν 3 Ἰουνίου, 1821, ἐκίνησαν τὰ σώματα ὅπως διετάχθησαν, τὴν δὲ 5 παρηκολούθησε καὶ ὁ Ὑψηλάντης μετὰ τῆς ὀπισθοφυλακῆς. Ὁκτῶ ὥρας ἀπέχει τὸ Δραγασσάνι τοῦ Ῥυμνίκου· ἀλλὰ τὰ σώματα ταῦτα ὑπὲρ τὸ σύνθητες ἤργοπόρησαν, οὐδ' ὁμοῦ ὄλα ἔφθασαν, πεσοῦσθς καθ' ὁδὸν ῥαγδαίας καὶ διαρκοῦς βροχῆς· μόλις δὲ συνῆλθαν εἰς τὸν πρὸς ὃν ὄρον ἀλληλοδιαδόχως μέχρι τῆς αὐγῆς τῆς 7. Ὁ συστρατεύων Γεωργάκης ἐσκόπευεν, ἐξ αἰτίας τῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὑπὸ τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν, ν' ἀποκλείσῃ τοὺς ὀλίγους ἐχθροὺς πανταχόθεν, καὶ ἔστειλε διάφορα σώματα καὶ κατέλαβαν τὰς περὶ τὸ χωρίον ἐπιτηδείας εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον θέσεις.

Ὁ δὲ Καραβιᾶς μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἰππέων καὶ ὁ Νικόλαος Ὑψηλάντης, ὁ ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ λόχου καὶ τοῦ πυροβολικοῦ ταχθεὶς ἐσχάτως, ἐτοποθετήθησαν ἐντεῦθεν χαράδρας, ἀντικρὺ τοῦ Δραγασσάνιου, ἧς τὰ δύο χεῖλη συζευγνύει γέφυρα· εἰδοποιήθησαν δὲ ὅλοι νὰ ἐτοιμασθῶσιν εἰς μάχην τὴν ἐπαύριον, καθ' ἣν ἐσκόπευε νὰ παρευρεθῆ καὶ ὁ ἀρχιστράτηγος μετὰ τῆς ὀπισθοφυλακῆς ἐκ δισχιλίων.

Ὁ δὲ Γεωργάκης, ὅστις διέθεσε τὰ πάντα, ἐτοποθετήθη ἀπώτερον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τοῦ Ῥυμνίκου, ὅπως διαλεχθῆ πρὸ τῶν ἄλλων μετὰ τοῦ αὐθημερὸν ἀναμενομένου ἀρχιστρατήγου. Οἱ ἐν Δραγασσάνιῳ Τοῦρκοι, κατέχοντες καὶ τὴν παρακειμένην μονήν, ἤσθάνθησαν πόσον δεινὴ ἦτο ἡ θέσις των καὶ ἐπεχείρησαν, ἀλλ' εἰς μάτην, νὰ διώξωσι τοὺς περὶ τὸν Ἀργυροκα-

¹ Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης.

² Τὸ Δραγασσάνι εἶναι χωρίον εἰς τὴν μικρὰν Βλαχίαν.

στρίτην μεταβάντας ἐκεῖ μετὰ τὰ ἐν τῷ Νοτσέτω¹ συμβάντα καὶ καταλαβόντας γήλοφον πλησίον τοῦ χωρίου ἐν μέσῳ ἐλώδους θέσεως· προβλέποντες δὲ ὅτι ἡ μάχη ἦτο ἄφευκτος καὶ ἐγγύς, ἤρχισαν νὰ καίωσι τὰς εὐτελεῖς τοῦ χωρίου οἰκίας ὡς περιττὰς ἢ ἐπιζημίους.

Ἄλλ' ὁ θερμοουργὸς Καραβιάς ἐθεώρησε τὸν ἐμπρησμὸν πρόδρομον φυγῆς, καὶ φοβούμενος μήπως τοῦ φύγη ἢ βεβαία ὡς ἐφαντάζετο νίκη ἐξ αἰτίας τῆς ἀπραξίας του, διέβη μετὰ μεσημβρίαν σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν πέραν τῆς χαράδρας πρὸς τὸ χωρίον, μὴ προειδοποιήσας τοὺς ἄλλους ὀπλαρχηγούς, ὡς θέλων νὰ σφετερισθῇ ὅλην τὴν δόξαν μόνος αὐτός· παρηκολούθησαν δὲ ἐπὶ τῇ προτροπῇ αὐτοῦ ὁ ἱερός λόχος καὶ τὸ πυροβολικόν.

Οἱ Τούρκοι ἐδειλίασαν ὑπολαβόντες, ὅτι θὰ ἐφόρμων οἱ Ἕλληνες ἐκ συνθήματος πανταχόθεν· διὰ τοῦτο, ἐν ᾧ ἤρχισε τὸ πυροβολικόν νὰ τοὺς κτυπᾷ, δὲν ἐξῆλθαν καὶ ἐσκέπτοντο διὰ ποίας ὁδοῦ νὰ φύγωσιν· ἀλλὰ βλέποντες ὅτι οἱ ἄλλοι δὲν ἐκινήθησαν, καὶ ὅτι τὰ κανόνια δὲν τοὺς ἐβλαπταν διὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν κανονοβολιστῶν, ἐξῆλθαν ἐφιπποὶ καὶ ἔπεσαν ξιφῆρεις ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς. Καὶ οἱ μὲν περὶ τὸν Καραβιᾶν ἐλειποτάκτησαν, οἱ δὲ ἱερολογίται ἐδειξαν ὅτι φλόγες πατριωτισμοῦ ἔκαιον τὴν καρδίαν των καὶ ἐπέμεναν μαχόμενοι· ἀλλ' ἦσαν ἀπειροπόλεμοι, καὶ τὸ ἵππικόν τοῦ ἐχθροῦ ἐπιπεσὸν πανορμῆι διέρρηξε τὰς τάξεις, ἐκυρίευσε τὰ κανόνια, καὶ τοὺς κατέκοψεν.

Ἀκουσθείσης τῆς βοῆς τοῦ πολέμου, ἔτρεξαν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης ὁ Γεωργάκης καὶ τινες ἄλλοι ὀπλαρχηγοὶ μεθ' ὧν ἐδυνήθησαν ἐκ τοῦ προχείρου, ἐτουφέκισαν τοὺς Τούρκους καταδιώκοντας καὶ κατακόπτοντας ἀνηλεῶς τοὺς ἱερολογίταις, τραπέντας ἐπὶ τέλους εἰς φυγὴν, καὶ τοιουτοτρόπως ἐλύτρωσαν τῆς σφαγῆς καὶ τῆς αἰχμαλωσίας πολλούς, ἐν οἷς καὶ τοὺς ἀδελφοὺς τοῦ ἀρχιστρατήγου, κινδυνεύοντας νὰ συλληφθῶσιν. Ὅλοι δὲ οἱ ἱερολογίται θὰ ἠφανίζοντο, ἂν δὲν ἐπρό-

¹ Ἐν τῷ Νοτσέτῳ ἐνικήθησαν οἱ Ἕλληνες κατὰ τὴν νύκτα τῆς 27 Μαΐου, 1821.

φθανον οἱ ὑποβοηθοὶ οὗτοι, ἐν οἷς διέπρεψεν ὁ Βλάχος ὀπλαρχηγὸς Ἰωαννίτσας Χόρκας.

Οἱ Τοῦρκοι, καταδιώξαντες τοὺς ἠττηθέντας μέχρι τῆς χαράδρας, ἐπανῆλθαν εἰς τὸ χωρίον νικηταί, ἀποροῦντες καὶ αὐτοὶ δι' ὅσα παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα κατώρθωσαν. Ὑπερδιακόσιοι Ἕλληνες ἐφονεύθησαν, ὅλοι σχεδὸν ἱερολοχίται, πεσόντες ὡς εὐθαλεῖς κλάδοι ὑπὸ τὴν κοπτερὰν ἀξίνην στιβαροῦ ξυλοκόπου· ἐφονεύθησαν καὶ οἱ ἐπ' ἀνδρείαα μεταξὺ τῶν ἀνδρείων τούτων διακριθέντες ἐκατόνταρχοι Δημήτριος Σουῦτσος καὶ Σπυρίδων Δρακούλης, 40 δὲ ἠχμαλωτίσθησαν. Πανικὸς φόβος κατέλαβεν ὅλα τὰ σώματα καὶ τὰ πλεῖστα ἐν τῷ ἄμα διελύθησαν καὶ κακὴν κακῶς διεσκορπίσθησαν.

Ὁ δὲ Ὑψηλάντης ἔμαθε τὸ γεγονός καθ' ὄδον τρεῖς ὥρας μακρὰν τῆς θλιβερᾶς σκηνῆς, καὶ ἰδὼν τὸν διασκορπισμὸν τῶν στρατιωτῶν ἐπανερχομένων εἰς Ῥυμνικόν, ὠπισθοδρόμησε καὶ διέμεινεν ἐκεῖ τὴν νύκτα καὶ τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν· τὴν δὲ 8 μετέβη εἰς Κόζιαν, μοναστήριον ἐπὶ τῶν Καρπαθίων ὀρέων, δύο ὥρας ἀπέχον τοῦ Ῥυμνικοῦ.

Υ. Ὁ "Ὀλυμπος.

(ὑπὸ Ἰω. Καρασουτσα)

Αἰθερογείτων "Ὀλυμπε! ποῦ οἱ σταυραετοὶ σου,
 Ποῦ οἱ ἀνδρεῖοι Κλέπται σου καὶ οἱ Ἄρματωλοὶ σου;
 Ἄφ' οὗ δὲν λάμπουν ἀστραπαὶ ξιφῶν εἰς τὰ πλευρά σου,
 Ἄφ' οὗ δὲν πίπτουν κεραυνοὶ ἀπὸ τὰς κορυφάς σου,
 Ἄφ' οὗ ὁ Τοῦρκος ἤσυχος σιμά σου διαβαίνων
 Ἐπάνω βλέπει γαίνων
 Τὸ ὕψος τῆς ὀξείας σου, αἰθρίας σου χιόνος!
 Νὰ εἶσαι ἔπαυσας Διὸς τερπικεραύνου θρόνος!

Ἀνάλαβε, ὦ γηραιὲ μονάρχα τῶν ὀρέων,
 Τὴν πρώτην σου λαμπρότητα, τὸ κλέος τὸ ἀρχαῖον,
 Ἀνάδος ἐκ τῶν σπλάγγων σου καὶ αὐθις πελωρίους
 Θνητεύς, οἵτινες ἔχουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀγρίους,

Τὸ μέτωπον ὑψηρέφες καὶ λάσιον τὸ στῆθος
 Καὶ σιδηροῦν τὸ ἦθος,
 Καὶ ἄλλον δὲν γνωρίζουσι θεὸν παρὰ τὸν Ἄρη,
 Κι' ἀρκοῦνται εἰς τὸ εὐγενές τοῦ τίτλου, παλῆκαρι!

Φεῦ! Φεῦ! ὁ μέγας ὁ τραχὺς ἐπιθασσεύθη λέων·
 Κατέπεσεν ὁ γηραιὸς μονάρχης τῶν ὀρέων,
 Αἱ χαῖται πίπτουν χαλαραὶ τῶν ἀνδρικῶν του ὤμων.
 Καὶ ὁ θολὸς του ὀφθαλμὸς δὲν πνέει πλέον τρόμον·
 Εὐρεῖαν θέλει ἔκτασιν ὁ ἄνεμος νὰ πνέῃ
 Κ' ἡ θάλασσα νὰ ῥέῃ.
 Ὅταν δὲν ἔχη πλέον τι ἡ φλόξ νὰ ἐπιβόσκη,
 Συστρέφεται καθ' ἑαυτῆς καὶ ἑαυτὴν βιβρώσκη.

8. Ἄθανάσιος Διάκος.

(ὑπὸ Ἀ. Σούτσου).

Ὁ Ἄθανάσιος, ὅστις Διάκος φέρεται διὰ στόματος, γεννηθεὶς εἰς Ἀρτονίνην, κωμόπολιν τῆς Δωρίδος, ἔμεινεν ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων ὀρφανὸς πατρός· ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ καὶ τῶν πρὸς τὸ ζῆν στερουμένη, τὸν ἀφιέρωσε, δωδεκαετὲς μεράκιον, εἰς τὴν πλησίον μονὴν τοῦ Ἰωάννου Προδρόμου, ὅπου μετὰ τρεῖς ἐνιαυτοὺς ἐχειροτονήθη διάκονος.

Ἀλλὰ καθὼς ὁ υἱὸς τοῦ Πηλέως¹ ὑπὸ τὴν γυναικείαν στολήν², καὶ αὐτὸς ὑπὸ τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἔκρυπτε καρδίαν ὀργῶσαν πρὸς τὴν ἀπὸ τῶν πολέμων δόξαν. Διὰ τοῦτο δράξας μετ' ὀλίγον τὰ ὄπλα συνετάχθη μετὰ τοῦ καλογέου Τσάμη, διακριθέντος ἄλλοτε ὑπὸ τὸν μέγαν Ἀνδρουῦτσον, καὶ ἀπ' ἐκείνου μετέβη πρὸς τὸν Σκαλτσοδῆμον, μετὰ τοῦ ὁποίου συνῆρξε καθ' ὅλην τὴν Λοκρίδα ἐπὶ πενταετίαν, ἀπονέμων πάντοτε εἰς τὸν πρεσβύτερον ἀρματωλὸν τὰ πρωτεῖα, ὡς μετρίοφρων καὶ πειθήνιος.

¹ Ὁ ἀνδρεῖος Ἀχιλλεύς.

² Ὅταν ἐκρύπτετο παρὰ τῆ βασιλεῖ τῆς Σκύρου Λυκομήδει, ἕνα μὴ ἔκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Τροίας.

"Οτε δὲ τὸ πρῶτον τῆς ἐλευθερίας σάλπισμα ἤχησεν ἀπὸ Ἰστρου μέχρις Εὐρώτου, ὁ Διάκος πρῶτος, τὴν 28 Μαρτίου 1821, ὑψωσεν εἰς Λοκρίδα τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας καὶ ταχὺς ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν ἐν Λεβαδείᾳ Ὀθωμανῶν, συγκροτούντων ἐτι καὶ τοὺς ἐκεῖ Ἕλληνας ἀκινήτους δι' ἀπουσίαν τοῦ Ὀδυσσεῶς Ἀνδρούτσου· κατέστρεψεν αὐτούς, παρέλαβε τὴν ἄκραν τῆς πόλεως, ἀπέστειλε δύο μοίρας ὀπλοφόρων εἰς Θήβας καὶ εἰς Ἀταλάντην, ἀπεδίωξε καὶ τοὺς ἐκεῖ Ὀθωμανοὺς καὶ εἰς ὀκτῶ ἡμέρας ἀνεστάτωσεν ἅπασαν τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα.

Μαθὼν ταῦτα ὁ ἀρχιστράτηγος τῆς Τουρκίας Μεχμέτης Χουρσίτης, ἐπεμψε κατ' αὐτοῦ ὀκτακισχιλίους πεζοὺς καὶ ὀκτακοσίους ἰππεῖς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ὁμέρ-Βριώνου καὶ τοῦ Κιοσέ Μεχμέτου, οἵτινες κατήρχοντο ἤδη ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας καὶ προσεβίαζον τὰς στενάς παρόδους. Ὁ Διάκος μετὰ τοῦ Ἰωάννου Δυσβουινιώτου, τοῦ γέροντος Πανουριᾶ καὶ Μήτρου Κοντογιάννου, συλλέξας περὶ τοὺς τετρακισχιλίους Ἕλληνας, ἔτρεξε πρὸς φύλαξιν τῶν Θερμοπυλῶν· καὶ αὐτὸς μὲν μετὰ πεντακοσίων κατέλαβε τὴν ἐπὶ τοῦ Σπερχειοῦ γέφυραν καὶ τὰς ἀντιπέραν ὄχθας τοῦ ποταμοῦ ἔχων τὸ ἄβατον ἔλος εἰς τὰ δεξιὰ, εἰς δὲ τ' ἀριστερὰ ἔθεσε τοὺς τρεῖς συναρχηγούς του μετὰ τῆς λοιπῆς στρατιάς.

Τὴν αὐγὴν τῆς 14 Ἀπριλίου ἐφάνησαν προβαίνοντες οἱ ἐχθροί· μετ' ὀλίγον ἐστάθησαν· ἀφοῦ δὲ μετὰ κατανύξεως ἠκροάσθησαν τὴν πρὸς τὸν Μωάμεθ δοξολογίαν τῶν Δερβισῶν, ἐκινήθησαν πάντες συναλαλάζοντες. Καὶ ὁ μὲν Βριώνης μετὰ τοῦ πεζικοῦ ὤρμησε κατὰ τοῦ Διακού, ὁ δὲ Μεχμέτης μετὰ τοῦ ἰππικοῦ κατὰ τοῦ Δυσβουινιώτου, Πανουργιᾶ καὶ Κοντογιάννου.

Μετὰ κρατεράν μιᾶς ὥρας συμπλοκὴν, ὁ Διάκος ἔτρεψε τὰς πολυαριθμοὺς τοῦ Βριώνου φάλαγγας, αἵτινες ἔμειναν εἰς τὴν πεδιάδα ἐντρομοί. Ἄλλ' εἰς τὴν ἐφοδὸν τοῦ Μεχμέτου, ἐσρεψαν ἤδη τὰ νῶτα οἱ ἐξ εὐωνύμων τοῦ Διακού τεταγμένοι. Θαρρήσας τότε ὁ Βριώνης, ἐπανῆλθε βραγδαϊότερος. Ταῦτα ἰδόντες οἱ περὶ τὸν Διάκον ἀπεχώρουν καὶ παρεκίνουν τὸν στρα-

τηγόν νά ἀποχωρήσῃ καὶ αὐτός, πρὶν κυκλωθῆ πανταχόθεν, καὶ ὁ Διᾶκος ἔκραζε· «Μὴ φύγωμεν Ἕλληνες!... Βλέπουσιν ἡμᾶς ἐκεῖθεν οἱ τριακόσιοι τῆς Σπάρτης, καὶ μὴ καταισχύνομεν ἐκείνους!...» Ἄλλ' εἰς μάτην· μόνοι ὁ ἐπίσκοπος Ἀμφίσσης Ἡσαΐας, ὁ ἄξιος τούτου ἀδελφός Παπαῖ-Ἰωάννης καὶ τεσσαράκοντα πέντε παλαιοὶ στρατιῶται μένουσι περὶ τὸν Διᾶκον· ἵππεῖς καὶ πεζοὶ συρρέουσιν ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν ἀμιλλώμενοι· τίς ν' ἀποκόψῃ πρῶτος τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀποστάτου· βλέπει αὐτός τὸν ἀδελφόν του πίπτοντα νεκρόν, ἀλλὰ θέτει τὸ πτώμα τοῦ ἀδελφοῦ ὡς προμαχῶνα καὶ πολεμεῖ· βλέπει τὸν δεξιόν του βραχίονα ἐκ μολυβδοβόλου συντετριμμένον, ἀλλ' ἐκκενώνει διὰ τοῦ ἄλλου δύο πυροβόλα καὶ προστατεύει τὴν ζωὴν τῶν ἱερωμένων δύο ἀδελφῶν καὶ τριῶν τεσσάρων ἄλλων συναγωνιστῶν του. Ζητεῖ τὸν θάνατον παρ' αὐτῶν, ἀλλ' αὐτοὶ νομίζουσι τὴν πράξιν ἀνόσιον καὶ τὸν δέχονται παρὰ τοῦ ἐχθροῦ· ὑπὸ μυρίων τότε κυκλωθεῖς, συλλαμβάνεται ζῶν ὁ ἦρωσ.

Αἰχμάλωτος καὶ τραυματίας μετεφέρθη πάραυτα πρὸς τὸν Ὁμέρ-Βριώνην ὅστις ἠρώτησεν αὐτόν· «Σὺ, ὁ Διᾶκος εἶσαι;» Ἄ' Ἐγὼ αὐτός· Δός με τὸν θάνατον, ὅστις μὲ ἀπίστησεν.» Οἱ βάρβαροι τὸν ἔδωκαν ὀδυνηρότατον.

Τὸν ὠβέλισαν οἱ τίγρεις εἰς ἐλάτινον σουβλίον,
 Καὶ εἰς τὴν πυρὰν ἐψήθη ζωντανός, ὡς τὸ ἄρνιον·
 Ἐρρευσαν οἱ ὀφθαλμοὶ του οἱ αἱματωθέντες πρῶτοι,
 Καὶ τὸ δέρμα του πλησίον τῆς πυρκαϊᾶς ἔκροτει·
 Ἐπριζότριζαν αἱ σάρκες, ἐπριζότριζε τὸ σῶμα,
 Πλὴν δὲν ἔφινε καμμίαν οἰμωγὴν αὐτοῦ τὸ στόμα.

(Π. ΣΟΥΤΣΟΣ)

Ὁ ἀνασκολοπισθεὶς μάρτυς τῆς Ἐλευθερίας ἐτελεύτησεν εἰς τὴν Λαμίαν τὸ τριακοστὸν τρίτον ἔτος τῆς ζωῆς του, καθ' ἣν ἡλικίαν ἐτελεύτησεν εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ σταυρωθεὶς Μάρτυς τῆς Ἀληθείας.

Εὐσωμος, εὐπρόσωπος, ἔχων μικρὸν τὸ γένειον, σοβαρὰν τὴν βλέψιν, ἀνδρικὸν τὸ βᾶδισμα, ὁμοίαζε τὸν παρὰ τοῦ Γάλλου Δαβὶδ ἐξεικονισθέντα Λεωνίδαν.

Τ Ε Λ Ο Σ.

ΣΗΜ. Ἐξαιτούμεθα συγγνώμην διὰ τὰ παρειαφύσαντα τυπογραφικὰ
λάθη καὶ παρακαλοῦμεν τοὺς διδασκάλους νὰ προστατεύωσι τὰ βιβλία
κατὰ τῆς τυποκλοπίας συμφώνως τῷ νόμῳ καὶ ταῖς ἐγκυκλίαις τοῦ
Ἑπουργείου τῆς Παιδείας.

